

ૐ આ
મુનિશ્વર સાગર ઉપાસના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૪૪૦૨ કિંમત ૨-૮-૦

ગ્રંથનામ મરહુમ લિન ડાસ્તીમ

વર્ગાંક ૫૪૬૮:૩

ગાઝી મુહંમદ ખિન કાસીમ

અનુવાદક :
હુસેનખાન જે. બખર.

આવૃત્તિ }
ખીજ }

ક્રી. ૨-૮-૦

{ પ્રત
{ ૧૦૦૦

મુદ્રક અને મુદ્રણસ્થાન:—

હુસેનખાન જે. બબર

વતન પ્રીન્સિંગ પ્રેસ

કાલુપુર, અલુઆવાડ

અહમદાબાદ.

ભા.મુ. ૧૯૪૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અહમદાબાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૪૪૭૨

પ્રકાશક:—

હુસેનખાન જે. બબર.

કાલુપુર, અલુઆવાડ

અહમદાબાદ.

કાઠીયાવાડના શાહસોદાગર

ફોટોગ્રામ

આલી જનાબ શીઠ હાજી ઉમર જોહામદ
મેચીસવાલા સાહેબ

૭૮૬

આત્મી જનામ

શ્રી ૬૧૭ ઉમર આદમદ

શ્રેષ્ઠીસવાલા સાહેબ

મુકર્મી,

આપની કવમી સેવાઓ આજે માત્ર સહીયાવાડ

માંજ નહિ બલકે આખાચ હિંદુસ્તામાં

મશહુર છે. આપ એક શાહ માતાગર

હોવા છતાં અને વેપારની અનેકવિધ

પ્રવૃત્તિઓમાં મશગુલ હોવા છતાં

કવમની બેહખુદી અને તરકકી

માટે પણ આપનું કયાસો

કરો છો. વળી કેળવણી

અને સાહિત્યના પણ

આપ આપક છો.

તેથી

આ છતિ સિક નવલકથા આપને અપેક્ષા

કરતાં મને અનન્દ આનન્દ થાય છે

હું છું આપનો

હુસેનખાન જે. બખર

નિવેદન

શુક છે ખુદાએ વહેવડેલા શરીરના જેના કાલો કરમથી આ ઇતિહાસીક નવલકથાની બીજી આવૃત્તિ કદરવાન મુસ્લિમ ખિરાદરો સમક્ષ રજુ કરવા શક્તિમાન થયો છું.

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ સને ૧૯૩૯ ના જુન માસમાં પ્રગટ થઈ હતી અને તે સમયમાંજ એની આ તમામ નકલો ખપી ગઈ હતી. ત્યારથીજ આ પુસ્તકની માંગ ચાલુ હતી પરંતુ ૧૯૩૯ ના સપ્ટેમ્બરમાં યુરોપનું મહાયુદ્ધ ફાટી નીકળ્યું અને કાગળના ભાવ આસ્માને ચઢી ગયા. એજ કારણે જનતાની બીજી આવૃત્તિની માગણી પુરી કરી શકાઈ નહિ. પરંતુ આ માંગણી એટલી વધી ગઈ કે અંતે મેં અલ્લાહ તઆલા પર ભરોસો રાખી કાગળની અતિ મોંઘવારી છતાં આ આવૃત્તિ છાપવાની શરૂઆત કરી દીધી. અને અલ્લાહ તઆલાને હઝાર હઝાર એકસાન અને શુક છે કે કાગળ મેળવવાની અતિ મુશ્કેલી છતાં આ પુસ્તક તૈયાર થઈ ગયું.

કામના અતિશય દબાણ અને બીજી રોકાણોના કારણે પુસ્તકમાં જે કંઈ ભૂલો કે ખામીઓ રહી ગઈ હોય તે બદલ સુચ વાંચકો અને ઉદાર વિદ્વાનો ક્ષમા કરશે એવી આશા અસ્થાને નહિ લેવાય.

૧ બીજી આ પુસ્તકમાં, મારા મિત્ર અને જાણીતા લેખક જનાબ હકીમ બદ્ર નિઝામી સાહેબે કેટલીક પુટનોટો ઉમેરી અને પાત્રોના બૂલબૂલો નામોમાં પણ સુધારો કરવાની જે તકલીફ લીધી છે તે બદલ તેમનો આભાર માનવાની પણ હું આ તક લઉં

હું. એ ઉપરાંત બીજા જે બાઈઓએ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં મને અનેક રીતે સહાય કરી છે, તેમજ કેટલાક બાઈઓએ અગાઉથી માફક બની મને ઉત્તેજન આપ્યું છે તેમનો પણ અંતઃકરણ પુર્વક આભાર માનું છું.

હેવર્ડે અસ્થાઈ તથાલાથી મને ઉમીદ છે કે અગાઉની માફક આ આવૃત્તિ પણ મુસ્લિમ બાઈઓમાં અતિ સૌક્રિય થઈ પડશે.

કાશ્મીર-ખુશાવાડ
એફમહાબાદ
તા. ૨૫-૧-૪૪

}

હુસેનખાન જે. બખર.

અમારા પ્રકાશનો

માઝી મુહંમદ બિન કાસિમ (૧ લી આવૃત્તિ)	૧૯૩૯
કાષ્ટિ આગમ	(જુન) ૧૯૪૦
જમીલા બાને બંગાળાનો બળવો	(જુલાઈ) ૧૯૪૦
માઝી મુહંમદ બિન કાસિમ (૨ જી આવૃત્તિ)	(જન-યુ.) ૧૯૪૪

ગામ્રી મુહંમદ બિન કાસીમ

પ્રકરણ ૧ છું.

સિંહલદ્વીપના કહેલો.

આપણી વાર્તાની શરૂઆત હિંદુસ્તાનની દક્ષીણે આવેલા સિંહલદ્વીપ નામના વિખ્યાત દાપુથી થાય છે જેને આજે જગત લંકા (અથવા સીલોન) ના નામે ઓળખે છે. આ દાપુ ૨૭૦ માઈલ લાંબો અને ૨૪૫ માઈલ પહોળો છે. રાવણની લંકાને નામે મરહુર મળેલો આ દ્વીપ રામચંદ્રજી અને દુષ્ટ રાવણ વચ્ચે થયેલા મહાયુદ્ધના કારણે જેટલો હિંદુ આદમમાં જણીતો છે એથીય વિશેષ મુસલમાનોમાં પણ જણીતો છે. મુસલમાનોમાં જણીતો હોવાનું કારણ એ છે કે જ્યારે શયતાનની શીખવણીથી જન્મતમાં હ. આદમ ગમે. અને બીજી હવા ગમે. એ ખુદાની નાકરમાની કરી જન્મતના મનાઈ કરેલા વૃક્ષનું ફળ આખું ત્યારે તેમને એ મુનાહ બદલ જન્મતમાંથી કાઢી મુકવામાં આવ્યા અને પાપના પશ્ચાતાપ માટે દુનિયામાં ઉતારી મુકવામાં આવ્યા. કુર્આની કથાઓથી સાબીત છે કે હ. બીજી હવા ગમે. ને જે જગ્યાએ ઉતારવામાં આવ્યા તે જગ્યા જેદાહ પાસે છે જ્યારે હ. આદમ ગમે. ને સિંહલદ્વીપના એક મોટા પર્વત ઉપર ઉતારવામાં આવ્યા હતા. આ પર્વત હાલ પણ કોહે આદમને નામે ઓળખાય છે. અમે પ્રતિવર્ષે જન્મતના અન્નપ્રજ્ય મુરિલમે આ જગ્યાએ યથારત

અર્થે જાય છે. *

આવ બહાલા વાંચક ! આજે હું તને કથનનાની પાંખ પર સ્વાર કરી એ મહાન કોહિ આક્રમ પર લઈ જઈ જ્યાં પર્વતના એક સપાટ ભાગ ઉપર એક નાનકડો કાંકલો રાત્રી વિતાવી રહ્યો છે.

શાંત નિરવ રાત્રી છે. ચંદ્ર પોતાના પુર બહારમાં ખીલી રહ્યો છે. તેના આસ્થાદક કરીએ આખા જગતને ઊજવળ બનાવી રહ્યા છે. વાસુની ઠંડી દહેરો, પુષ્પ ઝુંડો, લીલીછમ ઘટાઓ અને નજદીકમાં આવેલા કાંઈ ઉપવન ઉપરથી પસાર થઈ સમસ્ત વાતાવરણને સુગંધીત બનાવી રહી છે. આવા ખુરનુમા સમયે એક અરખ નવજવાન એક પથ્થર પર ઉભો રહી એક સુંદર પુષ્પનું નિરીક્ષણ કરી રહ્યો છે. પુષ્પની સુંદરતા, તેનો રંગ, તેની કામળતા તેની મધુરતા અને તેની પાંખ-ડીઓની કુમાશ જોવામાં તે યુવાન એટલો તક્ષીન થઈ ગયો છે કે અધ્યાનક ખડખડાટ હાસ્યનો પડથો સાંભળતાં તેની સ્વપ્નસૃષ્ટી અભોપ થઈ જાય છે અને તે ચમકીને પોતાનું મુખ એ હાસ્યના ધ્વનીની દીશા તરફ ફેરવે છે. તેની પાસેના એક પથ્થર ઉપર એક યુવાન બાળા હાસ્યના પુષ્પ વેરતી તેની તરફ જોઈ રહી છે. યુવાનની નજર તેના

* કુરઆનમાં આ વિષે કાંઈ ચોખવટ નથી. માત્ર મહુદી રિવાયતેને આધારે આ કિસ્સા લખાયેલા છે એટલે એમાં બધી ખામીઓ રહેલી છે. ખીખી હોવાને જોડાઈ પાસે ઉભાયાં હોવાનું પણ સિદ્ધ થઈ શક્યું નથી. * એક અખતબખીની વસ્તુ એ છે કે દરેક વર્ષે આખા જગતના પતંગીયા પણ ત્યાં જઈને એ પર્વતનો તવાર(પ્રદક્ષિણા)કરે છે,

પર પડતાંજ તે બોલી ઉઠ્યો:—

‘તાહેરા! તું અહિં ક્યારથી આવી છે?’

તાહેરા—જ્યારથી તમે એ પુષ્પને જોઈ રહ્યા હતા ત્યારથી. અસલમ! તમને અહિં આવે કેટલી બધી વાર થઈ છે, તમારા વૃદ્ધ માતા પણ તમારી રાહ જોઈ રહ્યાં છે!

અસલમ—ખરેખર, તાહેરા! મને આ પુષ્પો ઘણાં ગમે છે! જો તો ખરી! એનો રંગ કેવો સરસ છે, એની સુવાસ કેવી મહેકદાર છે, વળી એ એટલું કામળ છે કે હું હાથ લગાડતાં પણ ડરું છું.

તાહેરા—(આશ્ચર્યથી)—ઓહો, તમે તો હવે કવી બનતા બન્યા છો ને શું?

અસલમ—તાહેરા! આવી સુંદરતા, કામળતા, મધુરતા અને તેની સુવાસ ગમે તેવા અણુધકને પણ કવી બનાવી દે તેમ છે.

અસલમ વીસ બારીસ વર્ષનો એક પુટડો યુવાન હતો. એનો અરબી પોશાક, એનું અરબી ખમીર, એની નસોમાં દોહડું અરબી ખુન અને એના મુખ ઉપર તરવરી રહેલા લક્ષણો, એનું અરબી ખાનદાનપણ જાહેર કરી રહ્યા હતા. તેની સામે ઉભેલી અરબબાળા તાહેરાનું વય પણ લગભગ ૧૬ થી ૧૮ વર્ષનું હતો. તે બાળા અત્યંત પ્રુથ્વમુરત હતી. તેનો ગોળ રહેરો, તેનું વિશાળ લલાટ, મોટી મોટી આંખો, સુંદર બાટીલું નાક, લાલ સુખ્મ અધરો, ગુલાબની પાંખડીઓ જેવા તેવા ગાલ, પાતળું બદન, નાણુક કમર, આ બધી ખુબીઓ તેને જન્મતની કોઈ પણ હુરી સાથે હરીફાઈમાં મુકી દે તેવી હતી. વળી તેના લાંબા કાળા કેશકલાપમાંથી પ્રગટેલી બે લટો જાતી પર

એવી રીતે લટકી રહી હતી જાણે એ કાળા નામ તેના સૌંદર્યનું રક્ષણ ન કરી રહ્યા હોય ? ચંદ્રના કીરણો અભિમાન સાથે તેના મુખપર પડી રહ્યા હતાં અને મુગધીત વાયુ તેની કાળા લટો સાથે જાણે ગેલ કરી રહ્યો હતો.

અસલમ, તાહેરા સામે તાકીને જોઈ રહ્યો હતો કે તાહેરાએ શાંતીનો ભંગ કરતાં કહ્યું કે ‘ હે કવીરાજ ! તમારી કવીતાને અહીંજ પકતી મુકીને ચાલો, ઇશાની નમાઝનો સમય પણ થઈ જવા આવ્યો ! ’

નમાઝનું નામ સાંભળતાં અસ્લમે કવીત્વની કલ્પનાઓનો ત્યાગ કર્યો અને તાહેરા પાસે જઈ કહ્યું—‘તાહેરા ! જલ્દી ચાલો, નહિ તો નમાઝ કઝા થઈ જશે. ’

બંને જણા આગળ ચાલ્યા. થોડુંક ચાલ્યા પછી એક નાના ટેકરાનો ચકાવો લઈ એક નાનકડા મેદાનમાં આવ્યા જ્યાં થોડાક તંબુ અને રાતડીઓ નાખેલી જણાતી હતી. તંબુની નજીક એક વૃદ્ધ અરબ બાનુ લાકડીનો ટેકો લઈ ઉભી હતી. અસ્લમને જોતાંજ તે બોલી ઉઠી— ‘ બેટા અત્યાર સુધી ક્યાં હતા ? ’

અસલમ—માતા, સામેના ટેકરા આગળ ફરતો હતો.

વૃદ્ધ બાનુ—બેટા ! આ આખું જંગલ હીંસક પ્રાણીઓથી ભરેલું છે, કદી પણ હથીયાર લીધા વગર ખંઢાર ન જવું જોઈએ. જાઓ નમાઝ પઢી લો.

અસલમ—વાર માતા ! હવેથી હું હમેશાં યાદ રાખીશ ?

એમ કહી અસલમ આગળ ગયો અને થોડાક પુરૂષો વુલૂ બનાવી

રહ્યા હતા ત્યાં જઈ વુઝું કરવા લાગ્યો. વુઝું કરી બધા પુરૂષો સફર્માં
ગોઠવાઈ ગયા અને ઈશ્વાની નમાઝ અદા કરવા લાગ્યા.

x

x

x

વાંચક ! તું સમજી ચુક્યો હોયશ કે આ કાફલો સિંહલદ્વીપના
કોહે આદમ (પર્વત) પર હતો. હઝરત ઉમર ફારૂક રફી. ના ઝમાનામાં
કેટલાક અરબ વેપારીઓ દુર દુરનાં દેશોમાં વેપાર ખેડતા, એમાં કેટલાક
વેપારીઓ હિંદમાં પણ આવ્યા હતા. એમાંના કેટલાક અરબ વેપારીઓ
સિંહલદ્વીપના રાજની મહેરબાનીથી સિંહલદ્વીપમાં રહી ગયા હતા.
એ સમયને વર્ષો વીત્યા. કેટલાક વર્ષો પછી આ અરબોને પોતાના
દેશની યાદ તાજી થતાં તેમણે અરબસ્તાન જવાની તૈયારી કરી અને
એક નાનકડો કાફલો તૈયાર થયો. આ કાફલામાં ૨૦ પુરૂષો, ૧૨
ત્રીઓ, અને ૧૦ યુવાન બાળાઓ, અને ૧૬ બાળકો મળી ૫૮ જણ
હતાં. પોતાના વતન જતાં, પહેલાં કાફલો કોહે આદમની ઝયારતે
આવ્યો હતો. (કહે છે કે આ પર્વતમાં હ. આદમ અલે. ૧૦૦૦ વર્ષ
સુધી રહ્યા હતા.) કાફલો ઝયારતથી પરવારી ચુક્યો હતો. અને હવે
સવારેજ તેઓ પવિત્ર પર્વતનો ત્યાગ કરી પોતાના માદર વતન તરફ
રવાના થનાર હતા. દરેક વ્યક્તિ, શું બાળક કે વૃદ્ધ, શું પુરૂષ કે
ત્રી, દરેક અનહદ ખુશીમાં હતા, અને વતન-વહાલા વતનમાં જવાની
ખુશી કોને ન હોય ?

રહવાર થઈ, આફતાબે પોતાના સોનેરી કીરણોથી જગતને
પ્રકાશમાન કરી દીધું. કાફલાએ પોતાના તંજુ રાવટી બાંધી લઈ
અચ્ચરો ઉપર બાંધી લીધા. એ પછી ત્રીઓ અને બાળકોને ઘોડાઓ

ઉપર સ્વારી કરી પુરૂષો પણ ઘોડા પર સ્વાર થયા અને અક્ષાહનું નામ લઈ સિંહલદ્વીપનો આ કાફલો કોહો આદમથી રવાના થયો. *

* એક કાફલો ઇરાકથી આવતી વખતે સમુદ્રના તોફાનને લીધે કાલીકટના બંદરે પહોંચી ગયો હતો, જ્યાંના રાજા ચેરામન પેરમલે તેમનો ખુબ સત્કાર કર્યો. એણે પયગમ્બરે ઇસ્લામ (સલ્વ) વિષે એ લોકો પાસેથી માહિતી મેળવી. શકુલ કમરના મોઝિઝાની વાત નીકળતાં રાજાએ પોતાના પૂર્વજોની નોંધપોથી તપાસી જોતાં એમાંથી એક આમલા રાજાએ ચંદ્રના બે કકડા થયા પછી પાછા જોડાઈ ગયાનો ખનાવ નોંધેલો મળી આવ્યો. ચેરામન પેરમલ મુસલમાન થઈ ગયો અને એજ કાફલો સિંહલદ્વીપથી પાછો ફરતાં એની સાથે ગુપ્ત રીતે હજ પઢવા ગયો અને ત્યાંજ તેનું અવસાન થયું. રાજાએ મૃત્યુ વખતે પોતાના વંશજો અને અમીર ઉમરાવોને માટે કેટલીક સુવ્વનાઓ લખીને શરફ બિન માલિક, માલિક બિન દીનાર અને માલિક બિન હબીબ મારફતે મલબાર મોકલાવી. મુખ્ય સુવ્વના પોતાના રાજ્યમાં ઇસ્લામનો પ્રચાર કરવાની હતી. રાજાના વંશજો વીગેરે એ સુવ્વનાઓ ઉપર બરાબર અમલ કર્યો. એ રાજાનું ઇસ્લામી નામ અબ્દુર્રહમાન સાની રાખવામાં આવ્યું હતું. આજે પણ એ રાજાના વંશજો ગાદીએ બેસે છે, ત્યારે માથું બોડાવીને ઇસ્લામી પોષાક પહેરે છે અને એક મુસલમાન મોપલો એને માથે તાજ મુકે છે. જ્યારે હાથમાં તલવાર આપવામાં આવે છે ત્યારે રાજા કહે છે “મારો જે કાકા મરકે ગયો છે તે પાછો ન આવે ત્યાં સુધી હું આ તલવાર ધારણ કરીશ.” (જુવો “લોગન મલબાર” ભાગ ૧ પાને ૨૩૧)

પ્રકરણ બીજું.

હાથીઓના મુકાબલો.

એ નાનકડો કાફલો ધીમે ધીમે મુસાફરી કરતો આગળ વધવા લાગ્યો. ખુશા મયદાનો, ઘીય જંગલો, નાળીયેરીના વનો, વિશાળ પર્વતો, ઉંડી નદીઓ એ અધુરું પસાર કરતાં તેઓ વધતા રહ્યા કાફલો વહેલી સવારે તઈયાર થતો. નમાઝ વીગેરેથી પરવારી તેઓ આગળ કુચ કરતા. બપોરનો સમય થતાં તેઓ કોઈ શીતળ છાયામાં વિશ્રાંતી લેતા, વળી ઢળતા પહેરે તેઓ ચાલતા અને ઠંઠા સંખ્યા ટાણે કોઈ સુરક્ષીત જગ્યાએ રાતવાસો કરતા. કોહે આદમથી રવાના થયાને આજે ત્રીજો દીવસ હતો નાળીયેરીના એક વિશાળ વનમાંથી અત્યારે કાફલો પસાર થઈ રહ્યો હતો. તેમનું દરેક કદમ તેમને માદર વતનની નઝદીકને નઝદીક લઈ રહ્યું હતું. છતાં હજી તેઓ દુર હતા, બહુજ દુર ! છતાં તેમનો ઉદ્ધાસ એવો ને એવોજ હતો અને તેમનો શોખ દરઘડીએ વધીજ રહ્યો હતો. બાળકોનો કલરવ, પુરૂષોની વાતચીતના પડખા અને ઘોડાના હણહણાટથી શાંત વાતાવરણમાં પડખા પડી રહ્યા હતા. અચાનક દુરથી ઘોંઘાટ અને મુસવાટાના અવાજ સંભળાવા લાગ્યા. તેમણે જોયું કે દુરથી હાથીઓનું એક મસ્ત ટોળું તેમની તરફ આવી રહ્યું હતું. તરતજ પુરૂષોએ સમયમુચકતા વાપરી કાફલો ડાબી બાજુ વાળ્યો અને જેમ બને તેમ ઝડપથી ખચ્ચરો અને ઘોડાને હાકતાં અવળે માર્ગે નીકળી ગયા.

તેઓ થોડેકજ દુર ગયા હશે કે તેમને ઝાડના ડાળાં તુટવાના અને ખરી ગએલાં મુકાં પાંદડાના કચડાવાનો અવાજ સંભળાયો.

પાછું ફરીને જોયું તો જણાયું કે પેલા મસ્ત હાથીઓએ તેમનો પીછો પકડ્યો છે અને ઝાડવાં તોડતું, છોડવા ક્યડતું, સુસવાટા કરતું હાથીઓનું એ ટોળું એમની તરફ ધસી રહ્યું હતું. નાસવા કે સંતાવાનો કોઈ માર્ગ ન હતો. જો સાથે બાળકો અને સ્ત્રીઓ નહોત તો કંઈ વધી ન હતો પરંતુ આખા કાફલા સાથે નાસવું તો અશ્વ-
બલ ધણું મુશ્કેલ હતું. આથી તેમણે મુકાબલો કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. ૨૦ પુરુષોમાંથી એ જણાને બાળકો અને સ્ત્રીઓ સાથે આગળ મોકલી દીધા. બાકી અઢારમાંથી એક વૃદ્ધને ઘોડા સોંપી એક બાજુ કરી દીધો અને બાકીના સત્તર અરબો આ જીવતા કાળા પેદાડો સામે ટક્કર લેવા તૈયાર થઈ ઉભા. જીવ સટોસટનો મામલો હતો. હાથીઓની સંખ્યા ૩૦ કે ૩૫ ની જણાતી હતી. એક વૃદ્ધ અરબે કહ્યું—“બાઈઓ પહેલાં તીર છોડવા મડિા અને જ્યારે હાથીઓ નજીક આવી જાય ત્યારે તલ્વાર અને બાલ્લાનો ઉપયોગ કરજો. તરતજ બધાએ તીર કામઠાં તૈયાર કર્યો. આ દરમ્યાન હાથીઓનું ટોળું ૨૦૦ વારને અંતરે આવી પુગ્યું હતું. જાણે કાળા પર્વતો તેમની સામે ધસી આવતા હોય તેમ જણાતું હતું. એકી સાથે કમાનો-માંથી તીર છુટવા લાગ્યા અને સનસનાટી કરતા તીરની અણીઓએ હાથીઓની પ્રચંડ કાયાઓને જખ્મી કરી નાખી. હવે શું હતું ? બસ હાથીઓ ઝનુન પર ચઢ્યા. ચીસો પાડતા ને મુંઠ ઉઠાળતા તેઓ ઠેક અરબો પર ધસી આવ્યા. હવે તેમના તીર કામઠાં નકામાં હતાં. તરતજ તેમણે તે ફેંકી દઈ બાલા હાથમાં લીધા. અસલમ સૌથી આગળ હતો. આથી ટોળાના સૌથી પહેલા હાથીએ પોતાની પ્રચંડ મુંઠ ઉઠાળી અસલમ તરફ લંબાવી. અસલમ ઉઠળીને

એક બાજુ ઉભો ને પોતાનો લાંબો ભાલો તેની આંખમાં ખોસી દીધો. અસહ્ય વેદનાથી હાથીએ એક ચીસ પાડી ને પુંઠ ફેરવી નાસવા માંડ્યું. અસ્લમે ભાલો ખેંચ્યો પણ ન નીકળી શક્યો. આ પળે બીજા હાથીએ કૃતાંત કાળની માફક અસ્લમ ઉપર ત્રાપ મારી. અસ્લમે લાગુ જોઈ તલવારનો એક ધા એવા જોરથી માર્યો કે લાંબી કરેલી સુંઠ કપાઈ ગઈ, આ દરમ્યાન બીજાઓએ પણ બે ત્રણ હાથીઓને આવીજ રીતે બચંકર જખ્મો કર્યા હતા. પરીણામે આગળી હરોળના ચાર પાંચ હાથીઓ એટલા બધા જખ્મી થયા હતા કે તેમણે બચંકર બરાડા સાથે પુંઠ ફેરવીને નાસવા માંડ્યું. બે ચારને આવી રીતે નાસ્તા અને બે એક સુંઠ કપાયેલાઓને નીચે પડતાં જોઈ બાકીના હાથીઓએ નાસનારાઓનું અનુકરણ કર્યું. આ વખતે અરબોએ પાછી પોતાની કમાનો ઉંચકી લઈ તીરોનો વરસાદ વર્ષાવી મૂક્યો. જોત જોતામાં હાથીઓનું આ ટોળું ચીસો પાડતું દુર જંગલમાં છુપાઈ ગયું. માત્ર બે ચાર સુંઠ કપાયેલાં હાથીઓ પડ્યા પડ્યા ચીસો પાડી રહ્યા હતા.

આવી રીતે આ આફત ટળી ગઈ અને બધાએ છુટકારાનો શ્વાસ લીધો અને ખુદાના શુકાના અદા કર્યાં. એ પછી બધા ઘોડાઓ પર સ્વાર થયા અને કાફલો અગાઉની માફક ખુરદાલ આગળ વધ્યો.

કહેવાની ઝડર નથી કે આ કાફલાના માણસો વર્ષોથી સિંહલ-હીપમાં રહેતા હોવાથી મુસાફરી દરમ્યાન હાથીઓના મુકાબલાની તેમને કંઈ નવાઈ નહતી, એટલુંજ નહિ બહુકે એવા સમયે હાથીઓનો કેવી રીતે મુકાબલો કરવો વીજેરે કળાથી પણ જાણકાર

હતા. અને એજ કારણે તેમણે યુક્તી પુર્વક આ આક્રમને ટાળી દીધી.

મતલબ કે આક્રમ આવી, ટાળી ગઈ અને કાફલો આગળ વધતો રહ્યો.

પ્રકરણ ૩ જી.

રવાનગી.

કેટલાક દીવસની સતત મુસાફરી પછી જ્યારે આ કાફલો ફરીયા કિનારે આવી પુગ્યો ત્યારે તેમને લઈ જવા માટે ૮ બહાણો તૈયાર હતા. આ વહાણો મુસલમાનોના કાફલાને બસરા પહોંચાડવા માટે સિંહલદ્વીપના રાજા તરફથી આપવામાં આવ્યા હતા.

મુસલમાનો પ્રથમ સિંહલદ્વીપમાં આવ્યા ત્યારે સિંહલદ્વીપના રાજાએ મુસલમાનોનો સારો સત્કાર કર્યો હતો એટલુંજ નહિ બલકે

* ઝિમારત કરવા આવનારાઓના વહાણુ જુદાજ હતા. આ આઠ જહાજ તે સિંહલદ્વીપના મુસલમાન થઈ ગયેલા રાજાએ હજમજ તથા ખલીફા માટેની બેટ સોગાદો ભરીને આ કાફલા-વાળાઓને સોંપ્યા હતા. માલ અરબાબ ઉપરાંત લોડી ગુલામો, તેમજ લંકામાં રહેતા જે મુસલમાનો હજ પઢવાની ઇચ્છા રાખતા હતા તે તથા લંકામાં જે અરબ વ્યાપારીયો મરણ પામ્યા હતા તેમના બાલ બચ્ચાઓને સવાર કરવામાં આવ્યા હતા. (જુઓ તારીખે ફરિશ્તા)

તેમને વસવા માટે અને બહેપાર કરવા માટે સગવડ કરી આપવામાં આવી હતી. એજ મુસલમાનોની ઓલાદે બપારે કેટલાંક વર્ષો પછી પોતાના માદર વતનમાં જવાની રજા માગી ત્યારે રાજ્યએ તેમને ધણીજ ખુશીથી રજા આપી, એટલુંજ નહિ બહુકે તેમને સુખ સગવડથી પહોંચાડવા માટે આઠ વહાણોનો બંદોબસ્ત કરી આપ્યો.

આ સમય હીજરી સન ૬૩ નો હતો. એ વખતે ખિલાફતની ગાદીએ વલીદ બિન અબ્દુલ માલીક બિરાજમાન હતા, જેઓ બહુ જોશીલા, શુરવીર અને મુસ્લીમોના સાચા હમદર્દ હતા. જે સમયની કથા અત્રે રજુ થાય છે તે સમયમાં ઇસ્લામી રાજ્યનો ફેલાવો દુર-દુર સુધી થયો હતો. જેમાં ખાસ કરી હિન્દ, ઇરાક અજમ, શામ, મિસર નજદ યમન, અફઘાનીસ્તાન ઇરાન અને આફ્રીકા સુધી ઇસ્લામી સત્તાની આબુ મનાતી. ખલીફાએ વ્યવસ્થા મારે દરેક દેશ પર એક ગવર્નર (સુબો) નીમ્યો હતો જે પોતાના પ્રાંત ઉપર દેખરેખ રાખી વ્યવસ્થા કરતો. આવા કેટલાક સુબાઓ ઉપર એક વડો સુબો (વાઈસ-રોય) નીમવામાં આવતો.

આ ગવર્નરો પોતાના પ્રાંતોમાં શાંતી જળવવા ઉપરાંત પાડોશી રાજ્યોને સુલેહ સંપથી રહેવાની ફરજ પાડતા અને અગર જે કોઈ ગેરમુસ્લીમ રાજકર્તા કોઈ ઇસ્લામી પ્રાંત પર હુમલો કરવાની હામ-બીડતું તો આબુખાબુ અને દુર દરાઝથી ઇસ્લામી લશ્કરો તે ઇસ્લામી હાકેમની મદદે ધસી આવતા અને હુમલો કરનારને ઘટતી સજાએ પહોંચાડતા. મુસલમાનોની એક બીજા તરફની આવી હમદર્દી અને લાગણીને કારણે પાડોશી કે ગેરમુસ્લીમ રાજ્યો ધાકમાં રહી હંમેશાં

મિત્રતા બર્થો સંબંધ રાખતા અને હંમેશાં તેઓ ખલીફતુલ મુસ્લેમાન અને તેમના ગવર્નરો સુદ્ધાને ખુશ રાખવાનો પ્રયત્ન કરતા.

આ સમયે પુર્વના દેશોનો ગવર્નર જનરલ યાને વડો સુબો, હન્ગળજ બિન યુસુફ સકરી હતો અને તેની નીમણુંક બસરામાં થઈ હતી. તે અત્યંત ખુદિમાન શુરવીર અને હમદ્દ મુસલમાન હતો. હન્ગળજની ધાક પુર્વના દેશો પર એટલી બધી હતી કે ગમે તેવા શક્તિશાળી રાજકર્તાઓ પણ હન્ગળજને છાંછેડવાની હિંમત કરતા નહિ.

ઈતિહાસકારોએ-આસ કરીને ગેર મુસ્લિમ ઇતિહાસકારોએ હન્ગળજ બિન યુસુફને દુન્યા સમક્ષ જે રૂપે રજુ કર્યો છે તેવો તો હન્ગળજ નજર હતો. અલબત્ત તે સખ્ત હતો અને ઈસ્લામના શત્રુઓ અને મુસલમાનોના દુશ્મનો સાથે કરડાઈથી વર્તતો, છતાં તે એક ઈન્સાન હતો અને તેનું દીલ પોતાના જાત બાઈઓ-ધર્મ બાઈઓ તરફની લાગણીથી ભરપુર હતું. વળી આ ઝમાનો ઈસ્લામના ઉદય કાળનો હતો. ઠેર ઠેર ઈસ્લામના અને મુસલમાનોના દુશ્મનો મોજુદ હતા. જેઓ ઈસ્લામનું નિકંદન કાઢવા અને મુસલમાનોને જગતમાંથી મિટાવી દેવા હંમેશા તત્પર રહેતા. આવા નાણુક સમયે જો હન્ગળજ કડકાઈથી કામ ન લેત તો શું એ શક્ય નથી કે તેઓ ઈસ્લામના પ્રવાહને આગળ વધતો અટકાવી દેત ? ગમે તેમ હો, પરંતુ ઇતિહાસકારો કમુલ કરે છે કે હન્ગળજ બિન યુસુફના સમયમાં ઈસ્લામી રાજ્યની સીમામાં પુષ્કળ વધારો થયો હતો અને દુર દુરના મુદકા ઉપર ઈસ્લામી વાવટો ફરકતો હતો.

ન્યારે સિંહલદ્વીપના મુસલમાનોએ રાજ પાસે જઈ પોતાના

માદર વતન જવાની ઈચ્છા જાહેર કરી ત્યારે રાજાએ તેમને પ્રેત્સા-
હન આપ્યું. એટલું જ નહિ બલકે આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ આઠ
ઠાણોની વ્યવસ્થા કરી આપી. એ ઉપરાંત રાજાએ ખલીફતુલ મુસ્લે-
મીન માટે અને વોઇસરોય હજીમજ માટે પ્રુબળ કીમતી ભેટ સોગંદો
મોકલી હતી. વળી ખલીફાની ખીદમત માટે સીંહલદ્વીપની સુંદરી-
ઓમાંથી ચુંટી કાઢેલી સુંદર બાળાઓને ખલીફાની દાસીઓ તરીકે
મોકલી હતી. આ દાસીઓ અને રાજા તરફનું નજરાણું ઠાણો ઉપર
ચઢાવી દેવામાં આવ્યું હતું, હવે માત્ર વાટ એ મુસલમાનોની જ જોવાની
હતી જેઓ કોહો આદમની ઝયારત માટે ગયા હતા. આથી ન્યારે
મુસાફરી કરતો આ કાફલો કોહો આદમથી આગળ પહોંચ્યો કે તરતજ
તેમનો સર સામાન ચઢાવી દેવામાં આવ્યો અને બધા ઠાણો પર
સ્વાર થઈ ગયા.

આ વઢાણો કંઈ બહુ મોટા ન હતા. પવન સરસ હતો. સઠ
ખોલી નાખવામાં આવ્યા, કે તરત ઠાણો ગતિમાન થયા અને જોત
જોતામાં દરીયાની સપાટી ઉપર દુર સુધી નીકળી ગયાં.

એવી રીતે ૫૮ મુસલમાનો, સીંહલદ્વીપની સુંદર દાસીઓ અને
ઠાણોના ખલાસીઓ અને કપ્તાનો મળી આઠ વઢાણો પર સવાર
થયેલો આ કાફલો બસરા તરફ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

તોફાન.

કુદરતની કળાનો પાર કોણ પામી શકે છે ? કુદરતે જે કંઈ ધાયું હોય છે અને એ માટે કુદરત જે ઇશારો કરી દે છે તેનું પરિણામ કાં તો તેજ ધડીએ અને કાંતો સદીઓ પછી જાહેર થાય છે. કોણ જાણતું હતું કે સિંહલદ્વીપથી રવાના થએલો મુસલમાનોનો આ કાફલો (કે જે માત્ર ૫૮ માણસોનો હતો) અરબ મુગલદેશના હિંદમાં થનાર આમમનનું કારણ બનશે ? અને કોણ જાણતું હતું કે સૌ કરતાંય ઓછા માણસોની સંખ્યાનો આ કાફલો, ૧૩ સદીઓ પછીના હિંદમાં દસ કરોડ મુસલમાનોનું અસ્તીત્વ હોવાનું કારણ બનશે ? પણ જવાદો એ વાત. આપણે અત્યારે એ ચર્ચા કરવા નથી માગતા.

સિંહલદ્વીપથી રવાના થએલો કાફલો જે વહાણોમાં સવાર થયો હતો એ વહાણો કંઈ બહુ મોટા ન હતા. પરંતુ એક પ્રકારના મોટા મછવા હતા જે સદના આધારે ચાલતા હતા, અનુકૂળ પવનના કારણે સડસડાટ પોતાનો માર્ગ કાપતા હતા. થોડા કલાકમાં જ ઝમીન દેખાતી બંધ થઈ હવે ઉપર આભ અને નિચે પાણી સિવાય બીજું કશું દેખાતું ન હતું. એાતરફ પાણી પાણી અને પાણીજ હતું.

આવી રીતે કાફલો પોતાનો માર્ગ વટાવી રહ્યો હતો. જ્યારે નમાઝનો સમય થતો ત્યારે મુસલમાનો અઝાન દેતા અને દરેક વહાણમાં જમાઅત સાથે નમાઝ અદા કરવામાં આવતી. થું દુન્યાની કોઈ કામ આવો નમુનો પેશ કરી શકે છે ? નહિ, કોઈ પણ પેશ

નહિજ કરી શકે. કારણ કે એક મુસલમાન કામજ એવી છે જેણે ખુદાની તવહીદ (એકતા)નો આલો સરસ નમુનો, જંગલોમાં, ખડોમાં, વસ્તીઓમાં, વેરાન રણોમાં, મુકી ઝમીન પર અને હિંડા સમુદ્રની સપાટી ઉપર પણ રજુ કર્યો છે. હંસાઈયો અને હિંદુઓ, બોધો અને જરથોસ્તો, એમ તો બધાય કહે છે કે તોહીદ અમારામાં છે પરંતુ એ યાદ રહે કે દુન્યામાં એક ઈસ્લામ મઝહબજ એવો છે જે સાચી તવહીદનો માનનારો અને ખુદા પરસ્તીનો ડોકો બળવનારો છે.

મુસલમાનોના બહાણુ પ્રથમ સર્પદ બંદરે પહોંચવા માગતા હતા અને રાત દીવસ એકધારા ચોતાનો માર્ગ કાપતા હતા. એક રાત્રે ચાંદની પુર બહારમાં ખીલી હતી. સમુદ્રના શાંત, હિંડા અને જુરા પાણીમાં ચંદ્રનું પ્રતીબિંબ પડી રહ્યું હતું. ઉપર જુર આકાશ, નીચે જુર પાણી અને પાણીની સપાટી ઉપર પથરાઈ રહેલી શ્વેત ચાંદની એ બધું એક અગમ્ય વાતાવરણ જમાવી રહ્યું હતું. અસ્લમ વહાણના કહેરાને ટેકો દઈ વહાણની ગતીથી સમુદ્રમાં ઉપજતા શીણના કુંડળા તરફ તાકી રહ્યો હતો. અચાનક તાહેરા પણ ત્યાં આવી ગઈ. થોડીક વાર મુખી શાંત ઉભા રહ્યા પછી તે બોલી— ‘અસ્લમ ! સમુદ્રમાં શું જોઈ રહ્યા છો ?’

અસ્લમ એકદમ ચોંકી ઉઠ્યો. તરંગસાગરમાંથી બહાર નીકળતાં તે બોલ્યો— ‘કાણુ તાહેરા ? ઠીક થયું તું આવી ગઈ. આવ, જો તો ખરી આ કેવું સુંદર દ્રશ્ય છે !’

હવે તાહેરા પણ અસલમ પાસે જઈ ઉભી અને કુદરતની કળાનું દર્શન કરવા લાગી.

અને આવી મધુર ચાંદનીમાં, જુરા આકાશ હેઠળ અને જુરા સમુદ્રની સપાટી ઉપર વાયુના સહકારથી માર્ગ કાપતા વહાણના આ એકાંત ખુણે ઉભેલા એ યુવાન જીવડાઓને બીજી શું વાતો કરવાની હોય ? એજ પ્રેમના પુરાણા સુર પુકાતા હતા અને પુરાણા પ્રેમ પાઠ વંચાતા હતા.

અત્યાર સુધી વાતાવરણ શાંત હતું આકાશમાં કયાંય વાદળનું નામ નિશાન ન હતું. ચંદ્રના દરબારીઓ જેવું તારામંડળ આકાશમાં ચોતરફ પ્રકાશી રહ્યું હતું. ધીમે ધીમે પૂર્વદીશા તરફથી પવન પુકાવે લાગ્યો અને દરપળે પવનના મુસવાટા વધતાજ ગયા. આ પળે વહાણના કોઈ ખુણામાંથી ભયનો ધંદ વાગતો સંભળાયો.

બસ, હવે શું હતું ? આ નાનકડા કાફલામાં ન્યાં થોડીકવાર પહેલાં શાંતિનું સામ્રાજ્ય જામેલું હતું, હવે કોલાહલ થઈ પડ્યો. ચોતરફથી “ શું છે ? શું છે ? ” ના પોકાર થવા લાગ્યા. અને ન્યારે કપ્તાને જણાવ્યું કે “ હોઠા ચંત્રનો દટિા પવનના તોફાનનું આગમન દર્શાવે છે ” ત્યારે તો આખા કાફલામાં ભારે ગભરાટ ફેલાઈ ગયો. યુવાનો અને વૃદ્ધો ખુદની બંદગી કરવા વાગ્યા અને સ્ત્રીઓ પોતાના માસુમ બાળકોને છાતી સરસા ચાંપી આંસુ ભરી આંખે ખુદની મદદ માંગવા લાગી.

હવે વહાણો પર ખલાસીઓ અને કપ્તાનોની દોડધામ સર થઈ ગઈ. પવન પણ વધતો જતો હતો. સમુદ્રમાં પણ ઉછાળા શરૂ થઈ મચા હતા.

વાંચક ! જો તને દરીયાઈ મુસાફરીનો પ્રસંગ મળ્યો હશે

તો તું આ વખતની કલ્પના કરી શકીશ. જ્યારે દુર દુર માછલો સુધી કિનારાનું નામ નીશાન ન હોય, નાના નાના ડુંગર જેવા પાણીના ભયંકર મોજાં ઉછળી રહ્યાં હોય તેવે વખતે મધ્ય દરીયામાં તોફાનમાં સપડાયલા મનુષ્યોના ગભરાટનો પારજ ક્યાંથી હોય ?

પરંતુ આઠ વહાણોના નાના કાફલાનો ઉપરી કપ્તાન ધણેજ આહોશ અને અનુભવી હતો. તેણે તરતજ વહાણોને એક ખીજ સાથે સાંકળાથી જકડી લેવાનો હુકમ કર્યો. હવે વહાણોની વ્યવસ્થા એવી રીતે કરવામાં આવી કે ચાર વહાણો એક લાઇનમાં આગળ અને ચાર વહાણો એક લાઇનમાં પાછળ. વહાણો આવી રીતે ગોઠવાયા પછી આડેય વહાણોને એક ખીજ સાથે મજબુત સાંકળાથી જકડી લેવામાં આવ્યા અને આવી રીતે એક સાથે જકડાયલા આઠ વહાણો ધીમે ધીમે આગળ વધવા લાગ્યા.

પાણીના મોજાં ધુધવાટ કરતા ભયંકર રીતે ઉછળી રહ્યાં હતા પવનના મુસવાટા માણસોના ઠાન જહેરા કરી દેતા હતા. ચંદ્ર વાદળોમાં છુપાઈ ગયો હતો અને સંતાકુકડી રમતું તારામંડળ અદ્રશ્ય થઈ ચુક્યું હતું. ચોતરફ ઘેર અંધકાર ફેલાયો હતો. હવે મેઘ ગર્જના શરૂ થઈ, વિજળીના ઝળકારા થવા લાગ્યા, પાણીના મોટાં મોટાં ફેરાં પડવા લાગ્યા. જલણે જગતના પાપોથી કંટાળી ક્રોધે ભરાઈ આખા જગતને ઉદરમાં સમાવી દેવા માગતો હોય તેમ સમુદ્ર ભયંકર રીતે ધુધવાટા કરી રહ્યો હતો. પળે પળે ચમકારા કરતી વિજળીના પ્રકાશથી આંખો ઝપકી જતી હતી. મેઘ ગર્જનાના કડાકા કાનના પડદા ફાડી નાખતો હતો. હવે વર્ષાદ એવા જોરથી પડવા માંડ્યો કે તુતક પર ઉભા રહેવું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું.

મધ્ય રાત્રી સુધી તોફાનનું જોર આવુંજ રહ્યું. જ્યારે રાત્રીના ત્રીજા પહોરની શરૂઆત થઈ ત્યારે પવન પુઠકોતો બંધ પડ્યો. વીજળીના ઝબકારા બંધ થયા અને વર્ષાદ બંધ થઈ ગયો. હવે તોફાન પણ કંઈક નરમ પડતું ગયું અને કલાક એકના સમયમાં તદ્દન શાંત થઈ મચ્યું. વહાણો એક બીજા સાથે જકડી લેવાની વડા કપતાનની ચુકિત જારે કારગર નીવડી, નહિ તો પ્લોડ જેવા મોજાંની એક એક ટક્કરે વહાણો સમુદ્રના તળીએ જઈ બેસત.

તોફાન નરમ પડતાં બધાએ ખુદાનો આભાર માન્યો અને બાકીની રાત્રી આરામમાં ગાળી. સવારે જ્યારે આ પ્રવાસીઓએ આંખ ઉઘાડી ત્યારે સમુદ્ર અત્યંત શાંત હતો અને સૂર્યના સોનેરી કિરણો સમુદ્રની સપાટી પર નૃત્ય કરી રહ્યાં હતાં. થોડેક દુર કિનારાની લાંબી કાળી લાર્પન માઈલો સુધી પથરાયેલી જણાતી હતી.

કિનારો જોઈ પ્રવાસીઓ આનંદીત થઈ ગયા. તેમણે કપતાનને પુછ્યું કે “ આ કયો દેશ છે ? ”

કમાને જવાબ આપ્યો—“ રાત્રે તોફાનમાં આપણા વહાણો ઉંધે માર્ગે ખેંચાઈ ગયા હતા. આ કિનારો હિંદના સીંધ દેશનો છે અને સામે દેખાય છે, તે સીંધનું મસ્જીદ બંદર * દેખાય છે] ”

* આ નામ પાડવાનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે શહેરની વચ્ચે વચ્ચે બૌદ્ધ ધર્મનું એક મોટું મંદિર આવેલું હતું, જે પરથી શહેરનું નામ ‘ દેવલ પાડયું હતું. અરબો દેવળનો દેવલ ઉચ્ચાર કરતા હતા.

પ્રકરણ ૫ મું.

અણધારી આફત.

થોડીજવારમાંજ બહારો કિનારા પાસે જઈ પહોંચ્યા. હવે વડા કમળે બહાર કયું કે “ રાત્રે સખત તોફાનનો મુકાબલો થયેલો હોવાથી બહારો હવમચી ગયાં છે, એટલે તેમાં કેટલુંક સમારકામ કરવું જરૂરી છે માટે અત્યારે બધા કિનારે ઉતરી જાય. બપોર સુધીમાં સમારકામથી પરવારી પાછલે પહેરે અહિંથી રવાના થઈશું. ”

આથી બધા મુસાફરો નીચે ઉતરી ગયા અને ખલાસીઓએ સમારકામ શરૂ કરી દીધું. મુસલમાનોએ ઝમીન પર પગ મુકતાંજ વુઝૂ કરી જમાત સાથે નમાઝ અદા કરી અને તોફાનની મુશ્કેલીમાંથી ઉગારી લેવા માટે ખુદાનો શુક્રાનો અદા કર્યો. જ્યારે તેઓ નમાઝથી પરવાર્યા ત્યારે તેમણે જોયું કે કેટલાક હથીયારબંધ માણસો પોતાની તરફ આવી રહ્યા છે. આ અરબ મુસાફરો કુતુહલતાથી નવઆગંતુકોને જોઈ રહ્યા હતા, કારણ કે આ લોકો જેમની સંખ્યા સેંકડોની હતી તેઓ કોઈ દુષ્ટ ધરાદાથી આવતા હોય તેમ જણાતું હતું.

મુસલમાનો જ્યારે બહારમાંથી નીચે ઉતર્યા ત્યારે તેઓને કિનારા પર કોઈ સાથે મુકાબલો કરવો પડશે એવી સ્વપ્ને પણ આશા નહતી તેથી બધા હથીયાર વગર નીચે ઉતર્યા હતા. એટલે જ્યારે આ નવઆગંતુકોએ તેમને ઘેરી લીધા ત્યારે અરબો તેમને ટીકતાજ રહી ગયા.

હવે આ ટોળીના સરદારે આગળ આવી અરબોને સંબોધી કહ્યું—
“ તમે કોણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ? ”

એક વૃદ્ધ અરબે જવાબ આપ્યો—“સરદાર, અમે મુસલમાન છીએ અને સિંહલદ્વીપથી આવીએ છીએ અને અમારા દેશ તરફ જઈ રહ્યા છીએ. મહેરબાની કરી અમને જણાવશો કે આપ કેાણુ છો અને અમને શામાટે ઘેરવામાં આવ્યા છો ? ”

સરદાર—અમે સીંધના મહાબળી મહારાજ દાહીરના સીપાહીએ છીએ અને તમને કેદ કરવા આવ્યા છીએ.

વૃદ્ધ અરબ—સરદાર ! અમે સાંભળ્યું છે કે રાજ દાહીર બહુ શક્તિશાળી રાજવી છે અને હિંદના બહુ મોટા ભાગ ઉપર તેમની આણુ વર્તે છે. પરંતુ અમે જાણીએ છીએ ત્યાં સુધી મુસલમાનો અને રાજ દાહીર વચ્ચે કંઈ પણ દુશ્મનાવટ નથી પછી અમારા જેવા મુસાફરોને શા માટે રોકવા માગે છે ?

સરદાર—અમને અહીં એટલા માટે ચોકી કરવા રાખવામાં આવ્યા છે કે અહિંથી પસાર થનાર અથવા રાજ દાહીરની રજા મગર બંદર પર આવનારા દરેકને કેદ પકડી લેવા.

હવે અસલમ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો—‘સરદાર ! અમે તો માત્ર મુસાફર છીએ, પછી અમને પકડવાથી શો ફાયદો ? ’

સરદાર—બેવકુફ ! આજકાલ મુસલમાનોનું જોર દુન્યામાં વધી રહ્યું અને તેથી અમને ડર છે કે મુસલમાનો કદાચ હિંદમાં પણ પગ પેસારો કરશે એટલે અમે તેમને અમારા દુશ્મનોજ ગણીએ છીએ.

અસલમ—સરદાર ! તમારું આ અવિચારી પગલું કદાચ અરબના મુસલમાનો માટે આમંત્રણ રૂપ બની જશે.

સરદાર—બેવકુફ યુવાન ! શું તારો ખલીફા એટલો બેવકુફ

છે કે તમારા જેવા મુઠીભર મુસાફરો માટે હળ્લરો માઈલની મુસાફરી કરી તમને છોડાવવા આવશે ?

અસલમ-સરદાર ! મુસલમાનો એક બીજાને પોતાના સાચા ભાઈ જેવા ગણે છે. એકની તકલીફને પોતાની તકલીફ સમજે છે. શું એ શક્ય નથી કે અમને તકલીફમાંથી બચાવવા અમારા બીજા ભાઈઓ અહીં આવી પહોંચે ?

સરદાર-એવકુફ ! કદાચ તે આવે તે પહેલાં અમે તમને અમારા દેવતાઓને ભેટ ચઢાવી દઈશું. *

અસલમ-ક્યાંકે એવું ન થાય કે અમારી કુરબાનીને બદલે તમારી કુરબાની થઈ જાય !

અસલમના આ જવાબથી સરદારને અત્યંત ક્રોધ ચઢ્યો તેણે પોતાના સીપાહીઓ તરફ ફરીને કહ્યું -- “ મહાવીરો ! આગળ વધો અને આ મહેચ્છોને ગીરફતાર કરી લો. ”

અરબો હથીયાર વિનાના હોવા છતાં વગર મુકાબલે તાબે થવામાં નામરદાઈ સમજ્યા અને તેમણે આગળ વધી બાથબાથા શરૂ કરી દીધી, પરંતુ સેંકડો હથીયાર બંધ સૈનીકો સામે થોડાક નિઃશસ્ત્ર માણસો શું કરી શકે ? થોડીકજ વારમાં બધા ગિરફતાર થઈ ગયા. આ દયાહિન લુટારાઓએ બધાને મુશ્કેલ બાંધ્યા અને નાના બાળકોને પણ એટલા જોરથી રસ્સી બાંધી કે હાથમાં કાપા પડી ગયા.

આ વખતે ઝાડીની તરફથી ‘ અબરદાર ’ નો અવાજ સંભળાયો

* આ ઝમાનામાંથી મંદીરોમાં માણસોની પણ કુરબાની કરવામાં આવતી હતી. (જુઓ “ તારીખે હીંદ ”)

અને થોડીજ વારમાં એક વિકાળ દેખાવની યોગીની (જેણે પગથી માથા સુધી સફેદ વસ્ત્ર લપેટેલું હતું અને જેના એક હાથમાં ત્રિશુળ હતું) આવી પહોંચી. યોગીનીને જોતાંજ સીંધી સૈનીકા અને સરદાર ઝમીન પર લાંબા થઈ ગયા અને હાથ જોડી કહ્યું—‘ માતા યોગીની ! અત્યારે આપનું આગમન શા માટે થયું છે ? ’

યોગીનીએ પોતાની રક્તમય આંખો સરદાર પર ઠેરવતાં કહ્યું—
‘ હું આજે એ ભવિષ્યવાણીની યાદ દેવડાવવા આવી છું જે વર્ષો પહેલાં કરવામાં આવી હતી ! તમને તે યાદ છે ? ’

સરદાર—(હાથ જોડીને) નહિ માતાજી મને યાદ નથી. એ ભવિષ્ય વાણી શી હતી ? માતાજી !

યોગીની—એજ કે સિંધ પર મુસલમાનોનો* કબજો થશે.

યોગીનીએ જ્યારે એ ભવિષ્ય વાણીની યાદ દેવડાવી ત્યારે સરદારે

* તારીખે હિંદનો કર્તા પોતાના ઇતિહાસમાં ૧૫૮ માં પાળા ઉપર લખે છે કે યોગીની એક મહાન જાદુગરની હતી અને તેનું કાયમી રહેઠાણ અલોરના કીલ્લા પાસેની એક ગુફામાં હતું. પણ તે હંમેશાં જુદે જુદે ઠેકાણે ફરતી રહેતી હતી. આ યોગીનીથી લોકો ડરતા અને હંમેશાં તેને માન આપતા.

તારીખે ‘ ઈબ્ને અસીર ’નો કર્તા લખે છે કે સિંધના મોટા જ્યોત્સીઓએ ભવિષ્ય ભાખ્યું હતું કે સિંધ પર મુસલમાનોનો કબજો થઈ જશે. આથી લોકોએ ગુરૂસે થઈ કેટલાક જ્યોત્સીઓને મારી નાખ્યા હતા અને ત્યારથીજ તેઓ મુસલમાનોને પોતાના દુરમન-ગણતા હતા.

કહ્યું—“ માતાજી ! એમના આગમનનો કોઈ સમય અતાવવામાં આવ્યો નથી । । ”

યોગીની—પરંતુ, હવે એ સમય આવી લાગ્યો છે,

સરદાર—માતાજી ! જ્યાં સુધી અનારા શરીરમાં પ્રાણ છે, ત્યાં સુધી આ કિનારા પર એક પણ મુસલમાનને જીવતો નહિ ઉતરવા દઈએ; કારણ કે અમને મહારાજનો પણ એજ હુકમ છે.

યોગીની—શુદ્ધિદિનો ! માઈ કામ સમજાવવાનું હતું અને મેં સમજાવી દીધું. હવે તમે જાણો ને તમાઈ કામ જાણે.

આમ બોલતાં યોગીની એ ત્રણ કદમ આગળ ચાલીને અદ્રશ્ય

નોટ—પરંતુ ઇબ્ને અસીરની અહિંયા ભુલ થતી હોય એમ લાગે છે. રાજા દાહિરે પોતાની સાગી બહેન માઈના વિવાહ કેકાનાનના પહાડી રાજા સાથે થયાં છતાં તેણીની સાથે પોતે લગ્ન કરી લીધું એટલે પેલા પહાડી રાજાએ ચઢાઈ કરી. દાહિરે અકળાઈને ખિલાફત વિરુદ્ધ બળવો પોકારીને દાહિરના રાજ્યમાં આવીને વસેલા મુહમ્મદ બિન હરસ અલ્લાશીની મદદ માગી જેણે પોતાના પાંચસો અરબ યોદ્ધાઓને લઈને પહાડી રાજાની છાવણી ઉપર રાત્રે એકાએક છાપો મારીને નસાડી મુક્યો. એ બદલ દાહિરે તેને પોતાનો વડો પ્રધાન બનાવ્યો અને સિક્કાઓ ઉપર એક પડખે પોતાનું અને બીજે પડખે મુહમ્મદ અલ્લાશીનું નામ છપાવું હતું, જેનો ઉલ્લેખ “ ચરચનામા ” અને માસુમીકૃત “ સિંધનો ઇતિહાસ ” માં થયેલો છે. વળી ધણાખરા ખારજ પથના મુસલમાનો પણ સિંધમાં આશ્રય લઈ રહ્યા હતા.

થઈ ગઈ. બધા સીંધીઓ અને અરબો એને જોતાજ રહી ગયા. હવે સરદારે વહાણના કમાનેને પકડવાનો અને વહાણનો બધો માલ લુંટી લેવાનો હુકમ કર્યો. થોડીજ વારમાં અરબોનો સામાન, સિંહલદ્વીપના રાજાએ મોકલેલી દાસીઓ અને ખલીફા તેમજ હજળજ માટે મોકલેલું નજરાણું વીગેરે લુંટી લીધું, અને શહેર તરફ રવાના થયા. તેઓ નાના નાના બાળકોને પણ એવી નિર્દયતાથી ખેંચતા હતા કે બાળકો કશું સ્વરે ચીસો પાડી ઉઠતા. એક અરબ સ્ત્રીએ દરગરતાં કહ્યું—
‘સરદાર! બાળકો ઉપર શા માટે જુદમ કરો છો?’

જવાબમાં એક ધાતકી સિપાહીએ તેણીના મ્હોં ઉપર જોરથી તમાચો મારી દીધો અને અગાઉ કરતાં પણ વધુ નિર્દયતા પુરવે બાળકો અને સ્ત્રીઓને ઘસડવા લાગ્યા. આ વખતે એક સ્ત્રીએ કશું સ્વરે ચીસ પાડી—“અગસની...અગસની...યા હજળજ ...અગસની!” (અચાવ, અચ હજળજ અમને અચાવ! x)

પ્રકરણ ૬ હું.

રાજા દાહીર.

હવે આ નિર્દય સિપાહીઓ આ અરબ કેદીઓને ધાતકીપણે ખેંચતા ઝપટાભેર કીલ્લા તરફ રવાના થયા. પુરૂષ કેદીઓ તો અલબત્ત સિપાહીઓ સાથે કદમ બ કદમ ચાલતા હતા પરંતુ કોમળ સ્ત્રીઓ

*(જુઓ તારીખે હીંદ પાનું ૧૨૧)

અને માસુમ બાળકોની હાલત બહુ ખરાબ હતી. તેમને એટલી નિર્દયતાથી ખેંચવામાં આવતા હતા કે બાળકો ચીસો પાડી ઉઠતા. પરિણામે આ ઘાતકી સિપાહીઓ તેમને ચાખકાથી ફટકાવી આગળ ચલાવાની ફરજ પાડતા. એ ઉપરાંત સ્ત્રીઓ ને પણ મારી મારીને આગળ ધકેલી રહ્યા હતા. એ એક કર્ણુ ચિત્ર હતું જેનો ચિતાર રજુ કરતા કલમ કંપી જાય છે. જાણે આ નાનકડું ટોળું હિંદુનું રાજ છતી લેવા આવ્યું હોય તેમ તેમની સાથે ઘાતકીપણે વર્તવામાં આવતું હતું. બાળકોને જ્યારે ફટકા પડતા ત્યારે સ્ત્રીઓ ‘દયા-દયા’ પોકારતી, પણ અફસોસ ત્યાં દયા ન હતી. દયા શબ્દના દરેક અવાજ સાથે એક ચાખખો જરૂર પડતો. બાળકો માર ખાતા અને નાના પગલાં ભરી આગળ દોડતાં ને વળી થાકી જતા, બેસી પડતા, તરત એક ચાખખો પડતો. પળી પાછા રડતા ચીસો પાડતા અને આગળ નારતા.

અરબ પુરૂષો પાસે, આ બધું જોઈને લોહીનો ધુંટ ગળી ચુપ રહેવા સિવાય કંઈ ઈલાજ ન હતો. સ્ત્રીઓ, પોતાની ઉપર અને બાળકો ઉપર થતા જીવંત જોઈને રડવા અને ખુદ પાસે દુઆ માગવા સિવાય કંઈ કરી શકતી નહિ.

આ બધામાં એક નાનકડો બાળક જે તેની માતાની આંગળી પકડી નાનાં નાનાં પગલે દોડી રહ્યો હતો તે બોલ્યો ‘અમ્માજન ! હવે તો મારાથી નથી ચાલતું ? !’

તે ગરીબ માતાએ એક લાંબો નિશ્વાસ નાંખી કહ્યું—“મારા લાલ ! સખ કર.”

તે નાના બાળકે ભોળપણથી કહ્યું—“અમ્માજન ! શું આપણે ખુદા આપણી આ મુસીબત જોઈ રહ્યો છે !”

સ્ત્રી—હા બેટા ! તે જોઈ રહ્યો છે, અને આ નિર્દયો પર જરૂર વેર લેશે.

બાળક—તો પછી શામાટે તે અમારી મદદ નથી કરતો ?

સ્ત્રી—બેટા ! તે અમને જરૂર મદદ કરશે. હમણાં તે અમારી પરીક્ષા કરી રહ્યો છે.

“ ખુદા અમારી પરીક્ષા કરે છે ” એ શબ્દો સાંભળતાંજ તે નાના બાળકના કરમાયલા ચહેરા પર ખુશી છવાઈ ગઈ. તે પોતાની નાનકડી છાતી ધ્રુવાવી ટટાર થઈ બોલ્યો—“ ખસ તો પછી એ ભલે અમારી પરીક્ષા લે. અમે પણ તૈયાર છીએ. જોઈએ તો ખરા, તેને અમારા પર ક્યારે રહેમ આવે છે ? ”

આ વખતે એક કુરૂર સિપાહીએ અદ્દહાસ્ય કયું અને તે ધ્રુવ જેવા બાળકને ચાબકો મારતાં બોલ્યો—“ લે, આ તારા ખુદાની દયા આવી. ”

મારની વેદનાથી બાળક તડપી ગયું. પણ અદ્દલાહો અકબર ! એ બાળક શું હતું ? ઈસ્લામી સહનશીલતાનો એક નનકડો નમુનો હતો કે જેના મ્હોંમાંથી નતો ચીસ નીકળી કે નતો તે રડ્યો ! કારણ કે તે જાણતો હતો કે ખુદા તેની પરિક્ષા લે છે. અને પરિક્ષા માટે તે પોતે તૈયાર છે.

આ નાનકડો અરબ બાળક ઉંઢ પણ ક્યાં સિવાય હાથ મસળાતો અને કમર ચોળતો જલદી જલદી ચાલવા લાગ્યો.

આવીજ રીતે પુરૂષો, બાળકો જીવો અને વૃદ્ધોને મારતા ફટકાવતા, ગાળો ભાંડતા સિપાહીઓ તેમને કીલ્લા પાસે લઈ આવ્યા.

આ સમયે કીલ્લામાંથી એક ભવ્ય રથ નીકળ્યું જેને આઠ અશ્વો જોડેલા હતા. રથની ચારે બાજુ ઘોડેસ્વાર સૈનીકો નાગી તલવારો સાથે ચાલતા હતા. રથમાં ચાલીસેક વર્ષની ઉંમરનો એક શખ્સ શરાબથી-ઘેરાયલી આંખે બેઠો હતો. તેની ડોકમાં અતિ મુદ્દયવાન મોતીઓની એટલી બધી માળાઓ લટકી રહી હતી કે છાતીનો ભાગ ઢંકાઈ ગયો હતો. તેનું માથું ઉઘાડું હતું. માથા પર લાંબા લાંબા વાળ હતા. આ શખ્સ તે બીજો કોઈ નહિ પણ સિંધનો રાજા દાહીર પોતે હતો.

દાહીરને કીલ્લામાંથી નીકળતો જોઈને અરબોને ગીરફતાર કરનારા સૈનીકોએ ઝુકીને પ્રણામ કર્યા અને “ અનદાતાની જય ! મહારાજાની જય ! ” ના પોકાર કર્યા.

રાજા દાહીર રથમાં આડો થઈને બેઠો હતો. જયકારનો અવાજ સાંભળી તે ટટાર થયો અને માથું રથની બહાર કાઢી જેવા લાગ્યો. બ્યારે તેની મદભરી નજર અરબો ઉપર પડી ત્યારે તે આશ્ચર્ય-ચકિત થઈ ગયો અને બોલ્યો—“ એ કોણ લોકો છે ? ”

સરદારે આગળ વધી હાથ જોડી કહ્યું—અનદાતા ! એ લોકો મુસલમાન છે !

દાહીર—“ ઠીક ! જાઓ તેમને આરમાનમાં લઈ જાઓ ! ” આ વિચીત્ર હુકમ સાંભળી આ બધા દીગ્મુઠ થઈ ગયા, અને એક બીજાની સામે જેવા લાગ્યા.

વળી પાછા દાહીરે કહ્યું—“જાઓ, ઉભા છો શું? તેમને લઈ સીંધુ નદીમાં ડુબી મરે.” જાઓ, તમે બધા જાઓ. ”

હવે બધા સમજી ગયા કે મહારાજ અત્યારે મદીરાની કેફમાં છે. એટલે સરદારે આગળ વધી કહ્યું—‘મહારાજ! એ લોકોમાં એક અપ્સરા પણ છે.’

અપ્સરાનું નામ સાલિળતાંજ દાહિરના કાન ઉંચા થયા અને હુકમ કર્યો કે—‘જલ્દી મારી પાસે લાવો.’

તરતજ એ ત્રણ સિપાહીઓએ તાહેરને પકડી રાજ સમક્ષ રજુ કરી. રાજાએ તેને પકડીને જખરાઈથી રથમાં બેસાડી દીધી બાકીના કેદીઓને કેદખાનામાં પુરવાનો હુકમ કરી દાહીરે રથ હાંકવાનો હુકમ કર્યો.

તરતજ રાજા દાહિરનો કાફલો પાટનગર અલોર તરફ રવાના થયો, અને ગરીબ બિચારી તાહેરા પોતાના સ્વજનોથી વિખુટી પડી.

પ્રકરણ ૭ મું.

દેખાલના કીલ્લામાં.

રાજા દાહેરનો કાફલો અલોર તરફ રવાના થતાંજ સીંધી સૈનીકો અરબ કેદીઓને ખેંચતા ધસડતા દેખાલ (દેવળ)ના કીલ્લામાં દાખલ થયા.

આ કીલ્લો રાજા દાહીરની સત્તા હેઠળ હતો. પરંતુ દાહીરની

રાજધાની અલોરમાં હોવાથી રાજ તરફથી એક સમની નામના સરદારને આ કીલ્લાનો અધિકારી બનાવવામાં આવ્યો હતો. સમનીને આ કીલ્લાના વડા તરીકે કોઈપણ જાતનો પગાર આપવામાં આવતો નહતો માત્ર આ કીલ્લાની જે આવક થતી તેનો એથો ભાગ તે લેતો અને બાકીના ત્રણ ભાગ રાજ દાદીરને મોકલાવતો.

દેખલ, દરીયા કાંઠે આવેલું હોવાથી તે બહુ સમૃદ્ધ શહેર ગણાતું અને તેટલાજ માટે તેનો કીલ્લો પણ બહુ મજબુત બાંધવામાં આવ્યો હતો. કીલ્લો જેમ મજબુત હતો તેમ વિશાળ પણ હતો. ચારે તરફ મોટા મોટા મકાનો, આલીશાન મહાલયો અને વિશાળ હવેલીઓથી આખું શહેર શોભી રહ્યું હતું. આમ આખું શહેર સમૃદ્ધશાળી હોવા છતાં અલખત તે કંઈ બહુ સુંદર ન હતું. કારણકે માર્ગો વાંકા ચુકા અને સાંકડા હતા તેમજ દુકાનો આટલી બધી નીચી અને બેડોળ હતી કે શહેરને સુંદર કહેવું કે બેડોળ એ એક પ્રજા થઈ પડતો. શહેરમાં મંદીરો પણ પુષ્કળ હતા. અને ઠેક ઠેકાણે મંદીરોના ઉંચા ધુમટો ઉપર ધ્વજો ફરફરતી હતી. આ બધાની વચ્ચે એક મોટું અને ઉંચું મંદીર પણ હતું જેનું શીખર આખા શહેરના મકાનો કરતાં પણ પુષ્કળ ઉંચું હતું. આ ઉંચા શીખર ઉપર એક મોટું લાકડું ઉભું કરેલું હતું. જેની ઉપર ધણી મોટી અને લાંબી ધ્વજ (કાપડની ધ્વજ) ફરફરતી હતી. આ ધ્વજ એવી રીતે ગોઠવવામાં આવી હતી કે પવનના સુસવાટ સાથે તે ફરફરાટ કરતી લાંબી થતી અને ત્યાર પછી વેગ પુર્વક વાયુમાં ચક્કર ચક્કર ફરતી. ધ્વજને ફરફરાટ આખા શહેરમાં સંભળાતો. જ્યારે વાયુ વેગવી આ ધ્વજ ફરફરતી અને ચક્કર ચક્કર ફરતી હોય ત્યારે એવું લાગતું કે જાણે

મંદીરની આ ધળ આખા શહેર ઉપર ફરી રહી છે.

શહેરમાં દાખલ થતાં જ સૈનીકો આ અરબ કેદીઓને એ મોટા મંદીર તરફ લઈ જવા લાગ્યા, જે કીલ્લાની બહારથી પણ દેખાતું હતું. માર્ગમાં ઠેરઠેર માણસો ભેગા મળી આ અરબ કેદીઓ તરફ આશ્ચર્યથી ટીકતા હતા, જ્યારે અરબો પણ આ સીંધીઓને અભયખી પુર્વક જોઈ રહ્યા હતા.

આમ એક બીજાને અભયખીથી ટીકવાનું કારણ એ હતું કે અરબો માથાથી પગ સુધી વસ્ત્રોમાં સજ્જ થયેલા હતા. જેમકે માથા પર પાઘડી, શરીરે ઝબ્બા, ઝબ્બાની નીચે પહેરણ, કમરથી પગ સુધી પાયજામાં અને પગમાં અરબી પદ્ધતીના પગરખાં. જ્યારે બીજા હાથ ઉપર સીંધીઓના બદન પર એકેક ધોતી સીવાય તદ્દન નમ્મ જેવા હતા. પગથી ઢીંચણ સુધીનો ભાગ ખુદલો હતો. પગ ઉઘાડા હતા. કમરથી ઢીંચણ સુધી એક ધોતી બાંધેલી હતી. માથું લગભગ બધાનું બોડાવેલું હતું, સિવાય કે માથાની વચ્ચેમાં બોપરી ઉપર વાળનો એક લાંબો ગુચ્છો ચોટલીની માફક પીઠ પાછળ લટકતો હતો. દાદી સાફ હતી પણ મુછો મોટી મોટી હતી. સીંધી સ્ત્રીઓનો પોશાક પણ લગભગ એવાજ હતો. કમરથી ઢીંચણની જરાક નીચે સુધીનો ભાગ રેશમની ધોતી અથવા એવાજ કાંઈ સાડી જેવા વસ્ત્રથી ઢંકાયેલો હતો, જ્યારે ઉરપ્રદેશ ઉપર કાંચળી જેવું એક વસ્ત્ર લપેટવામાં આવ્યું હતું, આથી માત્ર ઉર પ્રદેશ ઢંકાયા પછી ખભા હાથ પેટ અને ગળા આગળનો ભાગ ખુદલો રહેતો. અરબોનું સીંધમાં આ પહેલુંજ આગમન હતું અને તેથી તેઓ સીંધીઓને આવા અર્ધનમ્મ જોઈ બહુ અભયખ થતા હતા. જ્યારે બીજા હાથ પર સીંધીઓ, વસ્ત્રોથી ઢંકાયેલા આ અરબ સ્ત્રી

પુરૂષોને જાઈ અને તેમની લાંબી અને ભરાવદાર દાઢીઓને નિહાળી આશ્ચર્ય પામતા હતા.

સીપાહીઓ આ અનાથ અરખોને ધસડતા ખેંચતા પેલી મોટી ધગ્ગવાળા મંદીર પાસે લઈ આવ્યા. મંદીરની આસપાસ એક મોટી દીવાલ હતી અને અંદર પ્રવેશવા માટે એક મોટું દાર હતું. અંદર પ્રવેશ કરતાં ત્રણ બાજુ અસંખ્ય કોટડીઓ હતી. જેમાં એક બાજુ ખાલણો રહેતા અને બે બાજુ મંદીરની દાસીઓ રહેતી. (તારીખે હીંદ)

આ વખતે સીંધમાં એવો ધારો પ્રચલીત હતો કે માત્ર રાજાઓની રાણીઓ અને રાજકુંવરીઓ તેમજ મંદીરમાં રહેતી દાસીઓજ પુરાં વસ્ત્રો પહેરતી. એટલે કે, ચણીયો, કાંચળી કે ચોળી અને સાડીથી આખું શરીર ઢાંકતી. છતાં વસ્ત્ર પરિધાનમાં કંઈ દયાવ નહતો. તેઓ અગર સામાન્ય સ્ત્રીઓ માફક અર્ધાં વસ્ત્ર પહેરવા ઈચ્છતી તો તેમને કોઈ અટકાવતું નહતું.

જ્યારે સિંધી સિપાહીઓ અરખોને લઈ મંદીરના આગલા ભાગમાં પ્રવેશ્યા અને આગળ વધ્યા ત્યારે એક યોગાનમાં સેંકડો સુંદર નાઝનીનોને રેરમી વસ્ત્રો અને મુલ્યવાન ધરેણાઓમાં સજ્જ થયેલી આમ તેમ ફરતી જોઈ. પોશાકની મુલાયમતા અને ધરેણાના ઝગઝગાટથી સુંદરીઓની સુંદરતામાં અનેક ગણો વધારો થઈ રહ્યો હતો. એમ લાગતું હતું કે જાણે ઇન્દ્ર રાજાએ અપસરાઓનો દરબાર ભર્યો છે. અરખો હેરત ભરી દ્રષ્ટિએ આ દ્રશ્ય જોઈ રહ્યા હતા કે એક વૃદ્ધ અરખે મોટા અવાજે કહ્યું—“ ભાઈઓ ! પર સ્ત્રીઓ તરફ જોતું એ પાપ છે. માટે બધા પોતાની નજર નીચી કરીને ચાલો ”

આથી બધા મુસલમાનો નીચી નજરે ચાલવા લાગ્યા. આ વખતે આ સુંદરીઓ પણ અરખો તરફ આશ્ચર્યથી જોઈ રહી હતી.

વાંચકોએ યાદ રાખવાની જરૂર છે કે આ સુંદરીઓ મંદીરની દાસીઓ હતી જેઓ આ મંદીરમાં જ રહેતી.

જ્યારે સીંધી સિપાહીઓ અરબો સાથે વધુ આગળ આવ્યા ત્યારે દાસીઓ એક બાજુ ખસીને ઉભી રહી. અહીંયાં એક ચોકમાં થોડાક પુઝરીઓ બેઠા હતા, જેમાં એક અખી નામનો વૃદ્ધ પુઝરી પણ હતો. આ પુઝરી આ મંદીરનો વડો પુઝરી હતો. એની પાસેજ આધેક ઉમરનો બીજો શખ્સ બેઠો હતો. એ શખ્સ તે આ દેખણ શહેરનો હાકીમ સમની હતો.

નજીક આવતાંજ સર્ધનીકાએ “ સમની મહારાજની જય ” ના પોકારો કર્યા. એ પછી સરદારે આગળ વધી હાથ જોડી કહ્યું.

“ મહારાજ ! આ જંગલી મલેચ્છો કીનારા ઉપર ઉતર્યા હતા ત્યાંથી ગીરફતારી કરી લાવ્યા છીએ. માર્ગમાંજ મહારાજ દાહીરનો પણ બેટો થયો હતો. તેમણે પણ આ જંગલીઓને કેદખાનામાં પુરવાનો હુકમ કર્યો છે. ”

સમની-બરાબર છે. જાઓ, આ મલેચ્છોને લઈ જઈ મંદીર નીચેના ભોંયરામાં કેદ કરી દો.

આ વખતે મંદીરના મુખ્ય દ્વાર તરફથી એક ગંભીર અવાજ સંભળાયો—

“ ખબરદાર ! ”

આ અવાજ સાંભળતાંજ બધાની નજર દરવાજા તરફ ફરી તેમણે જોયું કે હાથમાં ત્રીશુળ, વિખરાયલા કેશકલાપ અને અંગારા જેવી આંખો સાથે એક યોગીની આવી રહી છે.

પ્રકરણ ૮ મું.

ચોગીનીના ચમત્કાર.

વિકાળ સ્વરૂપ ચોગીનીને જોતાંજ સૈનીકો, દાસીઓ, પંડીયાઓ, બ્રાહ્મણો અને સમની, એ બધાએ સાષ્ટાંગ દંડવંત પ્રણામ કર્યા.

આ ચોગીનીને આટલું બધું માન આપવાનું કારણ એ હતું કે તેઓ બધા એનાથી ડરતા હતા. જ્યારે ચોગીની નજીક આવી ઉભી થઈ ગઈ ત્યારે એકે એક માણસની નજર ભયથી જમીન તરફ ચોંટી જતી હતી. માત્ર એક મુસલમાનજ હતા કે જેઓ આ ચોગીની તરફ દીકરી રહ્યા હતા. મુસલમાનોએ આ ચોગીનીને દરીયા કાંઠે જોઈ હતી અને હમણાં એ ચોગીની તરફ ઉપકાર વશ લાગણીથી એટલા માટે જોઈ રહ્યા હતા કે એ ચોગીનીએ અરબોને કેદ ન કરવાની ભલામણ કરી હતી.

આ વખતે મંદીરના વડા પંડ્યા અબીએ નજર ઉઠાવી ચોગીની તરફ જોયું અને પુછ્યું—

“ માતાજી ! આજે દર્શન આપવાનું શું કારણ છે ? ”

ચોગીનીએ પોતાનું ત્રીશુળ ઉંચું કરતાં કહ્યું “ શું તમને એ ભવિષ્યવાણી યાદ છે જે કેટલાક વર્ષો પહેલાં સીંધના નીપુણ ભવિષ્ય વેત્તાઓએ કરી હતી ?

અબી—આપ કઈ ભવિષ્યવાણી સંબંધે પુછો છો ? માતાજી !

ચોગીની—મુસલમાનોના આગમન સંબંધીની.

અબી—મને યાદ છે. માતાજી !

ચોગીની—એ શું હતી ? કહી શકો છો ?

અખી—હા, માતાજી ! એજ કે મુસલમાનો સીંધ પર કબ્જો કરી લેશે.

ચોગીની—અને હવે મુસલમાનો સીંધમાં દાખલ થઈ ચુક્યા છે.

અખીએ આશ્ચર્યથી ચોગીની ને પુછ્યું—‘શું, માતાજી ! મુસલમાનોનું લશ્કર સીંધમાં દાખલ થઈ ગયું ?’

ચોગી—ના ?

અખી—તો પછી.....

ચોગીની—જુઓ, આ તમારા કેદીઓ મુસલમાન છે ને ?

અખી—પરંતુ તેઓ તો કેદીઓ છે ?

ચોગીની—એમના કારણેજ સીંધમાં આક્રમણ આવશે.

અખી—એ કેવી રીતે ? માતાજી ?

ચોગીની—સાંભળો. મુસલમાનોમાં એવો સંપ છે કે જો તેમનામાંથી એક પણ માણસને ઈજા થાય છે તો તેમની આખી કામને લાગણી થાય છે. જો તેમના એક પણ માણસને પરદેશમાં ઈજા કે મુશ્કેલી પડે છે તો તેમની આખી કામ તેની બહારે દોડી પહોંચે છે.

હવે સમનીએ ચોગીનીને પુછ્યું—‘માતાજી ! શું આ લોકો માટે તેમનો ખલીફા આદલા દુર સુધી આવશે ?’

ચોગીની—ચોક્કસ.

સમની—એ અમે માની શકતા નથી. અને કદાચ આવશે તો અમે એકે એક મલેચ્છને દરીયાને કડિજ પુરા કરી દઈશું ! !

ચોગીની—અફસોસ ! એમ લાગે છે કે વિનાશ કાળ નજીક હોવાથી તમને વિપરીત ભુદ્ધિ મુઠ્ઠી છે. યાદ રાખો, કે કદાચ તમે તેમના એકાદ લશ્કરને હરાવી શકશો તો પણ ખીળ લશ્કરો આગ્રા સિવાય નહિ રહે !

સમની—તો શું, માતાજી ! અમે લોકો એમનો મુકાબલો નહિ કરી શકીએ ?

ચોગીની—નહિ ખીલકૂલ નહિ.

સમની—માતાજી ! એ વાત માનવામાં આવતી નથી. એવું કદી ખનીજ ન શકે.

ચોગીની—એવુંજ બનશે. યાદ રાખો, જે વસ્તુ તમે જોઈ કે સમજી શકતા નથી તે વાત હું જોધને સમજી શકું છું.

સમની—માતાજી ! અમને પણ એ વસ્તુ દેખાડો.

અખી—“હા, માતાજી ! અમને પણ દેખાડો.” ચોગીની થોડીક પળો સુધી વિચારમાં રહી. એ પછી માથું ઊઠાવી બોલી—“હીક ત્યારે જુઓ.”

આમ કહેતાંજ તેણે પોતાનું ત્રીશુળ આકાશ તરફ ઉઠ્યું કરી વિંક્યું; તેની આંખો લાલ અંગારા સમાન થઈ ગઈ, તેના હોઠ ત્વરીત ગતીએ હાલવા લાગ્યા જણે કે તે કંઈ મંત્ર લખતી ન હોય !

આ વખતે આકાશ નિરખ અને સાફ હતું. ચોગીની એ પશ્ચિમ દીશા તરફ ત્રીશુળ લાંબુ કરી કહ્યું “ જુઓ ! પરંતુ યાદ રાખજો કે અત્યારે જે વસ્તુ તમારી નજર સમક્ષ રજી થશે તે ખની નથી, પરંતુ બનવાની છે. ”

આ વખતે બધાની નજર પશ્ચિમ તરફ ફરી. યોગીનીએ બીજી વખત ત્રીશુળ વીંઝ્યું અને એ ત્રણ પગલાં પાછળ ખસીને ઉભી રહી. આ સમયે તેના ત્રીશુળની અણીમાંથી જ્વાળાઓ નીકળવા લાગી અને વાતાવરણમાં ફેલાઈ ગઈ. જોતજોતામાં સુર્ય ઢંકાઈ ગયો અને જાણે ચોતરફ વાદળો છવાઈ ગયાં. બધાની નજર આકાશપર હતી. અરબો, સીંધીઓ, દાસીઓ, પંડીયાઓ અને સમની ભયમીશ્રીત આશ્ચર્યની લાગણીથી ઉપર જોઈ રહ્યા હતા, જોત જોતામાં આકાશપર જંગલ દેખાવા લાગ્યું. વૃક્ષો, સમુદ્ર અને જંગલના બીજા દ્રાવ્યો સાફ દેખાવા લાગ્યા. આ વખતે જંગલની એક દીશામાંથી અગીયાર ઘોડે-સ્વારો અત્યંત વેગ પુર્વક ઘોડા દોડાવતા દેખાયા.

આ વખતે યોગીનીએ જોરથી કહ્યું—‘જુઓ, એ ખલીફ તરફનો કાસીદ છે; જે મહારાજ દાહીર પાસે જઈ રહ્યો છે.’

જોત જોતામાં આ ઘોડેસ્વારો જોનારની નજરથી અદ્રશ્ય થઈ ગયા અને થોડી વારમાંજ પાછા દેખાયા.

યોગીનીએ કહ્યું—‘આ લોકો નિરાશ થઈ પાછા થઈ જાય છે.’

થોડી વારમાંજ પેલા ઘોડેસ્વારો આવ્યા હતા એ દીશામાં અદ્રશ્ય થઈ ગયા. આ પછી કેટલીક પળો વીતી ગઈ. ચોતરફ ગંભીર શાંતી પ્રસરી ગઈ. આ વખતે પ્રથમની દીશામાંથીજ હજારો ઘોડેસ્વારો અને સૈનીકો ધસી આવતા દેખાયા, જેમાં સેંકડો લીલી ધ્વજો ફરફરી રહી હતી. આ બધામાં એક મોટી ધ્વજ હતી જે એક નવ જવાન ઘોડેસ્વારના હાથમાં હતી અને જે સૌથી આગળ ઘોડો દોડાવી રહ્યો હતો.

આ વખતે યોગીનીએ ચિત્કાર કરી કહ્યું—‘સીંધીઓ ! સૌથી

આગળ ચાલતો ઘોડેસ્વાર સિંધનો વિજેતા થનાર છે.’

થોડીજ વારમાં જંગલનું દ્રશ્ય બદલાય છે અને એક વિશાળ યુદ્ધમેદાન દેખાય છે જ્યાં ભયંકર જંગ ચાલી રહ્યો છે.

આ વખતે યોગીનીએ પોતાનું ત્રીશુળ ઝુકાવી દીધું. એક નીમીષ માત્રમાં દ્રશ્ય, અદ્રશ્ય થયું અને પ્રકાશીત સુર્યના કીરણો મંદીરના શીખરો પર નાચી રહ્યાં. હવે યોગીનીએ કહ્યું—“જોયું ?”

સમની—પરંતુ માતાજી ! શું પેલો દુધમળ બાળક સિંધ ઉપર વિજય મેળવશે ?

યોગીની—સમની ! હૃદયે નિર્માણ કરેલી વસ્તુ મિથ્યા થતી નથી. અખી ! મારે જે કહેવું હતું તે કહી દીધું, હવે તમે જાણો ને તમારું કામ. યાદ રાખો, જે લોકો એમના પર જુદમ કરશે તેમને જુદમનો અને જેઓ દયા કરશે તેમને દયાનો બદલો મળશે.

આમ કહેતાંજ યોગીની બે પગલાં આગળ વધી અને નિમીષ માત્રમાં અદ્રશ્ય થઈ ગઈ.

હવે સમનીએ અરખોને મંદીર નીચે પુરવાનો અખીને હુકમ કર્યો અને પોતે મહેલ તરફ રવાના થયો.

થોડીવારમાં અખી બધા કેદીઓ સાથે મંદીરના અંધકારમય ભોંયરામાં દાખલ થયો અને ધીમે ધીમે મોટા મોટા ખંડ વટાવતો એક વિશાળ ખંડમાં જઈ ઉભો. અહીં તેણે મુસલમાનો તરફ ફરીને કહ્યું—‘જો હું તમારા બંધન છોડી નાખું તો તમે મારા ઉપર અત્યાચાર તો નહિ કરો ?’

એક અરખ—અમે મુસલમાનો એહસાન ફરમોશ નથી.

અબી—મેં મુસલમાનેના બહુ વખાણુ સાંભળ્યા છે. હીક હું તમારા બંધન ખોલી નાખું છું.

જેત જેતામાં બધા અરબો બંધનમુક્ત થઈ ગયા. આથી બાળકો અને સ્ત્રીઓને હીક રાહત થઈ, અને પુરુષોએ પણ છુટકારાનો શ્વાસ લીધો.

અબી—ભાઈઓ ! હું એક મનુષ્ય છું અને માંડે મનુષ્યત્વ મને આપ લોકોનું દુઃખ દુર કરવા ફરજ પાડે છે.

અસલમ—જે ખુદાએ અમને આઝાદી આપી, તો અમે કદી પણ આપનો ઉપકાર ભુલીશું નહિ !

અબી—મને એની ખાતરી છે. હવે હું જાઉં છું પરંતુ જે તમને કોઈ પણ વસ્તુની જરૂર હોય તો જરૂર મને કહી દેશો.

અસલમ—બહુ સાંડે !

એ પછી અબી ખંડનો દરવાજો બંધ કરી ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૯ મું.

હુબબનના દરબારમાં.

જ્યારે સમુદ્રના કાંઠે અરબ મુસાફરો પર સીંધી સૈનીકોએ હુમલો કરી ઘેરી લીધા એ વખતે તેમનામાંના કેટલાક મુસાફરો આમ તેમ લટાર મારવા અથવા કુદરતી હાજત વીગેરેથી પરવારવા ધીર્ય ઝાડી તરફ ગયા હતા. જ્યારે તેઓ પાછા આવ્યા ત્યારે તેમણે જોયું

કે કેટલાક સશસ્ત્ર સૈનીકો અરબ મુસાફરો ને ખેંચતાં ધસડતા લઈ જઈ રહ્યા છે. આથી આ લોકો ભયના માર્યા ઝાડીમાં છુપાઈ ગયા. કેટલાક સમય સુધી આવી રીતે સંતાઈ રહ્યા પછી તેઓ લપાતા છુપાતા બહાર આવ્યા અને વહાણો તરફ ચાલ્યા. થોડુંક પાસે જતાં તેમણે જોયું કે કેટલાક સીપાહીઓ સમુદ્રના કીનારે પણ બેઠેલા છે. એમને જોતાંજ આ લોકો સમજી ગયા કે તેમને અહિં ચોક્કી કરવા બેસાડેલા હોવા જોઈએ. તેથી તેમને માટે જંગલનો આસરો લેવા સીવાય બીજો કોઈ માર્ગ ન હતો. આથી વળી તેઓ ઝાડીમાં જઈ ભરાયા અને જીવ બચાવવા માટે તેમણે મકરાન તરફ ચાલવા માંડ્યું અંદર અંદર આ લોકોએ નક્કી કરી લીધું કે “ આપણે જમીન માર્ગે બસરા પહોંચવું અને સીંધીઓનાં જીલ્મની દાદ હજમજ પાસે માંગવી. ”

હવે આ મુસીબતના માર્યા અરબોએ જંગલો, રણો અને વિકાળ પર્વતો વટાવી આગળ ને આગળ ચાલ્યા કયું, તેમને સીંધીઓને પણ ભય હતો અને પોતાના સાથીદારોના કેદ પકડવાનું પણ દુઃખ હતું, આથી તેઓ, જેમ બને તેમ વધુને વધુ મુસાફરી કરી શીરાઝ પહોંચી ગયા.

શીરાઝ, ઈરાનમાં ઈરાની અખાત પાસે આવેલું એક શહેર છે. આ શહેરમાં કેટલાક દીવસ થોભ્યા પછી તેઓ સીંધા બસરે ગયા જ્યાં હજમજ નો મુકામ હતો. બસરા અને શીરાઝ વચ્ચે કંઈ લાંબુ અંતર ન હતું. એટલે હુંક સમયમાં તેઓ બસરા આવી પહોંચ્યા. બસરામાં પહોંચતાજ તેમણે એક દીવસ મુસાફરખાનામાં આરામ કર્યો અને બીજે દીવસે હજમજની રૂબરૂ હાજર થયા.

હજમજના આપનું નામ યુસુફ હતું, એમતો આ માણસ બહુ, બહાદુર, બુદ્ધીમાન અને ખુશ મીનજ હતો. પરંતુ ખીલાફત અને ઇસ્લામના શત્રુઓ તરફ તે બહુ સખ્તાઈથી વર્તતો. અને હજમજ સખ્તાઈથી ન વર્તે તો ચાહે એમ પણ ન હતું, કારણકે ચોતરફ ઇસ્લામના શત્રુઓ વધી રહ્યા હતા.

આવા સમયે નરમ દીલના માણસથી, ઇસ્લામના હજારો દુશ્મનો સામે ટક્કર ન ઝીલાઈ શકી હોત. જેમ હજમજ ઇસ્લામ અને મુસલમાનોના દુશ્મનો માટે ઝાલીમ હતો તેમ તે મુસલમાનો માટે એક હમદર્દ અને ગમખવાર મુસલમાન પણ હતો. ગમે તેવા ગરીબ મુસલમાનના દુઃખથી પણ તેનું દીલ ખેચેન થઈ જતું.

હજમજનો નિયમ હતો કે સવારની નમાઝ પંછી તે જામેઅ મસ્જિદમાં જઈ બેસતો અને રાજ્ય કારભારના કેટલાક જરૂરી કામો ત્યાંજ પતાવી દેતો. આજે જ્યારે હિંદુસ્તાનથી આવેલા મુસાફરો તેની રૂબરૂ આવ્યા ત્યારે પણ તે જામે મસ્જિદમાં બેઠો હતો. કેટલાક કામ પૂર્ણ થયા પછી તેણે નવઆગંતુકો તરફ ફરીને કહ્યું—

“શું આપ બોકો કંઈ બહારથી આવ્યા છો?”

હજમજ હજુ જુવાન હતો પરંતુ તેની જુવાની આથમવાની અણી પર હતી, તેનો ચહેરો એવો રૂવાયદાર હતો કે કાચા પોચા માણસો તેની સામે જોતાં પણ ધરજતા.

હજમજના સવાલના જવાબમાં હીંદથી આવેલો એક અરબ કે જેનું નામ એયાદ હતું તેણે નમ્રતાથી જવાબ આપ્યો—

“હા, હા. અમે સીંહલદ્વીપથી આવ્યા છીએ.

હનન—એમ જણાય છે કે સિંહલદ્વીપના મહારાજા આવા હઝરત ખલીફુલ મુસ્લેમીન સાથે મિત્રતા રાખવા માગે છે. શું એ ખરું છે ?

એયાદ—હા, હા !

હનન—સિંહલદ્વીપમાં કેટલા મુસલમાન છે ?

એયાદ—ત્યાં ૫૮ મુસલમાનો હતા. *

હનન—બધા સારી રીતે છે ?

એયાદ—જ્યાં સુધી સિંહલદ્વીપમાં હતા, સારી રીતે હતા.

હનન આ જવાબથી ચોંકી પડ્યો. તેણે ધીમે પુછ્યું “અને હવે ક્યાં છે ?”

ઝીયાદે દીલગીરી ભરેલા અવાજે કહ્યું ‘અફસોસ ! હવે મુસીબતમાં સપડાઇ ગયા છે.

આ જવાબથી હનનના દીલ ઉપર ભારે અસર થઈ. તેણે કહ્યું “હકીકત વીગતવાર કહો.

ઝીયાદે સિંહલદ્વીપથી રવાના થવાથી તે દેઠ તોફાનમાં ફસાઈ દેવલ બંદરે ઉતરવા સુધીની અને ત્યાર પછી દાહીરના સીપાહીઓને હાથે કેદ થવા સુધીની બધી હકીકત સંભળાવી. જેમ જેમ એયાદ પોતાની હકીકત રજુ કરી રહ્યો. હતો તેમ તેમ હનનના મુખ પર

* અહિં કાંઈક મૂળ લેખકની ભુલ થઈ લાગે છે, કારણકે આટલા માણસો તો ત્યાંથી રવાના થયા હતા અને તે અરખ હતા. બાકી ત્યાંના રાજા અને ત્યાંની પ્રજાના જે માણસો મુસલમાન થઈ ગયા હતા તેમની સંખ્યા તો ઘણી વધારે હતી.

ક્રોધ, શોક અને દુઃખના ચિન્હો વારંવાર બદલાતા હતા.

જ્યારે એવાદે પોતાની હકીકત પુર્ણ કરી ત્યારે હજમજને અત્યંત ક્રોધથી કહ્યું—“શું દાહીરની હીમત એટલી વધી ગઈ છે કે તે એ ગુનાહ મુસલમાનોને કેદ કરી લઈ જાય છે? હું ખુદાના સોગન્દ ખાઈને કહું છું કે જ્યાં સુધી હું મુસલમાનોને એ કાલીમના પંજમાંથી નહિ છોડાવું ત્યાં સુધી કદી આરામ કે ચેનથી નહીં બેસું.

હજમજનો મહેરો ગુસ્સાથી લાલ થઈ ગયો હતો. તેના કપાળ પર કરચળાઓ પડી ગઈ હતી અને આંખો ક્રોધથી લાલ અંગારા જેવી દેખાતી હતી.

એવાદે કહ્યું—“યા અમીરે મીલ્લત ! જ્યારે અમારા એ ભાઈઓ અને બાનુઓને તથા બાળકોને મારતા ઘસડતા અને બાળકોને ફારડા મારતા લઈ ચાલ્યા ત્યારે એક અરબ બાનુએ ચીસ પાડી કહ્યું હતું કે—“અગસની, યા હજમજ ! અગસની યા હજમજ” (અમને બચાવ ! અથ હજમજ અમને બચાવ !)”

આ સાંભળતાંજ હજમજની આંખમાંથી આંસુ સરી પડ્યા. તેણે લાગણી ભરેલા અવાજે કહ્યું “હું જરૂર એ મઝલુમોને મદદ કરીશ. હું આજે કસમ ખાઉં છું કે જ્યાં સુધી હું એ મઝલુમોને મુક્ત ન કરાવું, ત્યાં સુધી પેટ ભરીને ખાઈશ નહિ.”

પ્રકરણ ૧૦ મું.

કાસદની રવાનગી.

દાહીરના પંજમાં સપડાયલા મુસલમાનોને છોડાવવા જ્યારે હજ્જમજે કસમ ખાધા ત્યારે તેની પાસે કેટલાક અનુભવી અને પ્રખ્યાત સલાહકારો પણ બેઠા હતા જેમાં અબ્દુર્રહમાન ખીન સલમ અલકખી સુફ્યાન અલ અકરજ, મુજશા ખીન નોખા, અને ખરીમ ખીન મુગીરા જેવા વીર લડવૈયા અને ગંભીર પુરૂષો પણ હતા. સિંહલદ્વીપના મુસલમાનોની તકલીફ સાંભળી તેમને પણ ભારે દુઃખ થયું હતું અને દાહેર ઉપર તેમને પુષ્કળ ક્રોધ ચઢ્યો હતો, પરંતુ હજ્જમજને હદ કરતાં વધુ ઉત્કેષાયેલો જોઈ તેમણે વિચાર્યું કે હજ્જમજ કંઈ ઉતાવળ પગલું ભરી અવિચારી કામ ન કરી બેસે, કારણ કે ખલીફનો સખત હુકમ હતો કે કોઈ પણ ગવર્નર અથવા વોઈસરોય પોતાના હુકમથી લડાઈ શરૂ ન કરે. આથી અબ્દુર્રહમાને કહ્યું કે—

“રામ દાહેરે મુસલમાનોને કેદ કરી ઇસ્લામી હુકમતને યુક્તિ આપાહન આપ્યું છે. એ આપાહન મુસલમાનોએ પણ સ્વિકારી લેવું જોઈએ, પરંતુ.....

હજ્જમજ—પરંતુ.....

અબ્દુર્રહમાન—આ તમામ બનાવની ખબર આલા હઝરત ખલીફને આપવી જોઈએ, અને સુફની મંજૂરી મેળવવી જોઈએ.

હજ્જમજ—પરંતુ, આ મુદત દરમિયાન જો ઝાલીમ દાહેર મુસલમાનોને મારી નાંખશે તો ?

સુફ્યાન—ખાત્રી રાખો કે દાહેર એટલી હીંમત કરી શકશે નહિ !

મુળશા—મુસલમાનો સાથે તો તે જે કંઈ કરવા માગતો હશે તે તો ઈસ્લામી લશ્કર પ્હોંચતા પ્હોંચતા કરી નાખશે. આથી પ્રથમ અમીરેલ મોમીનીનને ખબર આપી યુદ્ધની મંજૂરી મંગાવ્યા પછી આ કાલીમ રાજાને તેના કૃત્યોની સગવડ આપવા માટે લશ્કર રવાના કરવું જોઈએ.

હજીજને તો પ્હોંચાંથી પોતાના દીલમાં નક્કી કરી લીધું હતું કે આવતી કાલેજ ઈસ્લામી લશ્કર રવાના કરી દેવું, પરંતુ આવા અનુભવી સલાહકારોનું કહેવું પણ બ્યાજખી હતું. થોડીવાર વિચાર કર્યા પછી તેણે કહ્યું—“તો પછી એમ શા માટે ન કરવું કે આ બાજુ લશ્કર રવાના થાય અને આ બાજુ અમીરેલ મોમીનીનની મંજૂરી મંગાવવી?”

ખરીમ ખીન મુગીરાએ કહ્યું—“આપણી આ ચઢાઈ હિંદના એક બહુ મોટા પ્રદેશ સિંધ ઉપરની છે. અંતર ઘણું મોટું છે. સિંધમાં અનેક નાના મોટા ખંડીયા રાજાઓ છે, જે બધા દાહીરની મદદે દોડી પ્હોંચશે! અને કોને ખબર કે આ ચઢાઈનું પરિણામ કેવું આવે છે? તો અથવા સંજોગોમાં તમારી જવાબદારી ઓછી કરવા ખલીફા પાસે મંજૂરી મંગાવવીજ ઠીક પડશે.”

હજીજ—તમારું કહેવું ઠીક છે. ખલીફાને મોકલવા માટે એક અરજી હમણાંજ તૈયાર કરો.

તરતજ મુળશાએ એક અરજી તૈયાર કરી, જેમાં સીંહલક્ષીપના મુસલમાનોની હકીકત વિસ્તારપૂર્વક જણાવી સિંધ પર ચઢાઈ કરવાની મંજૂરી માગવામાં આવી હતી. હજીજને એ અરજી વાંચી, તેની ઉપર પોતાની મોહર કરી અને કાસદને બોલાવી તેને અરજી સાથે

દમીરકે તરફ રવાના કર્યો. કાસદના રવાના થયા પછી અબ્દુર્હુ-
માને કહ્યું કે “ મારા મગજમાં એક ખીન્ને વિચાર પણ આવ્યો છે.”

હુન્નજ—શાનો ?

અબ્દુર્હુમાન—હું ધારું છું કે આપણે એક કાસદ રાજા
દાહેર પાસે પણ મોકલીએ અને મુસલમાન કેદીઓની મુક્તી કરવાની
માગણી કરીએ. આમ કરવાથી આપણા બે હેઠુ પાર પાડશે. પહેલો
એ કે ખલીફાની મંજુરી આવતાં સુધીનો સમય પણ વ્યતીત થશે
અને ખીન્નું એ કે રાજા દાહેરનો બે કાઈ ખરાબ આશય હશે તો તે
પુર્ણ કરતાં પણ અટકશે.

આ વખતે મુજશા અને ખરીમ બોલી ઉઠ્યા—“વાહ ! એજ વાત
હમણાં અમે પણ કહેવાના હતા.”

હુન્નજ—હું ધારું છું કે આપની વાત ઠીક છે. કદાચ
આપણા કાસદના જતાંજ દાહેર ઉપર કંઈ અસર થાય અને તે આપણા
મુસલમાન ભાઈઓને મુક્ત પણ કરી દે !

અબ્દુર્હુમાન—હિંદુસ્તાનના લોકો કદાચ એ વાત નથી
જાણતા કે મુસલમાન, પુર્વનો હોય કે પશ્ચિમનો, કાળો હોય કે ગેરો
એશીયાનો હોય કે યુરોપનો, પણ તે બધા એક ખીન્નના ભાઈ સમાન
છે અને એકના દુઃખે આખી દુનીયાના મુસલમાન દુઃખી થઈ જાય
છે. સિંહલદ્વીપના આ મુઠ્ઠીબર મુસલમાનોની કાણુ ખચર લેનાર છે
એમ ધારીને રાજા દાહેરે તેમને કેદ કરી લીધા છે, પણ જ્યારે તે
જોશે કે ખલીફાનો કાસદ તેમની મુક્તીનો પયગામ લઈ આવી પહોંચ્યો
છે, ત્યારે મુસલમાનોને કદાચ છોડી પણ દે.

હજમળજ—આપની સલાહ ઠીક છે. હું હમણાં જ એક મિત્રતા બર્થો સંદેશો દાહિર તરફ રવાના કરું છું.

આ પછી તરતજ એક પત્ર તૈયાર કરવામાં આવ્યો જેની ઉપર હજમળજે મોહર કરી. એ પછી હાફિઝ નામના એક નવજવાન મુસ્લીમ યુવાનને બોલાવી તે પત્ર તેને આપ્યો અને તેને બીજા દશ માણસો પણ આપ્યા અને તેમને શીરાઝને માર્ગે થઈ હિન્દુસ્તાન જવાની મુયના આપવામાં આવી.

હાફિઝ તરત પોતાના દસ સાથીદારો સાથે તૈયાર થઈ ગયો અને થોડીવારમાં હાફિઝની સરદારી હેઠળ દસ ઈસ્લામી સિંહેનો નાનકડો કાફલો કાસદ રૂપે શીરાઝ માર્ગે રવાના થયો.

એ પછી હજમળજ પોતાના મહેલમાં ચાલ્યો ગયો અને સિંહલ-દીપના મુસલમાનો પણ પોતાના ઉતારે પાછા ગયા.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

દાહિરનો ગર્વ અને તુચ્છકાર.

અસરાથી રવાના થઈ હાફિઝ પોતાના સ્પૃથીઓ સાથે શીરાઝ પહોંચ્યો અને મકરાનને માર્ગે થઈ બેરુનની હદ વટાવી સીધાં દાખલ થયો. મુસાફરી ધણી લાંબી હતી. અને જંગલો પહાડીઓ અને ઘીય ઝાડીઓ વટાવવાની હતી. પરંતુ શુરવીર નવજવાનોના દીલમાં પોતાના દુઃખી મુસ્લીમ બાઈઓની હમદદીનો દરીયો ઉછળી રહ્યો હતો. તેઓ માત્ર રાત્રે આરામ લેતા અને વહેલી સવારે જગૃત થઈ

જરૂરી કામોથી પરવારી ઘોડા દોડાવી મુકતા. આવી રીતે સતત મુસાફરી કરીને કેટલાક દીવસોને અંતે તેઓ સિંધમાં દાખલ થયા. તેઓ કાસદ હોવાથી જે જે શહેર અને કસબામાંથી પસાર થતાં, ત્યાં તેઓ પ્રથમથી બહાર કરતાં કે પોતે હજીજના એલચી રૂપે છે અને દાહર પાસે પત્ર લઈ જાય છે. આ કારણે (ખાસ કરીને તેઓ કાસદ હોવાથી) કેઈએ તેમને રોક રોક કરી ન હતી. અંતે મુસાફરી પુર્ણ કરી તેઓ અલોર આવી પહોંચ્યા.

અલોરનો કીલ્લો બહુ ઉંચો અને લાંબો ખોળો હોઈ ધણો મજબુત હતો. ધીર વસ્તી હતી છતાં સુંદર બગીચાથી શહેર શોભતું હતું. દેવલ બંદલ કરતાં અહીં વધારે મંદીરો હતાં. કીલ્લામાં એક બાજુ રાજની મહેલાતો હતી. દરેક મહેલમાં એક જુદું મંદીર હતું કારણ કે એ રાજની જેટલી રાણીએ હતી તેટલા મંદીર હતા. આમ હોવાનું કારણ એ હતું કે રાણીઓ એક બીજાના મહેલમાં જવામાં હલકાઈ સમજતી હતી.

જ્યારે હાઈન શહેરમાં દાખલ થયો અને લોકોને જણાયું કે એ ખલીફા તરફનો એલચી છે, ત્યારે તરત રાજ્યના પ્રધાન જુદી-મનને ખબર આપવામાં આવી. પ્રધાન જુદીમને હાઈનની મુલાકાત લીધી અને બીજે દીવસે દરબારમાં હાજર થવાનું જણાવી તેમને ઉતરવાની વ્યવસ્થા કરી.

બીજે દીવસે હાઈન દરબારમાં હાજર થયો. કેટલાક અકવા-ડીયાથી રાજ દાહર પોતાના રાજ્યમાં પ્રવાસે નીકળેલો હોવાથી તે હમણાં થોડાક દીવસથીજ પાછો આવ્યો હતો એટલે લાંબા સમય

પછી આ દરબાર ભરાયલો હોવાથી ખીચેખીચ ભરાયલો હતો.

એક બાળુ એક મોટું રત્નજડીત સિંહાસન ગોઠવેલું હતું જ્યાં રાજા દાહર બેઠો હતો. તેને ડાબે જમણે અને પાછળ ત્રણ રાણીઓ બેઠી હતી. સિંહાસન પાસે પ્રધાન બુદ્દીમનનું આસન હતું અને તેની પાસે રાજકુમાર જયસિંહ બેઠો હતો. એ પછી દરબારીઓ અને સરદારોના મોલા પ્રગણેના ચઢ ઉતર આસનો ગોઠવવામાં આવ્યા હતા.

હાઈને પોતાના સાથીદારો સાથે પ્રવેશ કરતાંજ દરબારમાં ચુપ-કીદી પથરાઈ ગઈ. અધા આશ્ચર્યપૂર્વક, મુસ્લીમો તરફ તાકી રહ્યા હતા. હાઈન કાંઈ પણ સંકોચ વિના ઠેઠ સિંહાસન સુધી ચાલ્યો ગયો અને બુદ્દીમન પ્રધાનના આસન પાસે બિમો રહ્યો. બુદ્દીમને હાઈનને કહ્યું—“તમે ખલીફનો કાંઈ પત્ર લાવ્યા હો તો મહારાજા સમક્ષ રજુ કરો.”

હાઈન—જી, હા ! હું પત્ર લાવ્યો છું, પરંતુ તે ખલીફતુલ મુસ્લેમીનનો નથી ”

બુદ્દીમન વચ્ચમાં બોલી ઉઠ્યો—“તો પછી ?”

હાઈન—“ખલીફતુલ મુસ્લેમીનના પુર્વ દેશોના વાઈસરોય હજમ્-જનો પત્ર લઈ હું આવ્યો છું.” આમ કહી તેણે હજમ્જનો પત્ર બુદ્દીમનના હાથમાં મુક્યો.

રાજાએ બુદ્દીમનને હુકમ કર્યો કે એ પત્રને જોરથી વાંચી સંભળાવો આથી બુદ્દીમને હજમ્જનો પત્ર નીચે પ્રમાણે વાંચવો શરૂ કર્યો—

“ શરૂ કરું છું અલ્લાહના નામ સાથે જે ધણો મહેરબાન અને પરમ દયાળુ છે. આ પત્ર અસરાના ગવર્નર હજમ્જ

ખીન મુસુર સકશી તરફથી સીધના મહારાજ હાહેર તરફ છે.

મને બહેર કરતાં અકસોસ માય છે કે સીંહલદીપથી બસરા આવવા માટે નીકળેલા પટ મુસલમાનો જેમાં સ્ત્રી મુરખો અને બાળકો પણ છે તેઓ તોફાનના કારણે દેવલ બંદરે મસ-ઝાઈ આવ્યા, જેમને આપના સૈનીકોએ ગીરફતાર કરી લીધા છે. મારા ધારવા મુજબ એ લોકોને ગેર સમજાવતીથી પકડવામાં આવ્યા છે, નહિ તો આપની અને અમારી વચ્ચે કંઈ શત્રુતા કે વિરોધ નથી. અમે મુસલમાનો, કોઈ પણ મુસલમાનને મુસીબતમાં ફસાવેલો જોઈ શકતા નથી. મુસીબતમાં સપડાયેલા દરેક મુસલમાનને મદદ કરવી એ અમારી ફરજ છે, આથી હું આપને અરજ કરું છું કે કેદ પકડાયેલા મુસલમાનોને મુક્ત કરી આભારી કરશો.”

હાહેર હનગળજનો આ પત્ર સાંભળી અડખઝાટ હસી પડ્યો, અને બોલ્યો “આ હનગળજ કેટલો બેવકુફ છે. શું તેને એટલી પણ ખબર નથી કે જેને અમે કેદ પકડ્યા છે એમને છોડવા માટે તો નથીજ પકડ્યા ? !”

યુદ્ધીમન—પરંતુ મહારાજ ! તેમને મુક્ત કરી દેવામાં આવે તો સાફ.

હાહેર—કેમ ?

યુદ્ધીમન—કારણ કે, મુસલમાનો તેમને છોડાવવા હુમલો કરી દેશે અને આપણને નાહક યુદ્ધમાં ઉતરવું પડશે.

હાહેર—તો શું હું હુમલાથી ડરી જઈશ ?

આ વખતે હાફેઝ આગળ વધ્યો અને બોલ્યો—“હુકુર ! આપ આ મોઝા મુસલમાનોને મુક્ત કરશે તો તેમાં તમારી બદનામી નહિ પરંતુ નેકનામી થશે.”

હાફેઝ—નહિ, હરગીઝ નહિ. હું એવું કદી કરીશ નહિ.

હાફેઝ—ઠીક, જો આપ કંઈ દંડ લેવા ચાહતા હોવ તો તે પણ અમે આપવા તૈયાર છીએ.

હાફેઝ—નાદાન ! જો દરેક માણસના વજન દીઠ ચાંદી કે સોનું આપે તો પણ એમને મુક્ત કરવામાં નહિ આવે.

હાફેઝ હવે એકદમ ક્રોધીત થઈ બોલ્યો—“જુઓ, અમે મુસલમાન છીએ. બનતા સુધી અમે મુલેહ અને શાંતીથી કામ લઈએ છીએ. પરંતુ જ્યારે એવી રીતે કામ નથી થતું ત્યારે.....”

હાફેઝે ગુસ્સાથી કહ્યું—“ત્યારે...? ત્યારે શું કરો છો ?”

હાફેઝ—(તલવારની મુઠ પર હાથ મુકતાં) અમે તલવારથી કામ લઈએ છીએ.

હાફેઝ—(ક્રોધથી) મારે તમારી તલવારજો જોવી છે.

હાફેઝ—નકામી હઠ ન કરો, રાજન ! પરીણામ સાફ નહિ આવે !

હાફેઝ—ખબરદાર ! મારા અપમાનનો બદલો મોત છે !

આ વખતે જુદીમને કહ્યું—“બહાદુર નવજવાન ! તમે હજમજને કહી દો, કે મહારાજા હાફેઝ મુસલમાનોને મુક્ત નહીં કરે.”

હાફેઝ—ઠીક છે, જેવી આપની ઇચ્છા. પરંતુ હવે એ સમયની વાટ જોતા રહેજો કે જ્યારે ઈસ્લામી સિંહો તમારા ઉપર

તુટી પડશે અને તમારા મગફર માથાંઓને ધુળ ચાટતા કરી, તમારા મર્વનું ખંડન કરશે.

દાહર ક્રોધથી રાતો પીળા થઈ ગયો અને તદ્વાર ખેંચી ઉભો થઈ ગયો. પરંતુ રાણીએ રાજાને કહ્યું કે “મહારાજ ! દરબારમાં ખુનરેઝી કરવી ઠીક નથી.”

આથી દાહર ખેસી ગયો અને બોલ્યો—“જ તારા હજળજને કહેજે કે અમારી તલવારનો સ્વાદ ચાખવો હોય તો મુસલમાનોને છોડાવવા આવે ! !”

હાડન—ઠીક, અમે જઈ રહ્યા છીએ. પરંતુ તમે હવે યુદ્ધ માટે તૈયાર થઈ જાઓ, કારણ કે અમારા પાછા ફરતાંજ ઈસ્લામી વિરોધાત્મક જુથ સિંધ ઉપર ધસી આવશે, માટે સાવધાન ! !

આમ કહેતાંજ હાડન પોતાના સાથીદારો સાથે દરબારમાંથી બહાર નીકળ્યો અને ઉતારા ઉપર આવી, થોડાંઓ પર સ્વાર થઈ અસર તરફ રવાના થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

અલીકાનું ફરમાન.

જ્યારથી સિંહલદ્વીપના મુસલમાનો કેદ પકડાયાની વાત હજળજને સંભળી હતી, ત્યારથી તે બહુ બેચેન થઈ ગયો હતો. તેને રાજા દાહર ઉપર પુષ્કળ ક્રોધ ચઢતો હતો. તે ઈર્ષ્યિય હતો, કે અલીકાનું ફરમાન

આવતાં તરતજ લશ્કર રવાના કરી દેવું. એકલા હજમજનીજ આ હાલત નહતી. પરંતુ આખા અસરો શહેરમાં આ સિવાય બીજી કોઈ વાતજ ચર્ચાતી ન હતી. જ્યાં જુવો ત્યાં મુસલમાનો ટોળે વળી એ વાતનીજ ચર્ચા કરતા હોય. ક્યાંકતો ખલીફના ફરમાન સંબંધે અધિરાઈ દર્શાવાતી હોય તો, વળી ક્યાંકતો હિંદે પર જેમ અને તેમ તાકીદે હુમલો કરી દેવાનો ઉત્સાહ દેખાડતો હોય. વળી પુર-ખોનીજ આ હાલત ન હતી, પરંતુ બાળકો અને સ્ત્રીઓમાં પણ આ સિવાય બીજી કોઈ ચર્ચા ન થતી. આવા ઉશ્કેરાટ, ઉત્સાહ અને અધિરાઈમાં દિવસો વિતવા લાગ્યા. અંતે એક દીવસે શહેરમાં ખબર ફેલાઈ કે અમીરજ મોમીનીનનો એક કાસદ આજે આવી પહોંચ્યો છે. આ ખબર શહેરમાં વાયુવેગે પ્રસરી મઈ, અને માણસોના ટોળે ટોળાં હજમજના મહેલ તરફ જવા લાગ્યાં. જોતજોતામાં હજમજના મહેલ આગળ હજારો હિસ્લામીઓ ઉભરાઈ ગયા, ત્યારે હજમજ મહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો અને ઉંચા ચણતરા પર ઉભો રહી મુસલમાનોને ઉદ્દેશી બોલ્યો—

‘મુસલમાનો ! હું સારી રીતે જાણું છું કે સિંહલદ્વીપના મુસલમાનો માટે તમે બધા બેચેન થઈ ગયા છો. મને એ પણ ખબર છે કે હજારો સ્ત્રી બાળકો રોઝા પાળી (અપવાસ કરી) અને નમાઝ પઢી પોતાના મઝલુમ મુસલમાન બાઈઓ માટે દુવાઓ માગે છે. યાદ રાખો, જેઓ ખુદાને યાદ કરે છે, તેમને ખુદા પણ યાદ કરે છે. તમારી દુઆઓ અને રોઝા બંધ નહિ જાય, અને ખુદાની ઈચ્છા હશે તો અમે અમારા મઝલુમ મુસલમાન બાઈઓને જાલીમના પંચ-માંથી મુક્ત કરાવીનેજ જ પીશું. હવે હું તમારી સામે ખલીફપુલ

મુસ્લેમીનનું ફરમાન વાંચી સંભળાવું છું.

ફરમાન

“ રાફ કફ છું અસ્લાહના નામ સાથે જે ધણો મહેરબાન અને કયાળુ છે.”

આ પત્ર ખુદાના એક બંદા વલીદ ખીન અબ્દુલ મલીક ખલીફતુલ મુસ્લેમીન તરફથી પુર્વના દેશોના વાઈસરોય હન્ગળજ ખીન યુસુફ સકરી તરફ—

હમ્દ અને સલાત પછી જણાવવાનું કે તમારી અરજી અમને પહોંચી. સિંહલદ્વીપના મુસલમાનોની હકીકત સંભળી બારે બેચેની થઈ, અને એવો કથો મુસલમાન છે જેને પોતાના એક મુસલમાન ભાઈના દુઃખથી બેચેની નહિ થાય. આથી તમને હિંદ ઉપર હુમલો કરી મગરૂર રાજ દાદીરને સળ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે, વળી તમને એ પણ પરવાનગી આપવામાં આવે છે કે તમારી ઇચ્છા હોય તેને આ લશ્કરનો સરદાર બનાવો. હિંદુસ્તાન ધણું દુર છે, અને હિંદ ઉપરની આ ચઢાઈ એક ઇતિહાસીક ચઢાઈ સાબીત થશે, માટે સામાન્ય શીખાઉ માણસોની લશ્કરમાં ભરતી ન કરતાં અનુભવી અને તજજ્ઞાકાર મુજહદોનીજ ભરતી કરશો. વળી તેમને સીદાયત કરવી કે જ્યાં સુધી સુલેહ અને શાંતિથી કામ નીકળતું હોય, ત્યાં સુધી યુદ્ધ ન કરવું અને જ્યારે ન છુટકે લડવુંજ પડે ત્યારે એટલે સુધી લડવું કે ચાતો ચઢીદ થઈ જવું અથવા દુશ્મનોને ધુળ ચાદતા કરી દેવા. વળી સાથે એ પણ તાકીદ કરવી કે

મંદીરો અને પ્રાથનાલયોનો કદી પણ નાશ ન કરવો. કોઈપણ સ્ત્રી, બાળક કે વૃદ્ધના ખુનથી તદ્દવારને કલંકીત ન કરવી. ખેતરોમાં આગ ન લગાડવી, ગામો કે શહેરોનો નાશ ન કરવો, દુરમનોની દગાબાજીથી બચવું. હંમેશાં જમાઅત સાથે નમાઝ અદા કરવી. રોઝા રાખવા, અને હંમેશાં ખુદને યાદ કરતા રહેવું. જો કે હું અને દર્મીરકના રહેવાશીઓ, એ મુળહેદોથી ઘણે દુર હોઈશું, પરંતુ અમારી દુવાઓ, અને શુભાખીશો તેમની સાથે હશે. આજથી હુકમ આપવામાં આવ્યો છે કે દરેક મરજુહમાં, મુસલમાનોની સહી સલામતી અને ફતેહમંદી માટે દુઆઓ માંગવામાં આવે.

(સહી) વલીદ બીન અબ્દુલમલીક

જ્યારે હજળજે ખલીફાનું ફરમાન પુર્ણ થયું, ત્યારે મુસલમાનોમાં ભારે જોશ વ્યાપી ગયો અને હર્ષોન્મત થઈ મુસલમાનો પોકારવા લાગ્યા કે.....

“વલીદ ઝીંદાબાદ !.....ખલીફતુલ મુસ્લેમીન ઝીંદાબાદ..... અમીરુલ મોમેનીન ઝીંદાબાદ !”

જ્યારે ઝીંદાબાદના ગગનભેદી અવાજો પુર્ણ થયા ત્યારે હજળજે કહ્યું—“ભાઈઓ ! અત્યારે અહીં આ લગભગ આખા શહેરના મુસલમાનો મોજુદ છે, તો આ ચઢાઈ કેની સરદારી હેઠળ કરવી તે પણ અત્યાચાર નહીં કરી નાંખીએ.”

ચોતરફથી હજળજને સંમતી આપતા અવાજો સંભળાયા.

હજળજ—મને ડર છે કે હું જો નામ રજુ કરીશ તેને કદાચ

તમે ના પસંદ કરશો.

અનેક અવાળે—“ નહિ હરગીઝ નહિ ! ”

હુન્નન-હીઠ, તો સાંભળો. જેને હું આ ચઢાઈની સરદારી આપવા માગું છું તે એક ઉગતો જુવાન છે, તેને હજુ દાઢી કે મુંછ ઉગી નથી, પરંતુ તે એક સિંહ કરતાં પણ વધુ બળવીર, અને મુખ્લીસ મુસલમાન છે અને તેણે ઈરાનમાં પરાક્રમે કરી પોતાનું નામ ઉજવળ કર્યું છે. હું ધારું છું કે, તમે આ વીરલાને ઝાળખી ચુક્યા હશો. અગર ન ઝાળખો હોય તો હું તમને જણાવીશ કે એ શુરવીર નવજવાન મારો પિત્રાઈ ભાઈ છે, અને તેનું નામ મુહંમદ બિન કાસીમ બિન મુહમ્મદ બિન હકમ બિન અબી અકીલ સફરી છે. ”

પ્રકરણ ૧૩ મું.

મુહંમદ બિન કાસીમ.

હુન્નન, મુહંમદ બિન કાસીમનું નામ રજુ કરતાંજ ચોતરફથી ‘ મરહબા મરહબા ! ’ ના અવાળે જીલંદ થયા. અને લોકોએ એકી અવાળે જણાવ્યું કે “ હુન્નન બહુ યોગ્ય ચુંટણી કરી છે. ”

હવે હુન્નન કહ્યું—“ તમે મારી પસંદગીને કબુલ રાખી છે તેથી મને બહુ આનંદ થયો છે. હું મારા પિત્રાઈ ભાઈનું નામ લેતાં એટલા માટે અચકાતો હતો, કે કદાચ તમારા મનમાં એમ થશે કે

મોટા મોટા બડવીરોને મુકી હજીજને પોતાના એક સગાને સરદાર બનાવી દીધો, આથી હું હજી પછ કહું છું કે જો તમે મારી પસંદગીને યોગ્ય ન ગણતા હોવ તો હજી પછી ખીજા કોઈને પસંદ કરી શકો છો."

લોકો—મુહંમદ કાસીમ ઝીંદાબાદ !

હવે હજીજને એક તરફ નજર કરી કહ્યું—“બહાલા ભાઈ! આમ આવો અને મુસલમાનોનો ઉપકાર મનો."

એક ઉછરતો યુવક ઉભો થાય છે. ધીમે પરંતુ મક્કમ પગલે હજીજ પાસે આવે છે અને મુસલમાનો તરફ પોતાનું મુખ ફેરવે છે. યુવાન શું હતો જાણે એક સોળ સત્તર વરસનો ખુબ સુરત છોકરો. મોઢા પર મુંઝનો દોરો પણ પુટયો ન હતો. વિશાળ લલાટ, ચમકદાર આંખો, ખીડાયલા ઓળટોપર તરવરતી મક્કમના, યુવક છતાં મોઢા પર તરવરતું ગાંભીર્ય તેજ, પહેળી છાતી અને લાંબા પરંતુ મજબુત બાહુ એ બધાં વાનાં તેની વીરતાની સાક્ષી પુરી રહ્યાં હતાં.

મુસલમાનો તરફ ફરતાંજ તે યુવકે પ્રથમ સલામ કરી અને ચંબીર પરંતુ મીઠા અને સુલદ અવાજે કહ્યું—

“મુઝુર્ગો અને મિત્રો ! જ્યારથી મેં સાંભળ્યું છે કે સિંહલ-હીપના નિર્દોષ મુસલમાનોને મગર રાજ દાહીરે દેદ કરી લીધા છે. ત્યારથી હું એવેન થઈ તડપી રહ્યો છું. ખુદાની કસમ ! ત્યારથી મેં પેટ ભરીને ખાધું પણ નથી.....અને કેવી રીતે ખાઈ, કેવી રીતે અપરામ કરું ? જ્યારે મારા ભાઈઓ અને મુઝુર્ગો મુસીબતમાં ફસાયલા હોય ત્યારે સ્વાદીષ્ટ ભોજનો મારા ગળામાં કેવી રીતે ઉતરે ? મેં

મારા ભાઈને વિનંતી કરી હતી કે મુગહીદો સાથે મને પણ સિંધ મોકલે અને એક સીપાહી તરીકે લડી શકીશ થવાની તક આપે. પરંતુ મારા જેવા ખીન અનુભવીને આપે આ મહાન કાર્ય માટે સરદાર બનાવી દીધો છે, અને એથી મારી ફરજ છે કે મારા ખુનનું દીપેટીપું ઇસ્લામ અને ઇસ્લામીઓના લાલ અને હીતાર્થે વપરાય. છેવટમાં મારી વિનંતિ છે કે આપ બધા ભાઈઓ દુઆ કરો કે ખુદા મારા જેવા ખીન અનુભવીને આ કાર્યમાં ફતેહમંદી આપે.”

હજારો હાથ ઉંચા થયા અને મુસલમાનોએ ગળગળીત સાદે દુઆઓ માગી કે—“યા ખુદા... મુહંમદ બિન કાસીમને વિજયી કરજો. મઝલુમ મુસલમાનોને આઝાદ કરજો, મુગહીદોનું રક્ષણ કરજો. અને ઇસ્લામનો ઝંડો અણનમ રાખજો!” ચો તરફથી “આમીન! આમીન!” ના અવાજ સંભળાયા.

એ પછી હજમળે કહ્યું—“હવે માત્ર એ કાસદની રાહ જોવાની છે, જે રાગ દાહીરના ફરખારમાં ગયો છે. જે રાગ દાહીરે આપણી મીનતા કબુલ કરી આપણા ભાઈઓને મુકત કરી દીધા, તો બાકીનું સાફ થશે, પરંતુ જે તેણે ઈન્કાર કરી દીધો તો એ હાલતમાં આપણે ચઢાઈ કરવીજ પડશે. અને હવે સર્વ મુસલમાનોને અરજ કરવામાં આવે છે કે તેઓ મરજુદો અને ધરોમાં હંમેશાં નમાઝ પઢી ઇસ્લામી લશ્કરની ફતેહમંદી માટે સાચા દીલથી દુઆઓ માગે.”

હવે કાઠિને કંઈ કહેવાનું નહતું, આથી હજમળે બધાને જવાની સુચના કરી અને મુસલમાનો “મુહંમદ બિન કાસીમ ઝીંદાબાદ”ના ગમન બેદી પ્રેમકરો કરતાં વિખરાઈ ગયા.

હજીજ પણ મુહંમદ ખીન કાસીમનો હાથ પકડી ચોતાના મહેલમાં દાખલ થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

ઈસ્લામી લશ્કરની રવાનગી.

હરબારે ખિલાફતમાંથી સિંધ પર ચઢાઈ કરવાની પરવાનગી આવી ગયા પછી મુસલમાનો જોર શોરથી તૈયારી કરવા પાછળ મંડી પડ્યા હતા, કારણકે મુસલમાનો જાણતા હતા કે મગરૂર રાજા દાહીર મુસલમાનોની માગણીને સ્વિકારી મઝલુમ મુસલમાનોને હર-ગીઝ મુક્ત નહિ કરે.

થોડા દિવસમાંજ હીંદ ગએલો હાફેન, દાહોરનો મગરૂરી ભયો જવાબ લઈને પાછો ફર્યો. જોત જોતામાં દાહીરની મગરૂરી અને મુસલમાનોને મુક્ત કરવાના કરેલા ઇન્કારની હકીકત સર્વત્ર ફેલાઈ ગઈ. અને હવે મુસલમાનો બમણા જોશથી તૈયારીઓ કરવા લાગ્યા. પથર ફેંકવાના યંત્રો દુરસ્ત થવા લાગ્યા. (આ પથર ફેંકવાના યંત્રોના શોધક અરબો હતા. યંત્ર એક નાના ભુરજ જેવડું હતું અને તે વતી કીલાઓ ઉપર પથર વર્ષાદ વરસાવી શકાતો) આ યંત્રોમાં ફેટલાક તો એટલા મોટા મોટા યંત્રો હતા કે તેને પાંચસો માણસો ખેંચતા ત્યારેજ ખેંચી શકાતું અને કામ આપતું. આ બધામાં એક યંત્ર બહુ મોટું હતું જેનું નામ 'અરસક' હતું (જુઓ તારીખે હીંદ પાનું

૧૨૫) આ ચંત્ર ખાસ ખલિફાનું હતું.

હાંમાં દાહેરના કારાગારમાં કદ પડેલા મુસ્લીમો તરફની હમદદીની એ હાલત હતી કે દરેક સશક્ત અરબ એમ ધમ્મિકતા કે આ ચઢાઈમાં પોતે પણ જાય, પરંતુ હજ્જનને જાહેર કર્યું હતું કે આ ચઢાઈમાં ફક્ત જ હજ્જર મુજહેદ્દો મોકલવામાં આવશે. મુકર્રર થએલી આટલી થોડી સંખ્યાથી દરેક માણસને એવી શંકા થતી કે આ ચઢાઈ માં તેને મોકલવામાં આવશે કે નહિ ? વળી આ ચઢાઈની હકીકત આખા શામ (સીરીયા) માં ફેલાઈ ગએલી હોવાથી દરેક તરફથી મુજહેદ્દોના ટોળાં બસરા તરફ આવી રહ્યા હતા કે જેથી તેઓ પણ આ મહાન ચઢાઈમાં સાથ દઈ શકે. આવી હતી તે વખતના મુસલમાનોની એક ખીજ તરફની હમદદી.

હવે એક ખીજ મુરકેલી એ હતી કે દુર દુરથી જે મુજહેદ્દો આવ્યા હતા તેમને નિરાશ કરીને પાછા કાઢવા એ એમનું દીલ દુખાવવા સમાન હતું, આથી હજ્જનને શામ (સીરીયા) અને ઈરાકથી આવેલા મુજહેદ્દોમાંથી ચુંટણી કરી. આવી રીતે ૬૦૦૦ બહાદુર ઇસ્લામી વીરોને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા. આ લશ્કરમાં બસરાનો એક પણ માણસ લેવામાં ન આવ્યો અને જે લોકો અઠવાડીયાઓથી તૈયારીઓ કરતા હતા તેઓ નિરાશ થઈ ચુપ બેસી ગયા. કેટલાક લોકોએ તો વળી એવો પ્રયત્ન કર્યો કે તૈયાર થએલા (ચુંટાએલા) માણસોમાંથી કાઢી ઇન્કાર કરે તો તેની જગ્યાએ પોતે ગોઠવાય, પરંતુ એક પણ માણસ એવો ન નીકળ્યો.

દરેક માણસને ખબર હતી કે સીધ પર લશ્કર જઈ રહ્યું છે.

જ્યાં અસંખ્ય હિંદુઓ વસે છે અને બહાદુર લશ્કરો છે. અને બચ્ચીને પાછા આવવાની જરાય આશા નથી. પરંતુ શહાદતનો શોખ અને કેદ પડેલા મુસલમાનો તરફની હમદદી તેમને મોતના કાચમાં લઈ જવાને પણ તૈયાર હતી. આ શુરવીરોને કોઈ જાતનો પમાર આપવામાં આવતો ન હતો કે નતો તેઓ છુટના માલની આશા રાખતા હતા.

હજમળે લશ્કર માટે દરેક જરૂરી વસ્તુઓ તૈયાર કરી હતી. એટલે મુઘી કે સોય દોરા જેવી સામાન્ય વસ્તુ પણ લશ્કર સાથે મોકલવાનું ચુક્યો ન હતો. (જુઓ તારીખે ફીદ પાનું ૧૨૬)

જ્યારે બધી તૈયારીઓ થઈ ચુકી ત્યારે મહેર કબુલ કે જુમ્હાની નમાઝ પછી લશ્કરની રવાનગી થશે. જુમ્હાનો દિવસ આવી પહોંચ્યો, આખા બસરા શહેરમાં હીલચાલ મચી ગઈ. લોકો તર્ફવાર થઈ જામે મસ્જિદમાં એકત્ર થવા લાગ્યા, જુમ્હાની નમાઝ બાદ હજમળે મીઝબર પર ઉભા થઈ કહ્યું:—

“મુજહીદ બાઈઓ! હું તમારી સામે કોઈ વીવેચન કરવા નથી ચાહતો, માત્ર તમને એટલીજ સુચના કરવા માગું છું કે જેઓ ખુદાના માર્ગમાં પોતાનાં માર્ગાંકપાવે છે તેઓ શહીદોનો મરતબો પામે છે અને તેમને જન્મતમાં સ્થાન મળે છે. તમે એવા દેશમાં જઈ રહ્યા છો, જ્યાંના લોકો અર્ધ સંસ્કૃત છે. ખબરદાર! કોઈ પણ સ્ત્રી તરફ કુદ્રષ્ટી ન કરજો. જે સ્ત્રીની જાળમાં ફસાશે તે પોતાના દીન અને દુન્યા બંને ખરાબ કરશે. પાંચ વખત જમાત સાથે નમાઝ અદા કરજો. કુરઆન શરીફ પઢજો. જે તમારામાં મતભેદ પડે તો વધુમતીના કહેવા પ્રમાણે કરજો. મકાનોમાં આગ ન લગાડતા, ખેતીનો નાશ ન કરતા,

ઓઝો, બાળકો અને વૃદ્ધોને કતલ ન કરતા. જેઓ અમાન માગે તેને અમાન આપશો. હવે તમે જાઓ, ઘોડેસ્વાર થઈ તઈયાર રહો, હું તમને વિદાય દેવા આવી પહોંચું છું.”

તમામ મુજદદ્દો અને લોકોએ “અલ્લાહો અકબર” ની ગમન ભેદી ગર્જના કરી અને રવાના થઈ ગયા.

હજ્જમજ અને મુહંમદ બિન કાસીમ પણ ઉઠ્યા અને મહેલમાં ગયા. મહેલમાં હજ્જમજની બીબી (મુહંમદ કાસીમની ભાબી) તેમની આતુરતાથી રાહ જોઈ રહી હતી. તેમને જોતાંજ તે આગળ આવી અને મુહંમદ કાસીમને પુત્ર સમ આલીંગન આપ્યું.

મુહંમદ કાસીમના પિતા તો ઘણા વર્ષો પુર્વે મરણ પામ્યા હતા આથી તેના પિત્રાઈ ભાઈ હજ્જમજે તેને ઉછેરી મોટો કર્યો હતો. આથી હજ્જમજની પત્ની મુહંમદ કાસીમને પુત્ર કરતાં વધુ પ્રેમ કરતી હતી. મુહંમદ કાસીમ પોતાના ઓરડામાં ગયો અને વસ્ત્ર પરિધાન કરી સશસ્ત્ર થઈ બહાર આવ્યો. હજ્જમજની પત્નીની આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યા. તેણે ગદગદીત કંઠે કહ્યું—“બેટા ખુદા તમને ફતેહ આપે. મારી દુઆ હંમેશાં તમારી સાથે છે !”

મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—“હું આપને મારા માતૃશ્રી સમજું છું. આપે અને મારા ભાઈએ મારી દરેક હઠ પુરી કરવા કદી પણ ના કહી નથી. મારાથી જુલો પણ થઈ હશે, હવે જ્યારે હું બહુ દુર જઈ રહ્યો છું અને જીવતો પાછો ફરીશ કે નહીં એ માત્ર લવિબ્યના હાથમાં છે, તેથી હું આપની અને ભાઈની ક્ષમા માગું છું.”

આંખમાં આંસુ લાવી તેની બાબીએ કહ્યું—“મારા લાલ! મેં તને માફ કરી દીધી.”

આ વખતે હજમજનું પણ દીલ બરાઈ આવ્યું. હવે હજમજ અને મહંમદ કાસમ બહાર નીકળ્યા અને ઘોડેસ્વાર થઈ ઊવણીમાં આવ્યા.

અહીં બધું લશ્કર તઈયાર ઉઠ્યું હતું. સામાન અને સરંજામ તો પ્રથમથી રવાના થઈ ચુક્યો હતો. હજમજને ખેરાત કરવા માંડી અને એટલા બધા પૈસા લુટાવ્યા કે ગરીબો અને મીસકીનો માલા માલ થઈ ગયા. હજમજને તથા વખત ‘અસ્લાહો અકબર’નો નારો છુલંદં કર્યો. તરતજ સ્વારોએ ઈસ્લામી ઝંડા ફરકાવ્યા અને બધાએ એકી સાથે મળી ‘અસ્લાહો અકબર’ની ગર્જના કરી. ગર્જના સાથેજ લશ્કરની કુચ શરૂ થઈ અને ધરતી ધમધમવા લાગી. ગર્જનાનો અવાજ સાંભળી બસરા વાસીએને પણ ખબર પડી કે લશ્કરની રવાનગી શરૂ થઈ ગઈ. હજમજને મુહંમદ મિન કાસીમને કહ્યું “બાઈ અહીંથી તમે ધરિન જાઓ, ત્યાં બે દીવસ થોભીને મકરાન થઈ દેબલ પહોંચી જાઓ. દરેક મંઝીલે બે બે માથુસ રાખશો અને એમની મારફતે દરરોજ તમારી હીલચાલની ખબર આપશો. આ પછી “મુહંમદ કાસીમ” પોતાના બાઈને ભેટી વિખુટો પડ્યો અને લશ્કરને મોખરે જઈ પહોંચ્યો.

આવી રીતે ઈસ્લામી સિંહોનું લશ્કર બસરાથી રવાના થઈ ધરા-નના માર્ગે કુચ કરવા લાગ્યું.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ખુબસુરત કેદી.

દેખના દરવાજા આગળથી તાહેરાને પકડી રાજા દાહેર, તાહેરાને પોતાની સાથે લઈ અલોર તરફ આવ્યો. માર્ગમાં તેણે તાહેરાને ફેસલાવવા બધાં ફાંફાં માર્યો પણ તાહેરાએ તેની એકથે વાત સાંભળી નહિ.

રાજા દાહેર અરબી ઝબાનથી અગળણ હતો અને તાહેરાની માતૃભાષા અરબી હતી, પરંતુ તાહેરા કેટલાક વર્ષોથી સીંદલદ્વીપમાં રહેતી હોવાથી હીંદી ભાષા સારી રીતે બોલી શકતી હતી.

ત્યારે તેઓ અલોર પહોંચ્યા, ત્યારે રાજાએ તેને એક શણગારેલા આરડામાં રાખી અને તેની સેવામાં થોડીક દાસીઓ મુકી. વળી એક વૃદ્ધાને પણ ત્યાં મુકી કે જેથી તે તાહેરાને સમજાવી શકે. આવી રીતે દાહેરાના દીવસો પીંજરામાં પુરાયલા બુલબુલ સમાન રાજાના મહેલમાં વિતવા લાગ્યા. આ દરમિયાન નવયુવાન હાફિઝ, હજમજ નો પેગામ લઈ આવ્યો અને તિરસ્કાર મુકત જવાબ લઈ પાછો ગયો. પરંતુ હાફિઝના આવવા જવાની ખબર તાહેરાને ન થઈ. અને થાત તો પણ તે શું કરી શકે તેમ હતું ? દાહેરે તાહેરાને લોભાવવા માટે સુંદર રેશમી વસ્ત્રો અને પુષ્કળ જવાહેરાત વીગેરે તાહેરા પાસે મોકલ્યું હતું પરંતુ તાહેરાએ એકેય વસ્તુને હાથ સુધ્ધાં લગાડ્યો ન હતો. તે ગળણતી હતી કે સતીત્વ એક એવી ઉત્તમ અને અમુલ્ય વસ્તુ છે, કે આખી દુખાના ખજાનાઓની કીંમતે પણ તે વેચી શકાય નહિ. આથી તેણે

રાજા દાહેરે મોકલેલા વસ્ત્રો અને ધરણી વીગેરે ને આંગળી મુઠ્ઠા પણ લગાડી ન હતી.

દાસીઓએ તેને રેશમી વસ્ત્રો પરિધાન કરવા બહુ સમજાવી પણ તેણે એકેય વાત ન માની. તાહેરાને તો એટલો બધો તિરસ્કાર આવી ગયો હતો, કે હિંદુ દાસીઓના હાથે રધિલું અનાજ પણ ખાવામાં સંકાય થતો, પણ બિચારીને ખાધા વગર છુટકો તો હતોજ નહિ, આથી ગમે તેટલા સંકાય છતાં તેને લાચારીએ દાસીઓના હાથનું રધાણલું ભોજન ખાવું પડતું. હિંદુ રાજાના મહેલમાં કેદી જેવી હાલતમાં પુરાયા છતાં, તેણે એક પણ વખતની નમાઝ જવા દીધી ન હતી. બ્યારે પણ નમાઝનો વખત થતો, વઝુ કરી નમાઝ અદા કરી લેતી.

બ્યારે આવી રીતે કેટલોક વખત વીતી ગયો છતાં, તાહેરા રાજા દાહેરના મીઠા શબ્દોથી ન હેતરાઈ. ત્યારે રાજા દાહેરે અતે પેતાની અત્યંત સ્વરૂપવાન રાણી લાવીને તાહેરા પાસે મોકલી. રાણી લાવીનું વય પણ તાહેરા જેટલુંજ હતું. તે બહુ ભોળી અને નિખાલસ દીલની બી હતી.

એક દિવસે મુંદર વસ્ત્રો અને આભુષણો ધારણ કરી તે તાહેરા પાસે આવી. આ વખતે તાહેરા નમાઝ પઢી રહી હતી. લાવીએ આશ્ચર્યથી બાંદીઓને પુછ્યું કે “એ શું કરે છે ?”

એક બાંદીએ જવાબ આપ્યો—“મહારાણી, એ નમાઝ પઢી રહી છે.”

લાવીએ આશ્ચર્યથી પુછ્યું—નમાઝ શી વસ્તુ છે ?

દાસી—ઈશ્વરની પ્રાર્થના ।

રાણી—વાહવાહ ! આ તે કંઈ જાતની પ્રાર્થના ! ન તો સામે મુર્તિ છે કે ન તો દેવ ! ફરી પ્રાર્થના કેવી રીતે થઈ શકે ?

દાસી—મહારાણી, મુસલમાનો મુર્તિઓની પુજા કરતા નથી. ! તેઓ એક નિરંજન નિરાકારને માને છે, જે સર્વત્ર અને સર્વથા છે !

રાણી—હાં, હાં ! તેથીજ દેવ દેવીઓ એના ઉપર કોપાયમાન થયાં છે અને તેને આ કેદની સજા ભોગવવી પડે છે.

આ દાસીઓ તાહેરા પાસે કેટલાક વખતથી રહેતી હોવાથી તાહેરાની દરેક હીલચાલથી જાણીતી થઈ હતી, તેમજ ખુદા પરસ્તી વિષે પણ તેઓ બહુ જાણી ચુકી હતી એટલુંજ નહિ, બલકે જ્યારે તાહેરા સવારે કુરઆન શરીફની તીલાવત કરતી, ત્યારે બધી દાસીઓ એક બાજુ ખેંચી શાંત ચીતે તેનું અવલોકન કરતી.

દાસીએ, લાવીનું આશ્ચર્ય સાંભળી કહ્યું—“મહારાણી એ સવારે પણ કંઈ પઢે છે, જે સાંભળતાં દીલપર બહુ અસર થાય છે.”

રાણી—એ શું પઢે છે ?

દાસી—એ કહે છે કે તે ખુદાનું કલામ છે, અને તેનું નામ કુરાન શરીફ છે.

લાવીએ હાસ્ય કરતાં કહ્યું—“મુસલમાનોના એ પણ એક વિચિત્ર ગ્રંથ છે. !” ખેર, હું પણ કેઈ દીવસ તે સાંભળીશ !”

આ વખતે તાહેરા નમાઝ પુર્ણ કરી ચુકી અને દુઆ

માંગી ઉભી થઈ. મુખ ફેરવતાં તેણે રાણી લાવીને જોઈ, જે અત્યંત કીંમતી પોશાક અને અમુલ્ય ધરેણીઓથી લદાયેલી હતી. એક તો રાણી લાવી હતીજ અત્યંત સુંદર તેમાં જવાહેરાતની ચમક અને રેશમી વસ્ત્રોએ તેની સુંદરતામાં સહજ ગણેા વધારો કરી દીધો હતો.

આ વખતે એક દાસીએ આગળ આવી કહ્યું—‘મુસલમાન કન્યા ! મહારાજની સૌથી નાની રાણી લાવી દેવી આપને મળવા આવ્યાં છે.

તાહેરા સ્મીત કરતી આગળ વધી અને ખોલી—“ રાણીજી બહે પધાર્યા. ”

તાહેરા જે વસ્ત્રો પહેરીને મહેલમાં આવી હતી, એજ કપડાં હજુ તેના અંગ ઉપર હતાં જે બહુ મેલાં અને ચીથરાં જેવા થઈ ગયાં હતાં, છતાં તાહેરાનું ‘સૌંદર્ય’ એ મેલાં ચીથરાંમાંથી પણ ચમકી રહ્યું હતું.

લાવીએ આગળ વધી કહ્યું—ઓ સુંદર મુખવાળી કન્યા ! હું તને જોઈને ખુશ થઈ છું.

તાહેરાએ જવાબ આપ્યો—એ આપની કૃપા છે.

લાવી—સુંદર કન્યા ! તને અહીં કંઈ દુઃખ તો નથી ?

તાહેરા—રાણીજી ! મને અહિં કેદી જેવી હાલતમાં પુરી રાખી છે, એ દુઃખ શું ઓછું છે ?

રાણી લાવી એક મખમલી આસન પર બેસી ગઈ અને તાહેરાને પણ પોતાની પાસે બેસવા કહ્યું. પરંતુ તાહેરા તો જમીનપર પાથરેલા માલીયા ઉપરજ બેસી ગઈ.

લાવીએ પુછ્યું—તાં નામ શું છે ?

તાહેરા—માં નામ તાહેરા છે.

લાવી—તું અહીં કેવી રીતે આવી ગઈ ?

તાહેરા—રાણીજી ! માં દુર્ભાગ્ય મને અહીં ખેંચી લાવ્યું ” આમ
તેણે પોતાની વીતક કહી સંભળાવી.

લાવીએ કહ્યું—હીક, તાહેરા ! શીકર ન કર. હા પણ તાહેરા !
આવા મેલાં વસ્ત્રો કેમ પહેરી રાખ્યાં છે ?

તાહેરા—શું કરું રાણીજી ! એના સિવાય મારી પાસે બીજા
કો પણ ક્યાં છે ?

લાવીએ કહ્યું—પણ મહારાજાએ તો અહિં ઘણી રેશમી સાડીઓ
ગરે મોકલી છે !

તાહેરા—હા ! પણ તેવા વસ્ત્રો મુસલમાનો પહેરતા ન હોવાથી
મારાથી પહેરાય નહિ ! પણ જો મને સીબા વગર કપડાં આપવામાં
જે તો તેમથી હું મારા ઉપયોગ જેવાં બનાવી શકું.

લાવીએ કહ્યું—હીક હું કપડાં મોકલાવીશ.

આ વખતે મુર્યાસ્ત થવાની તૈયારી હતી. આથી રાણી લાવી
વા તૈયાર થઈ અને કહ્યું—તાહેરા ! મને તારા ઉપર બહુ પ્રેમ આવે
હું ઈચ્છું છું કે, તું મારી પાસે રહે.

તાહેરા—પણ એક મારી શરત છે ?

લાવી—શી ?

તાહેરા—વચન આપો કે તમે મારી સાથે દગો નહિ રમો ?

લાવી-તાહેરા ! મારું વચન છે !

તાહેરા—તો રાણીજી મને પણ તમારું આમંત્રણ કમુલ છે ?

આ પછી તાહેરા પણ લાવી રાણી સાથે તેના આવાસમાં ગઇ અને બે બીન્ન બીન્ન ધર્મોની સુંદરીઓમાં બહેનપણીની ગાંઠ બંધાઈ.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

ઈસ્લામી લશ્કરનું હિંદમાં આગમન.

જેમ ધુધવાટા મારતા સમંદરના ઉછળતા અને આગળ ધસતા પ્રવાહને કોઈ રોકી શકતું નથી તેમ ઈસ્લામીઓના બેઠતા પ્રવાહને અટકાવવાની પણ કોઈમાં શક્તિ ન હતી અને જેમ મહાકવી “ઈક-બાલે” કહ્યું છે કે:-

“ રૂક્તા નથા કીસીસે સયલે રવાં હમારા ”

તેમ ઈસ્લામી લશ્કરનાં પગલાં જે મુદક જે દેશ કે જે ખંડમાં થયાં, ત્યાં તેમને અટકાવનાર કોઈ નહતું. એમતો આ ઈસ્લામી પ્રવાહને અટકાવવાની ઈચ્છા રાખનાર ઘણા હતા, પરંતુ તવહીદના આ પુન-રીઓ જ્યારે ‘ અલ્લાહો અકબર ’ ની ગગન ભેદી ગળનાઓ સાથે એ અટકાયતો કરનાર સાથે અથડી પડતા, ત્યારે હજારોની સંખ્યાવાળા લશ્કરોને ધીન્ન બીન્ન કરી નાંખતા હતા. એવા તવહીદ પરસ્તોનું એક નાનકડું લશ્કર, મુઝહેદાના જોશ, ઈસ્લામી બાઈચારો અને હૃદયમાં ઉછળતા કોમી હમદદીના સમંદર સાથે યુવાન સરદાર મુહંમદ ખીન

કાસીમની સરદારી હેઠળ હિંદ આવવા માટે બસરાથી રવાના થયું.

હજમજે હુકમ આપ્યો હતો કે લશ્કરે જમીન માર્ગે ધરાન અને મકરાન થઈ હિંદમાં દાખલ થવું અને સીંધ પહોંચી દેખલ (દેવળ) બંદરના કીનારે જાવણી નાંખી બસરાથી ફરીયા માર્ગે રવાના થએલ 'મુનજનીકીન' (પત્થર ફેંકવાના યંત્ર-ગોદણો) ના વહાણો આવી પહોંચવાની રાહ જોવી.

મુહંમદ કાસીમે બસરાથી રવાના થઈ ઈરાકની સરહદ વટાવી ધરાનમાં પ્રવેશ કર્યો અને શીરાઝમાં ફેટલાહ દીવસ મુકામ કર્યા પછી મકરાનમાં જાવણી નાંખી. આ વખતે મકરાનમાં ઈસ્લામી ગવર્નર હતો અને હજમજ તરફથી તેને અગાહી મળેલી સુચનાઓ મુજબ મકરાનથી સીંધ સુધી જુદી જુદી મંઝીલો પર તેણે અનાજ વીજેરેની વ્યવસ્થા કરી રાખી હતી.

મકરાનમાં ફેટલાહ દીવસ સુધી ઈસ્લામી ગવર્નરની પરોણાગત ચાખ્યા પછી ઈસ્લામી લશ્કર આગલ વખતું અને મકરાનની સરહદ પર થઈ સીંધમાં દાખલ થયું. જ્યારે ઈસ્લામી લશ્કર મકરાનમાં આવી પહોંચ્યું હતું, ત્યારે તેમના આગમનના સમાચાર આખા સીંધ દેશમાં પ્રસરી ગયા હતા, અને જે ત્વરીત વેગથી આ ઈસ્લામી સિંહો હિંદ તરફ વધી રહ્યા હતા એ વેગ જોઇને ચોતરફ ભય અને ગભરાટ ફેલાઈ ગયો હતો.

સિંધ અને મકરાનની સરહદ જે સ્થળે જોડાય છે ત્યાં “અર-

માએલા” * નામનો એક મજબુત કીલ્લો હતો, જેમાં રાજા દાહર તરફથી એક લશ્કર, સરહદનું રક્ષણ કરવા માટે રાખવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ જ્યારે મુહંમદ બીન કાસીમ પોતાના છ હજાર વિરો સાથે અરમાએલાના કીલ્લા પાસે આવી પહોંચ્યો ત્યારે તેમાં ન તો લશ્કર હતું કે નતો વસ્તી. કારણકે જ્યારે “અરમાએલા” ના નીવાસીઓને ખબર પડી કે ઇસ્લામીઓનું લશ્કર પોતાના બાઈઓનું વેર લેવા માટે ઝડપભેર આવી રહ્યું છે ત્યારે કીલ્લામાંના નાનકડા લશ્કરે હીંમત હારી દીધી અને કાયરની પેઠે કીલ્લાનો ત્યાગ કરી દીધો. આવી રીતે “અરમાએલા” નો મજબુત કીલ્લો એક ટીપું પણ ખુન રેડ્યા વગર * ઇસ્લામીઓના કબજામાં આવ્યો અને તેના ખુર્ક ઉપર ઇસ્લામની ધ્વજ ફરફરવા લાગી.

પરંતુ હવે “અરમાએલા” માં બેસી રહેવાનો સમય ન હતો કારણ કે ‘અરમાએલા’ ઇસ્લામીઓના કબજામાં આવ્યાની હકીકત સાંભળતાં જ દાહર પોતાના જંગી લશ્કર સાથે તેનો મુકાબલો કરવા નીકળી પડશે એ યોચ્છસ હોવાથી મુહંમદ કાસીમે રક્ષણ માટે થોડા સીપાહીઓ કીલ્લામાં રાખી આગળ કુચ કરી. હવે તેમની સામે એવું ઘીય અને ગાઠ જંગલ હતું કે ધોળે દહાડે પણ તેમાં અંધકાર છવા-

* મૂળ નામ અરમનએલા હતું, પણ તેને અરમાએલ અને અરમાએલા પણ કહેતા હતા.

* એ ઠીક નથી, કારણકે અહિં મુદ્દ થયું હતું અને દાહરની સેના પરાજિત થયા પછીજ નાસી ગઈ હતી. મુહંમદ બિન હારન અહિં જ મરણ પામ્યો હતો.

ચલો રહેતો, પરંતુ જ્યારે ઇન્સાની શક્તીઓ ઇસ્લામીઓના પ્રવાહને અટકાવી શકતી ન હતી ત્યારે આ નીજીવ જંગલ તેમને કેવી રીતે રોકી શકે ? ઇસ્લામીઓએ પોતાની તલવારો મ્યાન કરી દીધી અને પોતાના હાથમાં કુહાડીઓ ધારણ કરી. જેત જેતામાં છ' હજાર કુહાડીઓ ઝાડોના મુળ ઉપર પડવા લાગી. ઘીચ અને ઘટાદાર વૃક્ષો પડવા લાગ્યા અને માર્ગ મોકળો થવા લાગ્યો. અને એવી રીતે ઝાડ કાપતા અને માર્ગ બનાવતા ઇસ્લામીઓ આગળ વધતા રહ્યા. આ જંગલ પુરું થતાં તેઓ એક વિશાળ મેદાનમાં પહોંચ્યા જ્યાં તેમણે મૂકામ કર્યો.

હજ્જનજે લશ્કર રવાના થયા પછી ટપાલ માટે સરસ વ્યવસ્થા કરી હતી અને દરેક મંઝીલ પર બે બે ઘોડેસ્વારો નીમુક્ત કર્યા હતા. જેઓ ટપાલ પહોંચાડનારા ખેપીઆ તરીકે કામ કરતા. જ્યારે હજ્જનજ પત્ર રવાના કરતો ત્યારે એક ઘોડેસ્વાર મારતે ઘોડે બીજી મંઝીલે જઈ પુગતો અને પત્ર આપતો આવી રીતે દરેક મંઝીલ પરના ચોટીયાતો ત્વરીત વેગે બીજી મંઝીલ પર પત્ર પહોંચાડતા. આ પદ્ધતિથી મુહંમદ બીન કાસીમ અને હજ્જનજ વચ્ચે હંમેશા પત્ર વહેવાર ચાલુ રહેતો અને આવી રીતે હજ્જનજની અમુદ્ય સુચનાઓ મુહંમદ બીન કાસીમ ને મળતી રહેતી.

ઘીચ જંગલ વટાવ્યા પછી ઇસ્લામી લશ્કર ખુલા મેદાનમાં છાવણી નાંખી પડ્યું હતું, ત્યાં હજ્જનજનો કાસદ પત્ર સાથે આવી પહોંચ્યો મુહંમદ બીન કાસીમે આ પત્ર આખા લશ્કરને એકત્ર કરી વાંચી સંભળાવ્યો જે નીચે મુજબ હતો:—

“ મહારા બહાલા બંધુ !

“જેમ જેમ તમે દુશ્મનના મુલકમાં આગળ વધો, તેમ તેમ બહુ મંજાળ રાખો. હિંદના લોકો બહુ દુશ્વાર હોય છે. ક્યાંક એવું ના થાય કે તમારા ઉપર છૂપો હુમલો કરી બેસે. તમે દેખાવના કીનારે પહોંચી રહ્યાંની રાહ જુઓ અને ત્યાંના નકશો તપાસ કરી મને મોકલો, અને સુચનાઓની રાહ જુઓ. બેરનના રાજા સામનીએ એકઠી મોકલી આપણી સાથે સુલેહ કરી છે. માટે તેને મિત્ર ગણજો અને તેના રાજ્યમાં કોઈના પણ જામ માલને નુકશાન ન પહોંચે તેનું ધ્યાન રાખશો. સામનીએ વચન આપ્યું છે કે ‘બેરન’ સુધી દરેક મંજીલ પર બાધ ખોરાકીની વ્યવસ્થા કરશે. બીજું હમેશાં જમાત સાથે નમાઝ અદા કરો અને દુઆ માગો કે “લાહોલ વલા કુવ્રતા ઇલા િલાહ” (આર્થાત ખુદા સિવાય કોઈને કંઈ તાકાત નથી) વિજય માટે ખુદા પર ભરોસો રાખો. બધા મુજાહિદોને મારા સલામ પહોંચાડો (હજમજ)

પત્ર સાંભળી લશ્કરે ‘અલાહો અકબર’ અને ‘હજમજ ઝીંદા-બાદ’ની ગર્જનાઓ કરી. એ પછી બધા પોત પોતાના કામે લાગી ગયા. મુહંમદ ખીન કાસીમ પણ પોતાના તંજુ આગળ જાજમ પાથરી પોતાના સલાહકારો સાથે બેસીને આગે કૂચ કરવા સંબંધી મસલત કરવા લાગ્યો.

સુર્ય પશ્ચિમ તરફ ઉતરી ગયો હતો અને આકાશ રક્તવર્ણ થઈ ગયું હતું. આ વખતે હિંદુ ધોડેરવારોની એક ટૂંકડી ઇસ્લામી છાવણી પાસે આવી પહોંચી અને સરદારને મળવાની ઇચ્છા વ્યક્ત કરી. તરતજ તેમને મુહંમદ ખીન કાસીમની હુજુરમાં લાવવામાં આવ્યા. આવનાર ટૂંકડીમાંથી એક માણસે આગળ આવી કહ્યું “બેરનના

રાજા સામની આપના સેનાપતીની મુલાકાત કરવા માગે છે ”

તરતજ એક ઈસ્લામી મુઘલદે મહંમદ ખીન કાસીમ તરફ ઇશારો કર્યો.

ખેડનના રાજા સામનીની એવી ધારણા હતી કે ઈસ્લામી લશ્કરનો સેનાપતી કાઈ મહાન યોદ્ધો હશે, પરંતુ જ્યારે તેણે પોતાની સામે એક દાઢી મુઝ વગરના યુવાનને જોયો, ત્યારે તેના આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ. થોડીવાર પછી તેણે પુછ્યું—

“ શું, આપ આ લશ્કરના સરદાર છો ?

મહંમદ કાસીમ—હું સરદાર નથી, માત્ર લશ્કરનો સામાન્ય સેવક છું.

સામની—અમે, ગવર્નર હજમજ સાથે સુલેહ કરી લીધી છે તેથી આપને મળવા અને મિત્રભાવ દર્શાવવા આવ્યા છીએ.

મહંમદ કાસીમ—આપે કરેલા સુલેહ નામાની સુચના અમને મળી ચુકી છે અને આપ હવે નચીંત છો.

સામની—આપની કૃપા છે સરદાર ! આપને હું એ પણ બતાવવા માંગું છું કે દાહેરે એક મોટું લશ્કર દેખાવમાં મોકલી આપ્યું છે અને તેથી દેખાવપર ફતેહ મેળવવી બહુ મુશ્કેલ છે. વળી તેઓ તમારા ઉપર છુપેા હુમલો કરવાનો પણ વિચાર ચલાવી રહ્યા છે અને તેથી આપે હુશયાર રહેવાની જરૂર છે.

મહંમદ કાસીમ—આપની વખતસરની સુચના મારે આપનો આભાર.

સામની—રાજ દાહેરે મને અને ખીજ બધા ખંડીયા રાજ-
આને પોતાની પાસે બોલાવ્યા છે, તેથી જણાય છે કે તે એક મોકું
અને સંગીત લશ્કર તૈયાર કરવા માગે છે.

મહામદ કાસીમ—અમરે ખુદા ઉપર ભરોસો છે.

સામની—સહથી મોટો ભરોસો તેનોજ છે. આપ જરૂર
ફતેહ પામશોજ.

મહામદ કાસીમ—ઈ-શા અલ્લાહ ! (અર્થાત ખુદાની ઈચ્છા
હશે તો)

સામની—હું શિકારના જહાને આપને મળવા આવ્યો હતો,
તેથી હવે રજા લઈશ.

મહામદ કાસીમ—રાતની રાત થોભી જત, તો ઠીક થાત.

સામની—જી નહિ, કારણ કે દાહેરને શંકા જવાનો ડર છે.

મહામદ કાસીમ—જેવી આપની મરજી.

આ પછી સામની પોતાની ટુકડી સાથે રવાના થઈ ગયો.
મહામદ કાસીમે રાત્રી ત્યાંજ વિતાવી અને ખીજે દિવસે સહવારે
નમાઝ વીઝેરથી પરવારી ઈસ્લામી લશ્કર દેખાવના માર્ગે રવાના થયું.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

કંગાળ કેદીઓ.

દેખલના દરીયા કઠિથી પકડાયેલા મુસ્લીમ કેદીઓ જેમને શહે-રમાં લાવવામાં આવ્યા હતા અને મંદીર નીચેના એક ભોંયરામાં પુરવામાં આવ્યા હતા તેઓ ખુદા ખુદા કરીને પોતાના દીવસો વિતાવી રહ્યા હતા. અખી નામનો મંદીરનો એક મોટો પુઝરી આ કેદીઓની દેખરેખ રાખતો હતો. જો કે અખી, એક પંડીત (બ્રાહ્મણ) હતો અને બ્રાહ્મણો જેમ અછુતોથી દુર નાસે છે, અરે! તેમનો પડછાયો પણ લેના નથી, તેમ અખી પણ મુસલમાનો સાથે અછુતો જેવો વહેવજ રાખતો. જો કે તે તેમને ખાવા પીવાની કે બીજી કશી તકલીફ આપતો નહિ; પરંતુ તે તેમનાથી હંમેશાં દુર રહેવાનો પ્રયત્ન કરતો.

એ ઝમાનામાં મુસલમાનોને પણ અછુતો જેવાજ ગણવામાં આવતા, તેમ છતાં અખી પંડીત તે કેદીઓ પ્રત્યે કંઈક માયાળુ વર્તન રાખતો અને તેનું ખાસ કારણ યોગીનીએ ભાખેલી ભવિષ્યવાણી હતી. અખીને યોગીનીના કથન પર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ હતો અને તેને ખાત્રી હતી, કે મુસલમાનો આ કેદીઓની મદદે આવશે અને જરૂર યુદ્ધ જમશે.

જ્યારે ઇસ્લામી લશ્કરે હિંદમાં પ્રવેશ કર્યાના અને અરમાખેલા ઉપર કબજો કર્યાના સમાચાર આખા સિંધમાં ફેલાઈ ગયા તે અરસામાં અખી એક દીવસે આ મુસ્લિમ કેદીઓની મુલાકાતે આવ્યો. એ સમયે મુસલમાનો નમાઝ પઢી રહ્યા હતા. આથી અખી એક બાજુ ચુપ બેસી ગયો. જ્યારે મુસલમાનો નમાઝ પઢી ચુક્યા ત્યારે અખીએ કહ્યું—

‘તમારી આ નમાઝ પઢવાની પદ્ધતી મારા સમજવામાં ન આવી,

તમે જે, માયું ઝુકાવો છો, તે કોના તરફ હોય છે ?

એક નામના એક વૃદ્ધ મુસ્લિમને કહ્યું—અમે ખુદાને સીંગદો કરીએ છીએ ”

અખી—પણ ખુદાની મુરતી અથવા ચિત્ર ક્યાં છે ?

હુદ—પંડીતજી ! આજ સુધી કોઈએ ખુદાને નજરે જોયો નથી તેથી તેનું ચિત્ર બનાવવું કે મુર્તી બનાવવી મુશ્કેલ . ઉપરાંત ખુદા કોઈ આકારવાળી વ્યક્તિ કે વસ્તુ નથી. તે એક તુર-પ્રકાશ રૂપે હોઈ નિરંજન નિરાકાર છે ।।

અખી—પણ અમે લોકો તો ઈશ્વર (અથવા ભગવાની) ની મુર્તી સામે મુકીનેજ પુજા કરીએ છીએ.

એક—તો શું કોઈ માણસ એમ કહી શકે છે કે તમે જે મુર્તીઓને પુજો છો, તેના જેવીજ મુરત ઈશ્વરની છે ?

અખી—અમારા રૂપી મુનીઓએ ભગવાનને જોયાજ હશેને ??

એક—જુઓ, પંડીતજી ! ખુદાને આજ સુધી કોઈએ નજરે જોયો નથી, અને ન તો આ માટીપાંથી ઉત્પન્ન થયેલા મનુષ્યો તેને જોઈ શકે છે. તમે લોકોએ આ જે મુર્તીઓ બનાવી છે તે કદપીત છે. માત્ર આત્માના સંતોષ ખાતર અથવા આત્માને છેતરવા માટે છે.

અખી—હીક. અત્યારે હું તમારી સાથે ધાર્મિક વાદવીવાદ કરવા આવ્યો નથી. અત્યારે તો હું તમને એક ખીજ વાત કહેવા આવ્યો છું.

ઝેદ—થું ?

અખી—એમ જણાયું છે કે ઈસ્લામી લશ્કર એક યુવાન છોકરાની સરદારી હેઠળ મકરમ * માર્ગે આવી રહ્યું છે.

આ સાંભળી બધા મુસલમાન કેદીઓના મુખ હર્ષથી પ્રકુલીત બની ગયાં અને બધા બોલી ઉઠ્યા “ખુદાનો શુક.....અમે ધારતા હતા તેમજ થયું.”

અખીએ આશ્ચર્યથી તેમના તરફ જોઈ કહ્યું—થું તમને ખાત્રી હતી કે મુસલમાનો હુમલો કરશેજ ?

ઝેદ—કાલે સવારે સુયનો ઉદય થવાની જેમ પુરી ખાત્રી છે તેમ અમને ઈસ્લામી લશ્કરના આગમનની પુરી ખાત્રીજ હતી.

અખી—અને કયા કારણથી તમને ખાત્રી હતી ?

ઝેદ—એટલા માટે કે અમે મુસલમાન છીએ, અને એક ઝાલીમ રામ્મની કેદમાં છીએ.

અખી—અને તેથી તે તમને હોડાવવા આવે છે, એમજને ?

ઝેદ—એ સિવાય ઈસ્લામી લશ્કરનું અહિં સુધી આવવું ન થાય.

અખી—હીઠ, તેઓ ગમે તે કારણે આવતા હોય, પરંતુ તેમની પાસે લશ્કર ધણું થોડું છે.

ઝયદ—કેટલું ?

અખી—માત્ર છ હજાર !! *

* એમાં ભુલ થઈ છે. પ્રથમ છ હજારનું લશ્કર શામી ચોખ્ખાઓનું અનેહું સોપાયું હતું અને પછી મુહમ્મદ કાસિમ શીરાઝ પહાંઓ ત્યારે છ હજાર ઉંટ સ્વારોનું ઈરાકી લશ્કર પણ ત્યાં તેને આવી મળ્યું, જેની સાથે સર સામાન ઉપાડવા માટે ત્રણ હજાર ફાલતુ ઉંટ પણ હજમજે મોકલાવ્યા હતા.

ઝયદ—આ દેશ માટે એટલું લરકર પુરતું છે.

અબી આશ્ચર્યથી કંઈ કહેવા જતો હતો કે કાઠના પગલાંને અવાજ સંભળાયો અને દેખાતો સુખો સમની દસ સૈનીકા સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યો. સમનીને જોતાં અબી એક બાબુ ખસી ગયો. સમનીએ કહ્યું—

“મુસલમાનો ! હવે તમારા મૃત્યુનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. તમારી મુક્તી માટે ખેવકુદ મુસલમાનોનું લરકર આવી પહોંચ્યું છે અને “અરમાખેલા” ઉપર કબજો પણ કરી લીધો છે. આ યુદ્ધ માત્ર તમારા લીધેજ થવાનું છે, જેથી મેં નિશ્ચય કર્યો છે કે આજે હું તમને પુરાજ કરી દઉં.”

ઝયદ—જ્યારે કાઠના દીવસો અવળા આવે છે ત્યારે તેને ઉલ્ટી થુદિજ મુઝે છે. આપ જણા છે કે આ લરકર અમારી મુક્તિ અને મહદ માટેજ આવ્યું છે અને તેથી જો લડાઈમાં કંઈ હાર જીત થશે તો અમારું અહીં આ હોતું તમારા માટે અને તમારી કામ માટે ફાયદાકારક સાબીત થઈ જશે. અને જો તમે અમને મારી નાંખશો તો મુસલમાનો તમારા એકે એક માણસનું ખુન રેડી દેશે.

સમનીએ ખડખડાટ હસતાં કહ્યું—ખેવકુદ ! ખાત્રી રાખો, કે એવો કદી પણ વખતજ નહિ આવે, કારણ કે આવનાર મુસલમાનો માત્ર ૭ હજાર છે.

હવે અસલમને જોશ આવી ગયો અને તે બોલી ઉઠ્યો—૭ હજાર મુસલમાનો તમારા ૬૦ હજારના લરકરને માટે પુરતા છે.

સમનીએ ક્રોધ અને તીરસ્કાર મીશ્રીત અવાજે કહ્યું—સાઠ હજાર !

...અરે એવકુદ ! તારા એ છ હજાર મહેચ્છાઓને તો હું એકલોજ પુરો પડીશ.

અસહ્યમ—તમે !..., કે જે માત્ર અમારા જેવા નિશ્ચો સામે જોર દેખાડી રહ્યા છો તે ? જો તમને વિરતાનો દાવો હોય તો એક તદ્દવાર મને આપો અને તમે બધાય મારા ઉપર હુમલો કરો. જો હુમલામાં તમે મને મારી નાંખશો તો સમજવું કે તમે ઈસ્લામી લશ્કર પર વિજય પામશો.

સમની—ખુબ જોશ આવે છે કેમ ? હમણાં હું તારો જોશ કંટો કરી દઉં છું, સિપાહીઓ ! આગળ વધો અને બધાના માથાં ધ્રુજા ચાટતાં કરી દો.

હવે અબીએ વચ્ચે પડતાં કહ્યું—સરદાર ! આ લોકો આપણા કબજામાં છે. માટે જ્યાં સુધી સુદનું પરિણામ ન આવે ત્યાં સુધી આપણે તેમને કેદમાં રાખીએ તો શું ખોટું છે ?

સમની—તમારા જેવા લાહુભટ પંડીત પાસેથી આવી નામરદાઇ સિવાય બીજા શાની આશા રાખી શકાય ? પંડીતજી ! બાજુએ ખસો. આ ઉદ્ધતે મારું અપમાન કર્યું છે. એના બદલામાં હું બધાનું ખુન રેડી દઈશ. સિપાહીઓ ! આગળ રધો, અને પ્રથમ આ બાળકોને કતલ કરો કે જેથી તેમના તડકડતા નાનકડા શરીર જોઈ તેમનાં માત પિતાનાં કાળજી ફાટી જાય.

સિપાહીઓ આગળ વધે છે. સ્ત્રીઓ પોતાના બાળકોને છાતીએ વળગાડી દે છે. આ વખતે ખઠ્ઠા યુવાન સ્ત્રી બોલી—ઓ બાળકોવાળી માતાઓ ! ખુદા અમારી પરિક્ષા કરી રહ્યો છે. અમારું ઈમાન

હમણાં કસોટી પર છે. ખબરદાર ડોઈ ડગશે નહિ.

સીઓની આંખો આંસુથી ઝલકાય છે. મુંદર અને ભોળા મુખ-વાળા એ નાનકડા બાળકો પોતાની માતાના આંસુઓ તરફ હાથકીને જોઈ રહ્યા છે. આ વખતે એક જુવાન સીઓ પોતાના બાળકને જોઈ આલીંગન આપી કહ્યું—“એડા ! ઈસ્લામ તમારી કુરબાની માહે છે. જાઓ અને તમારા નિર્દોષ ખુનથી ઈસ્લામના મુળનું સિંચન કરો. એ મારા બહાલા બાળકો જાઓ.”

તરત તમામ સીઓએ પોતાના બાળકોને અળગા કર્યા, અને કહ્યું—“જાઓ, ઈસ્લામના સંતાનો ! તમારા નાનકડા માયા જલ્લાદોને અર્પણ કરી ઈસ્લામની ઈઝઝત રાખી લો.

આટલું કહેતાં સીઓની આંખોથી આંસુ ઝલકવા લાગ્યાં. કહો પરિસ્થાનો વખત હતો. નાના બાળકો આગળ વધ્યા અને એક સફમ ઉભા રહી ગરદનો ઝુકાવી લીધી. ન્હાના બાળકોની આ અડગત નિડરતા અને ધૈર્યતા જોઈ ઝમીને ‘આફ્રીન’નો પોકાર કર્યો અને આઠાશે ‘મરહબા’નો સુર પુકેયો.

સીઓએ પોતાના મુખ ફેરવી લીધાં, કારણ કે આ કશું દ્રશ્ય જોવાની તેમની તાકાત ન હતી. પુરૂષોના મુખ કોંધથી લાલચો થઈ ગયાં અને અસલમની આંખો ગુરસાથી લાલ થઈ ગઈ.

નિર્દય સિપાહીઓએ પોતાની તલવારો ડોકાવી, હવે અસ્લમથ આ ન જોઈ શકાયું. એક ઇશંગ મારી તે નજીકના સિપાહી ઉપ કૂદ્યો અને એક એવો ફોલાદી ઠોસો તેના મુખ ઉપર લગાવ્યો તેને લોહીની ઉંઘટી થઈ ગઈ. બીજી પળે તેની તલવાર અસ્લમે આંચક

લીધી અને હજુ તો, આ શું થઈ ગયું તેની સમનીને સમજ પડે તે પૂર્વે અસલમની તલવાર સમનીની છાતી ઉપર હતી.

ક્રોધ, શૌચ અને જુસ્સાથી અસલમ કૂતાંત કાળ જેવો બની ગયો હતો. તેણે લશ્કારીને સમનીને કહ્યું—“ઓ નામદ, તારા સિપાહીઓને પાછળ હઠવાનો હુકમ કર, નહિ તો એક પળવારમાં આ તલવાર તારી છાતીની આરપાર થઈ જશે.”

સમની કંપી ગયો. તેણે વસ્તુસ્થિતિ જોઈ લીધી. તેને ખાત્રી થઈ કે જે વાર થશે તો ચમસદનનો માર્ગ સ્વીકારવો પડશે. તે ગુંગળાતા સાદે બોલ્યો—“સિપાહીઓ ! પાછળ હટો. અને કુવાન ! તું તારી તલવાર મને સ્વાધીન કર.

અસલમ—શયતાન ! આ તલવાર હવે હું મારી પાસેજ રાખીશ કે જેથી તું અને તારા હીચકારા સાથીઓ બાળકોના ખુન કરવા ન આવી શકો. જાવ, તમારું કાળું મુખ લઈ ચાલ્યા જાઓ, નહિ તો આ તલવાર હમણાં તમારા રક્તમાં સ્નાન કરશે.”

સમની—હીક, હું ખુનરેઝી કરવા માગતો નથી. તેથી ચાલ્યો જઈ છું.

આ પછી તે સિપાહીઓને લઈ ચાલ્યો ગયો. અસલમ દાંત પીસ્તાં બોલ્યો—નામદ ! તું આ વખતે બચી ગયો છે, પણ ખીજ વખતે નહિ બચી શકે.

આ વખતે ઝીઝીએ પોત પોતાના બાળકોને ઉંચકી લઈ પ્રેમ ભર્યું આલોગન કર્યું અને ખુદાનો ઉપકાર માન્યો.

મકરણ ૧૮ મું.

એક આકાશમાં બે ચંદ્ર.

લાવી રાણી, તાહેરાને પોતાની સાથે લઈ ગઈ હતી અને પોતાની પાસેજ રાખતી હતી. જે જગ્યાએ તાહેરાને પ્રથમ રાખવામાં આવી હતી તે મહેલની એક બાજુનો ભાગ હતો. તાહેરાને પોતાના આંર-કામાંથી ક્યાંય પણ બહાર જવાની જરૂર ન હોવાથી તે તો હંમેશાં પોતાના ખંડમાંજ રહેતી. બ્યારે લાવી રાણી સાથે તાહેરા પોતાના ખંડમાંથી નીકળી ત્યારે તાહેરાને મહેલની લગ્નતા અને વિશાળતાને ખ્યાલ આવ્યો.

મહેલની સુંદરતા, લગ્નતા અને શણગાર જોતી તાહેરા લાવી રાણી સાથે તેના આવાસમાં પહોંચી. ચોતરફ કીંમતી શણગાર કળકળી રહ્યો હતો. અને ચોતરફ સોના ચાંદીના નાના નાના ભુત, મોઢવવામાં આવ્યા હતા.

લાવી રાણી એક મુલાયમ કોચ ઉપર બેસી ગઈ, હાથ પકડી તાહેરાને પણ પોતાની પાસે બેસાડી લીધી, અને બંને આમ તેમની વાતો કરતા રહ્યા. બ્યારે સંખ્યાકાળ થઈ ત્યારે લાવી રાણીએ કહ્યું—
‘જેન ! મારા કબજામાં પંદર વીસ ખંડ છે, બધાં ઈચ્છા હોય ત્યાં રહો.

તાહેરા—મહારાણી ! મને રહેવામાં તો વાંધો નથી, પણ...

લાવી—પણ... શું ?

તાહેરા—મહારાણી અમે લોકો ભુત તથા તસ્વીરોને સારા મણુતા નથી તેથી એવી જગ્યાએ રહેવું અમારું માટે કાંઈ પણ રીત દરસ્ત નથી.

લાવી—ઓહો, એમ છે ? તો પછી બહેન ! મારી પાસેનો ખંડ વગર મુર્તિએને છે ત્યાં રહો.

તાહેરા—બહુ સારું.

લાવી રાણી જેટલી સુંદર, જેટલી કેમળ અને જેટલી નાજુક હતી તેટલીજ બોળી અને કપટલીન હતી. તેણે તાહેરાને જણાવી દીધું કે રાજ્યએ તેને ફાસલાવવા માટે મોકલી હતી, પરંતુ હવે તેને તાહેરા સાથે પ્રેમ થઈ ગયેલો હોવાથી કદી પણ તેની સાથે દગો નહિ કરે.

આવી રીતે બે જુદા જુદા ધર્મની સુંદરીઓ, બે જુદા જુદા દરજ્જાની નવ યૌવનાઓ એક ખીજાની મિત્ર બની ગઈ. તે બંનેને એટલો બધો સ્નેહ થઈ ગયો હતો, કે તેઓ બહુજ નજદીક બેસી અલગ અલગ થાળીમાં ભોજન કરતી હતી.

રાણીએ કેટલાક રેશમી, વગર સીવેલાં વસ્ત્રો તાહેરાને આપ્યાં, જેને તાહેરાએ તેને ઇસ્લામી રીવાજ પ્રમાણે સીવીને પોતાને માટે વાપરવા માંડ્યાં હતાં.

એક દિવસે બંને સુંદરીઓ વાતો કરી રહી હતી. સંજ્યાકાળનો સમય હતો પૂર્વ દીશામાં ચંદ્રનો ઉદય થવાની તૈયારી થતી હતી. આ વખતે લાવી રાણીએ કહ્યું—બહેન ! આજે મારી ઇચ્છા છે કે તમે પણ મારા જેવા વસ્ત્રો પહેરો.

તાહેરા—મહારાણી ! રાજ્યએ મોકલ્યા છે, એ વસ્ત્રો પહેરવાનું આપ કહે છે ?

લાવી—નહિ બેન ! રાજ્યએ મોકલેલા નહિ, પરંતુ મારાં

તદન નવાં વસ્ત્રો છે તેજ, મેં હજી તેને હાથ પણ અડાડ્યો નથી. વળી મારે એ પણ જોવું છે કે એ વસ્ત્રોમાં તમે કેવા દીપો છો !

તાહેરાએ ઘણી આનાકાની કરી પરંતુ લાવીએ પુષ્કળ આગ્રહ કરવાથી તાહેરાએ કહ્યું:—ઠીક, જેવી રાણીની ઇચ્છા. પણ જો હું એમ કહું કે મારા તૈયાર કરેલા ઇસ્લામી કપડાં આપ પહેરીશો, તો શું રાણીજીને ઠીક લાગશે ?

લાલી—ઘણીજ ખુશીથી.

થોડી વારમાં લાવી રાણીએ પોતાના નવાં વસ્ત્રો તાહેરાને આપ્યાં અને પહેરવામાં મદદ કરી. ઘેરઘર ચણીઓ, સુંદર પોલકું અને રેશમી સાડીમાં તાહેરા અપસરા સમાન લાસવા લાગી. હવે રાણીએ પોતાના હીરા મોતીના અલંકારો પણ તાહેરાને પહેરાવ્યા. રાણીએ તેને આ વસ્ત્રોમાં જોધ અને દોડીને તાહેરાને ગળે વળગી પડી અને તેના મુખ ઉપર પુષ્કળ ચુંબનો લઈ લીધાં, આથી તાહેરા શરમાઈ ગઈ. લાવી પણ શરમાઈ ગઈ. તાહેરાએ પુછ્યું—મહારાણીજી આપને આ શું સુઝ્યું ?

લાવી—જહેન ! અપ્સરાને સામે જોઈ મારા દીલપર કળજો ન રાખી શકી.

એ પછી લાવી રાણી તાહેરાને અરીસા પાસે લઈ ગઈ. અરીસામાં પોતાનું પ્રતિબિંબ જોઈ, તાહેરા પોતે હેરાન થઈ ગઈ અને શરમથી દુર હટી ગઈ.

કાઈએ કહ્યું કે—

નહિ વો દેખતે ઈસ ડરસે આઈના સાદીક

કાઈ ન અકસકો કહેદે તેરા જવાબ હુવા

લાવી—જેયુંને બહેન ! આ ચંદ્ર સમાન મુખને જોઈ ક્યા દીલને રોડી શકાય ?

તાહેરા—તો રાણીજી ! જો મારા દીલ પર પણ કપળો ન રહે તો ?

લાદી—તો બહેન ! તમારે પણ તેજ ઠરવું જો મેં કયું ?

આથી તાહેરાએ પોતાનો હાથ લાવીની કમરની આસપાસ વીંટાળી તેણીને પોતાની પાસે ખેંચી અને એક હાથે લાવી રાણીનું ચંદ્ર સનાન મુખકું ઉંચું કરી જ્યાં ચુંબન કરવા જાય છે ત્યાં, તો એક દાસીએ ગભરાયલી હાલતમાં પ્રવેશ કર્યો. આથી લાવી અને તાહેરા શરમાઈને અલગ થઈ ગયા. દાસીએ હાથ જોડી કહ્યું ' રાણીજી ! મહારાજ પધારે છે. '

મહારાજનું આગમન સાંભળી ખંડે જણાના હોશ ગુમ થઈ ગયા. લાવીએ—' કહ્યું ભલે પધારો.....''

હજુ રાણીના શબ્દો પુરા પણ થયા ન હતા કે રાજા દાહેરે ખંડમાં પ્રવેશ કર્યો. અંદર પ્રવેશ કરતાં જ તેની નજર બે અપસરાઓ પર પડી. તે દ્વારમાં જ રતબધ થઈ ઉભો રહી ગયો અને ખોલી ઉઠ્યો—અહા ! શું એક આકાશમાં બે ચંદ્ર છે ?

તાહેરા શરમથી પાણી પાણી થઈ ગઈ હતી. દાહેરે તેના ઉપર નજર ઠેરવી કહ્યું—કાં ? આ કુદ આજે કેવી રીતે વુટ્યું ! અને આ કપડાં કેવી રીતે બદલાયાં ?

લાદી—એ એહસાન મારા ઉપર છે.

દાહેર—ઠીક, ગમે તેના ઉપર એહસાન હોય, પણ થયું તે તો ખરું જ ને ?

હવે દાહેર એક તખ્ત ઉપર બેસી ગયો તેની સામે રાણી બેસી ગઈ, અને રાણીની પાછળ તાહેરા બેઠી.

લાવીએ, દાહેરનું લક્ષ તાહેરા તરફથી દુર કરવા વાત શરૂ કરતાં કહ્યું—નાથ ! આજે નિયમ વિરૂદ્ધ એકાએક આગમન થયું ?

દાહેર—પ્રીયે ! પેલા મલેઝી મુસલમાનોનું લશ્કર સમુદ્રના મોઝનની માફક દેખાવ તદ્દલ ધસી રહ્યું છે. અરમાબેલા મયું અને બીજા ગામડાંઓ પણ ગયાં, આથી રાજગૌરે સલાહ આપી છે કે દેખાવ પાસે જે મહાદેવનું મંદીર છે તેમાં જો મારી સૌથી નાની રાણી પ્રાર્થના કરી મહાદેવજીની કૃપા પામે તોજ વિજય મળે.

લાવી—નાથ ! તો શું મારે જવું પડશે ?

દાહેર—પ્રીયે ! તું જાણે છે કે સૌથી નાની રાણી તુંજ છે તેથી આપણા હિંદુ ધર્મના રક્ષણ ખાતર તારે જવુંજ જોઈશે.

લાવી—નાથ ! આપનો હુકમ મને માન્ય છે પણ સાથે કાણ કાણ આવશે ?

દાહેર—ઘોડેસ્વારોની એક ટુકડી અને પંડીત ચંદ્ર તમારી સાથે આવશે ?

લાવી—પણ મહારાજ ! તે તો સારો માણસ નથી.

દાહેર—પ્રીયે ! હવે તો તે તપશ્ચર્યા કરીને સુધરી ગયો છે.

લાવી—નાથ ! જેવી આપની આજ્ઞા. હું તૈયાર છું.

દાહેર—તો પ્રીયે ! ચાલો, બહાર સ્વારો અને કાફલો તૈયાર છે.

લાવી રાણી તરત ઉભી થઈ અને દાહેર સાથે રવાના થઈ ગઈ.

એ પછી તાહેરાએ પોતાનો નવો પોષાક કાઢી નાખી પોતાના ઇસ્લામી વસ્ત્રો પહેરવા માંડ્યા.

૪ મકરણ ૧૯ હું.

ઈસ્લામી લશ્કર દેખલ પહોંચે છે.

એક પછી એક મંઝીલ વટાવતું ઇસ્લામી લશ્કર દેખલ તરફ આગળને આગળ વધતું રહ્યું. જેમ જેમ લશ્કર સિંધના મધ્ય ભાગમાં પ્રવેશતું ગયું તેમ તેમ અનેક જાતની અફવાઓ દેશ ભરમાં ઉડવા લાગી, મુસલમાનો ઝાલીમ છે, મુસલમાનો રાક્ષસ જેવા છે, કશર છે, દયાહીન છે, અત્યાચારી છે એવી અનેક જનાવટી વાતો સિંધના શહેરે શહેર અને ગામડે ગામડે થવા લાગી અને જેમ જેમ આ અતિશયોક્તિ ભરેલી વાતો ફેલાતી ગઈ તેમ સિંધીઓમાં ધાસ્તી અને ગભરાટ વધતો ગયો.

આ વખતે સિંધની હદ પૂર્વમાં ક્તોજ, પશ્ચિમમાં મકરાન અને દરીયા કીનારા સુધી એટલે દેખલના અમુક ભાગ સુધી ઉત્તરમાં કાશ્મીર કંઠહાર અને સેવસ્તાન તથા દક્ષિણમાં ગુજરાતની સરહદ સુધી હતી. આ વિશાળ દેશ ઉપર દાહેરની આણ વર્તતી અને સેંકડો નાના નાના રાજ્યો દાહેરને ખંડણી આપતા.

આવા એક વિશાળ દેશમાં વિશાળ રાજ્ય અને અતુલ સત્તા

ધરાવનારા દાહેરના મુદકમાં ઈસ્લામી મુગ્નહેદો નિડરતા પૂર્વક આગળ વધી રહ્યા હતા. જેમ જેમ ઈસ્લામી લશ્કર આગળ વધતું રહ્યું તેમ તેમ માર્ગમાં આવતા ગ્રામ્ય વાસીઓ ભયના માર્યા ગામડાં ખાલી કરીને આજુબાજુ નાસી જવા લાગ્યા.

પરંતુ આવા ઉગડ ગામોમાં પણ ઈસ્લામીઓએ ન તો આગ લગાડી કે નતો હુટ કરી. બલકે તેઓ તો પોતાના મઝલુમ બિરાદરોની મુક્તિ અર્થે આગળ ને આગળ દેખલ તરફ વધતા રહ્યા.

મુસલમાનોના ભયથી નાશી છુટેલા સેંકડો માણસો જેમ મુલતાન અને ખેશન તરફ ભાગી ગયા હતા, તેમ સેંકડો માણસો દેખલમાં પણ નાસી આવ્યા હતા, આ ભગેડુઓએ મુસલમાનોની સંખ્યા બહુ મોટી બતાવી તથા આ મલેચ્છો ગામો અને ખેતરો બાળતા ધરત્યા આવે છે એવી ગપો ઉડાવવા માંડી.

આ જુલ ભરેલી વાતોથી દેખલમાં ખળમળાટ ફેલાઇ ગયો. કીશ્તાના દરવાગ મજબુત બંધ કરી લેવામાં આવ્યા અને જે મુસલમાનો દેખલના કિશ્તાને ઘેરો નાંખે તો એ હાલતમાં નવી મદદ આવતાં સુધી બચાવ કરવાની બેશબેર તૈયારીઓ કરવા માંડી. કીશ્તા ઉપર રાત દીવસ સશસ્ત્ર સૈનીકો ચોકી ભરવા લાગ્યા.

અંતે ૭ હજાર ઈસ્લામી મુગ્નહેદોનું નાનકડું લશ્કર કુચ કદમ કરતું દેખલ પાસે આવી પહોંચ્યું. મુહંમદ કાસીમે તરત આસપાસનું નિરક્ષણ કરી દેખલ અને દરીયા કીનારા વચ્ચેના એક ખુદ્દા મેદાનમાં પડાવ નાંખ્યો. સમુદ્રના કીનારે સિંહલદ્વીપથી આવેલા મુસલમાનોના બહાણો પડ્યા હતા, પરંતુ તે ઉપર સિંધી સૈનીકો ચોકી

કરતા હતા. મુસલમાનોના લશ્કરને જોતાંજ એ સૈનીકો નાશીને કીલામાં ભરાઈ ગયા.

મુહંમદ કાસીમે છાવણી નાંખ્યા પછી હુમલો કરવાનો કે દેખલને ઘેરો નાંખવાનો કંઈ પણ પ્રયાસ કર્યો નહિ, બલકે બસરાથી સમુદ્ર માર્ગે રવાના થએલા બહાણો, જેમાં ગોફળુ યંત્રો આવવાના હતા, તેની રાહ જોવા લાગ્યો. ઈસ્લામીઓ લાખી રખડપટ્ટીથી કંટાળેલા હોવા છતાં તેઓ એકદમ કીલા ઉપર હુમલો કરી સીંધાઓને તેમની ચૂસ્તાખીની સળ આપવા માગતા હતા. પરંતુ હજમજના હુકમ પ્રમાણે ગોફળુ યંત્રો આવતાં સુધી તેઓ કંઈપણ કરી શકે તેમ ન હતું, આથી તેઓ અત્યંત બેચેની પુર્વક વહાણોની રાહ જોઈ રહ્યા હતા.

અંતે હી. ૯૩ ના મોહર્રમ માસની પાંચમી તારીખે ગોફળુ યંત્રો સાથેના બહાણો દેખલના કિનારે આવી પહોંચ્યા. આ બહાણો સાથે પણ ૨૦૦ વીર ઈસ્લામી મુજહુદો આવ્યા હતા જેમને આ બહાણોના રક્ષણ માટે સાથે મોકલવામાં આવ્યા હતા. આ નવ આગંતૂક વીરોમાં દેટલાક અનૂભવી અને યુદ્ધ નીપુણ ખડતલ યોદ્ધાઓ પણ હતા.

બહાણોએ લંગર નાંખનાંજ આ બધા નીચે ઉતરી આવ્યા અને મુહંમદ કાસીમ પાસે હાજર થઈ હજમજનો પત્ર આપ્યો, જે નીચે પ્રમાણે હતો:—

“મારા પ્રિય બંધુ,

“સલામ બાદ માલમ થાય કે આજે અમારી અને બધા મુસલમાનોની નજરો તમારા તરફ ચોટિલી છે. તમારી ફતેહ માટે દુઆ કરવામાં આવે છે. ગોફળુ યંત્રો આ પત્ર સાથેજ તમને પહોંચશે, તે

દુરસ્ત કરી લશ્કરના મોખરે ગોઠવે, અને જ્યારે કીલ્લા ઉપર હુમલો કરે ત્યારે લશ્કરના વિભાગ પાડી, જમણી પાંખ, ડાબી પાંખ, મધ્ય વિભાગ અને અમાનત વિભાગ એવા ભાગલા પાડે. અને દરેક ભાગ ઉપર અનુભવી સરદારની નીમણુંક કરી એ બધા ઉપર તમારી દેખરેખ રાખે. અબ્દુર્રહમાન ખીન સલામ અકલખી, મુરીયાન અલઅબશક, મુજશા ખીન નહિયા, અને ખુમેમા ખીન મુગીરા જેવા મુજહેદો તમારી પાસે છે. તેમની સલાહ, સુચના અને મશ્વરી મુજબ કામ કરો. મતભેદ પડે તો વધુમતીને માન આપો. હવે તમે દુશ્મનોની મધ્યમાં પહોંચી ચૂક્યા છો એટલા માટે તમે સ્વતંત્ર છો અને જે વખતે જે બાબત સામે આવે તે પ્રમાણે નિર્ણય કરવાને સ્વતંત્ર છો. પરંતુ એટલું યાદ રાખો કે તમારી નજીવી ભૂલથી પણ મુસલમાનો પર આક્રમ ન આવવી જોઈએ, નહિ તો કયામતના દીવસે ખુદા તમારી પાસે જવાબ માંગશે. ગમે તેવો માણસ પણ ‘અમાન’ માગે તો તેને અમાન આપો. રાત્રે લશ્કરમાં ફરતા રહો અને દુશ્મનો તરફથી એ ખબર ન રહો. ખુદા જાણે છે કે તમારી મોહબબતે મને ખેચેન કરી દીધો છે. ખુદા તમારી રક્ષા કરે અને તમને ફતેહ બક્ષે. મુજહેદાને ઈસ્લામને મારા સલામ પહોંચાડો.

(હન્ગળ).

મુહંમદ કાસીમે આ પત્ર આપ્યા લશ્કરને વાંચી સંભળાવ્યો. એ પછી બહાણોમાંથી ગોદાળુ યંત્રો ઉતારવાની ધમાલ શરૂ થઈ. ગોદાળુ યંત્રો નીચે ઉતરતાંજ તેને ઘોડા જોડી ખેંચવા માંડ્યા. ૨૦૦ વીરોની એક ટુકડી સૌથી મોખરે રાખવામાં આવી. લશ્કરે ઝાવણી ઉઠાવી અને બ્યવસ્થીત રીતે કીલ્લા તરફ પ્રયાણ કર્યું.

દેખવના કીક્ષા અને દરીયા કાંઠા વચ્ચે એકાદ માઈલનું અંતર હતું. જ્યારે ઇસ્લામી લશ્કર કીક્ષા આગળ આવ્યું ત્યારે તેમને જોતાંજ કીક્ષાના ધુરંજો ઉપરથી ચેતવણીના રણુશીંગા પુઠકવામાં આવ્યા અને જોત જોતામાં શહેરમાં ખખર પડી ગઇ કે ઇસ્લામી લશ્કર હુમલો કરવા માટે કીક્ષા પાસે આવી પહોંચ્યું છે.

મુસલમાનો કયા પ્રકારના રાક્ષસ છે, તથા તેમનું કદ કેવું છે, તેમનાં મુખ કેવા છે એ બધું જોવા માટે શહેરના લોકો કીક્ષા ઉપર ચઢી ગયા. મુહંમદ કાસીમ એવી બ્યવસ્થીત રીતે આગળ વધી રહ્યો હતો કે કીક્ષામાંથી જે બાબુ નજર નાખવામાં આવતી ત્યાં મુસલમાનોનું લશ્કર નજરે પડતું.

કીક્ષાની સામે આવી, તીરના મારાથી દુર રહી શકાય એટલા અંતરે થોભી, ઇસ્લામી લશ્કરે છાવણી નાખવા માંડી. ડેરા તંબુ ઠોકવા માંડ્યા અને જોતજોતામાં કીક્ષાની સામે જાણે એક નવું નગર વસ્યું હોય એવા દેખાવ થઈ રહ્યો.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

કપટખળ.

અઢારમા પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા કે રાજા દાહરના કહેવાથી તેની ખુબસુરત રાણી લાવી સીંધ ઉપર આવનારી આફત ટાળવા માટે દેખલ પાસેના મહાદેવના મંદીરમાં પ્રાર્થના માટે જવા

તૈયાર થઈ. આથી દાહેર બહુ ખુશ થયો, અને જણા મહેલમાંથી બહાર આવ્યા. બહાર યોગાનમાં એક હજાર સુનંદા ઘોડેસ્વાર સૈનીકો અને થોડીક દાસીઓ વીગેરેનો કાફલો તૈયાર ઉભો હતો. રાણી લાવી એક ભવ્ય રથમાં સવાર થઈ. આ રથને સોના ચાંદીના નકશીદાર પતરાંથી જડવામાં આવ્યું હતું. રાજગૌર ચંદ્ર એક જુદી પાત્રખીમાં બેઠો. આ પછી આ નાનકડો કાફલો વ્યવસ્થીત રીતે દેખલના માર્ગે રવાના થયો.

અલોર અને દેખલ વચ્ચે બહુ લાંબુ અંતર હતું. માર્ગમાં સીંધુ નદી, સુસ્તાન, બેશન વીગેરે પ્રાંત પણ આવતા હતા. આ પ્રતિના સુખાઓને રાજ દાહેરે અગાઉથી આજ્ઞા મોકલી લાવી રાણીની રાહત નો પુરતો બદોબસ્ત કર્યો હતો. આથી જ્યાં જ્યાં લાવી રાણીને કાફલો પહોંચતો ત્યાં તેના આરામ માટે પુરતું લક્ષ આપવામાં આવતું. માર્ગમાં જ્યાં જ્યાં મુકામ થતો ત્યાં રાજગૌર ચંદ્ર લાવી રાણી પાસે આવતો અને કલાકો સુધી જ્ઞાન ધ્યાનની વાતો કરતો.

આવી રીતે કુચ કદમ કરતો આ નાનકડો કાફલો દેખલની પાસે પહોંચી ગયો. અહિં પહોંચતાં ખબર પડી કે ઇસ્લામી લશ્કર આવી પહોંચ્યું છે અને દેખલ પાસે છાવણી નાખી છે. આ ખબરથી આ કાફલામાં ભય છવાઈ ગયો. રાણી લાવીને અલોરમાં એ પણ ખબર મળી હતી કે મુસલમાનોના લશ્કરનો સરદાર મહામદ કાસીમ બહુ યુવાન અને ખુબસુરત છે. ખાસ કરીને સ્ત્રીઓની એ એક ટેવ હોય છે કે જ્યારે તે કોઈ ખુબસુરત યુવાનના વખાણ સાંભળે છે ત્યારે તેમના હૃદયમાં તેને જોવાની ઉત્કંઠા ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. લાવી રાણીના

હૃદયમાં એવી જ ઉત્કંઠાએ ધર ક્યું હતું જોકે તે જાણતી હતી કે મુહંમદ કાસમના દર્શન દૂર્લભ અને અશક્ય છે, આથી તે પોતાની ઉત્કંઠાને પોતાના હૃદયમાં દબાવી રહી હતી.

જે મહાદેવના મંદીરમાં લાવીને જવાનું હતું, તે મંદીર દેખલથી જરા દુર દરીયા કાંઠા પાસે એક ઘીય-વનમાં હતું. એના સીધા માર્ગ દેખલના કીલ્લામાં થઈને જતો હતો. પરંતુ દેખલના કીલ્લા સામે ઈસ્લામી લશ્કર એવી રીતે પડ્યું હતું કે કીલ્લા સુધી કોઈપણ રીતે જઈ શકાય તેમ નહતું. આથી આ સીધા માર્ગ ત્યાગી ઘીય જંગલમાં થઈને કીલ્લાની પેલી પાર જતા માર્ગનો આસરો લેવો પડ્યો.

આ ઘીય વનમાં જ્યારે લાવીના કાફલાએ પ્રવેશ કર્યો ત્યારે સુર્યાસ્ત થઈ ચુક્યો હતો, અને ચંદ્રના રૂપેરી-કીરણો ઘીય ઘટામાં થઈ બહાર આવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા. થોડોક માર્ગ વટાવી કાફલાએ મુકામ કર્યો અને ભોજન વિગેરેની વ્યવસ્થા કરવા લાગ્યા.

ભોજન વિગેરેથી પરવારી રાણી પોતાના તંત્રીમાં બેઠી હતી. બહાર સનીકા વીગેરે તાપણ સળગાવી ગપાટા હાંકી રહ્યા હતા. ચાંદની પુરી કળાથી ખીલી રહી હતી. આ વખતે રાજગૌર ચંદ્ર રાણીના તંત્રીમાં આવ્યો. ચંદ્રને જોતાં રાણીએ પુછ્યું—“કેમ, ગૌર મહારાજ ! શું છે ?”

ચંદ્ર—મહારાણીજી ! અહિં નજદીકમાં એક મહાત્મા રહે છે તેમના દર્શનાર્થે હું ગયો હતો, તેમણે મને કહ્યું કે જે લાવી રાણી મારી પાસે આવે, તો તેની મનોમ્મ્મ પુર્ણ કરાવી શકું છું.

લાવી—શું તેઓ મારી ઈચ્છા પુર્ણ કરાવી શકશે ?

અંદ્ર-જી-હા.

લાવી-તો ચાલો, હસ વીસ સૈનીકોને પણ સાથે લઇ લો.

અંદ્ર-પરંતુ રાણીજી મહાત્માએ પ્રથમથીજ કહ્યું છે કે કાંઈ પણ માણસને સાથે લાવવાની જરૂર નથી.

લાવી-ઠીક, તો ચાલો, હું એકલી આવવા તૈયાર છું.

આથી બંને જણા તંબુમાંથી બહાર નીકળ્યા અને જે માર્ગે કાફલો આવ્યો હતો તે માર્ગે આગળ વધ્યા. ફેટલીકવાર સુધી આગળ ચાલ્યા પછી જ્યારે તેઓ કાફલાથી થણે દુર નીકળી ગયા ત્યારે લાવીએ પુછ્યું “મહારાજ ! હવે ફેટલું દુર છે ?”

અંદ્ર-હવે પાસેજ છે, રાણીજી !

વળી થોડેક દુર ચાલ્યા પછી રાણી અટકી ગઈ અને બોલી “જોર મહારાજ ! હવે તો મારાથી બીધકુલ ચલાવું નથી.”

અંદ્ર-(લાવી ઉપર એક કામીષ નજર નાખતાં) રાણીજી ! ઇચ્છા હોય તો, હું આપને મોઢમાં ઉંચકી લઉં.

લાવી (ચુસ્તચાથી)-શું બકો છો, મહારાજ !

અંદ્ર-એમાં શું વધી છે ? રાણીજી !

લાવી-ચુપ રહો ! એક પતિવ્રતા સ્ત્રી કદી પણ એ વસ્તુ પસંદ કરશે નહિ.

અંદ્ર-પરંતુ.....પરંતુ.....

લાવી-બેલો શું કહેવા માંગો છો ?

અંદ્ર-રાણી ! શું મારે ખુલ્લું કરવું પડશે ?

લાલી—હા, સાફ સાફ વાત કરો.

ચંદ્ર—રાણીજી ! સાફ વાત તો એ છે કે આપના આ ચંદ્ર સમાન મુખનો હું દીવાનો બન્યો છું અને આપના રૂપ દીપક પર પતંગની પેઠે બળી રહ્યો છું.

લાલી—બસ, ચુપ રહો. તમને આવી વાતો કહેતાં શરમ નથી આવતી ? જેને અત્યાર સુધી તમે રાણી માતા કહેતા હતા, તેની ઉપર કુદ્રષ્ટી કરતાં તમને લજ્જા નથી આવતી ? !

ચંદ્ર—પ્રીયે ! મેં લાંબા સમય સુધી મારા દીલ પર કબજો રાખી મુક્યો. હવે તો તે બીલકુલ કબજામાં રહેતું નથી. આવો, કૃપા કરી આ બળતા હૃદયને પ્રેમ અમૃત પીવડાવી શાંત કરો.

આમ કહેતાં ચંદ્ર એ હાથ પહોળા કરી આગળ વધ્યો. લાલી એક છલંગ મારી બાણુ હઠી ગઈ અને બોલી—

“ નીચ પાપી, કુતરા ! શું, એટલા માટેજ તું મને અહિં લાવ્યો છે ? ”

ચંદ્ર—હા પ્રીયે ! અહિંજ નહિ પણ ઠેઠ અલોચી દેખાલ સુધી લાવવાનું પણ એજ પ્રયોજન છે. માટે હવે ગુસ્સો ન કરો અને મારા બાહુ પાશમાં જકડાઈ મારા હૃદયમીને શાંત કરો.

લાલી—કામધી ! આવું કાવતરું કરતાં શરમ ન આવી ? દુર મા, મારી સામેથી.

ચંદ્ર—લાલી નકામી હઠ કરવાથી કંઈ વળવાનું નથી. માની બાબત.

આમ કહેતાંજ ચંદ્રે લાવીને પકડી લીધી. લાવીએ “ મદદ ” અને “ બચાવો બચાવો ” ની બુમો પાડવા માંડી.

ચંદ્ર—મુખી તારા બરાડા નાકામા છે. આ ઘેર જંગલમાં ઇશ્વર પશુ તને મદદ નહિ કરે.

લાવી—ઇશ્વર જરૂર મદદ કરશે—“ઓ કાઈ બચાવો...મદદ મદદ”
આ પળેજ એક અવાજ સંભળાયો—‘ ખબરદાર ’

કામધિ ચંદ્રે લાવીને મુકી દીધી ને ભયભીત નજરે સામે જોયું તો દસ બાર ઇસ્લામી વીરો તલ્વાર ખેંચી સામે ઉભેલા જણાયા. આ જોતાંજ કામધિ ચંદ્ર ચરચરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

દાહોરની રાણી અને ઇસ્લામી સિપેહસાહાર.

લાવી રાણી પર અત્યાચાર કરવા તૈયાર થએલો ચંદ્ર ‘ખબરદાર’ નો પડકાર સંભળી ગભરાઈ ગયો અને પોતાની સામેજ ખુદી તલવારો સાથે ઉભેલા દસબાર ઇસ્લામી સિપાહોને જોઈ ચરચરવા લાગ્યો.

આ નવ આગંતુક સિપાહોમાં એક તો ઇસ્લામી લશ્કરનો સિપેહસાહાર મુહંમદ કાસીમ અને બીજો અબ્દુરરહેમાન બીન સલમ અકલબી, ખરીમ અને બીજા મુઝહેદો હતા. જ્યારથી મુહંમદ કાસીમે દેખલને ઘેરો નાંખ્યો હતો, ત્યારથી હંમેશા મુહંમદ કાસીમ રાતના વખતે પોતાના શુરવીર સાથીદારો સાથે દુર દુર સુધી ફરવા નીકળતો

અને કીશાની આસપાસ ફરીને બારીક નીરક્ષણ કરતો. આજે પણ તે પોતાના જોડીદારો સાથે ફરતાં ફરતાં આ માર્ગથી પસાર થઈ રહ્યો હતો કે લાવી રાણીની ‘ મદદ મદદ ’ની બુમોથી તેનું ધ્યાન આ ઝાડી તરફ દોરાયું, અને તેઓ દુઃમાં સપડાયલી સુંદરીની મદદે દોડી આવ્યા. સૌથી આગળ મુહંમદ કાસીમ હતો. તે ક્રોધભરી નજરોથી ચંદ્ર સામે જોઈ મન્યો—“આશું મામલો છે ?”

કમનશીએ ચંદ્ર કે લાવી અરબી બાષા જાણતો નહતા. જ્યારે મુહંમદ કાસીમ હીંદી બાષા જાણતો નહતો. આ વખતે અબ્દુરહેમાન ખીન સલમ અકલખી આગળ આવ્યો અને સરદારના સવાલને તરજુમો કરી ચંદ્રને હીંદી બાષામાં પૂછ્યું કે—“આ શું મામલો છે અને આ સુંદરી કાણ છે ?”

આ વખતે લાવી અને મુહંમદ કાસીમની નજરો એક થઈ. જાણે વિદ્યુતનો આંચકો લાગ્યો હોય તેમ એક બીજાના હૃદયના કામળ તારો જલ્પજલ્પી ઉઠ્યા. ધીર ધટાને ચીરતાં ચંદ્રનાં મૃદુ કીરણો લાવીના સૌંદર્યને પ્રકાશીત કરી રહ્યા હતા. અને એ મૃદુ પ્રકાશમાં અપસરા સમાન દીપતી લાવી મીઠી મીઠી નજરોથી મુહંમદ કાસીમને ટીકી રહી હતી. નવ જુવાન અરબ સરદાર, જેની મુઠનો હજુ દોરો પણ પુટ્યો ન હતો અને તેમ છતાંય તેનું ધાટીકું સુંદર ને મજબુત શરીર, તેની લાંબી જુળઓ, સહેજ ઉંચું કદ, પ્હોળી છાતી, વિશાળ કપાળ, ગૌર વદન અને ગૌર વદન ઉપર તરવરી રહેલી વીર રેખાઓ અને એ મુખ ઉપર હમણાં જવાઈ ગયેલો ક્રોધપુર્ણ ભાવ વીએરે તેની શુરવીરતા અને મર્દાનગીની સાખીતી આપી રહ્યો હતો. અને એક બીજાનું દેહ લાલીત્ય નીરખવામાં, અને

હૃદયના એક ખુણે મજબૂતી ઉઠેલા તારોનું મુખ પણ મધુર સંગીત સાંભળવામાં એટલા લીન અને બેખબર થઈ ગયા હતા કે જ્યારે ચંદ્રે જવાબ આપ્યો કે ‘હુઝુર ! હું રાજગૌર છું’ ત્યારે કાને જણા અમકી ઉઠ્યા.

ફરી અબ્દુરહેમાને પુછ્યું—આ મુંદરી કેમ છે ?

ચંદ્ર—એ મહારાજા દાહેરાની રાણી, લાવી છે !

લાવીનું નામ સાંભળતાજ અબ્દુરહેમાન અને ખુદ મુહંમદ કાસીમ પણ ચોંકી પડ્યો, અને આશ્ચર્યથી બોલી ઉઠ્યો.....“લાવી રાણી.....(અબ્દુરહેમાન તરફ ફરીને)...પુછો એને કે આવા ભયાનક સ્થળે એનું આગમન કેવી રીતે થયું ?”

અબ્દુરહેમાને લાવીને પુછ્યું—“રાણી આવી ભયાનક જગ્યાએ કેવી રીતે આવ્યા ? શું આપને ખબર ન હતી કે આ બાજુ લશ્કરની ઓવણી પણ છે ?”

આ પછી અબ્દુરહેમાને દુભાષીયા તરીકે એક ખીજની વાતચીત અને પ્રશ્નોત્તર એક ખીજને સમજાવ્યા જે નીચે મુજબ હતા.

ચંદ્ર—હુઝુર ! અહીંયાં પાસેજ એક મંદીર છે, જ્યાં લાવી રાણી વિજય માટે પ્રાર્થના કરવા જવાનાં હતાં.

આ વખતે રાણી લાવી મુહંમદ કાસીમ તરફ જોઈ સ્મીત કરતાં બોલી—“સરદાર ! હું અહીં પાસેના મંદીરમાં વિજય માટે પ્રાર્થના કરવા જતી હતી એ વાત સાચી છે, પરંતુ આ નીચ પંક્તિ મારા પતિને છેતરી પ્રાર્થનાને બદલે મને અહિં લઈ આવ્યો અને મને પોતાની હવસનો શિકર બનાવવા ચાહતો હતો.

આ જંગલમાં આવ્યા પછી તેણે કહ્યું કે અહિંયાં નજીક કાંઈ મહાત્મા રહે છે, તેઓ તમારા મનની ઈચ્છા પૂર્ણ કરશે. આથી છેતરાઈને હું જાવણીમાંથી આ પાપી સાથે બહાર નીકળી આવી.

મુહંમદ કાસીમ—ખેર ! તો તમારા મનમાં એવી કઈ પ્રબળ ઈચ્છાએ ધર ક્યું હતું કે તમે એની વાતમાં ફસાઈ ગયા ?

લાવી—મારી ઈચ્છા.....?

મુહંમદ કાસીમ—ગભરાવ નહિ, કહો.

લાવી—(શરમાઈને નીચી નજર કરતાં) મારી ઈચ્છા આપને જોવાની હતી.

મુહંમદ કાસીમ ચમકી પડ્યો. સાથેજ ચંદ્ર અને મુસલમાન સરદારો પણ ચમકી ગયા.

મુહંમદ કાસીમે પોતાની તીવ્ર દ્રષ્ટી લાવીના પુષ્પસમ મુખ પર જમાવતાં પુછ્યું “ મને શા માટે જોવા ચાહતા હતા ? ”

લાવી—મેં સાંભળ્યું હતું કે ઇસ્લામી સરકરનો સરદાર એક નવજુવાન છે જે નાની વય છતાં અત્યંત શુરવીર ને બળવાન છે.

મુહંમદ કાસીમ—ઠીક, હવે તમે શું ચાહે છે ?

લાવી—સરદાર ! હું આપનો આભાર માનું છું કે આપે મને આ માલીમના હાથર્યા છોડાવી નહિ તો તે જરૂર આજે મારા નિષ્કલંક આરિય પર ડાઘ લગાડત. હવે હું મારી જાવણીમાં જવા ઈચ્છું છું.

મુહંમદ કાસીમ—ઠીક. આ બદમાશને માટે તમારો શા વિચાર છે ?

લાવી—આપની ઇચ્છામાં આવે તેવી સજા તેને કરી શકો છો.

મુહંમદ કાસીમે પંડીતને કેદ કરવાનો હુકમ કર્યો, એ પછી લાવીને પુછ્યું—આપ આપની જાવણી સુધી જઈ સકશો કે સાથે કાઢીને મોકલો ?

લાવી—શું, આપ મને પેહોંચાડવા નથી આવી શકતા ?

મુહંમદ કાસીમ—જો આપની ઇચ્છા હો, તો જરૂર આવી શકું છું, ચાલો.

આ પછી મુહંમદ કાસીમ, અબ્દુરહેમાન અને ખુદેમા લાવી સાથે ચાલ્યા. મુહંમદ કાસીમના દીલમાં વિચાર આવ્યો કે લાવી જરૂર તેને કંઈ કહેવા ચાહે છે, પરંતુ બાપાની અજાનતાને કારણે લાચાર છે.

થોડેક દુર ચાલ્યા પછી લાવીએ કહ્યું—સરદાર ! એક મુસલમાન બાળા જે સિંહલદ્વીપથી કાઢેલા સાથે આવી હતી તેને રાખના સિપાહીઓ પકડીને અલોર લાવ્યા છે અને તે મારી પાસે રહે છે.

હમણાં સુધી ઈસ્લામીઓને એ ખબર ન હતી કે મુસલમાન કેદીઓને કયા કીલ્લામાં રાખવામાં આવ્યા છે, આથી મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું—“ બીજા કેદીઓ કયાં છે ?

લાવી—દેખાવના કીલ્લામાં.

મુહંમદ કાસીમ—તમારી પાસે જે બાળા છે તનું નામ શું છે ?

લાવી—તાહેરા.

મુહંમદ કાસીમ—તો તાહેરાને અલોરમાં રાખવાનું શું કારણ ?

લાવી—મારા સ્વામીની ઇચ્છાથી તેને ત્યાં રાખવામાં આવી છે.

મુહંમદ કાસીમ—તો શું આપ મહેરબાની કરી તેને અમારી પાસે નહિ મોકલી આપો ?

લાવી—એ મારી સત્તામાં નથી.

મુહંમદ કાસીમ—ખેર, તો તેને અમારા તથા બધા મુસલમાનોના સલામ કહેશો અને જાણાવશો કે અમે તેમને છોડાવવા માટે આવી પહોંચ્યા છીએ.

લાવી—મને આશ્ચર્ય થાય છે કે આપના ખલીફાએ અને ગવર્નરે આપના જેવા નવયુવાનને આવી મોટી ચઢાઈ માટે જનરલ તરીકે પસંદ કર્યા ?

મુહંમદ કાસીમ—રાણી ! દરેક મુસલમાન બાળક જન્મથીજ લડવઈયો હોય છે, પછી તે સરદાર બને તો પણ લડી શકે છે અને સીપાહી બને તો પણ લડી શકે છે !

આ વખતે બધા રાણીની હાવણી આગળ આવી પહોંચ્યા. મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—“જઓ, રાણી ! અને પ્રયત્ન કરો કે તાહેરાને કંઈ તકલીફ ન થાય. બધા મુસલમાનો આપના ઉપકારવશ રહેશે.”

લાવી—સરદાર ખાત્રી રાખો કે હું તેને કંઈ તકલીફ થવા નહિ દઉં, કારણ કે હું તેને જાહેન ગણું છું, અને આજે આપે મારા ઉપર કરેલા ઉપકારને હું હંમેશાં યાદ રાખીશ.

આ પછી લાવી તંબુમાં ચાલી ગઈ અને મુહંમદ કાસીમ પોતાના સાથીદારો સાથે હાવણી તરફ પાછો ફર્યો.

મકરણુ ૨૨ મું.

હુમલો.

મુહંમદ કાસીમે દેખાવના કીલા સામે પકાવ નાખ્યા પછી ઇસ્લામી મુળહેદોને હુકમ કર્યો હતો કે લશ્કરની આસપાસ એક ઉંડી ખાઈ ખોદવી. પકાવ નાખ્યા પછી બીજે દિને સવારેજ ખાઈ ખોદવાનું કામ શરૂ થયું અને આ વીર ઇસ્લામી મુળહેદોએ ૧૨ મળ પહોળી અને ૬ મળ ઉંડી એવી ખાઈ આખા ઇસ્લામી લશ્કરની આસપાસ તઈયાર કરી દીધી. વળી ખાઈ ખોદતાં જે માટી નીચળી તે ખાઈના કીનારા ઉપર સરખી રીતે મુકી એક મળશુત પુસ્તા જેવું બનાવી દેવામાં આવ્યું. આવી રીતે આ નાનકડું ઇસ્લામી લશ્કર ખાઈના કીલામાં સુરક્ષીત થઈ ગયું.

જે રાત્રે મુહંમદ કાસીમે લાવી રાણીને ચંદ્ર પંડીતના અત્યાચારમાંથી બચાવી, તેને બીજે દીનેજ સવારની નમાઝ પછી મુહંમદ કાસીમે લશ્કરને તૈયાર થવાનો હુકમ આપ્યો. જોત જોતામાં આખું લશ્કર સુસજ્જીત થઈ ગયું. એ પછી ઇસ્લામી લશ્કર ખાઈના કીલામાંથી બહાર નીકળી દેખાવ સામે બેઠેલી રીતે ગોઠવાયું.

ન્યારે કીલાના બુરજો ઉપરના રક્ષકોએ ઇસ્લામી લશ્કરને ખાઈના કીલામાંથી બહાર આવતાં જોયું કે તેમણે ચેતવણીના રણશીંગડાં ઢુકવા માંડ્યાં, નગાઈ વાગવા લાગ્યું, અને જોતજોતામાં શહેરમાં ખબર ફેલાઈ ગઈ કે ઇસ્લામીઓ આજે હુમલો કરે છે. આથી સશસ્ત્ર સીંધી સૈનીકો કીલાની છત ઉપર ફેલાઈ ગયા અને હુમલાની વાટ જોવા લાગ્યા.

મુઠમઠ ઠાસીમે પત્થર ફેંકવાના નાના ને હલ્કા ગોદણુ યત્રે હતા તેમને આગળ ખેંચી મંગાવ્યા અને લશ્કરને મોખરે રાખી દીધા.

દેવલનું મોટું મંદીર કીલ્લાની બહારથી ઇસ્લામીઓ સાફ રીતે જોઈ શકતા હતા. જ્યારે આ બાળુ ઇસ્લામીઓ ગોદણુ યત્રે ખેંચવામાં રોકાયલા હતા ત્યારે બીજા હાથ પર કીલ્લામાં કેટલાક માણસો પેલા મોટા ઉંચા મંદીર પર ચઢતા દેખાયા. ઉપર ચઢીને તેમણે એક મોટા ઝડો મંદીરના શીખરે લગાવી દીધો. આ મોટા ઝડો પીતળની એક મજબુત દાંડી હતી જેના ઉપલા છેદ ઉપર ધળ લગાડેલી હતી. આ ધળનો એક છેડો છેક જમીન સુધી પુગતો હતો. જ્યારે પીતળની દાંડી તેની જગ્યાએ મજબુત રીતે બેસાડી દેવામાં આવી કે મંદીરની એ રાક્ષસી ધળમાં પવન ભરાવો શરૂ થયો અને જેમ વહાણના સઢમાં પવન ભરાતાં વહાણ ગતીમાન થઈ જાય છે તેમ આ રાક્ષસી ધળમાં પવન ભરાતાં તે ધળ ગતીમાન થઈ, અને જમીન સુધી લટકતો તેનો છેડો ધીમે ધીમે ઉંચો થઈ હવામાં ચક્કર ફરફરવા લાગ્યો, એટલુંજ નહિ, પરંતુ હવાની ગતી સાથે તે રાક્ષસી ધળ પેલી પીતળની દાંડી ઉપર ચક્કર લેવા લાગી. પછીતો હવાની ગતી સાથે તે ધળ એવી રીતે ફરકતી અને ચક્કર લેતી દેખાઈ કે જાણે તે આખા શહેર ઉપર ફરી રહી છે. આ રાક્ષસી ધળ માટે દીવલવાસીઓનું એમ માનવું હતું જ્યાં સુધી આ ધળ મંદીરના શીખરેથી ફરફરતાં આખા કીલ્લા ઉપર ફરફરાટ કરશે ત્યાં સુધી ગમે તેવો બળવાન સત્ર પણ દીવલ પર વિજય પામી શકશે નહિ.

ઇસ્લામી લશ્કર આ રાક્ષસી ધળ અને તેની હવામાંની ગતી અને આટલે દુર સુધી સંભળાતા તેના ફરફરાટથી આશ્ચર્યચકિત થઈ

ગયું હતું. કીલ્લામાંના સૈન્યે જ્યારે ધબળને પુણ્ય ગતીએ શહેર ઉપર ઉડતાં જોઈ કે તેમણે કાનના પડદા ફાડી નાખે તેવા અવાજથી “ મહારાજા હાહેરનો જય ”નો પોકાર કર્યો.

આ વખતે મુહંમદ કાસીમે પણ અણાહો અકબરના ત્રણ નારા છુલંદ કર્યા અને ત્રીજા નારા સાથે છ હજાર ઇસ્લામી વીરોએ યુદ્ધ ઘોષણા તરીકે એ ગર્જના ઉઠાવી લીધી. વાતાવરણ યુગ્મ ઉદયુ અને ક્રૂરતા અંધકારમાં ફેલાયલી હોંદની જુમી ઉપર તવહીદની યુગ્મ થઈ રહી. ગર્જનાનો પોકાર અને પડદો ખલાસ થતાંજ મુહંમદ કાસીમે ગોફળ ધંત્રને પત્થર ફેંકવાનો હુકમ કર્યો. તરતજ ગોફળમાંથી પત્થર છુટવા લાગ્યા.

ફેબલનો કીલ્લો જમીનથી એટલો ઉંચો હતો કે ગોફળ યંત્રોમાંથી વછુટતા પત્થર કીલ્લાની અંદર પહોંચાવાને બદલે દીવાલ સાથે અથડાઈને ખહાર પડતા. માત્ર કોક કોક પત્થર અંદર સુધી પહોંચી જતું, અને જે માણસના માથા પર તે પડતું તેનું માથું ફાટી જતું અને તે તરતજ તરફડીને મરી જતો.

હીંદુઓ પણ ચુપ ન હતા. તેઓ પણ મુસલમાનો ઉપર તીરનો વરસાદ વરસાવે જતા હતા, પરંતુ ઇસ્લામી લશ્કર એટલે અંતરે ઉભું હતું કે તીર ભાગ્યેજ ત્યાં સુધી પહોંચતું. આથી, કીલ્લાના સૈનીકો ખીજવાતા અને ગાળો બોલતા.

બપોર સુધી કીલ્લા ઉપરથી તીર અને ઇસ્લામી લશ્કર તરફથી પત્થરનો મારો એ પ્રમાણે ચુદ્ધ થતું રહ્યું, બપોરે ઝોહરની નમાઝ પછી ઇસ્લામી લશ્કર કીલ્લાની દીવાલ પાસે જઈ ઉભું. સૌથી આગળ

લશ્કરનો નવજવાન સરદાર મુહંમદ કાસીમ હતો. તેણે પીઠ ઉપરથી પોતાની કમાન ઉતારતાંજ એકી સાથે આખા લશ્કરે પણ કમાનો તૈયાર કરી અને કીલ્લાની છત ઉપરનું સૈન્ય સમજી શકે કે ઈસ્લામીઓ શું કરવા માગે છે તે પુર્વે એકી સાથે હળરો ખાણાવળીઓની કમાનોમાંથી તીર વછુટવા લાગ્યા અને કીલ્લા ઉપરથી નીચે તાકી રહેલા સેંકડો લોકોને તડફડતા કરી દીધા. તેમના તીર પણ એવી રીતે નીકળતા હતા કે જાણે એકજ કમાનમાંથી અને એકજ હાથમાં છુટતા હોય તેમ સરખી રીતે અને એકજ પળે દુરમનો ઉપર જઈ પડતા. આથી કીલ્લાના સૈનીકાનું ધાણ નીકળી ગયું.

હિંદુ સૈન્યે પણ પુષ્કળ તીર વરસાવ્યા. આવી રીતે સંખ્યા કાળ સુધી એક બીજા ઉપર તીર વરસાવવાનું યુદ્ધ ચાલતું રહ્યું જ્યારે સુર્ય પશ્ચિમ તરફ ઢળી ગયો ત્યારે મુસલમાનોએ પાછું હઠવું શરૂ કર્યું.

જાવણી નજીક પહોંચતાંજ તેમણે વુઝુ કરી નમાઝની તૈયારી કરવા માંડી. મુહંમદ કાસીમ પણ વુઝુ કરી નમાઝીઓની સફાઈ જવાની તૈયારી કરતો હતો કે દુરથી કોઈના ધોકારવાનો અવાજ સંભળાયો, આથી મુહંમદ કાસીમ અને તેના સાથીઓએ અવાજની દીશા તરફ જોયું કે કોઈ ઘોડેસ્વાર જેવો આકાર જંગલની દીશા તરફથી આવી રહ્યો છે. નમાઝ માટે બહુ થોડોજ સમય આકી હતો પરંતુ જંગલ તરફથી આવનાર આકાર, મિત્ર હતો કે શત્રુ તે જોવા માટે મુહંમદ કાસીમ તેની રાહ જોવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

પંડીત અબી, મુહંમદ કાસીમની હુકરમાં.

સુર્ય પોતાના વિશ્રામસ્થાનની લગભગ જઈ પહોંચેલો હોવાથી તે પોતાના પ્રકાશીત કીરણોને અવની ઉપરથી સમેટી રહ્યો હતો, અને જેમ જેમ કીરણો શીકાં થઈ વાતાવરણમાં વીલીન થતા જતા હતા તેમ તેમ વિજયી અંધકાર દેવી, સુધી ઉપર પોતાનો પ્રભાવ જમાવ્યો જતી હતી. હજુ એટલું અંધારું ફેલાઈ નહોતું ગયું કે પાસે ઉભેલા માણસનું પણ મુખ ન જોઈ શકાય. તેમ એટલો પ્રકાશ પણ નહોતો કે ૨૫ થી ૫૦ કદમ દુરથી આવી રહેલા શખસને ઓળખી શકાય અને તેથી મુહંમદ કાસીમ અને તેના સાથીઓ આવનારને જોઈ રહ્યા હતા પરંતુ ઓળખી શકતા નહતા.

આ વખતે અચાનક મોઅઝઝને “ અલ્લાહો અકબર. અલ્લાહો અકબર ” કહી મગરીબની નમાઝ માટે અઝાન પુકારી. અઝાન સાંભળતાંજ મુહંમદ કાસીમ અને તેના સાથીઓ ભેચેન થઈ ગયા. કારણકે તેઓ જાણતા હતા કે “ જ્યારે અઝાન સાંભળવામાં આવે ત્યારે દરેક મુસલમાને પોતાનું કામ છોડી દઈ પોતાના પેદા કરનાર ખુદાની બંદગીમાં લાગી જવું જોઈએ. ” પરંતુ આવા મુદ્દના મેદાનમાં કસમચે આવનાર મિત્ર છે કે શત્રુ એટલું જાણ્યા સિવાય ચાલ્યા જવું ગેર-હકાપણ ભરેલું હતું.

થોડીકવારમાં પેલો ઘોડેસ્વાર નજીક આવી ગયો, એટલે મુસલમાનોએ જોયું કે નવઆગંતુક એક હિંદુ હતો. નજદીક આવતાંજ તે હિંદુ સ્વાર ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડ્યો અને જમીન સુધી ઝુકીને

મુહંમદ કાસીમને સલામ કરી. મુહંમદ કાસીમે તેને તરત અટકાવ્યો અને કહ્યું:—“ હિંદી ખિરાદર ! આવી રીતે હુકમું કે જે એક જાતનો સીજદો (નમન) થઈ જાય છે તે બહુ મોટો ગુન્હો છે । ”

હિંદી —હુજૂર અમારા દેસમાં નમનનો જે પ્રકાર છે, તે પ્રમાણે મેં નમન કર્યું છે.

મુહંમદ કાસીમ—એવી જાતના નમનને મુસલમાનો સખત નાપસંદ કરે છે, માટે ખબરદાર કદી પણ એવું નમન ન કરવું.

આ ધમકીથી તે હિંદી કંઈક ગભરાયેલો દેખાયો અને વિનીત-ભાવે કરગરી ઉઠ્યો—“ હુજૂર ! આપંદા એવી ભુલ નહિ કરે. ”

મુહંમદ કાસીમ—ઠીક, તમે શા માટે આવ્યા છો ?

હિંદી—મારે કંઈ અરજ કરવી છે.

મુહંમદ કાસીમ—અત્યારે અમારી નમાઝ (પ્રાર્થના) નો સમય થઈ ગયો છે, માટે અમે પ્રાર્થના કરી લઈએ ત્યાં સુધી થોભી જાવ.

હિંદી—પરંતુ હું આ લશ્કરના સરદાર સાથે વાત કરવા માંગું છું.

એક મુસલમાને મુહંમદ કાસીમ તરફ ઈશારો કરતાં કહ્યું—“ ઝો હિંદી ! તારી સાથે વાત કરે છે એજ અમારા લશ્કરના સરદાર છે. ”

આ સાંભળી તે અજાણ્યો હિંદુ દીગમુહ થઈ ગયો અને તે કંઈ બોલવા જતો હતો કે મુહંમદ કાસીમે તેને અટકાવીને કહ્યું—“ હિંદી ખિરાદર ! અત્યારે વાતો કરવાનો વખત નથી. પ્રાર્થનાનો સમય જાય છે. માટે અમે નમાઝ પઢી લઈએ ત્યાં સુધી તમે થોભી જાવ. ”

હિંદુ—હુઝુર! હું બહુ જરૂરી વાત કરવા આવ્યો છું પણ પ્રથમ આપ પ્રાર્થના કરી લો. *

મુહંમદ કાસીમ અને તેના સાથીઓ નમાઝ પઢવા માટે આવ્યા ગયા. હિંદુ ત્યાં ઉભો રહી તેમની પ્રાર્થના જોવા લાગ્યો. એ વખતે એવો રીવાજ હતો કે લશ્કરનો જે સરદાર હોય તેજ ઈમામ તરીકે નમાઝ પઢાવે. આથી મુહંમદ કાસીમ સૌથી આગળ જઈ ઉભો અને નમાઝ શરૂ થઈ. આખા લશ્કરના સિપાહો પણ નમાઝમાં શામીલ હતા તેથી ઘણી સફાઈ બંધાઈ હતી. હુઝુરે માણસોનું એકચીત થઈ ઉભા રહેવું, રકુમાં જવું સીજદામાં જવું, વળી ઉભા થવું. આ એવું દ્રશ્ય હતું કે હિંદની કુદના અધિકારમાં ગર્ક થયેલી ભુમીએ કદી પણ જોયું નહતું.

પેલો હિંદુ પણ મુસલમાનોની આ અદ્ભુત પ્રાર્થના જોઈ દીગમુદ થઈ ગયો હતો, થોડી વારમાંજ નમાઝ પુર્ણ થઈ, ત્યારે મુહંમદ કાસીમ તે હિંદુને લઈને પોતાના તંબુમાં આવ્યો.

હિંદુસ્તાનમાં રાજાઓ, સરદારો, અને અમીરો બહુ બારે ઠાઠથી રહેતા હતા, તેથી તે હિંદુની ધારણા હતી કે ઈસ્લામી લશ્કરના સરદારનો ઠાઠ જોવા જોવા હશે, પરંતુ જ્યારે તે મુહંમદ કાસીમના તંબુમાં દાખલ થયો. ત્યારે તેણે જોયું કે જમીન પર ગંખમલના ગલીચાઓને બદલે પુરાણા કામળા પાથર્યા છે. અને સરદારને પોતાને માટે પણ

* (અત્રે વાંચકોએ એ વાત યાદ રાખવાની જરૂર છે કે મુસલમાનો અને હિંદીઓ વચ્ચે જ્યારે પણ વાતચીતનો મોકો આવતો ત્યારે દુભાષીયા મારફતે વાતચીત થતી.)

ન ગાદી છે કે ન તકીયો. એટલુંજ નહિ પણ પ્રકાશ માટે દીપીકાઓ પણ નહતી બદકે તંબુની બહાર સળગાવવામાં આવેલી અંગેડીઓનો પ્રકાશ જ તંબુમાંના અધિકારને દુર કરી રહ્યો હતો. હજારો માધવિ દુરથી હિંદ જોવા મહાન મુલક ઉપર ચઢાઈ લઈ આવેલા લશ્કરના સરદારની આ સાદાઈ જોઈ તે હિંદુ અવાચક બની ગયો. આ વખતે મુહંમદ કાસીમ પાથરેલા કામળા ઉપર બેસી ગયો અને તે હિંદુને બેસવાનો ઈશારો કર્યો.

હિંદુએ બેસતાંજ કહ્યું—સરદાર ! મેં તો સાંભળ્યું હતું કે મુસલમાનો બહુ માલદાર હોય છે, પરંતુ હું તો અહિં આં તેનાથી ઉલટુંજ જોઈ રહ્યો છું.

મુહંમદ કાસીમ—અમારા પેગંબર સલ્વં જેમના માટે આ સૃષ્ટી ઉત્પન્ન કરવામાં આવી હતી તેઓએ પોતાનું આખું જીવન સાદાઈમાં વિતાવી દીધું, કદી રેશમી વસ્ત્રો ન પહેર્યાં. કદી સોના ચાંદીના ધરેણાંનો ઉપયોગ ન કર્યો, કદી પેટ ભરીને ન ખાધું, કદી નરમ ખીજાનાઓ ઉપર ન સુતા, જો કે તેમના એક ઇશારા પર કીસરનો તાજ આપના ચરણોમાં આવી શકતો હતો, આપના એક ઇશારે અરૂબ અને અજમના બડવીરો પોતાના માથા મુકી દેવા તૈયાર હતા, છતાં અમારા મહાન પેગંબર સલ્વં એ કદી સાડ ખાવાની પીવાની કે ઠાઠમાઠથી રહેવાની ઈચ્છા કરી નહીં, તો અમે મુસલમાનો, એમના નમ્ર સેવકો, એમને પગલે ચાલનારાઓ, કેવી રીતે ઠાઠથી રહી શકીએ ?

હિંદુ—બેશક દરેક ધર્મવાળાએ પોતાના ભુકુર્ગોતું અનુકરણ કરવું જોઈએ.

મુહંમદ કાસીમ—હીક, આપ ક્રાણુ છો ?

હિંદુ—હુઝર ! હું દેખલનો રહેવાશી છું. મારું નામ પંડીત અળી છે, અને હું પેલા મંદીરનો વડો પુજારી છું, જે શહેરમાં સૌથી મોટું ને સૌથી ઉંચું મંદીર છે.

મુહંમદ કાસીમ—તમે શા માટે આવ્યા છો ?

અળી—એટલા માટે કે હું મારા માટે તથા મારા કુટુંબ માટે અમાન માંગી લઉં.

મુહંમદ કાસીમ—શા માટે તમને અમાન માગવાનો વિચાર આવ્યો ?

અળી—એટલા માટે કે અમારા ન્યોતીપ શાસ્ત્રોમાં લખ્યું છે કે સિંધ ઉપર મુસલમાનોનો કબજો થશે.

મુહંમદ કાસીમ—શું, તમારો રાજ્ય આ વાત નથી જાણતો ?

અળી—સારી રીતે જાણે છે, પરંતુ ન્યારે વિનાશ કાળ આવે છે, ત્યારે વિપરીત બુદ્ધિજ સુઝે છે.

મુહંમદ કાસીમ—હીક, પંડીત અળી ! હું તમને, તમારા કુટુંબને અને તમે જેના માટે ઇશારો કરો તે બધાને અમાન (રક્ષણ) આપું છું.

અળી બહુ ખુશ થયો અને બોલ્યો—“મેં સાંભળ્યું હતું કે મુસલમાનો બહુ નેક હોય છે, અને એનો મેં આજે અનુભવ કરી લીધો. હું આપનો આભાર માનું છું.

મુહંમદ કાસીમ—હીક, બીજું કંઈ કહેવું છે ?

અબી—આપનો આ એહસાન જોઈ મારું દીલ ચાહે છે કે, હું આપને એ વાત દેખાડી દઉં કે જેથી આપ દેખાવના કીલાને જીતી શકો.

મુહંમદ કાસીમ—તો તો આપની મોટી મહેરબાની થશે અને આપને પુષ્કળ ઈનામ આપીશું.

અબી—સરદાર ! એની કંઈ જરૂર નથી, આપે મને તથા મારા કુટુંબને ‘અમાન’ આપી છે એટલું જ ખસ છે. હવે, જરા ખ્યાનથી સાંભળો. કીલ્લાની બહાર ઉભા રહેતાં કીલ્લાની અંદર જે મોદું ને ઉંચું મંદીર છે, તેની ઉપર દર્ધવી ધગ ફરફરતી રહે છે. એ સંબંધમાં દેખાવવાસીઓનું એમ માનવું છે કે જ્યાં સુધી એ ધગ સહી સલામત રીતે ફરફરશે ત્યાં સુધી દેખાવ કદી ફતેહ થશે નહિ. એ ધગને જો આપ કોઈ રીતે તોડી પાડો તો દેખાવવાસીઓ પોતાની હાર માની લેશે અને કિલ્લો સોંપી દેશે.

મુહંમદ કાસીમ—ઈ-શાઅલ્લાહ, એ ઝંડાને હું કાલેજ ઉડાવી દર્ધશ.

અબી—તો વિજય તમારોજ છે ?

મુહંમદ કાસીમ—ઠીક પંડીતજી ! તમે જાણો છો કે અમે શા માટે અહિં આવ્યા છીએ ?

અબી—જી, હા ! દાહરે થોડાક મુસલમાન મુસાફરોને કેદ કર્યા છે તેમને છોડાવવા માટે.

મુહંમદ કાસીમ—બરાબર છે. અમે સાંભળ્યું છે કે એ મુસલમાન કેદીઓ આ કીલામાં છે ? શું, તમે બતાવી શકશો કે કેદીઓને ક્યાં રાખવામાં આવ્યા છે ?

અખી-હ, હા ! કીલ્લામાં મોટા મંદીરની પાસે જે ગોળ કુમટ વાળું મંદીર દેખાય છે તેની નીચે ભોંયરામાં છે અને તેમની દેખરેખ પણ હુંજ રાખું છું અને તેમનાજ કહેવાથી મને આપ સુધી આવી અમાન માગવાની હિંમત થઇ છે.

મુહંમદ કાસીમે ખુશ થઈ પુછ્યું-“શું તેઓ બધા સારી રીતે છે ?”

અખી-હ, હા. બધા મજામાં છે.

મુહંમદ કાસીમ-હીક, તો પંડીતજી ! તેમને અમારા બધાના સલામ જણાવશો અને કહેશો કે અમારા ખુનના છેલ્લા દીપાં સુધી અમે લડીશું અને તેમને દાહેરની કેદમાંથી છોડાવીશું.

આ પછી પંડીત અખી, મુહંમદ કાસીમની રજા લઈ વિદાય થયો.

મકરણ ૨૪ મું.

ખુનખાર જંગ.

પંડીત અખીના ગયા પછી મુહંમદ કાસીમે થોડીવાર આરામ કર્યો. એ પછી ઈશાની નમાઝ અદા કર્યા પછી એક ગુલામને મોકલી “જઉઆ” ને બોલાવ્યો. વાંચકોને યાદ હશે કે ખલીફા વલીદે ઈસ્લામી લશ્કરની સાથે “અરસક” નામનું મોટું ગોઠણયંત્ર પણ મોકલ્યું હતું. જઉઆ એક પુરજોશ મુજાહેદ હતો અને હંમેશાં આ “અરસક”ને ચાલાવવાનું કામ કરતો હતો.

થોડીવારમાંજ જઉઆ આવી પહોંચ્યો અને મુહંમદ કાસીમને

સલામ કરી સામે બેસી ગયો.

મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું—ભાઈ જઉંબા ! દેખવના મોટા મંદીર ઉપર જે ઉંચો ઝડો ફરફરે છે એ જોયો છે ?

જઉંબા—જી, હા. જોયો છે. આપ એજ ઝંડાની વાત કરો છો ને જેની ઉપર લાંબી ધળ હવામાં ચક્કર ખાય છે ?

મુહંમદ કાસીમ—હા, હું એજ ઝંડાડી વાત કરું છું. શું તમે તેને તોડી શકો છો ?

જઉંબા—જી, હા, સરદાર ! હું તેને તોડી શકું છું પણ એ ઝંડાને તોડવાથી શું થશે ?

મુહંમદ કાસીમ—આ હિંદુઓ બહુ વહેમી હોય છે. તેમનું એવું ધારવું છે કે જ્યાં સુધી એ ઝડો કાયમ છે, ત્યાં સુધી કીફા ઉપર કોઈ વિજય પામી શકશે નહિ. આથી તેમની હીંમત પસ્ત કરવા માટે આ ઝડો તોડવાની જરૂર છે.

જઉંબા—આપ નચિંત રહો, સરદાર ! ઈન્શાઅલ્લાહ, કાલે હું તેના પુરચા ઉડાવી દઈશ. પણ આપ જાણો છો કે એ ઝોફશુયત્રને ખેંચવા માટે પાંચસો માણસોની જરૂર પડે છે.

મુહંમદ કાસીમ—મને સારી રીતે ખબર છે. તમને કાલે એક હજાર સ્વાર આપવામાં આવશે. જેમાંથી પાંચસો તે યત્રને ધકેલશે અને પાંચસો માણસો તેની સાંકળો ખેંચશે.”

જઉંબા—ઠીક, તો હવે મને રળ છે ?

મુહંમદ કાસીમ—હા, જવ.

એ પછી મુહંમદ કાસીમ ખાઈને સુઈ ગયો. સવારમાં નમાઝ

પુર્ણ થતાંજ આખું લશ્કર સુસજ્જીત થઈ ખાઈના કીલામાંથી બહાર નીકળ્યું.

આજે મુહંમદ કાસીમે હુકમ આપ્યો હતો કે દરેક મુળાલીફ જા'પુર્ણ રીતે સુસજ્જીત થઈને નીકળે. તેથી વધારાના સામાનમાં ખાસ કરીને નીસરણીઓ, કીલ્લો તોડવાના ઓગરો, દોરડા વીંચેરે વસ્તુઓ સૈનીકાએ પોતાની સાથે લીધી હતી.

લશ્કર તૈયાર થઈ બહાર નીકળતાંજ મુહંમદ કાસીમે તેના પાંચ ભાગ કરી દીધા. તેમાંથી એક હજારની એક ટુકડી 'અરસક' નામના ઝોફણુ યંત્રને ધકેલવા અને ખેંચવા માટે જુદી કાઢી. ત્યાર પછી એક ટુકડી ખરીમને, બીજી ટુકડી ઉજલ બીન અબ્દુલમલક બસરી, ત્રીજી ટુકડી મુળશા બીન નોબા, અને ૪થી ટુકડી પોતાની સરદારી હેઠળ મુકી. આ ટુકડીઓમાંથી મુળશાને કીલ્લાની દક્ષીણ તરફ, ખુઝેમા ઉત્તર તરફ, અને ઉજલને પશ્ચિમ તરફ મુકરર કર્યા, અને પોતે પોતાની ટુકડી સાથે પુર્વ તરફના ભાગમાં રહ્યો. આવી રીતે વિભાગ પડ્યા પછી દરેક ટુકડીના આગેવાનને હુકમ આપી દીધો, કે કીલ્લામાં સૌથી ઉંચા મંદીર ઉપર ફરફરતી ધ્વજ ટુટી જાય ત્યારે તરત તમારે હુમલો કરી દેવો.

આ પછી ચારે ટુકડીઓ કીલ્લાની જુદી જુદી દિશાઓ તરફ રવાના થઈ ગઈ.

હિંદુઓએ જ્યારે ઈસ્લામી લશ્કરને કીલ્લા તરફ વધતું જોયું ત્યારે તેઓ જોર-જોરથી જીમો પાડવા લાગ્યા અને લીરોનો એક ધારો મારો ચઢ કરી દીધો. પણ ઈસ્લામી લશ્કર કીલ્લાથી એકલા અંતર

ઉપર હવું કે તીર તેમને નુકશાન કરવાને બદલે દુર પડી જતા. જ્યારે ઈસ્લામી લશ્કરને ચોતરફ ફેલાયલું જોયું, ત્યારે હિંદુ લશ્કર પણ કીલ્લાની દીવાલ ઉપર ચોતરફ ફેલાઈ ગયું.

હિંદુઓ તરફથી તીર અને પથ્થરનો મારો શરૂ થઈ ગયો હતો. પરંતુ ઈસ્લામી લશ્કર ચુપ હતું. આથી હિંદુઓ અન્યબળીમાં પડી ગયા હતા, કે લશ્કર હુમલો કરવાને બદલે શાંત કેમ ઉભું છે. ? !

જ્યારે બીજા હાથ ઉપર ઈસ્લામી લશ્કરમાં નિરવ શાંતી ફેલાઈ રહી હતી, ત્યારે ઈસ્લામી મુળહેદોની આંખો દેખાતી તે રાક્ષસી ધ્રુવ ઉપર ચોંટી રહી હતી જે હવામાં ચક્કર ખાતી અને ફરફરાટ બોલાવતી કીલ્લા ઉપર ઉડી રહી હતી. જ્યારે સુર્ય કંઈક ઉંચો આવ્યો અને તેના કીરણોમાં પણ ગરમીની અસર વધવા લાગી ત્યારે ઈસ્લામી લશ્કરનું રાક્ષસી ગોદ્રણ્યન ગતીમાં આવ્યું. પાંચસો મુળહેદો તેને આગળથી ખેંચવા લાગ્યા અને પાંચસો મુળહેદો પાછળથી ધકેલવા લાગ્યા.

આ રાક્ષસી ગોદ્રણ્યન શું હતું જાણે એક નાનકડો કીલ્લો હતો. મોટા લોકડાના પાટડા (ખીમ) થી તેની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. આગળનો ભાગ (કીલ્લા તરફનો) લોખંડની મજબુત નળથી ચુંથાયેલો હતો. તેની ઉંચાઈ સો ગજ કરતાં વધુ હતી. લંબાઈ પહોળાઈ જાણે એક નાનકડું મજબુત ઘર. તેમાં એવી બેવસ્થા કરવામાં આવી હતી કે અંદર બેસનાર માણસને સામેથી કે બહારના તીરના કે પથ્થરના હુમલાથી કંઈ પણ નુકશાન ન થાય અંદરની ગોઠવણ એવી રીતે કરવામાં આવી હતી એક મુકરર

જાઓ પથર (જેનું વજન દસ કે પંદર મણથી વધારે હોય તેવું)* મુકવામાં આવતું. ત્યાર પછી એક મોટા પાટડાના છંડાને મજબુત સાંકળો બાંધી તેને સેંકડો માણસો ખેંચતા. અમુક અંતર સુધી ખેંચ્યા પછી તેને આંચકા સમેત છોડી મુકતાં પેલો વજનદાર પથર સનસનાટ કરતો હવામાં અદ્ધર ઉડતો અને ધારેલા ઠેકાણે જઈ કચ્ચરધાણ કાઢી નાંખતો.

ન્યારે ‘અરસક’ જેવા રાક્ષસી ગોફલુયંત્રને ગતીમાં આવેલો જોયો ત્યારે કીલ્લા ઉપરથી ભારે છુમરાણ મચાવવામાં આવ્યું અને એ યંત્રને આગળ વધતું અટકાવવા અને તે યંત્રના ખેંચનારાઓને દુર રાખવા માટે તેના ઉપર કીલ્લામાંથી પથર અને તીરોનો ભયંકર મારો શરૂ કરી દેવામાં આવ્યો.

ન્યારે કીલ્લા ઉપરથી તીરો અને પથરનો મારો અસહ્ય થઈ પડ્યો છે ત્યારે “અરસક” ને ખેંચનારા મુજોહેદો અરસકની પાછળ

* વર્તમાન યાત્રીક યુગમાં મહાયુદ્ધ સમયે એવી તોપો બનાવવામાં આવી છે કે જે એક ટન (૫૬ મણ)નો ગોળો એક મીનીટમાં ૪૦ થી ૪૫ માઈલના અંતર ઉપર ફેંકી શકે છે. એ જોતાં ૧૨૦૦ વર્ષ પહેલાં ન્યારે તોપો નહતી ત્યારે કીલ્લાઓ પર મારો ચલાવવા રાક્ષસી ગોફલુયંત્રો બનાવવામાં આવ્યા હતા, જે અડધા અડધા ટન જેટલા રાક્ષસી પથરથી કીલ્લાઓ ઉપર મારો ચલાવતાં. મુશ્કેલી માત્ર એટલી હતી કે આવું યંત્ર અડધા કલાકમાં અથવા એક કલાકમાં એક પથર ફેંકતું તેથી ખાસ કરીને કાંઈ ખાસ પ્રસંગ ઉપરજ તેનો વપરાશ થતો. (અનુવાદક)

આવી ગયા અને પાછળથી ધકેલવા લાગ્યા. હજુ પણ કીલ્લા તરફથી તીરોનો વર્ષાદ વરસી રહ્યો હતો પરંતુ હવે તે કાઈને કંઈ પણ ઈળ કરી શકતા ન હતા અને વજનદાર અરસકે ધીમે ધીમે આગળ વધી રહ્યું હતું.

આ વખતે મુહંમદ કાસીમે “અલ્લાહો અકબર”નો નારો ખુલ્લું કર્યો. તેનીજ સાથેજ તેની ટુકડીઓએ નારાને ઉઠાવી લીધા. મુહંમદ કાસીમની ટુકડીની ગર્જના સાંભળી ઉત્તર દક્ષિણ અને પશ્ચિમ તરફના મુળહેદો પણ સમજ્યા કે હુમલો શરૂ થયો. તેમણે પણ “અલ્લાહો અકબર”ના નારાઓની ગર્જના કરી અને પોત પોતાની ટુકડી સાથેના જોડણીય ત્રાને ગતીમાન થવાનો હુકમ કર્યો. ચોતરફથી હુમલો શરૂ થઈ ગયો. તે સાથેજ કીલ્લા ઉપરથી તીરોનો ભયંકર મારો શરૂ થયો.

‘અરસક’ની અંદર બેઠેલા જહાયાએ અમુક જગ્યાએ પહોંચતાંજ ‘અરસક’ને રોકવાનો હુકમ કર્યો અને પોતે નીચે ઉતરી આવ્યો એ પછી કીલ્લાની અંદરના મંદીરની સીધ બાંધી અરસકનું મોઢું તે તરફ ફેરવ્યું. પત્થર ફેંકવાના મોટા રાક્ષસી પાટીયાને દુસ્ત કરવામાં આવ્યો. એ પછી ૧૫ વીસ માણસોએ મળી એક ૧૦ મણનો રાક્ષસી પત્થર તે ઉપર મુક્યો. એ પછી તેની સામેના રખીય-બેઠેલા એક પાટીઆને બાધેલી વજનદાર સાંકળોને પાંચસો મુળહેદો ખેંચવા લાગ્યા. એક મીનીટ એ મીનીટ દસ મીનીટને વીસ મીનીટ સુધી જોર લગાવતાં પત્થરવાળું પાટીયું ગતીમાં આવ્યું. હવે જહાયાએ મંદીર ઉપરથી ધળનું નીશાન તાકી પાટીયું બરાબર તે સામે મુકી એક જોર સાથે સાંકળો છોડી દેવાનો હુકમ કર્યો. ‘અલ્લાહો અકબર’ના એક ગગન ભેદી નારા સાથે એક જબરદસ્ત આંચકા

સમેત સાકળો મુકી ફેવામાં આવી. અને મા અલ્લાહ! પેલો દશ મથુનો રાક્ષસી પત્થર એક કાગળના ગોળાની મારફત હવામાં ધનધનાટ કરતો અહર ઉડ્યો. હળસો મુળહેદોની નજર ધસારો કરતા તે પત્થર પાછળ ચોટી ગઈ. કીલ્લા ઉપર ઉભેલા હિંદુ સૈનીકાએ આ રાક્ષસી પત્થરને પોતાના માથા પર ઘઈ સનસનાટ કરતો આગળ વધતો જોયો અને આગળતે આગળ તે પત્થર ધરતો ગયો. હિંદુઓ સમજી શકે કે આ રાક્ષસી પત્થર શામાટે ફેંકવામાં આવ્યો છે તે પુર્વે તો તે વળનદાર પત્થર રાક્ષસી ધળવાળા મંદીરના ધુમટ ઉપર જઈ કડાકા સહિત તે સાથે અથડાઈ પડ્યો. એક ભયંકર અવાજ થયો. હિંદુ સૈનીકા ભય ભરી આંખે એ કડાકા તરફ જોઈ રહ્યા. મંદીરનો ધુમટ તૂટી પડ્યો. તે સાથેજ રાક્ષસી ધળ ઉછળીને નીચે પડી અને બે મીનીટ પહેલાં હવામાં જોતો ફરફરાટ બોલતો હતો અને હિંદુઓની માન્યતા પ્રમાણે વર્ષોથી જે દેખાવનું રક્ષણ કરી રહી હતી, તે રાક્ષસી ધળ નીચે પડી ગઈ. ઘુટેલા ધુમટનો ભાગ નીચે પડતાં મંદીરના યોગાનમાં બેખબર બેઠેલા સેંકડો સ્ત્રી પુરુષો ચગદાઈને ત્રણ પાખાં.

ધળના પડતાંજ કીલ્લાની એ તરફથી મુળહેદો એ “અલ્લાહો અકબર” ની ગર્જના કરી દીધી અને ગર્જના સાથેજ લરકરે ધસારો કર્યો.

ભયભીત થએલા હિંદુ સૈનીકા હજુ તો સમજી શકે તે પુર્વે એ તરફથી ઈસ્લામી લરકર, કીલ્લાની રાક્ષસી દીવાલો પાસે જઈ પહોંચ્યું અને કીલ્લાની દીવાલો સાથે સીડીઓ ટેકવી દીધી. અલ્લાહો અકબરના બીજા એક ગગન ભેદી પોકાર સાથે વીર મુળહેદો લાંબી લાંબી સમશીરો સાથે સીડીઓ પર ચઢવા લાગ્યા.

હિંદુ સૈનીકા આ નવી આફત જોઈ તત્કાલ 'હોશીયાર થયા તેમણે ભાલા તીર પથર વીગેરેથી પુબ્કળ મારે ચલાવ્યો. કીસ્વાને વડો સરદાર સમની કોમકુક્ત શબ્દો ઉચ્ચારતો અને સૈનીકાને પાણી ચલાવતો કીસ્વા ઉપર આમ તેમ દોડવા લાગ્યો.

ઈસ્લામી સૈનીકા દાલની આડ લઈ મજબુત કદમે સીડીઓ પર ચઢી રહ્યા હતા. તેઓ જાણતા હતા કે મોહી તરસ્યા સૈનીકા ખુલ્લી તલ્વાર સાથે ઉપર ઉભા છે અને માથું ઉંચું કરતાંજ તે મરદન ઉપરથી જુદું થઈ પડશે. પરંતુ જેઓ તલ્વારની અમામી ઉછરીને મેટા થયા હોય તેમને તે વળી મોતનો ડર હોય ?

કીસ્વાની દીવાલ જમીનથી ૪૦ ફીટ ઊંચી ને મજબુત હતી. આવી ઉંચી દીવાલ સાથે મુકેલી સીડીઓ પર થઈ ચડવું અને દુશ્મનોના તીર ભાલા ને તલ્વારથી બચી, તેમના હુમલાને દુર રાખી જુર્નમાં કુદી પડવું કંઈ બાળકનો ખેલ ન હતો. વળી જરાક સમતોલપણ ગુમાવે તો ૪૦ ફૂટ ઉંચેથી નીચે પડી કમોતે મરવાનો પણ ડર હતો.

સઠથી પહેલો જે વીર મુળહીદ કીસ્વાના જુર્નની ઠેઠ ઉપર પહોંચ્યો તે ખુએમા કુશી હતો. તેણે બરાબર ઉપર જતાં પોતાની લાંબી તલ્વારથી યુરજ ઉપર બેઠેલા હિંદુ સઘનીકા તરફ ખાલી ધા ઉછાળવા શરૂ કર્યા, આથી ડોક તાણી ખુએમાને જોઈ રહેલા સઘનીકા પાછા ખસ્યા. ખુએમાએ આ સુંદર તકનો અચૂક લાભ લીધો. એક હેઠરી નાચરા સાથે તે છેલ્લી સીડી ઉપરથી કુદ્યો અને હિંદુ સઘનીકા આ વીર મુળહીદને ઉઠેલ સમજી શકે તે પૂર્વે તે તેમની સામે જઈ પડ્યો. હવે તલ્વારોના ધા રમઝટ બોલવા

લાગ્યા. જુજી ઉપરના સર્પનીકા ખુઝેમાની આસપાસ ફરી વળ્યા.

ખુઝેમાએ જોરથી એક નારો લગાવ્યો અને અત્યંત વીધુત વેગથી તેની ધરાની શમશીર ચમકવા લાગી. શું મગલ હતી કે કોઈ દુરમન નજીક આવી શકે ?

એક બાજુ જ્યારે એ જુજી ઉપરના સર્પનીકા ખુઝેમાને મારવા તેની આસપાસ વિંટળાઈ ગયા, ત્યારે બરાબર એજ વખતે બીજા બહાદુરો સીડીઓ ઉપરથી કુદી કુદીને જુજીમાં આવી લાગ્યા અને જ્યાં એકનો મુકાબલો કરવા ૧૦ સર્પનીકા અશક્ત હતા, ત્યાં વધતી જતી મંખ્યાને તેઓ ક્યાં અટકાવી શકે તેમ હતું? મુગ્ધહેદો તો આવતાજ ગયા. બીજા જુરજો ઉપર પણ એજ હાલત હતી. * ખુઝેમાની યુક્તિ પ્રમાણે મુહંમદ કાસીમ અને તેના મુગ્ધહેદો પણ બીજા જુરજોમાં કુદી પડ્યા, ધમસાણુંનું યુદ્ધ મચી રહ્યું હતું. હિંદી તલવારો અને ધરાની શમશીરો અથડાઈ રહી હતી. તણખા ઝંરી રહ્યા હતા. એક એક ધા અને તે સાથે ઝમીન પર વધતા જતા રક્ત પ્રવાહમાં વધુ માનવ-માથાં તડકડતાં દેખાતાં હતાં.

એક તો પેલી દઈવી મનાતી રાક્ષસી ધગ્ગ તૂરી પડવાથી હિંદુ સૈનીકા બચબીત તો થઈ ચુક્યાજ હતા, તેમાં આ રાક્ષસી હુમલો, કીલ્લા ઉપર ચઢવું અને ખુનખાર યુદ્ધે હિંદુઓને વધુ નાહિંમત બનાવી દીધા, છતાંય તેઓ પુરા બળ સાથે મુસલમાનોનો મુકાબલો કરી રહ્યા હતા.

* બીજી તરફ એજ રીતે ઉજલ બિન અબ્દુલ મલિક અસરી પણ કિલ્લા ઉપર ચઢી ગયો હતો.

અપોરનો સમય થઈ ચુક્યો હતો. પુનખાર યુદ્ધ જોઈને મુર્ખ પશુ ગૂંચ થઈ ગયો હતો, અને આ મુઠીભર મુજાહેદો દેખાવા અસંખ્ય લશ્કરને છીન્ન બીન્ન કરી રહ્યા હતા એ જોઈ અરબ શમશીરોના પ્રત્યેક ધા પર આફરીન ખેલતો મુર્ખ આગળ પ્રયાણ કરવા લાગ્યો. અને છતાંય યુદ્ધ તો ધમસાણ ચાલતું રહ્યું.

દેખાવમાં કુલ ૨૦ હજાર સૈનીકોનું બળવાન લશ્કર હતું. જ્યારે મુસલમાનો માત્ર ૭ હજાર હતા. મુસલમાનોની સંખ્યા આટલી નજીવી હોવા છતાં ૨૦ હજારનું હિંદુ સૈન્ય ખંઢાર ખુલા મેદાનમાં નીકળી મુસલમાનોનો મુકાબલો ન કરી શક્યું એજ બતાવી આપે છે કે ઈસ્લામીઓની શુરવીરતા સામે ટક્કર લેવાનું મનોબળ તેમનામાં નહતું.

અધુરામાં પુર ઈસ્લામી લશ્કરે આજે રાક્ષસી ધન્ય તોડી નાખતાં હિંદુઓમાં દૈવી કોપનો ભય જવાઈ ગયો હતો. પરીણામે જ્યારે ઈસ્લામી વીરો અણાહો અકબરના નાગઓ સાથે કીધા ઉપર ચઢી આવ્યા, ત્યારે તેઓ તૂટેલા અને ભયભીત હૃદયે ઈસ્લામીઓનો મુકાબલો કરી રહ્યા હતા.

ત્રણ ધુરંજો ઉપર જ્યારે મુસલમાનો ઠીક સંખ્યામાં ચઢી ચુક્યા ત્યારે તેમણે વ્યવસ્થિત રીતે લડવાનું શરૂ કરી દીધું હવે હિંદુ સૈનીકો ના પગ ઉખાડી ગયા તેઓએ 'હર હર મહાદેવ'ની ગર્જના સાથે મુસલમાનો ઉપર એક ભયંકર હુમલો કરી દીધો, પરંતુ હવે મુસલમાનોની પણ બહુ મોટી સંખ્યા ધુરંજો ઉપર ચઢી ચુકી હતી. આથી હિંદુઓનો પ્રયાસ નીષ્ફળ નીવડ્યો. હવે તેઓ વધુ વાર ઉપર રહેવામાં ઝઢાપણ ન સમજ્યા અને ધુરંજો ઉપરથી ઉતરીને નાસવા માંડ્યું,

મુસલમાનો પણ તેમની પાછળજ લાગેલા હતા.

એક છુર્ખ પર મુહંમદ કાસીમ પોતાના જોડીદારો સહિત નુમુલ મુલ ખેલી રહ્યો હતો. સમનીના ચુનંદા સૈનીકાથી આં છુર્ખ રક્ષાયલો હોવા છતાં મુહંમદ કાસીમ તેના ઉપર ચઢવામાં ફતેહમંદ થયો હતો. અને પોતાના બીજા જોડીદારો ઉપર આવી જાય, ત્યાં મુધી પોતે એકલો સેંકડો સૈનીકા વચ્ચે વિદ્યત વેગે તલ્વાર વીંઝી રહ્યો હતો.

કીશ્નાના બધા છુર્ખો અને કીશ્નાની દીવાલ જે લગભગ ૨૦ કે ૨૫ ફુટ ધોળી હતી. તે ઉપર ખુનખાર લડાઈ જમી હતી. જેમજેમ મુસલમાનોની સંખ્યા કીશ્ના ઉપર વધતી ગઈ તેમ તેમ મુસલમાનો વધુ જોરથી લડતા રહ્યા. અતે સમનીએ પુઠ ફેરવી અને તે સાથેજ લેખ સૈનીકા પણ નાંકા.

હવે ઇસ્લામી સિંહો તલ્વાર વીંઝતા અને છલંગો મારતા તેમની પાછળ દોડવા લાગ્યા. રસ્તામાં જે કોઈ સશસ્ત્ર સૈનીક મળતો તેની મરદન પર એક જયંકર ધી પડતો અને બીજાજ પળે તે જમીન પર તરફડતો દેખાતો.

આવા ઊંશકેરાટ અને ખુનખાર પ્રસંગે પણ જે શખસ હસીયાર નાંખી દેતો તેને જીવતદાન આપવામાં આવતું.

હવે ઇસ્લામી સિંહો કીશ્નામાં ચો તરફ ફેલાઈ ગયા અને ન્યાં ન્યાં પણ સશસ્ત્ર હિંદુ સૈનીકા દેખાયા ત્યાં હુમલો કરી તેમને મારી નાંખવામાં આવ્યા.

આવી રીતે ૭ હજાર ઇસ્લામી સૈનીકાએ ૨૦ હજાર સૈનીકાથી

રક્ષાયલા દેખાના મળ્યુત કીલાને હસ્તગત કરી લીધો. *

પ્રકરણ ૨૫ મું.

કુન્દસ્તાનમાં તોહીદની ગુંજ.

પ્રીય વાંચક ! થોડીવારને માટે આવ, આપણે દેખાના કીલામાં પહોંચી જઈએ અને ત્યાં ચાલી રહેલા ખુનખાર જંગનું પરિણામ નજરે જોઈ લઈએ.

ત્યારે ઈસ્લામી મુગલહેદો કીલામાં દાખલ થઈ ગયા ત્યારે હિંદુ સૈનીકો તદ્દન હિંમત ખોઈ બેઠા. અને આમ તેમ નાસવા લાગ્યા. પુરોને નારતા જોઈ સૈનીકો પણ લયભીત બની ધરમાં સંતાઈ ગઈ. આખા કીલામાં એક ઓધામ મચી ગયું જુદે જુદે ઠેકાણે હિંદુ સૈનીકો નાસવા અને ઈસ્લામી મુગલહેદો તેમની પુંઠ પકડતા જણાતા હતા. કેટલેક ઠેકાણે થોડા હિંદુ સૈનીકો એકઠા થઈ જઈ પાછળ આવતા મુસલમાનોનો મુકાબલો કરવા લાગતા અને પરિણામે મોતને ધાર ઉતરી જતા. કેટલાક લયભીત હિંદુ સૈનીકો પોકારો પાડતા

* આ કિલ્લો દાહિસ્ત્રાન પ્રાંત કેશવ (જેને ઈસ્લામી ઇતિહાસકારોએ જયસીંહ કે જયસીંહ નામે ઓળખાવ્યો છે.) ના હવાલામાં હતો, પણ તે કુખી રીતે સત્તારાત પોતાના ચાર હજાર સૈનીકો સાથે નાસી ગયો હતો, અને કિલ્લાના રક્ષકોને બાર જણ સરદારોને માથે નાખી ગયો હતો.

આમતેમ નાસતા હતા અને તેથી ગડબડાટ અને ખુમરાણુ એટલા જોરથી થઈ રહી હતી કે કીલ્લાની બહાર માઈલો સુધી તેનો પડો પડી રહ્યો હતો.

મંદીરના મેદાનમાં બે હજાર સઘનીકાથી ઘેરાયેલો સમની હાથમાં ખુલ્લી તલ્વાર સાથે ઉભો ઉભો, નાસતા સઘનીકાને વારંવાર અવાજ આપી પાછા વાળવા પ્રયત્ન કરતો. ક્રોધ, નિરાશા અને સામે મુખ ફાડી ઉભેલી નાંમેશી ભરી હારથી તે હતાશ થઈ ગયો હતો. તે વારંવાર લલકારીને કહેતો:—

“બહાદુરો ! આ શી કાયરતા છે ? હજુ પણ તમે આ મલેઝો કરતાં બમણા છો. હજુ પણ જો તમે એકત્ર થઈ જાઓ અને સામટો હલ્લો કરો તો વિજય તમારો છે. આ મલેઝો, જે આપણા કુદીઓને છોડાવવા આવ્યા છે, તેમને કાપી નાંખો. સાંભળો ! જો તમે બાયલાપણું બતાવશો તો આ મલેઝો તમારો ધર્મ બ્રષ્ટ કરશે, અને તમારા બાળકોને પોતાના ગુલામ બનાવશે. શું આ બધું તમે પસંદ કરો છો ? આગળ વધો, મારા વીરો ! અને આ પાપીઓના કંકડા કરી નાખી આ જુમીને પવિત્ર કરીદો. બોલો હરહર મહાદેવ !”

સમનીના આ શાયંયુક્ત બાપણથી પણ હિંદુ સઘનીકાને પાણી ન ચડ્યું. અસલમાં તેઓ પેલી ‘વી ધન તુટવાથી એટલા ના હિંમત થઈ ગયા હતા કે એ બહેમપરસ્તો હવે મુસલમાનોના મુકાબલો કરવાને પણ ધુજતા હતા.

આ વખતે મુહંમદ કાસીમ તલ્વારનાં બેલ બેલતો અને એકેક વારમાં છુત પરસ્તોના માથાને ધુળભેગાં કરતો ત્યાં આવી પહોંચ્યો.

મુહંમદ કાસીમ સાથે માર્ગ ૫૦૦ સીપાહીઓ હતા. સામે ખુશા યોગાનમાં સમની ૨૦૦૦ સૈનીકીથી વીંટળાઈને ઉભો હતો. અક્ષાહો અકબરની એક ગગનભેદી ગર્જના સાથે મુસલમાનોએ પોતાનાથી ચારગણી વધુ સંખ્યા ઉપર હુમલો કરી દીધો. હિંદુઓ અને મુસલમાનો વચ્ચે ખુશા મેદાનમાંની આ પહેલી હાથોહાથની લડાઈ હતી. એક બાજુ નિરાશ થએલા ૨૦૦૦ સર્ધનીકા હતા, બીજી બાજુ ૫૦૦ જોશીલા મુજહેદો હતા. છતાં ખુનખાર ઝપાઝપી થઈ. ઈરાની અને હીંદી શમશીરોનો ખણખણાટ થવા લાગ્યો. હરહર મહાદેવ અને અક્ષાહો અકબરની ગર્જનાઓ કાન પર અથડાવા લાગી. નજર સામે ખુન ખુન ને ખુનનો પ્રવાહ દેખાવા લાગ્યો. અત્યંત ભયાનક દ્રશ્ય હતું.

મુહંમદ કાસીમ પણ જોશ પુર્વક લડી રહ્યો હતો. તેની વીજળી વેગે દરતી શમશીર દુશ્મનોના મુખમાંથી પણ આદરીનના પોકાર કદારી દેતી. જુરસામાં અક વખતે મુહંમદ કાસીમ પોતાની ઢુકડી કરતાં આગળ નીકળી ગયો. તેને એકલો જોતાંજ ૨૦, ૨૫ હિંદુ સર્ધનીકા તેની આસપાસ ફરી વળ્યા. આ વખતે આખા મેદાનમાં ધમસાણુનું યુદ્ધ મચી રહ્યું હતું. હિંદુઓની સંખ્યા ૪ ગણી હોવાથી દરેક મુસલમાન ચાર ચાર હિંદુઓનો મુકાબલો કરી રહ્યો હતો, અને બધા પોતાના હરીફોને હંકાવવામાં એટલા મશગુલ હતા કે મુહંમદ કાસીમ વીસ પચીસ દુશ્મનો વચ્ચે ઘેરાઈ જવા છતાં કોઈનું ખ્યાન તે બાજુ ન પહોંચ્યું. પરીણામે તેને વધુ મદદ ન મળી છતાં આ નવજવાન સરદાર તક્વાર વીંઝતો અને દુશ્મનોને ધુળ ચટાડતો રહ્યો.

મુહંમદ કાસીમ જ્યાં લડી રહ્યો હતો, ત્યાંથી પચાસ કદમ દુર હઠીને સમની ઉભો હતો અને તક્વાર તાણીને લડવાને બદલે

માન મુન્સીબ જુઓ પાડી રહ્યા હતા અને સઘનીકાને હીંમત આપી રહ્યા હતા. અનેક સિપાહીઓની વચમાં ઘેરાયલા મુહમંદ કાસીમને જોઈને તથા એ વીરતાપુર્વક તે એ કબૂત દુશ્મનોને હંકારી રહ્યા હતા એ જોઈને સમની દયાર્થ થયો અને પોતાની પાસેના એક સઘનીકને બોલાવી પુછ્યું કે એ નવજવાન કાણ છે ?

જવાબ મળ્યો કે એ નવજવાન, ઇસ્લામી લશ્કરનો સિપેહ-સાહાર મુહમંદ ખીન કાસીમ છે. ઇસ્લામી લશ્કરના આ યુવાન સિપેહ સાહારને નજરો નજર * જોઈને અને તેની શુરવીરતા નિહાળીને સમનીનું મુખ ફાટી ગયું. આ વખતે પંડીત અખી ત્યાં આવ્યો અને કહ્યું.

“ મહારાજ ! જુઓ, એ ઇસ્લામી લશ્કરનો સરદાર કેટલો નાનો છે ? અને છતાં કેવી બહાદુરી પુર્વક લડી રહ્યો છે ?

સમની—પંડીતજી ! મને આશ્ચર્ય થાય છે કે આ મલેચ્છો કેવી બલાના માણસો છે ?

અખી—આ મુહ અને ખુનામરકી અટકાવવાનો હજુ એક માર્ગ છે કે મુસલમાન કેદીઓને સોંપી દઈ સુલેહ કરી લો.

સમની—કેદીઓને છોડી દઈ ? અને તે પણ આ મલેચ્છોથી કરીને ? અરે પંડીતજી ! જુઓ તો ખરા, હું એકજ દુમલામાં આ છોકરાને ધુળ ચાટતો કરી દઈ છું.

અખી—મહારાજ ! બહુ જુલ્મ ખાઓ છો.

સમની—પંડીતજી ! તમે જુઓ તો ખરા, હું હમણાં મેદાન

* આ સમની પેલો બેરૂતવાળો સમની નહિ હોય જે ૧૬મા પ્રકરણમાં મુહમંદ કાસીમને મળી ચુક્યો હતો.

સાફ કરી દઉં છું.”

એમ કહેતાંજ સમની છલાંગ મારી કુદી પડ્યો અને મુહંમદ કાસીમ તરફ દુમલો કર્યો. મુહંમદ કાસીમે પણ કેટલીક વારથી લડતા લડતા પોતાની આસપાસના અનેક શત્રુઓનાં ધડ માથાથી ભુદાં કરી દીધાં હતાં. તે દુમલા કરી કરી મુઝળ થાકી ગયો હતો, છતાં અગાઉના જેવી ચાલાકી અને ચપળતાથી તેના દુમલા ચલાવતા. સમનીએ નજીક આવતાં જ એક લયંકર દુમલો મુહંમદ કાસીમે ઉપર કરી દીધો. સમનીને પોતાની તરફ ધસતાં જોઈ મુવાન મુજબીક પેંતરો બદલી દુર ખસી ગયો. સમનીનો વાર ખાલી ગયો. હવે એને એક બીજા ઉપર તસ્વારના ધા મારવા લાગ્યા. સમનીએ લાય જોઈ એક કારી ધા મુહંમદ કાસીમ ઉપર કર્યો. મુહંમદ કાસીમે તે ધા ઢાલ ઉપર ઝીલી લીધો. ઢાલ પર તસ્વાર અથડાતાજ સમનીનો ઢાલ છુટો પડ્યો. આ વખતે મુહંમદ કાસીમે એક સિંહ સમા છલાંગ મારી તસ્વારનો ધા કર્યો. છલાંગ સાથેજ સમનીની નજર ઝપકી ગઈ. નજર ઝપકતાંજ તે ચુક્યો. ચુકતાંજ તેની ગરદન પર ધા પડ્યો અને મુખમાંથી ‘આહ’ કરે તે પહેલાં તેનું ગર્વાત માથું જમીનના ખુત પર તડકડવા લાગ્યું અને તેનું ધડ એક ઘટાદાર વૃક્ષની માફક ચકરી ખાઈ પડ્યું. બરાબર આ સમયે મુહંમદ કાસીમે ‘અલાહો અકબર’ની ગર્જના કરી અને ગર્જનાને મુસલમાનોએ ઉપાડી લીધી અને આખો કીલ્લો અલાહો અકબરની ગુંજથી ગરજી રહ્યો.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

મેળાપ.

મખ્યાલનનો સુર્ય પોતાના પ્રખર તાપથી પૃથ્વીને તપાવી રહ્યો હતો. છતાં યુદ્ધનો જ્વર હતું. મોહરની નમાઝનો વખત પણ થઈ ચુક્યો હતો, પરંતુ હમણાં નમાઝ પઢવા જેટલી પણ પુગસદ ન હતી. શત્રુઓનો મુકાબલો હતો. દરેક મુસલમાન લડવામાં મરગુલ હતો, અને અત્યારે કોઈને તદ્દવાર વિંઝવા ને ઘડથી માથાને અલગ કરવા સીવાય બીજી કશી ખબર નહતી. આ વખતે લગલગ આખા કીલામાં તદ્દવાર ચાલી રહી હતી. દરેક મુસલમાન, કીલાના, ગમે તે ખુલ્લામાં હોવા છતાં હીંદુઓ સાથે જંગ ખેલી રહ્યો હતો. જો કે હીંદુઓ પણ પોતાની રહી સહી સંપુર્ણ કુન્વત સાથે લડી રહ્યા હતા, છતાં મુસલમાનો એક ઇંચ પણ પાછળ હઠતા ન હતા. બલકે બમણા જોશ પુર્વક પોતાના દુશ્મનોને ધુળ ચાટતા કરી રહ્યા હતા.

આ વખતે મુસલમાનો જંગમાં એટલા તક્ષીન થઈ ગયા હતા કે તેમને પોતાના તનમનનું જ્ઞાન ન હતું. આ પહેાં મંદીરના યોગાનમાં મુહંમદ કાસીમે સમનીને ઠાર કરી 'અલ્લાહો અકબર' નો પુરજોર નારો લગાવ્યો. આ નારાને આળુ બાળુના મુસલમાનોએ ઉઠાવી લઈ બમણા જોરથી ગર્જના કરી. આ ગર્જનાનો પડઘો આખા કીલામાં પડી રહ્યો અને કીલામાં જ્યાં જ્યાં મુસલમાનો હતા તેમણે બધાએ આ નારાને બમણા જોરથી પોકાર્યો. બધે આકાશમાં ગર્જના થતી હોય એવો આ તવહીદની ગર્જનાની નારો હતો, જેણે હારી ચુકેલા અને હિમંત ખોઈ ચુકેલા હીંદુઓને વધુ નાહિંમત કરી દીધા.

મંદીરના ચોમાનામાં પણ આ વખતે નાસો. ગોસોની લડાઈ ચાલી રહી હતી. સમની મરાતાંજ સધનીકાના હોશ હીડી ગયા હતા, છતાં તેઓ તુટેલે દીલે મુકાબલો કરતા રહ્યા. આ વખતે મંદીરના મોટા દ્વારમાંથી અક્ષાહો અકબરની ગર્જના સંભળાઈ, જેને લડતા મુસ્લીમોએ ટેકા આપી એ ગર્જનાને ખુલ્લું કરી. મુહંમદ કાસીમ અને લડતા સૈનીકાએ મંદીર તરફ આશ્રયથી જોયું કે તવહીદનો અવાજ અંદર ક્યાંથી આવ્યો ? પરંતુ એ તરફ જોતાંજ તેમની અભયથી દુર થઈ, કારણ કે લગભગ પચાસેક મુસલમાન આ પુરખો અને બાળકો તથ્યારો સાથે આવતા દેખાયા. મુહંમદ કાસીમ અને તેના જોડીદારો સમજી ગયા કે આ તેજ લોકો છ જે સિંહલદ્વીપથી આવતાં અત્રે કેદ પકડાઈ ગયા હતા અને જેમની મુક્તિ અર્થે આ છ હજાર જાનિ-સાર મુઝહુદોને પોતાના આ ગરીબ મઝલુમ બાઈઓની મદદ અર્થે અહીં સુધી હલ્લો લાવવો પડ્યો હતો. બધા આહતા હતા કે દોડીને પોતાના મઝલુમ બાઈઓને ભેટી પડે, પરંતુ યુદ્ધ વ્યવસ્થા તેમને તેમ કરતાં રોકી રહી. મંદીરમાંથી નીકળતા આ નાનકડા ટોળાંએ તરતજ હિંદુઓ પર હુમલો કરી દીધો અને જાણે પોતાને આટલા દીવસ સુધી કેદમાં રાખ્યાનું વેર લેતા હોય તેમ પુરજોશથી લડવા લાગ્યા. એક તો સમનીના ચતુરથી હિંદુ સૈનીકા હિંમત ખોઈ બેઠા હતાજ ત્યાં આ બન્ને તરફના મારાથી તેઓ ગાલરા બની ગયા અને જીવ લઈ નાસવા લાગ્યા. હવે મુસલમાનોએ તેમની પુક પકડી અને ધડાધડ તલવારો ના ધા મારી કતલ કરવા લાગ્યા. જે પણ હથીઆરખંધ હિંદુ રસ્તામાં મળતો તેને તરત કતલ કરવામાં આવતો અને જે કોઈપણ મુસલમાન હથીઆર નાંખી દઈ તાજે થતો

તેને બચાવી લેવામાં આવતો.

જેત જેતામાં મેદાન સાફ થઈ ગયું. આ વખતે કેટલાક મુસલમાનોએ કહ્યું, “પ્રથમ ઝોહરની નમાઝ અદા કરી લેવી જોઈએ” આથી તરત થોડા મુસલમાનો મંદીર સામેના ચોગાનમાંના કુવા પર પહોંચ્યા અને પાણી કાઢવા લાગ્યા અને બીજા મુસલમાનો વુઝૂ બનાવવા લાગ્યા. બાકીનાં મુસલમાનોએ, હથીઆર મુકી દઈ થરણે આવેલા હીંદુઓને કેદ કરવા માંડ્યા.

હવે પાંચ મુસલમાનોએ મળી અજાન પોકારી, હિંદુસ્તાન કે જે તે વખતે એક સંપૂર્ણ ક્રિસ્તાન હતું અને જ્યાં એકને બદલે અનેક પત્થરના ખુદાઓ પુજવામાં આવતા હતા, ત્યાં તવહીદની પહેલી ગુંજ થઈ, તવહીદનો નારો શુલ્લંક થયો. એક ખુદા અને એક રસુલના નામની દાવત પોકારી લોકોને મુક્તિ માર્ગે બોલાવવામાં આવ્યા. મુસલમાનો આ અજાન (યાને મુક્તિ ને માર્ગે જવાનો પેગામ) સાંભળી એકત્ર થયા અને બધાએ ઝોહરની નમાઝ અદા કરી.

નમાઝ પૂર્ણ થતાં, મુસલમાનો પોતાના મઝલુમ ભાઈઓને ભેટી પડ્યા કે જેમને છોડાવવા માટે તેઓ આટલે દુર સુધી આવ્યા હતા. ઈસ્લામી ભાઈચારાનું એક અનેક દ્રશ્ય હતું ક્યાં સિંહલદ્વીપના મુઝીબર મુસલમાનોનું સપડાવું અને ક્યાં છ હજાર મુળહેરોનું તેમની મુક્તિ અર્થે આટલી લાંબી ચડાઈ લઈ આવવું ? ! અને એ ચડાઈમાં ફતેહમંદ થયા પછી એ મઝલુમો અને મઝલુમોની વહારે આવેલા એ મુરવીશોનો મેળાપ અસરકારક હતો. સમાનતા અને ઈસ્લામી ભાઈચારાની એ ચમકદાર ઝલક હતી, અને એવી ઝલક

જ્યાં સુધી મુસલમાનોમાં રહી ત્યાં સુધી મુસલમાનોના પ્રવાહને દુન્યાની કોઈ શક્તી રોકી ન શકી....ખેર.

એક બીજાના ખબર અંતર પુછાયા બાદ મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું.—લાઈઓ તમને કોણે મુક્ત કર્યાં, અને તમારી કશ્શુ કાલત પર કેને દયા આવી ?

નવજુવાન અસલમ આગળ આવ્યો અને બોલ્યો “ સરદાર ! અમને અમારા ચોકીદારે મુક્ત કર્યાં. ”

મુહંમદ કાસીમ—તમારો ચોકીદાર કોણ હતો ?

અસલમ—અમે પંડીત અબ્બીની દેખરેખ હેઠળ હતા.

મુહંમદ કાસીમ—ખરેખર ! પંડીત અબ્બી એક સારો માણસ છે. મેં તેને વાવડો કર્યો છે કે તેને તથા તેના કુટુંબને તથા તે જેને માટે કહે તે બધાને હું અમાન આપીશ. પરંતુ ઠીક, હવે વાતો કરવાનો વખત નથી. ઘણા સીપાહીઓ હજુ ધરમાં સંતાઈ બેઠા છે તેમને નિઃશસ્ત્ર કરવાની જરૂર છે. માટે દરેક જણ શહેરમાં ફેલાઈ જાયો અને દરેક હથીયારવાળા માણસને જે તે તાબે ન શાય તો કતલ કરી નાંખો.

તરત મુસલમાનો સોસો માણસની ટુકડીઓમાં બેંચાઈ ગયા અને શહેરમાં ફેલાઈ ગયા. દરેક ધરમાંથી હથીયારવાળા સૈનીકોને પકડી પકડી બહાર કાઢવા લાગ્યા. પ્રતિદાસ આજે પોકારી પોકારી ને સાક્ષી આપી રહ્યો છે કે મુસલમાનોએ તે હથીયારવાળા સૈનીકોને ઠોપી નાંખ્યા પરંતુ જે લોકોએ હથીયાર નાંખી દઈ સરણ માંગ્યું તેમને ત્યાં જીવો અને બાળકોને રંજડયા નહિ.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

પંડીત અખી ઇસ્લામને ચરણે.

મુહંમદ કાસીમ ચેતે પણ સો માણસોની એક ટુકડી સાથે મંદીરના યોગાનમાં ધુસ્યો. અંદર જતાં મહંમદ કાસીમ અને તેની ટુકડીના સિપાહીઓ આશ્ચર્ય ચકિત થઈ થંભી ગયા. કારણ કે મંદીરની અંદરના વિશાળ યોગાનમાં અગ્નિની જ્વાળાઓ ભડકી રહી હતી અને તેની ચોતરફ યુવાન કુમારીકાઓ અને આધેડ દાસીઓ સુંદર વસ્ત્રો અને આભુષણો ધારણ કરી જાણે પુત્ર કરી રહી હોય તેમ હાથ જોડી ઉભી હતી. આ બધી કુમારીકાઓ અને ઝીઓ આ મંદીરની દાસીઓ હતી. મુહંમદ કાસીમ અને તેના સાથીઓ આ દ્રશ્ય દેખી સ્થંભિત થઈ ગયા.

સૈનીકો સાથે મુહંમદ કાસીમને અંદર પ્રવેશતાં જોઈ દાસીઓ અને પંડયાઓ ભયભીત થઈ ગયા અને આ મુસ્લિમ વિજેતા ને ભયભરી નજરોથી જોવા લાગ્યા. ખાસ કરી નવ યુવાન કુમારીકાઓ હરીણીની માફક ભયથી શીકી પડી ગઈ હતી, તેમના ચહેરાને મુલાખી રંગ શીકાશ મારી ગયો હતો અને હોઠ જાણે સુકાઈ ગયા હતા.

આ વખતે પંડીત, મંદીરની અંદરના ભાગમાંથી બહાર આવ્યો અને મુહંમદ કાસીમને જોઈ તેની પાસે આવી સલામ કરી અને કહ્યું.

“કુતુર ! શું હું અને માઈ કુટુંબ અમાનમાં છીએ ?”

મુહંમદ કાસીમ—હા, જો બુઝુર્ગ પંડીત ! તમે મુસલમાન ઠીકો ઉપર બહુ મોટો ઉપકાર કર્યો છે, અને તેથી બધા મુસલમાનો

તમારા આહાર હેઠળ દયાપલા છે.

પંડીત અબી-અને હું આપના એહસાન હેઠળ છું. કારણ કે અત્યારે આખા કીશ્વામાં ધરપકક ચાલી રહી છે ત્યારે આપની કૃપાથી મારું ધર સલામત છે. શું એ મારા માટે એવું છે ?

મુહંમદ કાસીમ-એ પહેલાંજ મારા સીપાહીઓને ચેતવણી આપી દીધી હતી કે તમને કોઈ પણ પ્રકારે ઈજા ન થામ. તમે અમારા બધુઓને મુક્ત કરી અમારા બાઈઓ તરફ જે હમદર્દી બતાવી છે તે અમે બુલી શકીએ તેમ નથી.

પંડીત અબી-હુરુર ! મારાથી જે કંઈ નજીવી સેવા બની શકી તેજ માત્ર કરી, એમાં મેં કશું વધારે કયું નથી.

મુહંમદ કાસીમ-અને હવે પંડીતજી ! આપના એ નજીવા એહસાનના બદલામાં મેં જે કરવા ધાયું છે તે હું કરીશ અને દુન્યાને એક દાખલો દેખાડીશ કે મુસલમાનો એહસાન ફરામોશ નથી, પરંતુ એહસાન માનનારા છે.

પંડીત અબી-મને આપના શબ્દો પર વિશ્વાસ છે, હુરુર !

મુહંમદ કાસીમ-ઠીક, પણ પંડીતજી ! આ આગ શા માટે બાળવામાં આવી છે અને આ સ્ત્રીઓ તથા કુમારીકાઓ શા માટે હાથ જોડી ઉભી રહી છે ?

* જ્યારે મુહંમદ આલુ હતું ત્યારે આ ચિતા ખડકવામાં આવી હતી અને તેમાં ઉત્તમ વસ્ત્રો અને કીમતી આભુષણો પહેરેલી ૭૦૦ મુવાન કુમારીકાઓ અને દાસીઓને સતી કરવામાં આવનાર હતી.

[જુઓ હિંદનો ઇતીહાસ પાનું ૧૨૬]

પંડીત-હુજુર ! એ ચિતા છે અને એમાં એ દાસીઓને સતી* કરવામાં આવશે.

મુહંમદ કાસીમ અને સીપાહીઓ આ સાંભળી પરેશાન થઈ ગયા. મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—“ આ કેવી મુખાઈ છે કે સેંકડો કામળ માનવ જીવોને આવી ધાતકી પદ્ધતિએ મારી નાખવામાં આવે છે ?

પંડીત-હુજુર ! અમારી એવી શ્રદ્ધા-માન્યતા છે કે જો અમારા પુરૂષો મરી જાય અથવા યુદ્ધમાં હાર થાયતો સ્ત્રીઓએ જીવતાં બળી મરવું જોઈએ.

મુહંમદ કાસીમ-ડેવું દયાહીન કૃત્ય છે ?

પંડીત-હુજુર ! અમારી સ્ત્રીઓ એ પસંદ કરે છે.

મુહંમદ કાસીમ-પણ હજી તો પુરૂષો પણ જીવતા છે, શામાટે તેમને સતી કરવામાં આવતા નથી ?

પંડીત-એટલા માટે કે દરેક કામ અને પુરૂષની આખર સ્ત્રીઓથી છે, તેથી અમો નથી ચાહતા કે અમારી સ્ત્રીઓ જેર કામોની શુલામ બની આપણને કલંક લગાડે.

મુહંમદ કાસીમ-ત્યારે, શું પુરૂષો શુલામ બને છે એથી આપણને કલંક લાગતું નથી ?

પંડીત-જી હા ! જરૂર લાગે છે.

મુહંમદ કાસીમ-તો પછી તેમને પણ શા માટે આ નાજુક સ્ત્રીઓ સાથે બાળવામાં આવતા નથી ?

પંડીત-એટલા માટે કે અમારા ધર્મ શાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીઓને સતી

ચવા ત્રિષે હુકમ છે, પરંતુ પુરષો માટે નથી.

મુહંમદ કાસીમ-કદાય એવો અન્યાયી હુકમ એટલા માટે હશે કે એ પુસ્તકોના કર્તા પુરષો હશે. તેથી મારી સામે આ નિર્દોષ સ્ત્રીઓને બાળવા દેવામાં નહિ આવે, બલકે હું હુકમ આપું છું કે આ સ્ત્રીઓને બદલે આ મંદીરના બધા પંડ્યાઓને જે આ સ્ત્રીઓને બાળવા ઉભા છે તેમને આગમાં નાંખી બાળી દો.

પંડીત અખીએ આ હુકમ બધા પંડ્યાઓને સાંભળાવ્યો. જે સાંભળતાં જ મસ્તકાય પંડ્યાઓ ગભરાટમાં પડી ગયા અને “દયા દયા” ના પોકારો કરી મોટેથી રડવા લાગ્યા.

મુહંમદ કાસીમે ગુસ્સાથી કહ્યું “-કમબખ્તો ! આ કુમારીકાઓ અને સ્ત્રીઓને બાળવા માટે તમે તર્કબાર હતા અને હવે તમારે મરવું પડે છે ત્યારે રડો છો ? જલ્લીમો ! આજે આગમાં બળવાની મજાતો તમારે ચાખવીજ પડશે.

આ સાંભળી પંડ્યાઓ વધુ જોર જોરથી રડવા લાગ્યા અને દયા માગવા લાગ્યા.

અંતે મુહંમદ કાસીમને દયા આવી ગઈ. તેણે બધા પંડ્યાઓને માફ કરી દીધા, આથી તેઓ આશીષ આપતા ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. એ પછી બધી દાસીઓને અટકમાં રાખવામાં આવી અને મંદીરમાંથી તથા આસપાસથી જેટલું રોકડ નાણું, સોનું, જવાહેરાત વીગેરે નીકળ્યું તે લઈ લેવામાં આવ્યું. એ પછી એક ટુકડી સમનીના મહેલમાં એવા હુકમ સાથે મોકલી કે મહેલમાંથી બધા સ્ત્રી પુરષો

તથા ધન દાવતને લઈ આવે. થોડીવારમાં જ સીપાહીઓ, સ્ત્રીઓ, સમનીની ભે પુત્રીઓ અને કીમતી સામાન સાથે હાજર થયા. મુહંમદ કાસીમે સમનીનો બંડાર ખોલી કેદીઓને પોત પોતાનું ભોજન બનાવી લઈ ખાવાનો હુકમ કર્યો. રાત પડી ચુકી હતી અને સીપાહીઓ આખા દીવસના પરશ્રમથી થાકી લોથ થઈ ગયા હતા. આથી ભોજન આદીથી પરવારી ઇશાની નમાઝ બાદ રાત્રીના ચોક્કી પહેરાની વ્યવસ્થા કરી બધાએ આરામ કર્યો.

ખીજે દીવસે સવારે નમાઝ વીજેરેથી પુરસદ મેળવી મુહંમદ કાસીમ લરકર સાથે મંદીર આગળના તે મોટા મેદાનમાં આવ્યો જ્યાં તેણે સમનીને માર્યો હતો. ગઈ કાલની લાશો હજુ મેદાનમાં પડી હતી. આથી કેદીઓને હુકમ કર્યો કે તેઓ આ લાશોને તેમના ધર્મની વીધી પ્રમાણે બાળી નાખે. આથી કીલ્લા બહાર એક મોટી ચિતા ખડકવામાં આવી અને તે કેદીઓએ અમીમાં લાશોને બાળી નાખી.

હવે મુહંમદ કાસીમે અબીને કહ્યું-પંડીતજી ! હવે આપની થી ઇચ્છા છે ?

પંડીત-હુરુર ! મને માત્ર મારા કુટુંબ અને મારા માટે આપની કૃપા અને ક્ષમા બસ છે.

મુહંમદ કાસીમ-તે તો આપને આપવામાં આવી છે ?

પંડીત-એથી વધારે મને કંઈ જરૂર નથી, હુરુર !

મુહંમદ કાસીમ-જુઓ, પંડીતજી ! આ સ્ત્રીઓ, કુમારીકાઓ ધન દાવત બધું તમારી સામે છે જે બોધએ તે લઈ લો.

પંડીતે આભાર દર્શાવતાં કહ્યું-હુરુર ! મારે કંઈ નથી બોધવું.

મુહંમદ કાસીમ-હીક, જેવી આપની ઈચ્છા હવે હું આપને એક વિનંતી કરું છું, પંડીતજી ! આપ બહુ નેક અને ભલા માણસ છો. મારી ઈચ્છા છે કે તમે ઇસ્લામનો સ્વિકાર કરી લો, હું તમારા ઉપર દયાવ નાંખવા નથી ચાહતો, કારણ કે જુદમ કરવું એ અમારા ધર્મમાં મના છે, માત્ર તમારી ખુશીની વાત છે.

પંડીત-મારી પણ એજ ઈચ્છા હતી. હું ખુશીથી મુસલમાન થાઉં છું.*

પંડીતના આ જવાબથી એ તરફ ખુલાસી બાપી મર્ઠ અને “અલ્લાહે અકબર” ની ગર્જનાઓ થવા લાગી. મુહંમદ કાસીમે પંડીતને કલમે પઢાવી મુસલમાન બનાવ્યો. તેજ વખતે ખીજા પણ કેટલાક સ્ત્રી પુરુષો મુસલમાન બન્યાં. એ બધાને મુકત કરી દેવામાં આવ્યા. હવે મુહંમદ કાસીમે જઝીઆ વેરો લઈ બધા કેદીઓને છોડવા માંડ્યા. જેઓ ગરીબ હતા તેમને એમને એમ છોડી મુઠવામાં આવ્યા. હુંટના માલનો પાંચમે ભાગ કાઢી બાકી ૪ ભાગનો માલ સીપાહીઓ વચ્ચે વહેંચી દેવામાં આવ્યો. એ પછી સમનીની પુત્રીઓ, દાસીઓ, અને હુંટના માલનો પાંચમે હીસ્સો દરબારે ખીલાફતમાં મોકલવા માટે સો માણસોની દેખરેખ હેઠળ વહાણ મારફતે હજનજને મોકલવામાં આવ્યો. દેખલનો હાકીમ સમની મુદ્દમાં ખપી ગયો હોવાથી પંડીત અખી જે હવે મુસલમાન થઈ

* મુહંમદ ખિન કાસિમે આ નવ-મુસ્લિમ પંડીતને “મોલાએ ઇસ્લામ” અથવા “મોલાના ઇસ્લામી” ખિતાબ આપ્યો.

(* જુઓ હિંદનો ઇતિહાસ.)

ગયો હતો, તેને દેખલનો સુબો બનાવવામાં આવ્યો. અને બીજી વ્યવસ્થા કરી મુહંમદ કાસીમે પોતાના લશ્કર સાથે બેરુન તરફ કુચ કરી.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

બાળમાં સપડાયેલી સિંહણ.

પ્રીય વાંચક ! દેખલના કીશ્કામાં ખુનખાર જંગના ઉશ્કેરણી ભર્યા પ્રસંગોમાં આપણે એક અગત્યના પાત્રને તો વીસરી ગયા છીએ. દેખલમાં ઇસ્લામી શમશેરો અને હીંદી તદ્દવારો અચડાઈ, ખુનની નીકા વહી, આગના તણુખા ઝર્યા અને ઇસ્લામી મુગ્ધહેદો વીજ્ય પામ્યા. બહાલા વાંચક ! હવે આવ, હું તને અલોરમાં રાગ દાહેરના મહેલની સહેલ કરાવું જ્યાં તાહેરા નામની મુસ્લીમ કુમારીકા કેદ પડેલી છે.

૧૮ મા પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા છીએ કે લાવી રાણી દેખલ જવાં રવાના થઈ ત્યાર પછી તાહેરા પોતાના ઓરડામાં આવી ગઈ.

લાવીના કહેવાથી તેણે પહેરેલાં હીંદવાઈ વસ્ત્રો હવે તિરસ્કાર પુર્વક ઉતારી નાખ્યા અને પોતાના ઇસ્લામી વસ્ત્રો પહેરી ખુદાની ઈદગ્યાતમાં મશગુલ થઈ ગઈ. તાહેરાને અહિંઆ દરેક પ્રકારનું સુખ હતું, તેનો પડતો બોલ ઉચકી લેવા દાસીઓ ખડે પગે તૈયાર રહેતી, પરંતુ તાહેરાને આ શાહી ઠાઠ માઠ પ્રત્યે અનહદ તિરસ્કાર હતો.

વળી પોતાના પ્રીય જનોથી વીખુટા પડ્યાને પણ દીવસો, ને અઠ-વાડીયાં ને મહીનાઓ વીત્યા હતાં. તેમના પણ કંઈ સમાચાર મળતા ન હતા. વળી વારંવાર દાહેર તરફથી ચતી અચોચ માગણીથી પણ તે કંટાળી ગઈ હતી અને ઈચ્છતી હતી કે આ સોનેરી પીંજરામાંથી કેમેય કરીને છટકી જવાય,

એક દીવસે તાહેરા પોતાના ઓરડામાં બેસી નવા કપડાં સીવી રહી હતી. તેનાથી થોડે દુર બે ત્રણ દાસીઓ પણ બેઠી હતી. બધાં ચુપ હતાં અને તાહેરાને જોઈ રહ્યાં હતાં. તાહેરાએ પોતે તક્યાર કરેલાં વસ્ત્રો પરીધાન કર્યાં હતાં, તેમાં તેની સુંદરતા અનહદ વધી ગઈ હતી. તે નીચું મુખ કરી પોતાના કામમાં એવી મશગુલ હતી કે રાજ દાહેર ધીમે પગલે ઓરડામાં ચાલ્યો આવ્યો તેની કાઠને ખબર ન પડી. બારીમાંથી આવતા સુર્યના સોનેરી કીરણો તાહેરાના ખુબસુરત મુખ ઉપર ચમકી રહ્યાં હતાં. ધીમે મંદ વાયુ તેની હાંખી કાળી કેશ લટોને તેના મુખ પર નૃત્ય કરાવી રહ્યો હતો. આ દ્રશ્ય જોઈને દાહેર દંબ થઈ ગયો. કાંઈ દહવી લોકની આ અપસરાને પોતાના કબજામાં જોઈ તેના દીલ ઉપર શયતાન સવાર થઈ ગયો, અને તે જુખ્યા વરૂની માફક તે નિર્દોષ હરીણી તરફ તાકી રહ્યો.

બરાબર આ વખતેજ તાહેરાએ ગરદન ઉઠાવી ઉચું જોયું. જોતાંજ ચોંકી, ચોંકતાંજ સફાળી ઉભી થઈ અને અસ્તવ્યસ્ત વસ્ત્રોને ઠીક કર્યાં. દાસીઓ પણ દાહેરને જોઈ ઉભી થઈ ગઈ અને દાહેરને નમન કર્યું. દાહેરે દાસીઓ તરફ કરડી નજર કરતાંજ દાસીઓ ખહાર ચાલી ગઈ.

હવે કામધિ દાહેર આગળ વધ્યો, અને તાહેરા પાલળ ખસી અને સંકેત્યાઈને એક બાળુ ઉભી રહી. દાહેરે કામધિ નજરાએ તાહેરાના યૌવન મસ્ત અંગે પર દીકતાં કહ્યું:—

દાહેર—શું તું હાથે કપડાં સીવે છે ?

તાહેરા—હા

દાહેર—શા માટે આ દાસીઓ પાસે નથી સીવડાવતી ?

તાહેરા—મને માફ કામ હાથેજ કરવાની ટેવ છે.

દાહેર—હીક, તો અહિંનાં તૈયાર કપડાં શામાટે પહેરતી નથી ? તે તને બહુ સોજે છે ?

તાહેરા—જેર ઈસ્લામી વસ્ત્રો પહેરવાં એ મને હીક નથી શાગતું !

દાહેર—તો આજે એક વખત પહેરી લે.

તાહેરા—જી નહિ ! મેં હવેથી કદી પણ જેર ઈસ્લામી વસ્ત્રો ન પહેરવાના કસમ આપ્યા છે.

દાહેર થોડીવાર ચુપ રહ્યો અને ત્યાર પછી બોલ્યો—તાહેરા ! રૂપસુંદરી તાહેરા ! તને ખબર નથી કે તું કેટલી ખુબસુરત છે ! તારા મદભર્યા નયનોએ મને દીવાનો બનાવી દીધો છે. મને તારા ઉપર બહુ પ્રેમ છે. આવો પ્રેમ આજ સુધી મેં કોઈ ઉપર કર્યો નથી. હું ઈચ્છું છું કે તને મારા સિંધ દેશની મહારાણી બનાવી દઉં, કે જેથી આખા દેશની પ્રજા તારા જેવી સુંદરતાની દેવીના ચરણોમાં માથું ઝુકાવે.

તાહેરા—રાગળા ! ન તો હું એવું માન છું કે તો હું એ માનને હાથક છું.

દાહેર—નહિ નહિ તાહેરા ! એમ ઈન્કાર ન કર ! તને ખબર નથી કે તારા ઈન્કારથી મારા આ દીવાના દીલ ઉપર કેવી છુરીઓ ચાલે છે ॥

એમ કહેતાંજ તે આગળ વધ્યો અને તાહેરાનો હાથ પકડ્યો. જાંછેડાયલી સિંહણ સમાન તાહેરાએ હાથને ઝટકાવી દીધો અને દુર જઈ બેઠો, પરંતુ દાહેર એક જલ્દગ સમેત આગળ વધ્યો અને તેનો હાથ પકડી લીધો. હવે તાહેરા તડકડવા લાગી, અને પોતાને છોડી દેવા વિનંતીઓ કરવા લાગી.

પરંતુ નિજુર અને કામધિ દાહેર પર તેની ક્યાં અસર થાય તેમ હતું ?

દાહેરે તેને સમજાવતાં કહ્યું—સુંદર પંખી ! તું મારા પીંજરામાં છે. માની જા, અને અચલ કર.

તાહેરાએ છુટવાનો પ્રયત્ન કરતાં કરગરતાં કહ્યું—આહ ! હું કંઈજ ચાહતી નથી, મને છોડી દો.

દાહેર—તાહેરા ! જો તું નહીંજ માને તો પછી હું બળાતકારે પણ તને મારી બનાવીશ.

તાહેરા આ વખતે પોતાનો હાથ છોડાવવા સફળ થઈ, તેણે દાહેરને એક ધક્કો મારી દુર કરી દીધો અને કહ્યું—

‘કામધિ ! તું બળાતકારથી મારો જીવ લઈ શકશે પણ મારી

આખર તો નહિજ. !

દાહેર—જો તું હઠજ કરે છે, તો પછી જોઈ લે, કે હું અત્યારેજ તારા ગર્વને ખંડીત કરું છું.

એમ કહેતાંજ દાહેર, તાહેરા પર ધસી ગયો અને તેને પકડી લીધી. તાહેરા પણ એ ખબર ન હતી. તરતજ તેણે પોતાના વઝોમાં છુપાવેલું તીક્ષણ ખંજર ખેંચી કાઢ્યું. ખંજર જોતાંજ દાહેર, તાહેરાને છોડી એ ડગલાં પાછળ ખસી ગયો.

સુર્યાના કીરણોથી ઝોરડો પ્રકાશીત હતો અને એ પ્રકાશમાં કૌંધયુક્ત તાહેરાના હાથમાં ઉગામેલું ખંજર ચમકી રહ્યું હતું.

દાહેરે પણ હવે પોતાની તસ્વાર ખેંચી ચુસ્સાથી કહ્યું—ત્યારે શું તાહેરા ! તું એમ ઇચ્છે છે કે મારી તસ્વારથી હું તારા ટુકડા કરી નાંખું ?

તાહેરા—નીચ કુતરા ! પવિત્રતા પર કલંક લગાડી એ આખરભરી જીંદગી ચુગ્ગરવી તેના કરતાં હું ઇર્જુતભરી મોતને વધારે પસંદ કરું છું.

દાહેર—તો, શું તું મરવા તૈયાર છે ?

તાહેરા—ખીલકૂલ તૈયાર છું.

દાહેર—તો તઈયાર થા !

એમ કહેતાંજ તે આગળ વધ્યો. તેનું ધારણું હતું કે તાહેરા તસ્વારથી ડરી જઈ તાબે થઈ જશે. પરંતુ તાહેરા તો એક તમ્મ પણ ન હતી. દાહેરે કૌંધમાં આવી તસ્વારનો ધીમે કટકો ખંજરવાળા

હાથ ઉપર લગાવ્યો. પરંતુ તાહેરા કુદીને દુર ખસી ગઈ, વાર ખાલી
ગયો. દાહેર ફરીવાર લપક્યો.....આ વખતે એક તીક્ષ્ણ
અવાજ સાંભળ્યો:—

“ખખરદાર ! રાજન ! ખખરદાર !” અજાણ સાંભળતાંજ દાહેર
અને તાહેરા એ અવાજ તરફ જોવા લાગ્યા.

મુકરણુ ૨૯ મું.

ચોગીની.

તાહેરા પર અત્યાચાર કરવા તઈયાર થએલો દાહેર “ખખરદાર”
અવાજ સાંભળી સ્થંભિત થઈ ગયો. બનેની દ્રષ્ટી આ અવાજ
કરનાર તરફ ગઈ. સામેથી ચોગીની આવી રહી હતી. તેના હાથમાંનું
ત્રીશુળ ચમકી રહ્યું હતું. આંખો રક્તવર્ણી અને કેટલાક કલાપ
અસ્તવ્યસ્ત રીતે વીખરાયેલો પડ્યો હતો. મુખ પર શીકાશ અને
અશાંતિના ચીહનો સ્પષ્ટ રીતે જણાતા હતાં.

ચોગીનીને જોતાંજ દાહેરનું મુખ શીકક પડી ગયું, અને બોલ્યો
“ઓહો ! કેણુ માતા ચોગીની ? !”

ચોગીની—હા હું ચોગીની છું.

દાહેર—આપે સેવક પર મહા કૃપા કરી.

ચોગીની—હા, પણ તમારી આંખો તમારા દીલનું પ્રતિબિંબ
પાડે છે કે અત્યારે માફ આમમન તમારે માટે નાપસંદ થઈ પડ્યું

ઉ. ઠીક અત્યારે હું તમને બીજી વાત કહેવા આવી છું.

દાહર—કહેા, માતાજી!

ચોગીની—તમે બધી જોઈને મુસલમાનોને જાહેર કરો.

દાહર એ સાંભળી ખડખડાકે હસી પડ્યો અને બોલ્યો હું ક્યાં તેમના દેશ પર ચઢાઈ લઈ ગયો હતો?

ચોગીની—અને તેઓ પણ ક્યાં તમારા પર ચડાઈ કરી આવ્યા છે?

દાહર—હા પણ સાંભળ્યું છે કે એક બડમુછીયો (મુછ વિનાનો) છોકરો લશ્કર લઈ દેખલ પર ચઢી આવ્યો છે, પણ થોડાજ વખતમાં આપ સાંભળશો કે તે માર્યો ગયો.

ચોગીની—અરસોસ ! રાજન ! જો આ કાન એવું સાંભળત તો કેવું સદ્ભાગ્ય હોત ? રાજન ! શા માટે તમે તમારા દેશના, તમારી પ્રજાના દુરમન બનો છો ?

દાહર—મારી પ્રજાનો દુરમન હું શા માટે બનું ?

ચોગીની—તમે મુસલમાન કેદીઓને શા માટે છોડી દેતા નથી ?

દાહર—કારણ કે તેઓ વગર પરવાનગીએ મારી સરહદમાં પ્રવેશ્યા છે તેથી. બલકે એવાર દીવસમાંજ હું તે બધાને કતલ કરાવી દઈશ.

ચોગીની—કાને કતલ કરશો ? રાજન !

દાહર—કેદીઓને !

ચોગીની—ક્યાં છે કેદીઓ ?

દાહર—દેખલમાં.

ચોગીનીએ એક ઠડો નિખાસ નાખતાં કહ્યું—અફસોસ ! રાજન ! દેખલ તખાહ થઈ ગયું, સમની યુદ્ધમાં ખપી ગયો, મંદીર બરબાદ થઈ ગયું, દાસીઓ અને સમનીની બે પુત્રીઓ તથા અઢળક સંપત્તિ ખલીફાની હુકુરમાં મોકલાઈ ગયાં અને જે મુસલમાનો માટે આ ઝગડો હતો તેઓ આઝાદ થઈ ગયા.

દાહર આ સાંભળી લચબીત થઈ ગયો. તે દુઃખ, શોક અને આશ્ચર્યથી પાસેના તખ્ત પર ફસડાઈ પડ્યો અને બે હાથ વચ્ચે માથું દબાવતાં બોલ્યો—“માતાજી ! આ બધું કેણે કર્યું ?”

ચોગીની—રાજન ! જેને તમે બડમુછીયો ઠોકરો કહો છો તેણે ?

દાહરે થોડી વાર શાંત રહ્યા પછી કહ્યું—માતાજી ! કંઈ પરવાહ નહિ, હું જ્યાં સુધી એ મલેચ્છો પર દેખલનું વેર નહિ લઉં, ત્યાં સુધી ઝંપીને બેસીશ નહિ.

ચોગીનીએ શોકથી માથું હલાવતાં કહ્યું—અફસોસ ! રાજન વેર તમારા જેવા પુરૂષો લઈ શકતા નથી. તમે કે જે એશઆરામમાં ફોબેલા છો, તમારા રાજમહેલમાં અનેક રાણીઓ અને અનેક રખાતો છે. અને આરામને તમે તમારા જીવનનું સાર્થક સમજ્યા છો. તમારા જેવા માણસ વેર કેવી રીતે લઈ શકે ? આ જુમી મારી પણ જન્મજુમી છે, આ જુમી પ્રત્યે મને પ્રેમ છે. હું ઈચ્છું છું કે તમે જાગૃત થાઓ, અને આ દેશને બચાવો, નહિ તો આની પણ એજ હાલત થશે જે દેખલની થઈ !

દાહર—તમે અને જેટલો જુડો કહેશો તે બરાબર છે, કારણ કે

આજ સુધી હું એશઆરામમાં કુપ્પી રહેલો હતો. પરંતુ હવે હું તે તરફ નજર પથ નહિ કરું, અને મુસલમાનો પર વેર લેવા એક મોટું ભરકર અને સેંકડો કાથીઓ હું મુસલમાનો સામે મોકલીશ, જેઓ એક પથ મુસલમાનને જીવતો નહિ છેડે.

યોગીની—જણો છો, કે આ મુસલમાનોએ શામાટે હમલો કર્યો હતો ?

હાજેર—મુસલમાન કેદીઓને છોડાવવા માટે.

યોગીની—અને રાજન ! એ મુસલમાનોએ કેદીઓને છોડાવી લીધા. હવે માત્ર આ એક છોકરી (તાહેરા તરફ ધસારો કરીને) તમારી પાસે છે. તેથી સલાહ બરેલું તો એ છે કે તેને મુહંમદ ઠાસમ પાસે મોકલી મુલૂક કરી લો.

હાજેર ગુસ્સાથી કહ્યું—ડરીને હું મુલૂક કરી લઉં ? આ છોકરી અને પસંદ છે અને હું તેને સીંધની મહારાણી બનાવીશ.

યોગીનીએ ગુસ્સાથી કહ્યું—રાજન ! સીતાને હરી જનાર રાવણનું સત્માનાસ નીકળી ગયું. શું આ છોકરી માટે તમે તમારા દેશનું સત્માનાસ વાળવા તૈયાર થશો ?

હાજેર—માતાજી ! ખત્રી રાખો, કે હું મલેઓને ચાંચની મારફત મસળી નાંખીશ.

યોગીની—રાવણ પથ એમજ કહેતો હતો,

હાજેર—પથ હું રાવણ નથી, માતાજી !

યોગીની—એ તમે તમારું સાઈ ઈચ્છતા હોય તો મુસલમાનો

માથે છેલી લગાઈ ન થઈ જાય ત્યાંજીધી આ છોકરી પર કંઈ પણ અત્યાચાર ન કરતા.

દાહર—આપની આજ્ઞા મને મંજુર છે.

ચોગીની આ સાંભળી એક પગલું આગળ વધી અને પળ માત્રમાં વાયુમાં અદ્રશ્ય થઈ ગઈ.

તાહેરા એક હાથમાં ખંજર પકડી ખુલામાં ઉભી હતી. દેખણમાં મુસલમાનોએ મેળવેલા જવણંત વિજયના સમાચારથી તેનું દીલ આનંદીત થઈ ગયું હતું અને તે મનમનિ મનમાં ખુદાનો આભાર માની રહી હતી. આ વખતે દાહેરે કહ્યું—“ તાહેરા! મેં તને નાહક સતાવી, હું તારી માથી ચાહું છું અને હવેથી હું તને કંઈ પણ ન કહીશ. ” આમ કહી દાહેર ખંડમાંથી ચાલ્યો ગયો.

તાહેરા પણ ખંજરને પોતાના વચ્ચેમાં સંતાડી એક સોફા ઉપર બેસી ગઈ અને બનેલા બનાવ અને સાંભળેલી ખબરો પર વિચાર કરવા લાગી.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

દાહરની મહાંધતા.

તાહેરાના ખંડમાંથી નીકળી દાહેર પોતાના ખંડમાં પહોંચ્યો અને ચોગીની પાસેથી સાંભળેલી હકીકત પર વિચાર કરવા લાગ્યો. તેને હજુ મુઠ્ઠી દેખણના પતન ઉપર વિચાર આવતો ન હતો, કે

દેખાને કીલ્લો મળ્યુત હોઈ સમની પાસે લશ્કર પધુ પધુ છે અને એવી સ્થિતિમાં મુઠીબર મલેચ્છો દેખલ પર વીજ્ય મેળવે એ અશકમળ નહિ પરંતુ અસંભવિત પધુ છે, અને છતાંય ચોગીનીએ સંભળાવેલી વાત ખરી હોય તો ?

આવા ને આવાજ વિચારે અને ચિંતાઓમાં કેટલાક દિવસ પચાર થઈ ગયા.

અંતે આ બાબતની ખરી ખાત્રી થવાને દિવસ આવી પહોંચ્યો. એક દિવસે રાજા દાહેર દરબાર ભરી બેઠો હતો કે સેવકોએ ખમર આપી કે મુહંમદ કાસીમ તરફથી એક કાસીદ પત્ર લઈ આવ્યો છે. તરત કાસિદને દરબારમાં બોલાવવામાં આવ્યો. કાસિદે સીંહાસન નજીક જઈ પત્ર રજુ કર્યો, દાહેરના પ્રધાન બુદ્દીમતને પત્ર લઈ તે વાંચવો શરૂ કર્યો—

“ખુદાના બંદા અને હરલાખી લશ્કરના સેનાપતી મુહંમદ બિનકાસીમ તરફથી સીંધ દેશના રાજા દાહેર તરફ.

અફસોસ છે કે આપે મુસલમાનોને કેદ કરી તેહીલના સંતોનોને સીંધ પર હુમલો કરવાનું આમંત્રણ આપ્યું. પહેલી વખતેજ જ્યારે અમારો કાસિદ પત્ર લઈ આપની પાસે આવ્યો ત્યારેજ આપે તેમને મુક્ત કરી દીધા હોત તો કેવું સારું થાત ? હવે દેખલ પર કબજો કરી લેવામાં આવ્યો છે અને ત્યાં લાંબા સમયથી કેદ કરી રાખેલા મુસલમાનોને છોડાવી લેવામાં આવ્યા છે. માત્ર તેઓમાંની એક યુવતી જેનું નામ તાહેરા છે તે અલોરમાં આપની પાસે કેદ છે, તેથી આપને માટે એજ

યોગ્ય છે કે આપ તેને માનભેર અમારી તરફ રવાના કરો. જો આપ એ પ્રમાણે કરશો તો આપણા વિરોધનો અંત આવશે, કારણ કે અમે લોકો નાહકની ખુનરૂઝી કરવાનું પસંદ કરતા નથી અને તેથી આ મિત્રભાવે લખેલા પત્ર પ્રમાણે કરશો એવી આશા છે. ”

(સહી) મહંમદ કાસીમ

આ પત્ર સાંભળી હાહરના રોમરોમમાં અગ્ની પ્રગટી નીકળ્યો. કોધીત અવાજે બોલ્યો—“ દેખલ પર વિજય મેળવી મહંમદ કાસીમ મગરૂર થઈ ગયો છે, અને તેથીજ તે આવો પત્ર લખવાની હીમત કરે છે. પરંતુ એ મલેચ્છને મારી તાઠતનો અંદાજો જણાતો નથી. મંત્રીજી ! કહી દો એ મલેચ્છને કે તાહરા મારી પાસે છે, અને મારી પાસેજ રહેશે. દુન્યાની કોઈ શક્તિ તેને મારી પાસેથી ખુચવી શકશે નહી. ”

હાહરના ગર્વ યુક્ત વેણી સાંભળી કાસીમને ગુસ્સો ચઢ્યો તેણે કહ્યું—“રાજન ! મુહંમદ કાસીમ મગરૂર નથી, પરંતુ આપ છો. કદાચ આપને આપની ફીરઓની તાઠાત અને લશ્કરની વધુ સંખ્યા ઉપર ગર્વ હશે ! પરંતુ આપ ખુદાને જીવી જાવ છો, તે મહાશક્તિ શાળા ખુદા આપની આ અતુલ અને અતુટ શક્તિને એક પળવારમાં મીટાવી દેશે. યાદ રાખો કે ખુદા હંમેશા અશક્ત અને કમજોરોને સાથ આપે છે, કારણ કે જો તે અશક્તનો સાથ ન આપે તો આપ જેવા બળીયાઓ તેમને ચગદી નાંખે. બલે આપ બળવાન હોવ અને અમે અશક્ત હોઈએ, પરંતુ યાદ રાખો કે ખુદા અમારી મદદે છે, અને જેમ અમે દેખલ પર વિજય મેળવ્યો છે તેમ આપના આખા રાજ્ય

ઉપર વિજય મેળવીશું.

દાહર—નાદન ! દેખલમાં તો કાયરો વસ્તા હતા તેથી તમે વિજય મેળવ્યો છે, પરંતુ હવે અમારા જે મહાવીરો સાથે બાથ ભીડવાની છે તેમની સાથે તો મુકાબલો કરવો પણ તમારે માટે મુશ્કેલ છે. હું તમને અને તમારા સેનાપતિને ચેતવણી આપું છું કે દેખલથી એક કદમ પણ આગળ વધશો નહિ, નહિતો એક પણ મલેચ્છ છવતો નહિ રહે.

કાસીદ—રાજન ! આપ મુસલમાનોને ઓળખતા નથી, તેથીજ આવી સલાહ બરેલી અમારી વાતને અવગણવામાં આવે છે. અમે તો એ લોકો છીએ, જેઓ ખુદા સિવાય કોઈથી ડરતા નથી. જે કામ અમે શરૂ કરીએ છીએ, તેના અંત બાવીનેજ મુકીએ છીએ. અમે તો નક્કીજ કયું છે કે તાહેરાને મુકત કરાવવી અથવાતો લડતાં લડતાં પ્રાણ આપી શહીદ થવું.

દાહર—એમ જણાય છે કે તમે બધા અહિંજ પુરા થઈ જશો.

કાસીદ—રાજન ! એજ તમારી જીલ છે. કારણ કે અમે તો તમારા રાજ્યના તખ્તને ઉલટાવ્યા વગર એક કદમ પણ પાછળ હટીશું નહિ.

દાહર—મંત્રીજી ! મગર મહામદ કાસીમને જવાબ લખો અને આ અસહ્ય કાસદને જલ્દીથી રવાના કરો.

પ્રધાન મુલ્કીમને રાજ દાહરના કહેવા મુજબ જવાબ લખી રાજને આપ્યો. રાજએ તે ઉપર પોતાની મહેર લગાવી મંત્રીને પાછો આપ્યો. મંત્રીએ તે પત્ર કાસદને હવાલે કરતા કાસદ તરત રવાના

દાહરનો ઘમંડ અને ઈસ્લામી મુજાહેદો સુસ્તાન તરફ ૧૫૧

ચર્ચ થયો.

કાસરના જવા પછી દાહરે મંત્રીને કહ્યું—“મંત્રીજી ! બેશનના રાજા સામની, સેવસ્તાનના રાજા ખીજહરા,* બુધીયાના રાજા કાકા અને બેતના રાજા મોકાને મારી તરફથી ફરમાન લખો કે તેઓ મુહંમદ કાસીમને પોત પોતાની સરહદ પર અટકાવી મુકાબલો કરે, અને મગર મુહંમદ કાસમને પકડી કતલ કરી તેનું માથું અમારી તરફ રવાના કરે.

બુદ્દીમન—“મહારાજાની આજ્ઞા પ્રમાણેજ કરવામાં આવશે.” એ પછી તેણે પોતાના નાયબ મંત્રી સીસાગરને બોલાવી મહારાજાની આજ્ઞા સંભળાવી.

થોડાજ વખતમાં બધા ફરમાનો તઈયાર કરવામાં આવ્યા. અને તરતજ તે કાસરો મારફતે બીન્ન બીન્ન સ્થળે રવાના કરવામાં આવ્યા.

પ્રકરણ ૩૧ મું.

દાહરનો ઘમંડ અને ઈસ્લામી મુજાહેદો સુસ્તાન તરફ.

મદાંધ રાજા દાહર તરફ કાસીદ રવાના થયો અને તેનો તિરસ્કાર બંધો જવાબ લઈ પાછો કર્યો તે દરમિયાન મુહંમદ કાસીમ લરકર સાથે ટેબલથી રવાના થઈ બેશન તરફ કુચ કરી રહ્યો હતો, ટેબલ અને

---

* એ રાજા દાહરનો ભત્રીજા હતો જેનું મૂળ નામ વિજયરામ હતું.

મેરન વચ્ચે વગભગ ૬૪ માઈલનું અંતર હતું. અને તેથી દરરોજ ૧૦ માઈલના હીસાબે તેઓ ૭ કે સાત દીવસમાં મેરનની સીમાએ જઈ પહોંચ્યા. મુહંમદ કાસીમ એક સેનાપતિ હોવા છતાં બહુ દયાળુ હતો અને તેથી તે પોતાના લશ્કરને બહુ હેરાન કરવાને બદલે ધીમે ધીમે અને રાહતથી કુચ કદમ કરતો હતો.

જે હેતુસર ઈસ્લામી લશ્કરે દેખલ ઉપર ચઢાઈ કરી હતી તે હેતુ તો પાર પડી ગયો હતો એટલે કે સીંદલદ્વીપથી આવેલા જેટલા મુસલમાનો દેખલમાં કેદ હતા તે બધાને મુહંમદ કાસીમે મુક્ત કરી દીધા હતા હવે માત્ર એક મુસ્લિમ ક્રમારીકા તાહેરા અલોરમાં દાહેર પાસે કેદ હતી તેને મુક્ત કરાવવાનું કામ બાકી હતું, અને તેથી જ તેણે દાહેર પાસે કાસીદ મોકલી તાહેરાના છુટકારાની માગણી કરી હતી. જે દાહેરે ડહાપણુ વાપરી તાહેરાને મુક્ત કરી દીધી હોત તો ખુદ જાણે આજે હિંદનો નકશો કેવા પ્રકારનો હોત? પરંતુ દુર્ભાગી દાહેર ભાગ્યની અકળ કળા અને ઈસ્લામીઓની ચઢતી દશાનું માપ ન કરી શક્યો, અને તેણે તાહેરાને મુક્ત કરવાનો ઈન્કાર કર્યો.

અમે ઉપર જણાવી ગયા છીએ જે હજમજને પત્ર વહેવારની એવી સુંદર વ્યવસ્થા કરી હતી કે બસરાથી લઈ હિંદુસ્તાનના સીંધ પ્રાંત સુધી પાંચ પાંચ માઈલના અંતરે એક એક ચોકી કાયમ કરી બે બે ઘોડેસ્વારો મુકરર કર્યા હતા, જેઓ હજમજનો પત્ર મુહંમદ કાસીમ તરફ અને મુહંમદ કાસીમનો પત્ર હજમજ તરફ બહુજ ટુંકા સમયમાં પહોંચાડતા. તેમજ આ વ્યવસ્થાના કારણે હજમજને ઈસ્લામી લશ્કરના હલન ચલન સંબંધે પણ ત્વરીત વેગે માહિતી મળતી રહેતી.

જ્યારે હજમજને જણાયું કે મુહંમદ કાસીમે દાહેર પાસે

તાહેરાની મુક્તીની માગણી કરી સુલેહ સંબંધી કાસદ મોકલ્યો છે, ત્યારે હનગળે મુહંમદ કાસમને એક ઠપકાનો પત્ર લખ્યો, જેની મતલબ નીચે પ્રમાણેની હતી:—

પ્રિય પુત્ર

હું એ સાંભળીને બહુ ખુશ થયો છું કે તમોએ રાજ દાહરને સુલેહ માટે લખ્યું, પરંતુ યાદ રાખો કે તમારી એ ઉદ્ધાર-દીલીનો અર્થ તે તમારી કમળેરી ગણશે. તમે એવા કાવત્રાખાને અને કપટીઓનાં મુદકમાં છો, કે આવાં બર્થ સલાહના કહેણ તમારા માટે નુકશાનકારક થઈ પડશે- બીજી એક વાત યાદ રાખો કે જ્યારે દાહરના કે તેના તાખાના કોઈ પણ રાજ સાથે ખુલા મેદાનમાં મુકાબલો થાય અને દુરમનો તમારી સામે હાથીઓનું લશ્કર મુકે તો તેવે વખતે તમારા લશ્કરના બધા ઘોડાની આંખોએ ‘અંધારપટી’ બાંધવી કે જેથી ઘોડા, હાથીઓથી ચમકે નહિ અને તમે સહેલાઈથી બાલાવતી હાથીઓ પર હુમલો કરી શકશો. વળી સિંધુ નદીને કાંઠે જ્યારે તમે પહોંચો ત્યારે ત્યાંના એક કલમી નકશો મને મોકલી આપશો કે જેથી હું તે સંબંધી અગત્યની સુચનાઓ મોકલી શકું.

(હનગળ)

મુહંમદ કાસીમે આ પત્ર આપ્યા લશ્કરને વાંચી સંભળાવ્યો. અમે ઉપર જણાવ્યું તેમ ખેડના રાજ સામની જેણે પ્રથમથીજ હનગળ સાથે સુલેહ કરી હતી અને જેણે મુહંમદ કાસીમ હીંદમાં આવતાંજ અનાજ વીગેરે દરેક પ્રકારની ખાદ્ય સામગ્રીની મદદ કરી

હતી, તે મુહંમદ કાસીમના આગમનની ખબર સાંભળી પોતાનાં દરવારીઓ સાથે મુહંમદ કાસીમ પાસે આવ્યો અને જણાવ્યું કે દાહેર પાસેથી જવાબ લઈને આવેલા કાસદને પણ અત્રેજ રોકી લેવામાં આવ્યો છે તેમજ દાહેર તરફથી મને પણ હુકમ મળ્યો છે કે ચરહદ પર મુહંમદ કાસીમનો મુકાબલો કરવો.

આ હકીકત સાંભળી મુહંમદ કાસીમ સમજી ગયો કે હજીજના લખવા મુજબજ દાહેર પોતાના સલાહના કહેણને ઈસ્લામી લશ્કરની કમળેરી સમજી ગયો છે આથી તેણે નક્કી કર્યું કે હવેથી એવી સલાહ માટે કદી પણ પેશકદમી કરવી નહિ, એ પછી તેણે કાસદ પાસેથી પત્ર લઈ વાંચવો શરૂ કર્યો જેની મતલબ નીચે મુજબ હતી.

ઓ દુધમળ બાળક !

દેખલ પર વિજય મેળવી તું બહુ પુલ્કારી ગયેલો દેખાય છે, પણ તારે જણવું જોઈએ કે દેખલમાં ખાસ કરીને વેપારી લોકો રહેતા હોવાથી લગ્નચા બહુ ઓછા હતા અને તેથી તું દેખલ પર જીત મેળવી શક્યો. પણ હવે શું તારી એટલી હીમ્મત ચર્ધ ગઈ છે કે તું અમને ધમકી આપી તાહેરાન્ની મુક્તીની માગણી કરે છે ? દાહેર પર વિજય મેળવવાની બાઈ કલ્પના તારા દિલમાંથી કાઢી નાંખજે, કારણ કે જ્યારે સિંધી વીરોનો મુકાબલો થશે, ત્યારેજ તને જણાશે કે હીંદી મહાવીરો સાથે કેમ લડી શકાય છે. જો તું તારી અને તારા લશ્કરની જાંદગી ચાહતો હોય તો હજી પણ પાછો ચાલ્યો જ, નહિ તો એક પણ મલેચ્છ જીવતો નહિ રહી શકે. તારા જેવા

દાહરનો ધમંડ અને ઇસ્લામી મુળહોદ્દા સુરતાન તરફ રૂબરૂ

પ્રમુખ તથાખલાને હરાવવા માટે તો મારો પુત્ર જન્મસિંહજી * બસ છે, કારણ કે તે એટલો બળવાન અને શુરવીર છે કે તેનાથી આખા સિંધ દેશના રાજાઓ કંપે છે. વળી અમારી પાસે હાથીઓનું એટલું મોટું લશ્કર છે કે તેનો એકજ ધમારો તારા લશ્કરને ધુળમાં રમદોળી નાંખશે. ”

(મહારાજા દાહર)

મુહંમદ કાસીમ આ પત્ર વાંચી હસ્યો અને મોઢ્યો કે દાહરને ચોતાના લશ્કરના બળપર અને પુત્રની શક્તિ પર ધમંડ છે, પરંતુ જેઓ હજારો માર્દાવી માત્ર ખુદાને બરોસે અહીં સુધી ધમારો લઈ આવ્યા છે, તેઓ એની ચોકળ ધમકીઓથી ડરે તેમ નથી.

સમનીએ જણાવ્યું કે—“ રાજા દાહરનો એવો પશુ હુકમ છે કે આપને જીવતા કેદ કરે અથવા આપનું માથું દાહર સમક્ષ મોકલે.”

મુહંમદ કાસીમ—એથીજ જણાય છે કે દાહર મારાથી ડરે છે. ઠીક, અગર ખુદાએ ચાલું તો હું એનું ગર્વ-મુક્ત માથું હજીજાન પાસે મોકલીશ.

બેરનમાં મુહંમદ કાસમે થોડા દીવસ પડાવ નાંખ્યો કે જેથી લશ્કર આરામ લઈ શકે, પરંતુ અસલમને માટે એક એક પળ એક વરસ જેવી વીતતી હતી. તે જેમ બને તેમ જલ્દીથી તાહેરાને મુક્ત કરવા ચાહતો હતો, આથી બે દીવસ વીતતાંજ તેણે મુહંમદ

* એનું મૂળ નામ કેશવ હતું, અને તે દેખાવાના કિસ્સામાંથી રાતોરાત નાસી ગયો હતો. કદાચ દાહરને ખરી હકીકત જણાવા પામી નહિ હોય.

કાસીમને કુચ કરવાની વીનંતી કરી.

દેખણમાં અસ્લમ અને તેના સાથીઓને મુક્ત કરાવ્યા પછી મુહંમદ કાસીમને અસ્લમ તરફ બહુ મિત્રલાવ થઈ ગયો હતો અને અસલમને પાંચસો સવારોનો અફસર બનાવી દીધો હતો, અથી અસલમની વિનંતી મુજબ મુહંમદ કાસીમે ખીજે દીને લશ્કરને કુચ કરવાનો હુકમ આપ્યો.

બેરુનથી આગળ વધતાં સેવસ્તાનની હદ શરૂ થતી હતી જેનું પાટનગર બેહરુન હતું આ બેહરુન, સેવસ્તાનના કીલ્લાની નજીકજ હતું. સેવસ્તાનની રાજ લગામ દાદેરના લત્તીજ રાજા ખીજરાય* પાસે હતી.

ખીજે દીવસે ઇસ્લામી લશ્કરે કુચ શરૂ કરી. સૌથી આગળ અસલમની ટુકડી, પછી અબ્દુર્રહમાનની પછી મુશ્તાનુલ અબ્દુલ એ પછી હિન્દ, એ પછી ખુઝેમા. પછી મુહંમદ કાસીમ અને સૌથી છેલ્લે મુજબાના ટુકડી હતી. સામની બેરુનમાંજ રહ્યો પરંતુ ઇસ્લામી લશ્કરને બેઠતી બોરાક સામગ્રી વીગેરે પુરી પાડતો રહ્યો. આવી રીતે ઇસ્લામી લશ્કર સેવસ્તાન તરફ આગળ વધ્યું.

પ્રકરણ ૩૨ મું.

સેવસ્તાનમાં ગભરાટ.

ઈસ્લામી લશ્કર સેવસ્તાન તરફ કુચ કર્યાના સમાચાર વાચુ વેજે આખા સિંધમાં પ્રસરી ગયા. દેખાણની ઝળકતી ફતેહ અને સેવસ્તાન તરફ ઈસ્લામી લશ્કરની રવાનગીના સમાચારથી હિંદુ કામમાં ભયની ઝાવણી ફેલાઈ ગઈ. નાના નાના સામકાઓનાં લોકો પોતાના ગામ છોડી આબુખાબુના પ્રદેશમાં નાસી જવા લાગ્યા. કેટલાક તો બાબાજીઓ તરફ નાસી છુટ્યા. જાણે આખા દેશમાં વિચ્છવ પ્રગટ્યો હોય તેમ ચોતરફ અશાંતિના પુર ચઢી રહ્યા હતાં. આ વખતે સેવસ્તાનના પાટનગરમાં હાહેરનો ભત્રીજો રાજા બીજયરાય હતો. તેણે જ્યારે સાંભળ્યું કે મુહંમદ કાસીમનું લશ્કર પુરવેગથી સેવસ્તાન તરફ આવી રહ્યું છે ત્યારે તેના હાંજા ગગડી ગયાં. તેણે તરત પોતાના સેનાપતિ અને પ્રધાનને બોલાવી મંગાવ્યા. મંત્રી આવતાંજ રાજાએ પૂછ્યું.

“કેમ મંત્રીજી ? સાંભળ્યુંને કે મુહંમદ કાસીમ મલેઝ્છાનું લશ્કર લઈ સેવસ્તાન તરફ આવી રહ્યો છે ?

મંત્રી—જી હકીકત ! અને મેં તો એ પણ સાંભળ્યું છે કે એરનના રાજા સામનીએ મુહંમદ કાસીમ સાથે મુલેહ પણ કરી લીધી છે ! !

રાજા—મંત્રીજી ! સામનીએ કામ અને દેશનો ભયંકર દ્રોહ કર્યો છે. એમ પણ સાંભળ્યું છે, કે તે દેશદ્રોહીએ મલેઝ્છ મુસલમાનોને ખોરાક અને બીજી સમગ્રીની વ્યવસ્થા પણ કરી આપી છે.

મંત્રી—મહારાજ એ સાચી વાત છે.

રાજા—હું સમજી શકતો નથી કે સામની મહેલોને મદદ કરવા કેમ તૈયાર થઈ ગયો ?

મંત્રી—એ બેઠો ઈશ્વરજી બાણી શકે છે.

રાજા—મને લાગે છે કે એ મુસલમાનોથી ડરી ગયો હશે. એમજ હોય તો ખરેખર તેણે બારે નામદી ખતાવી છે.

મંત્રી—એણેજ નામદી ખતાવી છે એવું કંઈ નથી પણ આપણા સેવસ્તાનવાસીઓ પણ કામરતા ખતાવી રહ્યા છે.

રાજા—(આશ્ચર્યથી)—શું ?

મંત્રી—એજ કે મુસલમાનો તો હજી આગ્યા પણ નથી અને આપણા ગામો ઊજળડ થતાં ચાલ્યાં છે. અને લોકો રાજપુતાના અને આદિવાસી તરત નાસી છુટ્યા છે.

રાજા—એ એમની નામરદાઈ અને કામરતાપણું જો.

મંત્રી—નહિ મહારાજ ! એમાં એમનો વાંક નથી.

રાજા—કેમ ?

મંત્રી—કારણ કે તેમના રક્ષણ માટે લશ્કર મોકલવામાં આવ્યું નથી.

રાજા—તો શું તે લોકો પોતાનું રક્ષણ કરી શકતા નથી ?

આ વખતે સેનાપતિ પણ આવી પહોંચ્યો હતો તેણે પોતાનું સ્થાન લેતાં કહ્યું—

મહારાજ ! આપણી પ્રજા ઉપર મુસલમાનોની એવી ખાક મેસી ગઈ છે કે મુકાબલો કરવાનો બદલો પીઠ બતાવવાનું જ પસંદ કરે છે.

રાજા—એવા કાયરોને વીંધી નાખવા બેઠોએ.

સેનાપતી—મહારાજ જો ગામડાના લોકોનું રક્ષણ કરવામાં આવે અને તેમની મદદ માટે લશ્કર મોકલવામાં આવે તો તેઓ અમને બારે મદદ કરી શકે તેમ છે.

રાજા—તદન નકામી સલાહ છે. હું એવા ટાઇ પશુ હિંદુની મદદ નથી કરી શકતો જે મુસલમાનોથી ડરતો હોય.

મંત્રી—પરંતુ, મહારાજ ! જો આપણી પ્રજાનું રક્ષણ નહિ કરવામાં આવે તો તેઓ બીજા દેશોમાં નાસી જશે અને આપણો આખો પ્રાંત વેરાન બની જશે.

રાજા—મંત્રી, અને સેનાપતી ! હું તો મારા દેશમાં એવા વીર પુરુષો જોવા ચાહું છું જેઓ મુસલમાનોને પુરજ કરી નાંખે.

સેનાપતી—મહારાજ ! આખા સેવસ્તાનમાં એવો એક પણ માણસ મળવો મુશ્કેલ છે.

રાજા—(ગુસ્સાથી)—તો શું હિંદુઓ એટલા બાયલા બની ગયા છે, કે પછી મુસલમાનો બહુજ બહાદુર છે ?

સેનાપતી—મહારાજ ! એ બને વાતો છે.

મંત્રી—મહારાજ ! આપે મુસલમાનોની હિતી ગાથાઓ તો સાંભળી હશે ?

રાજા (અદૃશ્ય કરતાં)—મંત્રીજી ! હુન્યારમાં હિંદુઓ કરતાં

બહાદુર કેમ બીજી કોઈ છેજ નહિ.

મંત્રી અને સેનાપતીને રાજના આ ઓકરવાદી બરેલાં વેણ લાખ્યાં. સેનાપતીના મુખપર ગંભીરતા છવાઈ ગઈ. રાજા વિજયરામ જીવાન હતો. તે હંમેશાં મુરા અને મુંઢસીઓમાં મસ્ત રહેતો. તેને અનેક રાણીઓ હતી. તે ઉપરાંત અનેક મુંઢર રખાતો હતો. જ્યે તેનો મહેલ રૂપસુંદરીઓના અખાડા સમાન હતો.

સેનાપતીએ ક્યવાઈને ગંભીરતાથી કહ્યું—મહારાજા મુસલમાનોએ ફેબલ જેવા મજબૂત મથક પર વિજય મેળવી તેમની બહાદુરીની શાખીતી આપી દીધી છે.

રાજા—મલેરછોની બહાદુરીના વખાણુ મારે સાંભળવાં નથી. હું તેમની સાથે લડવા તૈયાર છું, સેનાપતીજી ! કહો તમારું સૈન્ય તૈયાર છે?

સેનાપતી—મહારાજા ! જાહેર રીતે તો તઈયાર છે, પરંતુ તેમના દીલની વાત તો ભગવાન જાણે.

રાજા—કેમ ?

સેનાપતી—કારણ કે મહારાજા ! હિંદુઓ મુસલમાનો સાથે ખુદા મેદાનમાં મુકાબલો કરવા તઈયાર નથી.

આ વખતે રાજ્ય મહેલની બહારથી પુષ્કળ ઘોડાટ અને શોર-બકોરનો અવાજ સંભળાયો.

રાજાએ સેનાપતીને કહ્યું—સેનાપતીજી ! જરા જુઓ તો એ શું મામલો છે ?

સેનાપતી—મહારાજા ! હમણાંજ જોઈને આવું છે.

પ્રકરણ ૩૩ મું.

ધરલામી લશ્કર આવી પહોંચે .

રાજા પાસેથી નીકળી સેનાપતી બહાર આવ્યો અને ઘરવાળા આગળ જતાં સેંકડો પ્રજાજનોને એકત્ર ચર્ચ પોકારો કરતા અને શોર બકાર કરતા જોયા. સેનાપતિએ પુછ્યું.

“ તમે શા માટે આવ્યા છો ? અને તમને શું જોઈએ છે ? ”

એક વૃદ્ધ પ્રજાજને આગળ આવી હાથ જોડતાં કહ્યું—
“ અમે મહારાજને કંઈ અરજ કરવા માગીએ છીએ. ”

સેનાપતિ—હીક, હું હમણાંજ મહારાજને ખબર આપું છું.

સેનાપતિએ અંદર આવી બીજયરાયને કહ્યું—“ મહારાજ ! પ્રજાજનો આપને મળવા માગે છે. ”

આ સાંભળતાં રાજા તરત ઉઠ્યો અને સેનાપતી તથા મંત્રી સાથે બહાર આવ્યો. રાજાએ મહેલના ચણતરા પર ઉભા રહી પુછ્યું—
‘ શું છે ? ’

રાજાને જોતાં પ્રજાજનોએ હાથ જોડી નમન કર્યું. રાજાએ પુછ્યું—“ મારા વિશ્વાસુ પ્રજાજનો ! તમે શું માંગો છો ? ”

પેલા વૃદ્ધ પ્રજાજને આગળ આવી કહ્યું—“ અન્નદાતા ! અમે એટલા માટે આપની પાસે આવ્યા છીએ કે મુસલમાનોનું લશ્કર બહેરજ સામે આવી પહોંચ્યું છે.....”

રાજા આ શબ્દો સાંભળતાંજ દીગ્બુદ્ધ થઈ ગયો. તેણે આશ્ચર્યથી કહ્યું—“ શું મલેઓનું લશ્કર બહેરજ સામે આવી ગયું છે. ”

વૃદ્ધ—હા અન્નદાતા !

રાજા—આશ્ચર્યકારક થટના છે. ? !

વૃદ્ધ—અન્નદાતા ! એમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું કશું નથી. મુસલમાનો મનુષ્ય નથી પણ રાક્ષસો જેવા છે. તેઓ ધડીમાં બંદીયાં અને ધડીમાં ત્યાં હોય છે.

રાજા—હીક, તો તમે શું કહેવા માગો છો ?

વૃદ્ધ—અન્નદાતા ! અમે આપના પ્રજાજનો આપની પાસે વિનંતી કરવા આવ્યા છીએ કે કૃપા કરી મુસલમાનો સાથે મુલેહ કરી લેવામાં આવે. x

આ સાંભળતાં રાજા ક્રોધથી રાતો પીળો થઈ ગયો અને મુસ્લામી પ્રેમકાર્યો-મુલેહ કરી લઉં ?...કોની સાથે ?...મલેન્ડો સાથે ?...નહી...નહી...કદી નહિ ! !

વૃદ્ધ—અન્નદાતા ! આપે સાંભળ્યું હશે કે દેખાલનો કાલ્સો મુસલમાનોએ હતેહ કરી દીધો છે, ચેરનના રાજા સામનીએ મુસલમાનો સાથે મુલેહ કરી મેતાની પ્રજાને મહા આનર્થમાંથી બચાવી લીધી છે. અન્નદાતા ! આપણા પુરાણા પુસ્તકોમાં લખ્યું છે કે મુસલમાનો જિંદા ઉપર કબજો કરશે અને તેથી એ અન્નદાતા પ્રજાને બરબાદીમાંથી બચાવવા આપ મુલેહ કરી લો. ઇસ્લામી ઇસ્લામી બરકરના સેનાપતિને તેમના વાઈસરોયે પણ હુકમ આપ્યો છે કે જેઓ તમારી પાસે મુલેહની માગણી કરે તેની સાથે હંમેશાં મુલેહ કરી લેશો, તેથી અન્નદાતા ! જો આપણે સુતહની માગણી કરીશું તો ઇસ્લામી બરકરનો વડો તે તરત કશુલ કરશે.”

વૃદ્ધ પુરુષના શબ્દોથી રાજાના શેમે શેમમાં ક્રોધામી પ્રગટયો હતો. વૃદ્ધ પોતાનું બોલવું પુણી કરતાંજ રાજાએ કહ્યું—તમે દિંદુઓ, મુસલમાનોથી ડરો છો અને તેથી આજે તેમના વખાણ કરી રહ્યા છો. ધીક્કાર છે તમને, શરમ છે તમને. એક સાચો દિંદુ કદી પણ મુસલમાનના વખાણ કરી શકે નહિ. હું એક રજપુત છું અને મુસ્લિમો સામે ઉભો રહી પ્રતિજ્ઞા લઉં છું કે હું કદી પણ મુસલમાનો સાથે મુલેહ કરીશ નહિ, બલકે તેમની સાથે લડીશ અને તેમને સિંધ દેશમાંથી કાઢી મુકીશ, અથવા લડતાં લડતાં મારા પ્રાણનો ભોગ આપીશ. હું તમને બધાને પણ કહું છું કે તમારા દેશ અને તમારા ધર્મને બચાવવા તૈયાર માટે થઈ જાઓ, વિરતા પુરવંક મેદાનમાં નીકળો, મુલેહના કાયરતા બરેલા વિચારો ત્યાજો અને હથિયાર પકડો, બોલો, તમને બધાને એ મંજૂર છે ?

સેંકડો પ્રજાજનોમાંથી કાઠએ પણ જવાબ ન આપ્યો. જાણે રૂંનાટો જવાબ ગયો હોય તેમ બધેબધે સુપડીદી પથરાઈ ગઈ.

આ વખતે કીલ્લા બહારથી ઘોર ગજના સંભળાઈ અને બધાએ સાફ રીતે મુસલમાનોનો “ અલ્લાહો અકબર ” નો મનનભેદી અવાજ સાંભળ્યો.

અલ્લાહો અકબરનો અવાજ સાંભળતાંજ ગજરાટ ફેલાઈ ગયો. રાજાએ મંત્રી અને સેનાપતિ તરફ ફરી કહ્યું “ અરસોસ ! આપણે જેખાતરજ રહ્યા અને શત્રુઓ આવી પહોંચ્યા. જાઓ, જલદી જાઓ અને કીલ્લાનો દરવાજો બંધ કરાવો અને કીલ્લાના ભુરજો પર લશ્કર મોકલી આપો. હું પણ તમારી પાછળજ આવી પહોંચું છું ” એવો

તેણે પ્રજાજનો તરફ ફરીને કહ્યું “ આ વખત વાતો કરવાનો નથી દુરમનો ઠેઠ આવી પ્રુઆ છે. જે આવે સમયે આપણે પણ સુલે માટે કહેવડાવીશું તો તેઓ કદાચ નહિ માને. થોડો સમય રાજાઓ અને હાલને માટે કીલાનું રક્ષણ કરવા તૈયાર થઈ જાઓ તમે બહાદુર છો, અને બહાદુરોના વંશજ છો, માટે તમારી બહાદુરી અને વીસ્તારને કલંકનો ઝાઘ ન લગાડો. ”

પ્રજાજનોમાં રાજાના આ બાષણથી જીસ્સો પ્રેરાયો. તેઓ રાજા “ બીજરાયની જય ” પોકારતા વિખરાઈ ગયા, એ પછી રાજાએ પણ પોતાનો થોડો મંગાવ્યો અને થોડાક ઘોડેસ્વાર સીપાઈઓ સાથે કીલા તરફ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૩૪ મું

મુકાબલો.

જ્યારે રાજા બિજરાય કીલાના જીર્ણ આગળ પહોંચ્યો ત્યાં હિંદુ સૈનીકો જીર્ણના બાકીરામાંથી મુસલમાનોને જોઈ રહ્યા હતા જ્યારે કેટલાય હિંદુ સર્જનીકો મહારાટ અને બીકની હાલતમાં આગ લેમ દોડી રહ્યા હતા. રાજાના આવી પહોંચતાંજ સેનાપતિ નજી આવ્યો. રાજાએ કીલા ઉપરથી જોયું તો ૫૦૦ કે ૭૦૦ મુસલમાનોની એક ટુકડી લીલો દરિયામાં ઝડો ફરકાવતી રવાના અને દમરૂ સાથે નજીક આવી રહી હતી. આ ટુકડીને મોખરે નવજવાન અસલમ હાથમાં દરિયામાં ઝડો લઈ દમામબેર ચાલતો હતો. અ

દુકડીએ કીજ્ઞાની સામે આવી, તીરના મારાથી દુર રહે એટલે છેડે પડાવ કર્યો અને ઢાવણી નાંખવા માંડી.

મુસલમાનોની આટલી નાની સંખ્યા જોતાં રાજા બિજ્જરામના મુખ પર તીરસ્કારનું હાસ્ય ફરક્યું અને તેણે સેનાપતિને કહ્યું:-

“ સેનાપતિ ! મલેચ્છો ધણા થોડા છે, લશ્કર એકદમ તૈયાર કરી તેમના ઉપર હુમલો કરી દે ! ”

સેનાપતિ—મહારાજ ! કદાચ મુસલમાનોનું લશ્કર આસપાસમાં ધુપાયલું હશે તો ?

રાજા—તમે તેની શીકર ન કરો. તમારી સાથે દસ હજાર માણસનું લશ્કર લઈ કીજ્ઞાના દરવાજા ખોલી નાખો અને તારકાલીક હુમલો કરી કલેઆમ ચલાવો.

સેનાપતિ નમન કરી ચાલ્યો ગયો. થોડીજવારમાં કીજ્ઞાના દ્વાર ઉઘડી ગયાં અને મુસલમાનોની નાની સંખ્યા જોઈ જોશમાં આવી ગયેલા હિંદુઓ ઉત્સાહભરે ખહાર નીકળ્યા.

આ વખતે મુસલમાનો તંબુ નાંખવામાં મશગુલ હતા. હિંદુઓને કીજ્ઞાની ખહાર નીકળતાં જોતાંજ તેઓ તંબુનું કામ પડતું મુકી હારખંધ ગોઠવાઈ ગયા. હિંદુ લશ્કર પણ તેમની સામે ગોઠવાઈ ગયું. અને લશ્કરો એટલા અંતરે હતા કે તીરથી એક બીજા ઉપર આરો ચલાવી શકે. હિંદુ લશ્કરની સંખ્યા ૧૦ હજાર કરતાં ઓછી ન હતી, જ્યારે મુસલમાનોની આ દુકડી માત્ર ૫૦૦ કે ૭૦૦ ની હતી. અને આ નાની સંખ્યાને પોતાની સામે જોઈ હિંદુ સંઘનીકા મર્વથી પુલાઈ ગયાં હતા. લશ્કર ગોઠવાઈ જતાંજ રાજા ત્વરિત

વેગે આવી પહોંચ્યા. તેણે આવતાં જ સેનાપતિને હુકમ આપ્યો કે મુઢ શર કરવામાં આવે, તરતજ “ હર હર મહાદેવ ” અને ‘ રાજા વિજયરાયની જય ’ ના પોકારો સાથે હિંદુ લશ્કરે તીરનો ભયંકર મારો શર કર્યો. સામે બાજુ અસ્લમ અને તેની દુકડી પણ તઈયાર હતી. “ અલ્લાહો અકબર ” ની ઝગમગેદી ગર્જના સાથે આ નાનકડી દુકડીએ કમાન પર તીર ચઢાવ્યા અને ખીજી ગર્જના સાથે એક સાથે તીર છુટ્યા. બંને એક જ કમાનમાંથી અનેક તીર છુટતા હોય તેમ એક સાથે નીકળીને તીર હીંદુ લશ્કર પર જઈ પડ્યા અને કેટલાક સંઘનીકોને ધાવણ કરી દીધા. મુસલમાનો તરફથી છુટેલા આ તીરથી હિંદુ લશ્કરમાં ધભરાટ ફેલાઈ ગયો. આ પળે મુસલમાનોએ “ અલ્લાહો અકબર ” ની ખીજી ગર્જના સાથે આગળ વધવા માંડ્યું. તેઓ દુરમનોના તીરને બચાવવા ગયા. સામે તીર છોડતા ગયા અને ઝડપ ભેર આગળ વધતા ગયા. જોત જોતામાં આ નાનકડી દુકડી એટલી નજીક આવી પહોંચી કે હવે તીરંદાજી નકામી થઈ પડી અને બંને પક્ષોએ તાતી તલવારો ખેંચી કાઢી.

સીધી સમક્ષીરો અને અરબી તલવારો વચ્ચે તણખા ઝરવા લાગ્યા, જોગ જોતામાં કપાયેલાં શાંધાં, હાથ અને પગથી જમીન રક્તવર્ષી થઈ પડી. હરહર મહાદેવ અને અલ્લાહો અકબરની ગર્જનાથી આકાશ ગુંજી ઉઠ્યું.

મુઢ પોતાના પુરા રંગમાં પ્રગટી ઉઠ્યું. ઇસ હજાર વતન-પરસ્ત હીંદુ સંઘનીકો સામે મુઢીબર તોહીદ પરસ્તો ઝગમગે રહ્યા. પરંતુ નાનકડી સંખ્યા ક્યાં મુઢી મુકાબલો કરી શકે ? હિંદુ

સૈનના એક જખખર ધસારા સાથે મુસલમાનોના પગ ઉખડી ગયા અને તેઓ પોતાની ખવણી કુધી પાછળ હઠી ગયા.

દુકડીના નવજવાન સરકારે આ હાર જોઈ, હજુ મુઠ્ઠી અસલમ જે સ્થાને ઉભો હતો ત્યાંજ ઉભો ઉભો લડી રહ્યો હતો. તેના એક હાથમાં ઇસ્લામી ઝંડો પવનમાં ફરફરી રહ્યો હતો અને બીજા હાથમાં તેની લોહી તરસી તલ્વાર હિંદુઓના ધડ અને માથા વચ્ચે અંતર કરી દેતી હતી. તેના અરખી ઘોડો તેના દરેક ઇશારે વિજ્ઞાનીની માફક ધુમી રહ્યો હતો. અસલમે પોતાના લશ્કરને પાછળ હઠતાં જોઈ લલકારી કહ્યું “ ઓ તોહીદના સંતાનો ! શું પરદેશમાં આવી રીતે કાયરતા બતાવી ઇસ્લામી વીરતા પર કબજોનો કબ લગાડવો છે ? શું ખુદાના કરતાં તમે આ હિંદુઓથી વધારે ડરો ડરો છો ? શું જન્મતને બદલે દોઝખને વધુ પસંદ કરો છો ? આવો, ઓ ઇસ્લામના સિંહો ! પાછળ હઠી નામરદી સાથે મરવા કરતાં હુમલો કરી વીરતાથી મરો અને શહીદીના કપાને પામો. ”

અસલમના શબ્દોએ પાછા હઠતા લશ્કરમાં નવો પ્રાણ પુક્રમે. અણાહો અકબરની ગર્જના સાથે ઇસ્લામી લશ્કર હવે આગળ વધ્યું અને પછી તો હિંદુઓના હોશ ઉડી મયા. ઘોડીવાર પહેલાં પાછું હઠતું સર્ધન્ય આટલી જલ્દી આગળ ધસી આવશે એવો જેમને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો તેઓ આ નવા ધસારાથી અને મુઠ્ઠીભર મુસ્લિમોની હિંમતથી ચકીત થઈ ગયા. તલ્વારો અથડી પડી, ચીલુગારીઓ કરવા લાગી. ખુનની ધારો ઉડવા લાગી. ચીસોથી મેદાન બચંકર બાસવા લાગ્યું. આ વખતે નજદીકથી અટલાહો અકબરની ગર્જનાનો ઘોર નાદ સંભળાયો. હિંદુઓના કાન ઉંચા થઈ ગયા.

તેમણે પેઢાંની દીશાએ જોયું. તો ઈસ્લામી ઝડો દરકાવતું એક લશ્કર મળનાઓ કરતું મુઢ મેદાન તરફ આવી રહ્યું હતું. ઈસ્લામી લશ્કરમાં એ પાંચી દુકડીના આગમનથી જોશ ફેલાઈ ગયો. જ્યારે હિંદુઓના દાલ એસી ગયા. જોત જોતામાં અબ્દુલ્લ રહેમાન ખીન સલમ એક હજાર શુરવીર સીંહો સાથે મેદાનમાં આવી ઉભો. મેદાનમાં આવતાંજ મામલો સમજી ગયો અને તરતજ અક્ષાહા અકબરની મળના સાથે આ નવું સર્ધન્ય હિંદુઓ પર તુટી પડ્યું. હવે હિંદુઓની હિંમત તુટી ચુકી હતી. તેઓ લડતાં લડતાં પાછા હઠવા લાગ્યા. સેનાપતી અને રાજાએ પુષ્કળ મહેનત કરવા છતાં લશ્કર આગળ નજ વધ્યું. અંતે રાજા પણ લશ્કર સાથે જોડાયો અને હિંદુઓ પોનાના જંગી સર્ધન્ય છતાં કીલ્લામાં નાસી ભરાયા.

હિંદુઓને મેદાન મુકી નાસી જતા જોઈ મુસલમાનો ચટકી ગયા અને પીછો કરવાનું મુનાસખ ન ધાયું, બલકે ખુલા મેદાનમાં હિંદુઓને આપેલી આ ભયંકર હાર માટે ખુદાનો શુકાના અદા કર્યો અને અસલમ તથા અબ્દુરહેમાનની દુકડીઓએ મળી જાવણી નાખવાનું અધુરું કામ આગળ ચલાવ્યું.

ખીજ હાથ પર હીંદુ લશ્કરે કીલ્લામાં ધુસી જઈ કીલ્લાના દાર બંધ કરી દીધાં.

પ્રકરણ ૩૫ મું.

જીવ સંટોસરનો પ્રયાસ.

વિજયરાય, ગામ દાહેરનો ભત્રીજો થતો હતો. દાહેર જેવીજ આદતો તેનામાં પણ હતી એજ જાકી રવભાવના કારણે પ્રભ, સેનાપતી અને મંત્રીના સમખબ્યા છતાં તે દસ હજારના સૈન્ય સાથે કીલાની બહાર નીકળીને મુસલમાનો સાથે લડ્યો. મુસલમાનોની નાની સંખ્યાના કારણે તેને પુગતી આશા હતી કે તે મુસલમાનોને બચાડી મુકશે પરંતુ એક નાનકડા મુકાબલામાંજ તેની આંખો ઉધાડી ગઈ અને સાડા ચાર હજાર માણસોનાં મડદાં રણમેદાનમાં મુકી તેને કીલામાં ભરાઈ જવું પડ્યું.

પણ હવે તેના કાંધના અંત ન હતો. તે કૂતાંત કાળ સમ ખની ગયો હતો. કીલામાં આવતાંજ તેણે કીલાના તમામ છુરજ અને દીવાલ ઉપર પથરોના ઢગલા અને તીરના ભાથા મુકાવી દીધા. વળી છુર્જ ઉપર રાત્રે અગ્ની સળગતો રહે એવી પણ વ્યવસ્થા કરી કે જેથી દુશ્મનો સમજી શકે કે કીલાનું સૈન્ય જાગ્રત છે. આટલી વ્યવસ્થા કર્યા પછી તે પોતાના મહેલમાં આસ્યો ગયો.

કીલાની સામે ઈસ્લામી જાવણીમાં પણ શાંતી પથરાઈ ગઈ હતી. કેટલાક સર્ધનીકો જાવણીઓ નાખવામાં મશગુલ હતા અને કેટલાક સર્ધનીકો રાંધવા લાગી ગયા હતા, જ્યારે કેટલાક સર્ધનીકો ખુદાની બંદગીમાં મશગુલ હતા. ઈસ્લામી લશ્કરની બાકી ઢુકડીઓ પણ એક પછી એક થોડા થોડા સમયને અંતરે આવતી જતી હતી. સૌથી છેલ્લી ઢુકડી મુહંમદ કાસીમની આવી પહોંચી. મુહંમદ કાસીમ આવતાંજ તેને જંગની તમામ સંભળાવવામાં હકીકત

આવી હતી. હકીકત સાંભળી તે બહુ ખુશ થયો અને તેણે અસ્લમના બહુ વખાણ કર્યા. ખીજે દિવસે સવારે નમાઝ વીગેરેથી પરવારી મુહંમદ કાઝીમ, પોતાના સલાહકારો, અસલમ, અબ્દુલરહેમાન, મુસ્તાફ અલ અમરક, ખુઝેમા, બીજેલ, ખઝલા, નયાલા અને અબ્દુલકયસને સાથે લઈ કીલ્લાની તપાસ માટે નીકળ્યો.

તેઓ જાવણીમાંથી નીકળી ઘોડેસ્વાર થઈ આખા કીલ્લાની આસપાસ ફરી આવ્યા પણ કીલ્લાના કોઈ પણ ભાગ ઉપરથી હુમલો કરી શકાય એવું ન જોયું. મખ્યાહન સમયે તેઓ પોતાની જાવણીમાં પાછા આવ્યા અને ખીજ દિવસે કીલ્લા પર હુમલો કરવાનું નક્કી કર્યું.

ખીજે દિવસે સવારે નમાઝથી પરવારી ઇસ્લામી લશ્કર તૈયાર થયું. ઇસ્લામી ઝંડો ફરકવા લાગ્યા. અલ્લાહો અકબરની ગળંનાથી ઝમીન કંપવા લાગી અને ઇસ્લામી લશ્કરે કીલ્લા તરફ ધસારો શરૂ કર્યો.

આ બાબુ કીલ્લાનું સમન્ય પણ ગફલતમાં ન હતું. મુસલમાનોની હીલચાલ પર બારીક નજર રાખવામાં આવતી હતી. ઇસ્લામી સમન્યમાં તૈયારી થતાંજ કીલ્લા ઉપરના સૈન્યે શોરબકાર કરી મૂક્યો. રણુશીંગડા પૂંકાવા લાગ્યા અને જોત જોતામાં આખા કીલ્લામાં ખબર પડી ગઈ કે ઇસ્લામી લશ્કર હલ્લો કરે છે.

સેનાપત્તી અને રાજા કીલ્લાની દીવાલ ઉપર દોડી આવ્યા અને તીરનો ભયંકર મારો શરૂ થયો. તે સાથે ગોદાણુમાંથી નાના પથ્થરનો વરસાદ વરસવા લાગ્યો. આ બાબુ ઇસ્લામી લશ્કરે પુરજોશ ધસારો કર્યો હતો, પરંતુ તે નિષ્ફળ નીવડ્યો; કારણ કે તીરના જીતત મારાથી અને પથ્થરના વરસાદથી આગળ વધવું મુશ્કેલ થઈ

મયુ હતું. અંતે બારે નિરાશા વચ્ચે ઈસ્લામી હરકર પાછું હકયું અને ઝાવણીમાં પહોંચી ગયું.

આવી રીતે કેટલાક દિવસ સુધી ઈસ્લામી હરકરે નીપ્જળ હુમલા કર્યા. અને દર વખતે બારે નિરાશા પુર્વક પાછું હકવું પડ્યું. કારણ કે કીલ્લાની દીવાલ એટલી ઉંચી હતી કે બંદારથી તીરેનો મારો વ્યર્થ જતો હતો. જ્યારે કીલ્લામાંથી જે મારો ચલાવવામાં આવતો તે સચોટ નીવડતો. જ્યારે કેટલાક દિવસ આવા નિપ્જળ હુમલાઓમાં નીકળ્યા તથા ત્યારે એક દિવસે રાત્રે મુહંમદ કાસીમે, અરલમ, અને બનાનને પોતાના તંબુમાં બોલાવ્યા, અને આ કીલ્લો સર કરવા માટે શું કરવું તે ઉપર વાટાઘાટ કરી. મુહંમદ કાસીમે કહ્યું— મિત્રો આવી રીતે જે આપણે અત્રે પડ્યા રહીશું તો વર્ષો સુધી પણ કીલ્લો સર થઈ શકશે નહીં. માટે હવે આપણે શું કરવું તે ઉપર વિચાર કરવાની જરૂર છે કીલ્લાની દીવાલ એટલી ઉંચી છે અને ઉપરથી એટલો સખત મારો ચલાવવામાં આવે છે કે કીલ્લાની પાસે જવું પણ મુશ્કેલ થઈ પડે છે.

અરલમ—હુજુર ! આપ રબ્બ આપો તો હું એક સામ્રાજ્ય બેઠવા માગું છું.

મુહંમદ કાસીમ—તે શું ?

અરલમ—હુજુર ! પાછલી રાત્રે જ્યારે ચંદ્રનો અસ્ત થઈ ગય ત્યારે હું થોડાક સીપાહીઓ સાથે કીલ્લા તરફ જવાની ઇચ્છા રાખું છું. કીલ્લા પાસે જઈ અમે નીસરણીઓ દ્વારા ઉપર જઈ પહોંચીશું અને અસાવધ સેનીઝ સાવધ થાય તે પહેલાં બારણાં ઉઘાડી નાખીશું.

મુહંમદ કાસીમ—મુક્તિ તો ઠીક છે, હું પણ તમારી સાથેજ આવીશ.

અસ્લમ—નાહિ હુઝુર ! કારણ કે જો ખુદા ન કરે અને અમને કંઈ થયું તો તેથી ઇસ્લામી લશ્કરને કંઈ ખોટ જવાની નથી, પરંતુ આપને જો કંઈ થાય તો ઇસ્લામી લશ્કરમાં નિરાશા ફેલાય અને દુશ્મનોની હીંમત વધી જાય.

કેટલાક આગ્રહ પછી મુહંમદ કાસીમે જાવણીમાંજ રહેવાનું કબુલ કર્યું પરંતુ મુયના આપી કે કીલ્લાની દીવાલ ઉપર ચોગ્ય સંખ્યા પ્લોંચી જતાંજ એક નાઅરો લગાવવો કે જેથી અમે પણ આવી પ્લોંચીશું.

એ પછી અસલમ અને બનાના પોતાના તંબુમાં આઝા અને નમાઝ પઢી, પાછલી રાત સુધી કુરાને કરીમની તીલાવત કરતા રહ્યા. જ્યારે ચંદ્રનો અસ્ત થઈ ગયો ત્યારે અસ્લમ અને બનાનાએ તીલાવત પુર્ણ કરી અને નિખાલસ હૃદયે પોતાની કામચાખી માટે દુઆ માગી. એ પછી પોતાની ટુકડીને ચુપચુપ તૈયાર કરી તેઓ ગંબીર ચુપકીદી સાથે જાવણીમાંથી બહાર નીકળ્યા. સૌથી મોખરે અસ્લમ અને બનાના હતા અને તેમની પછવાડે ૧૦૦૦ જંગમ મુળહીદો આજે મેલતને બેટવા માટે ગંબીર પરંતુ શાંત રીતે ચાલતા હતા.

કીલ્લાની દીવાલ ઉપર અગ્નીના પ્રકાશમાં સીધી સંઘનીકાના ઓળા જુતાવળ સમાન આમ તેમ ફરતા દેખાતા હતા. રાત્રીની ઘેર નિસ્તબ્ધતા અને અધિકારમાં આ ઇસ્લામી ટુકડી જાવણીનો ચકરાવો

લઈ કીસ્વાની નજીકની એક ઝાડીમાં આવી ઉભી. હવે અસ્થમે બધા સંઘનીકાને બેસી જવાનો હુકમ કર્યો અને થોડા સુખનાઓ પછી ૫૦ માણસોની સાથે અસ્થમ અને બનાનાએ કીસ્વા તરફ પ્રયાણ કર્યું.

જેત જેતામાં તેઓ કીસ્વા પાસે આવી પહોંચ્યા. તેની પાસે ૪ લોખંડની નીસરણીઓ હતી. જેમાં કાણુ પાડેલા હોવાથી જરૂરત મુજબ લાંબી ટુંકી કરી શકાતી. કીસ્વા પાસે પહોંચી દીવાલ સાથે નીસરણીઓ ટેકવી દેવામાં આવી અને બીસ્મીદલાહ બોલી અસ્થમે બનાના અને બીજા બે મુગ્હહેદોએ ઉપર ચઢવું શરૂ કર્યું.

ઉપર જણાવ્યું તેમ નીસરણીઓ કાણુવાળી હોવાથી તેની સાથે જોડાણ કરી નીસરણીઓને જરૂર પુરતી લાંબી કરી લેવામાં આવી હતી. કીસ્વાની દીવાલ પર અગ્ની સળગતો હતો અને થોડાક સંઘનીકા આમતેમ ફરી રહ્યા હતા. બપોરે સેંકડો સંઘનીકા તાપણુની આસપાસ પડ્યા પડ્યા ઘેરતા હતા.

ઉપર પહોંચી ચારે વીરો દીવાલની પ્હોળી સપાટી ઉપર કુદી પડ્યા. તેમને ઉપર કુદી પડતાં જેતાંજ ચોકી બરતા સંઘનીકા ભયભીત થઈ ગયા. આ પળેજ બીજા ચાર મુગ્હહેદો ઉપર કુદી આવ્યા. હવે હીંદી સંઘનીકામાં ગભરાટ ફેલાઈ ગયો અને તેઓ છુમરાણુ કરી બીજાઓને જગાડવા લાગ્યા અને તલવારો સાથે મુસદ્દામાનો ઉપર તુટી પડ્યા.

આ પળેજ બીજા મુગ્હહેદો પણ ઉપર આવી ગયા હવે કુલ ચાર મુગ્હહેદો એ મળી “અલ્લાહો અકબર” ની ગર્જના કરી દીધી અને તલવારો બિંચી દુરમનો ઉપર તુટી પડ્યા. આ ચાર મુગ્હહેદોના

સમયરોને બેવડાવી કીલ્લાની નીચેના અને ઝાડીમાં સંતામલા સૈન્યે ગર્જનાને બેવડાવી દીધી. રાત્રીના ધોર અંધકારમાં આ ગમનભેદી ગર્જનાએ આખા કીલ્લામાં ખળભળાટ મચાવી દીધો. દર પળે ચાર ચાર મુળહેદો કીલ્લાની દીવાલ ઉપર કૂદતા હતા અને તસ્વાર બેગી હિંદુ સંઘનીકો ઉપર તૂટી પડતા હતા. હિંદુ સંઘનીકો ગભરાયેલી હાલતમાં બુમાબુમ કરી શોર મચાવી રહ્યા હતા. દીવાલ ઉપર મુકીબર મુળહેદો અને સંઘનીકો વચ્ચે તસ્વારો ખણખણી રહી હતી, અને તણખા કરી રહ્યા હતા.

પ્રકરણ ૩૬ મું.

કીલ્લો સર થાય છે.

તસ્વારોના ઝાટકો ખેલી રહ્યા હતા. અગ્નીના તણખા કરી રહ્યા હતા. જામ અને મકરાટમાં હિંદુ સંઘનીકો અબ્યવસ્થીત રીતે આમ તેમ ફોડતા અને ચીસો પાડતા હતા.

ચંકતો કમારનોખ છુપાઈ ગયો. આખું જગત ધોર અંધકારમાં ઘેરેટાઈ ગયું હતું. માત્ર તાપણાઓમાં ખળતા અગ્નીના પ્રકાશ સિવાય બીજો પ્રકાશ ન હતો. આથી મુસલમાનો ફેટલા છે તેની હિંદુ સંઘનીકોને ખબર પડતી ન હતી. માત્ર તેઓ એટલું જ જાણતા હતા કે મુસલમાનો બહુજ થોડા છે.

પરંતુ થોડા થોડા સમયને અંતરે ચાર ચાર મુળહેદો દાંતમાં

તલવારો પકડી નીસરણીઓ પરથી કુદી આવતા હતા અને ઉપર કુદતાજ તલવાર ખેંચી સીધા હીંદુઓ પર હુમલો કરી દેતા હતા. હીંદુ સંઘનીકાના મહારાટની એ હાલત હતી કે તેઓ હજુ સુધી એટલો અંદાજો પણ કરી શક્યા ન હતા કે ક્રીદાવાના આ ભાગ ઉપરજ મુસલમાનો ચઢી ચુક્યા હતા કે બીજી બાજુ પર પણ હતા ? ખરી રીતે તો મુસલમાનો ક્રીદાના આ ભાગ ઉપરજ હતા પરંતુ તેમના અચાનક હુમલાથી હિંદુઓએ મહારાજને જે શોરખોર કર્યો તેથી આખા ક્રીદાની દીવાલ ઉપરના સંઘનીકા પણ જાગૃત થઈ ગયા હતા અને બીજાઓની દેખાદેખી ખૂબો પાડતા હતા. પરીણામે દરેક સંઘનીકને એમ લાગતું કે આખા ક્રીદા ઉપર મુસલમાનો પથારી થયા છે અને કેક કેકાણે જંગ ચાલી રહ્યો છે, ન્યારે ખરી વસ્તુ સ્થિતિ એવી હતી કે ક્રીદાના એકજ ભાગ ઉપર મુસલમાનો ચડ્યા હતા અને હજુ સુધી તેમની સંખ્યા મુરકેલીએ ૨૦ થી ૨૫ ની થઈ હતી.

જેમ જેમ શોર ખોર વધતો ગયો તેમ તેમ હિંદુઓ સેનીકા સંઘાના જંગમ ગયા અને અવ્યવસ્થિત રીતે હુમલો કરતા રહ્યા. પરંતુ સવાલ એ હતો કે હુમલો કોના પર કરવો ? મુસલમાનો મુઠ્ઠીભર હતા. હીંદુઓ હજારો હતા. પરિણામે હીંદુ સંઘનીકની આગલી હારોજ તલવારો વીંઝી શકતી હતી, ન્યારે પાછળ ઉભેલા સંઘનીકો માત્ર શોર ખોર કરવા સીવાય બીજું કંઈ કરી શકતા નહતા.

પરંતુ હવે હિંદુ સંઘનીકાને મુરલીઓની સંખ્યાનો કંઈ ખ્યાલ નહોતો. તે તઓએ 'હર હર મહાદેવ'ના પોશર સાથે મુસલમાનો પર હુમલો કરી દીધો. આ વખતે મુસલમાનોની સંખ્યા ૪૦ ની થઈ

મુકી હતી. આ મોટા ધસારાને રોકવા આ ચાલીસ મુળહેદો અસમર્થ નીવડ્યા અને પાછળ હઠવું પડ્યું. પરંતુ મુસલમાનો જાણતા હતા કે પાછળ હઠીને પણ તેઓ ક્યાં જઈ શકે તેમ હતું ? કીલ્લાની દીવાલ સુધી પહોંચતાં તેઓ પાછા મજબુત થઈ અડગ રીતે હીંદુઓ સામે તકવારના ધા ઝીલતા રહ્યા. પરંતુ તેમના પાછા-હઠવાથી એક નુકશાન એ થયું કે નવા આવતા મુળહેદોનું આગમન અટકી પડ્યું. આ સ્થિતિ અસ્થમ પારખી, તેણે અક્ષાહો અકબરનો એક જોરદાર નારો લગાવ્યો અને તે સાથેજ તેના સાથીઓ વીરરેલા સીંહની માફક આગળ ધસવા લાગ્યા. હવે શું હતું ? હીંદુ સંઘનીકો પાછા હઠવા લાગ્યા. ગલ-રાટમાં તેમની કલ્સે આમ થવા લાગી અને ખુનના પુવારા ઉડવા લાગ્યા.

અસ્થમ અને તેના સાથીઓ દીવાલથી આગળ વધી જવાથી વળી નવા મુળહેદો આવવા લાગ્યા અને તેમની સંખ્યા જેત જેતામાં ૫૦ થી ૬૦ અને પછી ૧૦૦ સુધી પહોંચી ગઈ.

સીડીઓ પરથી કુદી આવતા તાગ મુળહેદો જેઓ અત્યાર સુધી પોતાની તકવારો ચલાવવા અને શત્રુઓ ને ધુળ ચાટતા કરવા આવડે હતા તેઓ સાપની લપકારા ભારતી જીભ સમાન તકવારો એથી દુરમનો પર વુટી પડ્યા.

જંગ પુરજોશમાં ચાલતું હતું “હર હર મહાદેવ” ની ગર્જના-ઓથી અને શોરબકોરથી આખા કીલ્લામાં જાગૃતી આવી હતી. રાજા વિજયરાય અને તેનો સેનાપતી પણ દોડી આવ્યા હતા. રાજાએ આવતાંજ જોયું કે આખા કીલ્લા ઉપર જાંગ ચાલી રહ્યો છે અને હિંદુ સૈનીકો એટલા ઘીય ઉભા છે કે માત્ર આગલી હારોજ તકવાર

વીંઝી શકે છે. પરંતુ રાજની ધારણા બુલ્લ બરેલી હતી. કારણ કે જંગ માત્ર ક્રિષ્ણના આ એક જ ભાગ ઉપર ચાલતો હતો, પરંતુ ચોરબકોર ચોરબવસ્થાના કારણે આખા ક્રિષ્ણ ઉપર હિંદુ સંધનીકો તદ્વારો લઈ દોડમદોડ કરી રહ્યા હતા. તારલાના ઝાંખા પ્રકાશમાં ક્રિષ્ણ ઉપર દોડતા સંધનીકોની તદ્વારો ચમકતી જોવામાં આવતી હતી, આથી રાજએ આગળ ન વધતાં ત્યાંજ થોભવાનું મનાસબ ધાયું અને એક બાળુ ખુણે ઉભો રહી જંગનો રંગ જોવા લાગ્યો.

અત્યાર સુધીમાં લગભગ ૫૦૦ જાનિસાર મુજબીદો ક્રિષ્ણ ઉપર ચઢી ચુક્યા હતા અને પુરજોશમાં ઝપાઝપી ચાલી રહી હતી. મુસ્લીમ સીપાહીઓ તદ્વાર જેંચી જેંચીને ક્રિષ્ણની દાવાલ ઉપર પથરાઈ જઈ જંગ ખેલી રહ્યા હતા, જ્યારે હિંદુ સંધનીકો પોતાની અગણીત સંખ્યાને કારણે ફેલાઈ શક્યા નહતા. પરીણામે તેમની આગલી હરોળ લડી શકતી હતી. આથી એક ગુંચવાડો એ પણ થયો કે ઈસ્લામી તદ્વારોથી ઝપાઈ ગએલા હિંદુઓ તેમની પાસેના સંધનીકને અટકેલી પડતા, પરીણામે પેલા લડતા સંધનીકો આ મુઠ્ઠાને દુર કરવા માટે લડવાનું ચુકી જતા, આ પળેજ લોહીથી નીતરતી તદ્વારોના કાટકો તેમના પર પડતા અને એ મુઠ્ઠાને હઠાવવાને બદલે તે જીવંત સંધનીક પણ મુઠ્ઠું થઈ પડતો.

પુર્વમાં રૂપેરી પ્રકાશ ઉત્પન્ન થઈ ગયો હતો. અને જગત પણ અંધકારમાંથી ડોકીયું કરી આ ઉદય થતા પ્રકાશને નીરખી રહ્યું હતું. એજ વેળા ક્રિષ્ણ ઉપર પણ ખુનની છોળો ઉડી રહી રહી

હતી. કીલ્લાની બહાર મુહંમદ કાસીમ પોતાના પુરા સૈન્ય સાથે આવી ચુક્યો હતો. આ વખતે કીલ્લા ઉપરથી ઈસ્લામી લશ્કરે ગમનભેદી નાઅરાની ગર્જના કરી. એ ગર્જનાને કીલ્લા બહારના સર્ધન્યે ઉપાડી લીધી. ધડી ભર એમ લાગ્યું કે જાણે ધરતી ધ્રુણ રહી છે. હીંદુ સર્ધનીકા પણ ધ્રુણ ગયા અને હીંમત ખોઈ બેઠા. આ વખતે કીલ્લા બહારથી મુહંમદ કાસીમે અનેક સીડીઓ મુકાવી દીધી હતી અને તે માર્ગે ઈસ્લામી મુશ્લુહેદોનો પ્રવાહ જોશ બંધ કીલ્લામાં ઉતરી પડ્યો.

આ નવી આક્રમણી હીંદુ સૈન્યે લડવાનું બંધ કરી નાસવા માંડ્યું અને જ્યારે મુહંમદ કાસીમનું સૈન્ય ઉપર આવી ચુક્યું ત્યારે ત્યાં હીંદુ સીપાહીઓના મુઠ્ઠાં અને નાસ્તા સર્ધનીકા સીવાય કંઈ ન હતું. ઈસ્લામી વીરો તલવારો ખેંચી ખેંચી તેમની પાછળ દાડી રહ્યા હતા.

જેત જેતામાં મેદાન સાફ થઈ ગયું. રાજા સેનાપતી અને બાકીનું થોડું લશ્કર પાછલે દરવાજેથી નાસી છુટ્યું અને જ્યારે મુશ્લુહા કીરણો આ કીલ્લા ઉપર પ્રકારમાં ત્યારે ઈસ્લામી લશ્કરની લીલી પતાકા વાયુમાં ફરફરી રહી હતી. આવી રીતે અધીર રાતના ખુનખાર જંગ પછી બહેલી પ્રભાતે કીલ્લો ઈસ્લામી લશ્કરના હાથમાં આવ્યો.

પ્રકરણ ૩૭ મું.

લાવી રાણી કેઠ થાય છે.

ઠાલા વાંચક ! ખુનખાર યુદ્ધોની હકીકત અને ખુનામરકીના દાસ્તાનમાં આપણે રાણી લાવી અને તાહેરાને તો વીસરીજ ગયા છીએ. આવ, આજે જરા દાહેરાના રાણીવાસમાં ડોકીયું કરી એ સુંદર બુદ્ધિયોની ખખર પણ ખખર લઈએ.

કેટલાક દીવસ થયા રાણી લાવી અક્ષર આવી પહેાંચી હતી અને તેણે દાહેરાને પંડીત ચંદ્રની નીચતાની તમામ હકીકત સંભળાવી દીધી હતી. વળી તેણે એકાંતમાં તાહેરાને પણ મુહંમદ કાસીમ સાથેની આકસ્મિક મુલાકાતની વીચત અને મુહંમદ કાસીમે તાહેરાને મેકલેલ પેગામ પણ સંભળાવ્યો હતો.

આ પેગામ સાંભળ્યા પછી તાહેરાને સંપૂર્ણ ખાત્રી થઈ હતી કે મુહંમદ કાસીમ તેની મુક્તી માટે જરૂર પ્રયાસ કરશે અને તેને દાહેરાના પંજમાંથી છાડાવશે.

એક દીવસે બપોરે તાહેરા અને લાવીરાણી એકાંતમાં બેસી આમ તેમની વાતો કરી રહ્યા હતા. વાત પર વાત નીકળતાં રાણી લાવીએ કહ્યું:—

‘ જહેન તાહેરા ! તું જાણે છે કે મારા પતી તારા ઉપર બહુ નજર રાખે છે અને તને મેળવવા માટે બહુ કાંદાં મારે છે ? ’

‘ હા, રાણીજી ! હું તે જાણું છું. પણ તે મારી ઈચ્છા વિરુદ્ધ કંઈપણ કરી શકશે નહિ !

‘ તાહેરા ! એ વાત ખરી છે પરંતુ તું એક નાજુક બાળા છે. જો તારા પર બખાતકાર કરશે તો તું શું કરીશ ! ’

તાહેરાએ પોતાના વઝોમાં છુપાવેલું ખંજૂર કાઢી લાવીને ખતાવતાં કહ્યું—રાણીજી ! આ ખંજૂરથી પ્રથમ હું તેનો પ્રાણ લઈશ અને પછી હું પોતે આપઘાત કરીશ.

લાવી—આફ્રીન છે જ્હેન તારી હીંમત પર. પણ એવો વખતજ ન આવે એવી આપણે કાઈ યુક્તિ કરીએ તો ?

તાહેરા—તો તો મહાંજી ઉત્તમ ! પણ તે કેવી રીતે અને ?

લાવી—હું જો કાઈ રીતે તને અહીંથી છુટકારો મેળવી આપું તો ?

તાહેરા—તો હું આપું જીવન તમારી રૂણી રહીશ.

લાવી—બસ, ફક્ત એટલુંજ ?

તાહેરા—તો, આપ બીજું જો કંઈ ફરમાવો તે પણ હું કરીશ.

લાવી વિચારમાં પડી. ફેટલીકવાર સુધી વિચારમાં તક્લીન થઈ ગઈ, ત્યાર પછી તે બોલી—“ જ્હેન, તાહેરા ! જો હું પણ તારી સાથે મુહંમદ કાસીમ પાસે ચાલી જઈં તો ?

તાહેરા—તો તો મુહંમદ કાસીમ અને આપું લરકર તમારો એકસાન માનશે અને તમારી ઈઝઝત કરશે.

લાવી—કેમ ?

તાહેરા—કારણ કે તમેએ એક લાચાર હસ્તિભાગી બાળા ઉપર દયા કરી તેને છુટકારો અપાવ્યો તેથી.

લાવી—ઠીક, તો તાહેરા, સાંભળ ! મેં લાંબા વિચારને અંતે એવો નીર્ણય કર્યો છે, કે આજે રાત્રે હું તને કાઈ રીતે

મ્હેલ જહાર કાઢી મુકીશ. ન્યારે તું મુહમદ હસીમ પાસે પ્હેચિ ત્યારે તેમને તમામ હકીકત જણાવજે અને જે તેઓ પસંદ કરશે તે હું...

તાહેરા, લાવીના મુખ સામે જોઈ રહી હતી, તેણે લાવીને અચકાતાં જોઈ કહ્યું—કહો, રાણીજી ! તે શું પસંદ કરે.....?

લાવીએ શરમાતાં શરમાતાં કહ્યું—એજ કે જે તેઓ મને તેમની સેવામાં દાસી તરીકે સ્વીકારે.....તો તું પાછી આવજે..... પછી હું તારી સાથે આવીશ.

આ પળે કોઈના ગુસ્સા ભરેલો સાદ સંભળાયો—“ નીચ, પાપણી, કુલ્ટા ! ”

આ ગુસ્સા ભરેલો અવાજ સંભળતાં બંને સુંદરીઓ ચમકી ઉઠી. કારણ કે એ અવાજ રાજા દાહેરાનો હતો, જે થોડી વાર ઉપરજ તાહેરાના ખંડમાં પ્રવેશ્યો હતો, પરંતુ રાણી લાવીને ત્યાં જોઈ પાછો ચાલ્યા જવાના વિચારમાં હતો; પરંતુ રાણી લાવીના મુખમાંથી નીકળેલા છેલ્લા શબ્દો સંભળી તે કોપથી ઉઠી ગયો અને ઉપર પ્રમાણેના શબ્દો તેના મુખમાંથી સરી પડ્યા.

બંને સુંદરીઓ લયથી થરથરી ગઈ. રાણી લાવીના મુખ પર શીકારા આવી ગઈ. રાજાએ દાંત કચકચાવતાં કહ્યું—“પાપણી કુલ્ટા ! તું આ શું કાવતરું કરી રહી હતી ?

લાવીએ પોતાની તમામ હિંમત એકત્ર કરી સ્વસ્થ થતાં કહ્યું.

“ પ્રાણનાથ ! ન્યારે આપે બધું સંભળ્યું છે, ત્યારે શા માટે પુછો છો ?

રાજા—લાવી, શું આ કષ્ટ અને દ્રોહ નથી ?

લાવી—સ્વામી ! આપ આપના દીલને ખુલો કે આપ પોતે કેટલા નિબંધ છો ? આપના પ્રેમની હું લેકદાર હોવા છતાં આપના રાણી વાસમાં આપે કેટલીક રૂપમુંદરીઓને ગોંધી છે ?

રાગજીએ બરાડતાં કહ્યું—એ બધું ખરૂં, પરંતુ તારી ફરજ શું હતી તે તને ખબર નથી ?

લાવી—આપ જ્યારે પાપ સાગરમાં વધુને વધુ ડુબવા લાગ્યા ત્યારે મારા સ્વમાને મને આમ કરવા માટે પ્રેરણા આપી.

રાગજી—પાપણી ! તારૂં એ સ્વમાન તને મૃત્યુનો પંથ દેખાડશે.

લાવી—મૃત્યુજ મને શાંતી આપશે.

દાહેરે હવે ક્રોધથી તાળી વગાડી, તરતજ કેટલાક સૈનીકો દોડી આવ્યા. રાગજીએ કહ્યું—“ આ બંનેને કારાગારમાં લઈ જાઓ. ”

તરતજ સૈનીકો બંને મુંદરીઓની આસપાસ ફરી વળ્યા, અને તેમને કારાગાર તરફ લઈ ચાલ્યા. દાહેર પણ તેમની પાછળ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૩૮ મું.

મહા આવે છે.

જ્યારે દાહેર ખંડમાંથી બહાર નીકળ્યો, ત્યારે તાહેરા અને લાવી રાણી સીપાહીઓના પહેરા હેઠળ બહાર ઉભી હતી. રાગજીને જોતાજ લાવીએ કહ્યું—

મહારાજ, ! ક્ષમા કરો, ! ”

દાહેર ક્રોધથી રાતો પીળા થઇ રહ્યો હતો. તેણે તીરસ્કાર યુક્ત વદને કહ્યું—‘કુદટા ! અબરદાર, જે તેં ક્ષમાનું નામ લીધું તો ! !

હવે તાહેરાએ વચ્ચે બોલતાં કહ્યું—“ મહારાજ ! ”

દાહેર—અરબી હુર ! તારે શું કહેતું છે ?

તાહેરા—રાજાજી ! મારા માટે કંઈ નથી કહેવું. માત્ર રાણીજી માટે ક્ષમા માગું છું.

દાહેર—તાહેરા ! તારા માટે તારે જે કંઈ કહેવું હોય તે કહે, હું તે તરત પૂર્ણ કરવા યત્ન કરીશ, પણ આ કુદટાને માટે હું કંઈ પણ સાંભળવા ચાહતો નથી.

તાહેરા—રાજાજી ! મારે, પોતાને માટે મારે કંઈ પણ કહેવું નથી.

દાહેર—બસ, તો ચાલો.

સીપાહીઓ બંને સુંદરીઓને લઈ ચાલ્યા. થોડી વારમાંજ તેઓ મહેલતા એક એવા શન્યકાર ભાગમાં જઈ પહોંચ્યા જ્યાં ધન-ધોર અધિકાર ફેલાયલો હતો. રાજાએ અહિં પહોંચી બે બચકર કોટડીઓમાં તાહેરા અને લાવીને કેદ કરી દીધી.

અધિકાર જેતાંજ લાવી ગભાઈ ગઈ અને બોલી—નાથ ! ક્યા કરો.

દાહેર—લાવી ! હું ક્યા કરીનેજ તને મારી નંખાવતો નથી, પણ તું આ કાળ કોટડીમાં જીવતાં છતાં મરેલા જેવીજ રહેશે, અને દેવતા સિવાય કોઈ તને અત્રેથી છોડાવી શકશે નહિં.

આમ કહેતાંજ રાજાએ તે ખંડને તાળું વાસી દીધું અને ચાલ્યો ગયો.

*

*

*

રાજાએ લાવી અને તાહિરાને જુદી જુદી કોટડીમાં કેદ કરી હતી. મહેલનો આ વિભાગ એટલો એકાંત અને ભયાનક હતો કે આ ભાગમાં દીવસના વખતે પણ કોઈ જાગ્યેજ આવતું.

ખાસ કરીને આ વિભાગ તરફના ખડોનો અને કોટડીઓનો કારાગાર તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવતો અને આ કારાગારમાં સપડાયલા દુર્ભાગી કેદીઓને મૃત્યુ સિવાય ભાગ્યેજ મુક્તિ મળતી.

રાજાના આદ્ય જવા બાદ રાણી લાવીને પોતાની નીરાધારતા, લાચારી અને કેદી હાલતનું ભાન થયું. કેદખાનાની કાળી દીવાલો જાણે ખાવા ધાતી હોય તેમ આ નાજુક સુંદરીના મનમાં ભય ઉત્પન્ન કરી રહી હતી.

પોતાની આ નિઃસહાય હાલત પર રાણી રડવા લાગી, પરંતુ તેનું રૂદન સાંભળવા માટે અત્રે કોઈ ન હતું. અંધકારમાં તેની આંખોમાંથી વહેતા અશ્રુ જોવા અને છુલ્લવા માટે પણ કોઈ ન હતું.

કેટલીક વાર મુખી આવી રીતે રડવા પછી તેનું હૃદય હલકું થતાં, તેણે ધાયું કે કદાચ આ કાળ કોટડીમાં કોઈ સ્થળે ખાટલો વીંચેર હશે. પરંતુ જ્યારે તપાસ કરતાં તેને કંઈ ન જણાયું ત્યારે તેને રાજા દાહરની આ નિર્દયતા પર ભારે તિરસ્કાર આવ્યો નિરાશાથી અને દાહરની આ દયાહીનતાથી તેનું દીલ ભરાઈ આવ્યું અને તે એક ખુણામાં જમીન પર પડી પોતાના દુર્ભાગ્ય પર વિચાર કરવા લાગી. વિચારમાં તેની આંખ લાગી ગઈ અને જ્યારે આંખ ઉઘડી ત્યારે પણ તે તેજ કાળા કારાગરમાં હતી અને ચોતરફ ઘોર અંધકાર ફેલાઈ રહ્યો હતો.

આ વખતે તેને દરવાજા અગળ કંઈ અવાજ થતો સંભળાયો.

થોડી વારમાં દરવાજા પાસેની એક નાની ડોકા બારી ઉઘડી અને અને મશાલના પ્રકાશમાં એક કાળા હબશીનું મુખ દેખાયું.

આ હબશીએ કંઈપણ બોલ્યા સિવાય સામાન્ય ફેદીઓને અપાય છે તેવો બોરાક અંદર મુકી બારી બંધ કરી દીધી અને ફરીવાર પાછો અંકુશ ફેલાઈ ગયો.

હવે રાણીથી આ સહન કરી શકાય તેમ ન હતું. તેને રાજા હાહેરની આ કારમી નીર્દયતા અસહ્ય લાગવા લાગી અને કેમેજ કરી આ દોઝખમાંથી છુટાય એવી પ્રાર્થના કરવા લાગી. તેને કંકડીને જીખ લાગી હતી. પરંતુ હબશીએ મુકેલો બોરાક તેની જીખને છીપાવી શકે તેમ ન હતો. તેણે તે બોરાકને એક ખુણામાં મુકી દીધો અને જમીન પર પડી કચકા ખાવા લાગી. પરંતુ જીખ, દુઃખ, શોક, નિરાશા અને પરિતાપ પર થાકે વિજય મેળવ્યો અને તેની આંખ ફરી વાર મીંચાઈ ગઈ અને નિદ્રા દેવીના મધુર બોળામાં પોતાનું દુઃખ વિસરી ગઈ !

*

*

*

થોડી વાર પછી જ્યારે કોટડીમાંની પથરીયાળા જમીનની કંકડથી તેની આંખ ઉઘડી ગઈ ત્યારે તેને લાગ્યું કે તેની કોટડીમાં કોઈ ફરી રહ્યું છે. લાવી રાણી જીત પ્રેતમાં મામતી હતી, અને તેથી તેને લાગ્યું કે નક્કી આ ઘોર અંધકારમાં કોઈ પ્રેત તેના બક્ષ માટે ફરી રહ્યો છે. આ વિચાર સાથેજ રાણીના ફવાટા ઉભા થઈ ગયાં અને તે ચરચર પડેજવા લાગી.

પરંતુ, આહ ! તે પગલાં તેની તરફજ આવતાં હતાં. રાણી

ખીકને ધીધે પાછળ હઠતી ખુણા તરફ લપાતી જતી હતી. આ વખતે ધીમે પરંતુ ગંભીર અવાજ સંભળાયો—‘લાવી !’

આ ધીમે સાદ પણ લાવીને જાણે મેલગજના જેવો લાગ્યો. આ વખતે કોઈનો મુલાયમ હાથ રાણીના ખભા પર પડ્યો અને અને તે સાથેજ કોઈ ધીમેથી બોલ્યું “ રાણીજી ! રાણીજી ! ”

લાવીએ હાથ અને સાદને ઝાગખતાંજ કહ્યું—“કાણુ તાહેરા !”

હવે લાવીના આશ્ચર્ય પાર ન રહ્યો. તેણે અન્યખીથી કહ્યું— ‘તાહેરા ! તું અહીં કેવી રીતે આવી ?’

તાહેરા—રાણીજી ! ધીમેથી બોલો. બીંતને પણ કાન હોય છે. જુઓ, મને અહિં લાવનાર આ સજ્જન છે.

આ પળેજ એક શખ્સ ધીમે મકાલ શાથે અદર આવ્યો. તેને જોતાંજ લાવીએ કહ્યું “ કાણુ સીસાગર ?

સીસાગર—જી, હા, હુંજ. માતાજી !

રાણી—શું અમારા મૃત્યુનો પેગામ લઈ આવ્યા છો ?

સીસાગર—નહિ રાણીજી ! હું આપને આ લયંકર સ્થળેથી મુક્ત કરાવવા આવ્યો છું.

લાવીએ આશ્ચર્યથી કહ્યું—દીવાનજી ! આપને અમારા ઉપર કેવી રીતે દયા આવી ગઈ ?

સીસાગર—રાણીજી ! મને આપના કેદ થવાની ખબરજ ન હતી. માત્ર આ અરખ કુમારીકાના કેદ થવાની ખબર પડી. આપ જાણો છો કે જ્યોતીષનું કામ હું જાણતો હોવાથી મને એમ જણાયું કે મુહંમદ કાસીમ સીંધ ઉપર વીજ્ય પામશે. તેથી મેં ધાયું કે

જો આ અરખ કુમારીકાને મુકતી અપાવી હું મુસલમાનો પર એક ઉપકાર કરી શકું તો કેઈ વખતે જ્યારે મુસલમાનો સિંધ પર હતેક મેળવી લે તે વખતે હું આ ઉપકારના બદલામાં મુસલમાનોની મહેરબાની મેળવી શકું. તેથી મેં આ અરખ કુમારીકાને મુકત કરી દીધી. પરંતુ તેનાજ મુખે જણાવું કે આપ પણ અત્રે કેદ છો તેથી આપને પણ મુકત કરવા હું અત્રે આવી ચઢ્યો.

લાવી—દીવાનજી ! આપે મારા ઉપર બહુ મોટો ઉપકાર કર્યો.

સીસાગર—રાણીજી ! ઉપકાર તો તાહેરાનો છે,

લાવી—હીક, તો શું દીવાનજી ! તમે તાહેરાને અલોરના કીલ્લા બહાર પહોંચાડી શકશો ?

સીસાગર—જી હુજુર ! એની બવસ્થા મેં બપોરથી જ કરી રાખી છે.

લાવી—અને મારા માટે ?

સીસાગર—એ પ્રશ્ન, આપની ઈચ્છા પર આધાર રાખે છે.

લાવી—હું પણ સાથે ચાલી જાઉં તો ?

સીસાગર—વાંધો તો કંઈ નથી. પણ...

લાવી—કેમ અટકી કેમ ગયા ?

સીસાગર—વાત એમ છે કે આપ મહારાજ દાહેરની રાણી હોવાથી આવી રીતે ચાલી જવું એ આખી હીંદુ કોમને માટે બદનામી સમાન છે.

લાવી—તો પછી શું કરું ?

સીસાગર—રાજ્ય પાસે તમારા અપરાધની ક્ષમા માગી લો.

લાવી—હીક છે, કારણ કે રાજ્યએ મને ડેડ કરી હતી ત્યારે જ તેમણે કહ્યું હતું કે દેવતાઓની કૃપા સિવાય અહીંથી છુટવું મુશ્કેલ છે.

સીસાગર—અને રાણીજી ! આજે આપ દેવતાઓની કૃપાથીજ છુટા થાઓ છો. પરંતુ રાણીજી ! મારા અહીં આવવાની કે આ અરણ્ય કુસારીકાના છુટકારાની કોઈ પણ વાત રાજ્યએ જાણવી ન જોઈએ.

લાવી—આપ બે શીકર રહો, કોઈને ખબર નહિ પડે. પરંતુ આ ચોકીદારનું શું ?

સીસાગર—ચોકીદારો તો ઉધે છે, કારણ હું તો ગુપ્ત માર્ગે આવ્યો છું, આ મહેલમાં ઠેક ઠેકાણે ગુપ્ત માર્ગો છે, જેનો મોટો મુખ્ય ગુપ્ત માર્ગ રાજના શયનાગારમાં છે.

લાવી—તો શું અત્યારે રાજ શયનાગારમાં નથી ?

સીસાગર—રાજ્ય હમણાં વૃત્ય જોઈ રહ્યા છે.

લાવી—તો તો પછી જલ્દી ચાલો, કારણ કે ક્યાંક એવું ન થાય કે રાજ્ય શયનાગારમાં આવી જાય.

સીસાગર—ચાલો.

એ પછી આગળ સીસાગર અને પાછળ લાવી તથા તાહેરા રવાના થયા. સીસાગરે દીવાલમાં એક ગુપ્ત કળ દબાવતાં એક ગુપ્ત માર્ગ દેખાવ્યો. જેમાં પ્રવેશ કરતાં તે પોતાની મેળે બંધ થઈ ગયો. હવે સીસાગર એક ઝીણી મીણબત્તી સળગાવી અને સંજોગ પૂર્વક

ગુપ્ત માર્ગ પસાર કરતાં આગળ ચાલ્યા. કેટલીક ક્ષણે પર્વત ચાલ્યા પછી એક મોટી દીવાલ આગળ અટક્યા, સીસાગરે સત્રે પશુ લઈ ગુપ્ત રાજ દબાવી માર્ગ ખુલ્લો કર્યો. હવે તેઓ એક એવા વિશાળ ખંડમાં હતા, જ્યાં સેંકડો મીણ બત્તીઓ ઝગઝગાટ બળી રહી હતી. આ ખંડ ગુજાનો હતો જેનો શયનગાર તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો. અહિં પહોંચી સીસાગરે કહ્યું: રાણીજી ! આપ અત્રેજ શેઠી જાઓ, હું તાહેરાને કીલ્લા બહાર પહોંચાડી દઈશ.

લાવીને તાહેરાથી છુટા પડતાં બહુ દુઃખ થયું. તે તાહેરાને વળગી પડી. અને બંનેની આંખમાંથી મોતીના દાણા જેવાં આંસુ સરી પડવા લાગ્યાં.

લાવીએ હીંમત એકત્ર કરી કહ્યું;— જહેન તાહેરા ! મને શુભી ન જજે.

તાહેરા—નહિ રાણીજી ! હું આપને નહિ શુભી થકું.

સીસાગર—રાણીજી ! હવે જલદીથી અમને જવા દો, નહિ તો ક્યાંક રાજજી આવી પડશે.

તાહેરા અને લાવી રડતે દીસે વિખુટા પડ્યા. સીસાગર તાહેરાને લઈ એક ગુપ્ત માર્ગ દ્વારા અદ્રશ્ય થઈ ગયો અને લાવી તેમની પાછળ જોતી રહી ગઈ.

પ્રકરણ ૩૯ સું.

જેમાં દાહેરને આશ્ચર્ય થાય છે.

રાજા દાહેર દરેક વાતમાં પુરો હતો, સુરા અને સુંદરી તેના બેચેન હૃદયના આરામના સાધનો હતાં. તે એટલો બધો વિષયમ્મિ હતો કે કોઈ પણ સુંદરીના રૂપ યૌવનની વાત સાંભળ્યા પછી તેને પ્રાપ્ત કરવા આકાશ પાતાળ એક કરતો. જે તે કોઈ રૂપયૌવનને લાવવા હુકમ કરતો અને એ હુકમનો ઈન્કાર કરવામાં આવતો તો એ ઈન્કાર કરનારને મૃત્યુને ધાટું ઉતારી દેવામાં આવતો.

લાવી રાણીને કેદ કર્યા પછી તે બહુ બેચેન થઈ ગયા હતા અને બેચેની દુર કરવા તે રંગરાગમાં મશગુલ થયો હતો. અત્યારે તે મહેલના એક વિશાળ અને પ્રકાશીત ખંડમાં બેઠો હતો તેની આસપાસ સુંદર નવયૌવનાઓનું જીવ બેઠું હતું. આ નવયૌવનાઓ અત્યંત સ્વરૂપવાન હતી. વળી ઝગઝગતા પ્રકાશમાં એ રૂપ અનેક ગણ વધી ગયું હતું. દાહેર પણ એક પછી એક સુંદરી તરફ લક્ષ આપતો, મળક કરતો, અને આનંદ અનુભવતો હતો. સુંદરીઓ પણ યૌવન મસ્તીથી મસ્ત બની છેડછાડમાં રસ અનુભવી રહી હતી,

હવે દાહેરે સંગીત સાંભળવાની ઈચ્છા દર્શાવતાંજ એક સુંદરીએ ઉભા થઈ નૃત્ય શરૂ કર્યું. સંગીત વાદ્યો મધુરા સુર હોડવા લાગ્યાં અને એ સુર સાથે પેલી ખુબસુરત નાઝનીન નૃત્યના અનેક ભાવ દેખાડવા લાગી.

થોડીકવાર સુધી નૃત્ય કર્યા પછી તે સુંદરીએ નૃત્ય સાથે સંગીતના સુર પણ હોડવા માંડ્યા. સંગીતથી મુગ્ધ બની રાજા તેને વારંવાર કીંમતી માળાઓ બક્ષીસ આપતો હતો.

ન્યારે નૃત્ય અને સંગીતથી વાતાવરણમાં રંગ જામી ગયો અને સાંભળનારાઓ પોતાનું જ્ઞાન જુલો ગયા એ વખતે એક સુંદર નાનકીન આ ખંડમાં પ્રવેશી, અને ઠેક રાજ દાહેરની પાસે આવી પહોંચી. આ નાનકીનને જેતાજ નૃત્ય બંધ થઈ ગયું, સંગીતના અવાજે કંઠમાં જ અટકી ગયા અને બધા સ્થંભીત થઈ આ નવ આજંતુક નાનકીને જોવા લાગ્યા. રાજ દાહેર પણ એ નાનકીનને અત્યંત આશ્ચર્યથી જોઈ રહ્યો, દેટલીક વાર સુધી આવી રીતે જોઈ રહ્યા પછી બોલી ઉઠ્યો— “ કાણુ લાવી રાણી !

આ આવનાર નાનકીન રાણી લાવી હતી. તે ગુપ ગુપ હબી રહી રાજને જોઈ રહી હતી. તેણે મીઠા સદે કહ્યું —

“ જ હા હું આપની દાસી લાવી છું. !

દાહેર—કાણુ તને કેદખાનામાંથી મુક્ત કરી ?

લાવી—તે દેવતાઓએ જેઓ મારા ઉપર હંમેશા કૃપા દ્રષ્ટી રાખે છે

દાહેર—(આશ્ચર્ય અને ગુસ્સાથી) દેવતાઓએ ?

લાવી—જી હા.

લાવી—જુઠ ! અસત્ય, નાલાયક કુલટા ! તું રક્ષકને છેતરીને નાશી આવી છે ?

લાવી—રાજજી ! જો છેતરીને જહાર આવી હોત અને મુહંગદ કસીમ પાસે ચાલ્યા જવું હોત તો મને કાણુ અટકાવત ? પણ એને બદલે હું અહિં ચાલી આવી એ શું મારી સત્યતાની ખાત્રી રૂપ નથી ?

લાવીતા મુખમાંથી નીકળતા શબ્દોએ રાખને આશ્ચર્યમાં ગરમાવ કરી દીધો. હવે લાવીએ આગળ બોલતાં કહ્યું—

“ રાખજી ! હું મારી કોટડીમાં સુઈ ગઈ હતી કે કંઈક અવાજ થયો, આખા ઉપડી ગઈ. જોશું તો મારી અધકારમય કોટડીમાં પ્રકાશ ફેલાઈ રહ્યો હતો, પરંતુ આ પ્રકાશ ક્યાંથી આવ્યો તે સમજી ન શકાયું. આ વખતે બીજો અવાજ થયો, મેં ઉપર જોશું તો કોટડીની છત ફાટી ગઈ હતી અને એક દેવતાઈ પુરુષ મારી તરફ આવી રહ્યા હતા. તેમને જોતાંજ મેં નમન કર્યું ”.

તે દેવતાઈ પુરુષ મારી પાસે આવી ઉભા રહ્યા અને બોલ્યા—
‘ પુત્રી ! તું શા માટે ચિંતા કરે છે ? ’

મેં કહ્યું—હે દર્ધવી પુરુષ ! આપ તો મારી વીતકથી અજાણ્ય નથી, પછી શા માટે પુછો છો ? તે દર્ધવી પુરુષે કહ્યું—ઠીક, પુત્રી આવ હું તને તારા સ્વામી પાસે પહોંચાડી દઉં.

મેં નમ્રપણે કહ્યું—હે દર્ધવી પુરુષ ! મારા સ્વામી તો મારા ઉપર ક્રોધાયમાન થએલા છે ? ‘ તે પુરુષે કહ્યું—પુત્રી ! ચિંતા ન કર, હવે તેઓ તારા ઉપર મહેરબાન થઈ જશે ? ”

આ પછી એક નીમીષ માત્રમાં તે દેવી પુરુષે મને તે કાળ કોટડીની બહાર કાઢી મુકી દીધી. ”

લાવીની આ બનાવટી વાતથી હાહર આશ્ચર્ય મુગ્ધ થઈ ગયો તે બોલ્યો—

‘ શું ખરેખર, તેઓ કોઈ દેવતા હતા ? ’

લાવી—એ સિવાય બીજું કોણ હોય ?

હાહર—ઠીક. પ્રથમ મને તપાસ કરવા દે.

આમ કહી દાહર ઉભો થયો અને કારાગાર તરફ ચાલ્યો.
લાવી પણ તેની પાછળ ગઇ.

કારાગાર આગળ રક્ષકો ચોકી કરી રહ્યા હતા. રાજાને જોતાંજ તેમણે નમન કર્યું. રાજાએ પુછ્યું કયારથી ખેરા ઉપર છો ?

રક્ષક—રાત્રીના ખેલા ખેરાથી.

દાહર—શું કાંઈ આવ્યું હતું.

રક્ષક—જી, નહિ મહારાજ !

દાહર—રાણી અંદર છે કે ?

રક્ષક—જી હા.

દાહર—લાવો, ચાવી આપો.

રક્ષકે તરત ચાવી આપી. રાજાએ મથાલ મંગાવી કોટડીમાં પ્રવેશ કર્યો. કોટડી ખાલી હતી “એવીજ રીતે બીજા ખંડ જોયા તે પણ ખાલી હતા. રાજાએ ક્રોધથી પુછ્યું—ક્યાં છે કેદી ?”

રક્ષક મળગળો થઈ ગયો અને રાજાના પગમાં પડી ગયો અને બોલ્યો—

“ મહારાજ અમને ખબર નથી ! અમે રાત્રીથી બરાબર જાગૃત છીએ, અહિં કાંઈ આવ્યું નથી. ”

રક્ષકના ખેરા ઉપરથી માલમ પડ્યું કે તે જો કહી રહ્યો છે તેમાં અસત્ય કંઈ મથી. આથી દાહરે રક્ષકને તપાસ કરવાનો હુકમ કર્યો અને તે લાવીને લઈ પોતાના આવાસમાં આવ્યો. તેણે લાવીને આલીંગન કરતાં કહ્યું—પ્રીયે ! મેં તારી ઉપર વ્યર્થ આક્ષેપ મુક્યો હતો.

લાવી—નાય ! હું તો આપની દાસી છું.

દાહર—આવ પ્રીયે ! હું મારા અપરાધની ક્ષમા આવી રીતે માગીશ ! ” આમ કહી દાહરે લાવીના સુંદર મુખને ચુંબન કર્યું અને બંને શયનાગાર તરફ ચાલ્યા.

પ્રકરણ ૪૦ મું.

તાહેરાની વિદાય.

લાવીથી વીખુટા પડીને તાહેરા અને સીસાગર શુપ્ત માર્ગ દ્વારા રાજમહેલની બહાર આવ્યા. ચોતરફ ઘોર અંધકાર વ્યાપી રહ્યો હતો. દીવસે માણસોથી ભરત્યક જણાતા રાજમાર્ગો અત્યારે શુન્યવત દીસતા હતા.

રાજમહેલથી ઘણે દુર નીકળી ગયા પછી સીસાગરે કહ્યું—“પુત્રી તાહેરા ! જ્યારથી મેં સાંભળ્યું કે તું પવીત્ર અને શીયળવંતી કુમારીકા છે અને તેં રાજની માગણીઓને અનેકવાર તુચ્છકારી કાઢી છે ત્યારથી હું તારી મુક્તી માટે આતુર હતો, પરંતુ મને કાંઈ એવી તક મળતી નહતી; પરંતુ છેવટે જ્યારે ઝાલીમ દાહેરે તને કેદમાં પુરવાની હકીકત મારા સાંભળવામાં આવી, ત્યારે અંતે તને હું છોડાવી લાવ્યો. જે કેદખાનામાં તું કેદ હતી એ કેદખાનું દાહેરના બાપ ચચ્ચે બંધાવ્યું હતું અને તેમાં ઠેર ઠેર છુપા માર્ગો પણ તૈયાર કરાવ્યા હતા. આ માર્ગોની હકીકત રાજ ચચ્ચ અને તેના પ્રધાન બુદ્દીમતનાજ જાણમાં હતી. પરંતુ બુદ્દીમત પ્રધાને પોતાના અંતઃકાળ સ્મયે મને આ માર્ગો બતાવ્યા હતા. મેં તારા માટે શહેર બહાર વ્યવસ્થા કરી રાખી છે અને એ ઘોડેસ્વારો તને બેઝન સુધી પહોંચાડવા તારી રાહ જુવે છે.

તાહેરા—પ્રધાનજી ! શું હું આવી રીતે જાઉં ?

સીસાગર—તાહેરા ! તું કેવી રીતે જવા માગે છે ?

તાહેરા—હું તો એક અરબ જુવાનના વેશમાં જવા માંચું છું.

સીસાગર—પણ એવો અરખી પોશાક અહીં ક્યાંથી મળી શકે ?

તાહેરા—પ્રધાનજી ! આપનો મહેલ કેટલે દુર છે ?

સીસાગર—હવે, નજીકમાં છે.

તાહેરા—તો શું આપ મને થોડા દીવસ આપના મહેલમાં નથી રાખી શકતા ?

સીસાગર—(આશ્ચર્યથી) કેમ ?

તાહેરા—એમજ, હું આપને અમરથી પુછું છું.

સીસાગર—પુત્રી ! જો તું આખું જીવન મારે ત્યાં રહેવા માગે તો પણ હું તને છુપાવી રાખી શકું છું.

તાહેરા—પ્રધાનજી ! મારે માત્ર થોડાજ દીવસ આપને ત્યાં રહેવું છે. આપ મને થોડું કાપડ લાવી આપો, એટલે હું એક અરખ જીવાન જેવો પોશાક તૈયાર કરી લઈશ. કારણ કે આવા પોશાકમાં હું મુસાફરી કરવા ચાહતી નથી. વળી એક હીંદુ પોશાકમાં પણ મુસાફરી કરવી ઠીક નથી. આપ જાણો છો કે એક બીરાધાર અબજાને જોઈ અનેક કામધિની મતી દુષ્ટ થઈ જાય છે, તેથી જો પુરૂષ વેશમાંજ મુસાફરી કરવામાં આવે તો એવી કોઈ ચીંતાનું કારણજ ન રહે.

સીસાગર તાહેરાની આ હાપણુ ભરેલી વાત સાંભળી દંડ થઈ ગયો અને તેણે તાહેરાને પોતાના મહેલમાં છુપાવી રાખવાનું તરત કબુલ કર્યું. પણ તેણે કશું કે જો તે બતાવેલા ખંડમાં ગુપ્ત ગુપ્ત અને બહાર નીકળ્યા વગર રહે તોજ. તાહેરાએ એ વાત કબુલ કરી.

સીસાગરે ખુલાસો કરતાં જણાવ્યું કે “પુત્રી] હું તને રાખના કારાગારમાંથી છોડાવી લાવ્યો છું, પણ જો કાંઈ તને મારા મહેલમાં જોઈ જાયતો રાજ દાહેરના ક્રોધનો ભોગ બનવું પડે અને તે કારણને અંગેજ હું તને છુપાઈ રહેવાનું કહું છું. ”

તાહેરા—પ્રધાનજી ! આપ જરા પણ ચિંતા ન કરો. જ્યાં સુધી પોશાક તૈયાર નહિ થઈ જાય અને આપ પોતે મને બહાર નહિ કાઢો, ત્યાં સુધી બહાર નીકળી આપના જેવા મારા મુકિત-દાતાને મુશ્કેલીમાં નહિં મુકું.

વાતચીત દરમ્યાન તેઓ સીસાગરના મહેલ આગળ આવી પહોંચ્યા હતા. સીસાગરનો મહેલ પણ બહુ વિશાળ અને જાન્ય હતો. પરંતુ રાજ દાહેરના મહેલ કરતાં કાંઈ નાનો હતો.

એક ગુપ્ત માર્ગ દ્વારા સીસાગર તાહેરા સાથે અંદર પ્રવેશ્યો અને એક ગુપ્ત ખંડમાં આવી પહોંચ્યો. ખંડમાં ચોમેર અધિકાર બાપી રહ્યો હતો. તાહેરાને ત્યાં થોભાવી સીસાગર ચાલ્યો ગયો અને થોડીવારમાં એક મોટી બીણબત્તી સાથે આવી પહોંચ્યો.

પ્રકાશ આવતાંજ જણાવ્યું કે ખંડ બહુ મોટો અને વિશાળ હતો. જમીનપર સુંદર માછીચો પાથરેલો હતો અને દીવાલ સાથે મોટા ચોરીકા ગોઠવેલા હતા.

સીસાગરે બીણબત્તી મુકતાં કહ્યું “પુત્રી ! તું અહીં નચીં તાર્છથી આરામ કર. હું સવારે તારા માટે કાપડ લઈ આવીશ. ”

આમ કહી સીસાગર ચાલ્યો ગયો અને તાહેરા ઉશીકાને અટકી વિચાર સાગરમાં તટલીન થઈ ગઈ.

ફરીવાર જ્યારે તેની આંખ ઉઘડી ત્યારે સુર્યનો ઉદય થઈ ચુક્યો હતો અને સુર્યના પ્રકાશીત કીરણો તેના ખંડને અજવાળી રહ્યાં હતાં.

થોડીવારમાં સીસાગર કાપડના એક મોટા ગાંસડા સાથે આવ્યો. તાહેરાએ તેમાંથી કેટલુંક પસંદ કર્યું. એ પછી તેણે સીસાગર પાસે સોય અને દોરા મંગાવ્યા અને અરખ મુગલહેદો જેવા વસ્ત્રો સીવવા લાગી.

સીસાગર દીવસમાં બે ત્રણવાર આવી જતો અને ભોજન પાણી વીગેરે વસ્તુઓ જાતે આપી જતો. કારણ કે જો આ બધું કામ સેવકો મારફતે કરાવવામાં આવે તો વાત પુટી જવાનો અને દાહેરના ક્રોધના ભોગ થવાનો ભારે ડર હતો. બે ચાર દીવસમાં જ તાહેરાએ વસ્ત્રોની બે જોડ તૈયાર કરી નાખી. એ પછી તેણે સીસાગરને જણાવ્યું કે તે આજે રાત્રે મુસાફરી કરવા તર્ક્યાર હતી.

તેજ રાત્રે જ્યારે સીસાગર તાહેરાના ખંડમાં આવ્યો ત્યારે કામળાંગી અને સુંદર તાહેરાને બદલે એક અરખ નવ જુવાનને ઉભેલો જોઈ તેને ભારે આશ્ચર્ય થયું. ઢીલી બાંહોવાળો ઝબ્બો, ઝબ્બા નીચે સુરવાલ, માથે રૂમાલ અને તેની ઉપર અમામો, કમરે કપડું આ બધું જોઈ સીસાગર આશ્ચર્યમાં પડ્યો કે તાહેરાને બદલે આ નવજુવાન ક્યાંથી આવી પડ્યો. ?

સીસાગરની મુંઝવણ જોઈ તાહેરા હસી પડી, આથી સીસાગરને ખાત્રી થઈ કે એ તાહેરજ છે. એ પછી તાહેરાની માગણી મુજબ તલવાર તીર કમાન ખંજર વીગેરે હથિયાર પણ લાવવામાં આવ્યા. તાહેરાએ તલવારને કમરે લટકાવી, કમાન ગરદનમાં ભેરવી દીધી ને

તીરના બાથને ખલા પાછળ લટકાવી ખંજર ભેટમાં ચઢાવી દીધું અને હાથમાં બાલો લઈ એક નવજવાનની અદર્શી સીસાગરને આગળ ચાલવાનો ઇશારો કર્યો.

શુપ્ત માર્ગ દ્વારા સીસાગર તાહેરાને લઇ કીલ્લા ખંડાર આવ્યો એક ઝાડી આગળ એક સીંધી સૈનીક બે ઘોડા સાથે ઉભો હતો. સીસાગરે તેને કહ્યું—

“ રણજીત ! બેરૂનથી આવેલા અરખ નવજવાન આ છે. તેમને બેરૂન પહોંચાડી તેમની ચીઠી સાથે પાછો આવજો. ” એ પછી સીસાગર તાહેરા તરફ ફર્યો. તેનો અવાજ ગળગળો થઈ ગયો અને તેની આંખો અસહ્યની તરફ ગઈ. તેણે તાહેરાના માથે હાથ મુકી વીદાય હિંમતી. રણજીત અને તાહેરા જુદા જુદા ઘોડા પર સ્વાર થયા અને બંને સ્વારો બેરૂનના માર્ગે વિદાય થઈ ગયા. માયાળુ સીસાગર એક ઠંડો શ્વાસ લઈ ભારી હૃદયે કીલ્લા તરફ પાછો ફર્યો.

પ્રકરણ ૪૧ મું.

કાકા સાથે વિજયરાયની દગાબાજી.

આપણે આગળ જોઈ ગયા કે બહેરેજના કીલ્લા ઉપર ઇસ્લામી વાવટો ફરકવા લાગ્યો અને વિજયરાય કીલ્લામાંથી નાશી છુટ્યો, કીલ્લામાંથી નાસ્તા પહેલાં તેણે પોતાની રાણી અને સાથે દોઢથી બે હજાર સૈનીકો, જેઓ તેની સાથે નાસવા તૈયાર હતા લઈ લીધા. એ પછી તેઓ ત્વરીત વેગે રાજ્ય કાકાની સત્તા હેઠળના જુધીયાના પ્રદેશ તરફ પ્રયાણ કરી ગયા.

રાજની સાથે તેનો પ્રધાન પણ હતો જે રાજની પુર્વેજ નાસી છુટયો હતો. રાજએ બહેરેજ છોડ્યા પછી થોડીવારમાં સેના-પત્રી પણ નાસી છુટયો હતો, પરંતુ કેટલાક માઈલને અંતરેથી તેને ખજલા નામનો એક મુસ્લીમ સરદાર જે તેની પુઠ પકડી આવતો હતો તે તેને થોડી ઝપાઝપીને અંતે પટ્ટીને પાછો લઈ ગયો.

આ બાજુ મુહંમદ કાસીમને, આ પકડાયેલા સીપેહસાહાર દ્વારા રાજ વિજયરાયના પલાયનની અને સીસમ (બુધીયા) માં આશ્રય લેવાની ખબર પડી. આથી બહેરેજ ની વ્યવસ્થા કરી અને સીસમનો માર્ગ લીધો.

બીજી બાજુ બહેરજના પતન અને વિજયરાયના નાસી છુટવાના સમાચાર રાજ કાકાને પણ મળી ચુક્યા હતા. બુધીયાના પ્રદેશની સરહદ પરજ કાકાના લશ્કરે વિજયરાયને આવકાર આપ્યો. બુધીયા પ્રદેશની રાજધાની સીસમ નગરમાં હતી, અને આખા પ્રદેશ પર કાકાની આજ્ઞા હતી.

રાજ કાકાએ, વિજયરાયને બાપ જેવો આવકાર આપ્યો અને પોતાના મહેલમાં રાખ્યો.

આ દરમ્યાન મુહંમદ કાસીમ પ્રચંડ વેગે મુસાફરી કરતો બુધીયાના પ્રદેશમાં પ્રવેશી નીલબાન સુધી આવી પહોંચ્યો. નીલબાન સુધી ઈસ્લામી લશ્કર આવી પહોંચ્યાના સમાચાર મળતાં વિજયરાય અને કાકાને બારે આશ્ચર્ય થયું. રાજ કાકાની અનીચ્છા છતાં રાજ વિજયરાયની મદદથી કાકાના પ્રધાન બહમને અંધારી રાત્રે એક હજાર સૈનિકો સાથે છાપો મારવાની યોજના ઘડી કાઢી અને તેજ રાત્રે અમલમાં મુકી. પરંતુ આ બાજુ ખુદા મુસલમાનોની

મદદ પર હતો. લશ્કર કીલામાંથી બહાર નીકળતાં જ મર્જના, તોફાન વર્ષા અને પવનનું જોર વધ્યું. છતાં બહમન અને વિજયરાયની આગેવાની હેઠળ સૈનીકોએ આખી રાત ચાલ્યાં કર્યાં અને આખી રાતના તોફાનમાં તેઓ એવા અટવાયા અને માર્ગ ભુલ્યા કે સવારે સુર્યોદય થતાં તેઓ સીમમના કીલા આગળ જણાયા *

આ બનાવ પછી વિજયરાયની અનીચ્છા થતાં રાજા કાકાએ મુહંમદ કાસીમ સાથે સુલેહ કરવાનો અને પોતાના પ્રાંતને ખુનામ-રકીમાં જ બચાવી લેવાનો નિર્ણય કર્યો. તેજ દિવસે રાજા કાકા પોતાની સાથે થોડું લશ્કર લઈ નીકળી પડ્યો અને નીલબાન તરફ રવાના થયો.

પરંતુ આ બીના રાજા વિજયરાયને મન અનીચ્છનીય હતી. તેતો સીસમને પણ પોતાના બહેરજ માફક બરબાદ કરવા ચાહતો હતો. કાકાના પ્રધાન બહમન અને બીજા સરદારોને બોલાવી કાકા વીરુદ્ધ ઉશ્કેરી મુક્યા. આ બાબુ દગાબાજ વિજયરાય આ કામ કરી રહ્યો હતો, ત્યારે બીજા બાબુ રાજા કાકા પોતાની પ્રજાને ખુનામરકીમાંથી બચાવવા મુહંમદ કાસીમ સાથે સુલેહ કરી રહ્યો હતો.

* આ સંબંધમાં તારીખે હિંદનો કર્તા ૧૩૦ મા પાને લખે છે કે જાણે ઇસ્લામી લશ્કરને કુદરતી મદદ હોય તેમ સીસમાંથી છાપો મારવા નીકળેલું હીંદુ લશ્કર જંગલમાં અટવાઈ ગયું અને માર્ગ ભુલી જંગલમાં ફરતું રહ્યું અને જ્યારે સહવારે સુર્યના પ્રકાશમાં તેમણે પોતાની સામે એજ કીલો જોયો કે સાંજે જેમાંથી તેઓ નીકળ્યા હતા, ત્યારે તેમની નિરાશાનો પાર ન રહ્યો—જુઓ તારીખે હિંદ—પાનું ૧૩૦.

તેમની વચ્ચે જે સુલેહ થઈ તે આશ્ચર્યકારક હતી. મુહંમદ કાસીમની માત્ર એટલીજ શરત હતી કે વિજયરાયને ઈસ્લામી લશ્કરને હવાલે કરવો. રાજા કાકાએ જણાવ્યું કે—“ પણ રાજા વિજયરાય પોતે આપને આસરે આવવા તૈયાર છે. ” આથી મુહંમદ કાસીમે જણાવ્યું કે—“ તો પછી કરારની જરૂર ક્યાં રહે છે ? ”

આવી રીતે રાજા કાકા અને મુહંમદ કાસીમ વચ્ચે સુલેહ થઈ ગઈ અને તેઓ રાજધાની સીસમ તરફ આવવા રવાના થયા. પરંતુ સીસમમાં જે કંઈ બની રહ્યું હતું તેની કોઈને ખબર નહતી. આથી જ્યારે રાજાકાકા અને ઈસ્લામી લશ્કર કીલા સામે આવી પહોંચ્યા ત્યારે તેમને કીલામાં દાખલ કરવાને બદલે કીલા પરથી તીરોનો મારો ચલાવવામાં આવ્યો. રાજા કાકાએ બુર્જ ઉપર ઉભેલા સર્પનીકાને જણાવ્યું કે હવે સુલેહ થઈ ગઈ છે. પરંતુ તેનું કંઈ પણ સંભળવામાં આવ્યું નહિ. બદલે તેના પ્રધાન બહમને જવાબ આપ્યો કે “ પ્રજાએ રાજા વિજયરાયને પોતાના રાજા તરીકે સ્વીકારી લીધો છે અને નવા રાજા મુસલમાનો સાથે સુલેહ કરવા તૈયાર નથી.”

આ જવાબથી રાજા કાકાને અત્યંત ક્રોધ ચઢ્યો, પણ તે દ્રોહીઓને કંઈ કરી શકે તેમ ન હતું. તે ઈસ્લામી લશ્કર પાસે પાછો આવ્યો અને મુહંમદ કાસીમને બધી હકીકત જણાવી.

મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—આપ ચિંતા ન કરો. માત્ર એટલુંજ બતાવો કે કીલામાં પ્રવેશવાનો કોઈ શુભ માર્ગ છે ?

કાકા—જી નહિ.

હંમદ કાસીમ—તો પછી કાલે હુમલોજ કરવો પડશે.

એ પછી કાલે થું કરવું તેની યોજના કરવામાં આવી અને સર્વે પોત પોતાની જાવણીઓમાં ગયા.

તેજ રાત્રે વિજયરાયે દસહજારના સૈન્ય સાથે ઈસ્લામી લશ્કર પર ઓઝીતો છાપો માર્યો, પરંતુ ઈસ્લામી લશ્કરના નિયમ પ્રમાણે અસલમ પોતાના ૫૦૦ સીપાહીઓ સાથે જાવણીની રક્ષા કરતો હતો. તેને હિંદુઓના આ ઓઝીતો છાપાની જાણ થઈ ગઈ. તેણે ઈસ્લામી લશ્કરને હોંશીયાર કરી દીધું, અને હિંદુ લશ્કર આ બધું સમજી શકે તે પુર્વે ઈસ્લામી લશ્કરે તેમના ઉપર હુમલો કરી દીધો.

હિંદુ સર્ધન્ય મુસ્લીમોને ગદલતમાં પડેલા સમજી કારમી કતલ કરવાના ઈરાદે આવ્યું હતું, પરંતુ આ અણુધારી આક્રમકી તેઓ મજરાઈ ગયા. અંધારી રાત જતાં કલાકો સુધી ખુનખાર ચુક થયું. હિંદુઓ જાણીત થઈ કતલ થતા લાગ્યા. રહવાર થતાં સુધીમાં ખુનની નદીઓ વહેવા લાગી. ધડમાથાના ઢગલા થઈ ગયા અને આ ઝપાઝપીમાં વિજયરાય માર્યો ગયો અને સરદાર વગરનું લશ્કર કીકા તરફ નાહું, પરંતુ ઈસ્લામીઓ તેમની પાછળજ હતા. તેઓ

* કાકાને “અમીરે હિંદ” નો ખિતાબ આપવામાં આવ્યો, તે પછી મુહંમદ બિન કાસિમે તેને પુછ્યું કે “તમારામાં પોષાક આપવાની શી રીત છે ?” કાકાએ કહ્યું “અમ જાટ કામના બૌદ્ધ ધર્મી છીએ. અમારે ત્યાં એવો રીવાજ છે કે રાજા કાકાને સન્માનવા માટે તો દરબારમાં તેને પોષાક પહેરાવી, માથે પાધડી બંધાવીને ખુરસી ઉપર બેસાડે છે.” મુહંમદ કાસિમે એજ પ્રમાણે રાજાનું સન્માન કયું હતું.

હકતા ને મારતા કીલ્લામાં પ્રવેશ્યા. જ્યારે હીંદુ સર્ધન્યે જોયું કે સરદાર પણ નથી અને હાડવું નકાસું છે, ત્યારે તેમણે હથીઆર નાંખી દીધા અને દયા દયાના પોકાર કરવા લાગ્યા.

મુહંમદ કાસીમે તરત મુઠ્ઠા બંધ કરવાનો હુકમ આપ્યો. જોતજોતામાં હાડાઈ ખત્મ થઈ અને હવે ઈસ્લામી લશ્કરે સીસમના કીલ્લા પર ઈસ્લામી વાવટો ફરકાવી દીધો.

પ્રકરણ ૪૨ મું.

સીસમમાં સીપેહ સાલારનો ખુત્બો.

સીસમના કીલ્લા પર ઈસ્લામી વાવટો ફરકવા લાગ્યો, પરંતુ હજુ સીસમે નગરમાં રાજા વિજયરાયના અનેક તરફદારો પણ હતા. આથી સૌથી પ્રથમ દરેક હથીઆર બંધ હીંદુઓની ગીરફતારીઓ શરૂ કરવામાં આવી. જે કોઈ પણ હીંદુ હથીઆર નાંખી દઈ શરણે આવ્યો, તેને ક્ષમા આપવામાં આવી.

આ કાયદી પરવારી મુસલમાનોએ મગરીબની નમાઝ અદા કરી અને ખાણું ખનાવ્યું તથા કેદીઓને પણ પોતાનું ભોજન ખનાવી લેવા માટે ભોજન સામગ્રી આપવામાં આવી. મુસલમાનોની આ ઉદારતાથી હિંદુ લોકો પર ભારે અસર થઈ અને મુસલમાનો રાક્ષસ સમાન છે અને ઝીંઝો પર બળાત્કાર કરે છે એવી જે અફવાઓ તેમણે સાંભળી હતી તે અસત્ય ઠરતી જણાઈ.

રહવારે સૌથી પહેલું જે કામ ઈસ્લામી સેનાપતિએ કયું તે એ હતું કે રાજા કાકોને ફરીવાર ગાદી ઉપર બેસાડ્યો અને રાજા

વિજયરાયના તે તમામ તરફદારો જેમણે રાજ કાકા સાથે દ્રોહ કર્યો હતો તેમને કતલ કરવામાં આવ્યા. છતાં જેમણે ક્ષમા માગી કાકાની તાબેદારી સ્વીકારી તેમને તમામને જીવતદાન આપવામાં આવ્યું. એ પછી ગીરફતાર થએલા કેદીઓમાંથી જે લોકો મુસલમાન થઈ ગયા તેમને ખીન શરતે છોડી મુકવામાં આવ્યા અને જે હિંદુઓએ મુસલમાન થવું પસંદ ન કર્યું તેમની પાસેથી જમીનો સેવામાં આવ્યો. આ કાર્યથી પરવારી મુહંમદ કાસીમે નગરવાસીઓને એક જાહેર ઢંઢેરા દ્વારા એકત્ર કરી એક યાદગાર ખુલ્લો સંભળાવ્યો.

એક મોટા મેદાનમાં આખા નગરના હિંદુ સ્ત્રી પુરુષો તથા રાજ કાકા અને તેના સરદારો હાજર હતા. જ્યારે શ્રોતાઓની ઠંઠ જામી ગઈ ત્યારે મુહંમદ કાસીમે એક દુભાષીયાને બોલાવ્યો. એ પછી તેણે એક ઉંચા આસન પર ઉભા રહી બોલવા માંડ્યું—

“હું સૌથી પહેલાં તે ખુદાએ વહેદલુલા-શરીફના વખાણ કરે છું જે આ અને તે વિશ્વોનો માલીક છે. તે ત્યારથી છે જ્યારે કંઈ ન હતું અને ત્યાં સુધી રહેશે જ્યારે આ બધું નાશ પામશે. તે અનંત છે, અવિનાશ છે, નિરાકાર છે, તેની શક્તિ અપાર છે. તેની કુદરતમાં કોઈ ભાગીદાર નથી. તેના હુકમ સિવાય એક પાંદકુ પણ હાલતું નથી. આ મુર્તિઓ કે જેને તમે પુજો છો તે માત્ર નીજીવ રમકડાં છે. તેનામાં ન તો કંઈ શક્તિ છે કે ન તો તે જગતના ઉત્પન્ન કર્તા સુધી પહોંચવાનું સાધન છે. મરવા પછી માણસ પોતાના કૃત્યો અનુસાર પણ પૃથ્વી કે જીવજંતુની યોનીમાં જન્મ પામે છે એ માન્યતા પણ સાવ ખોટી છે. મૃત્યુ પછી માણસને એક દીવસ કે જેને ન્યાયનો દીવસ (કયામત) કહે છે તે

દીને ઉભા થયું પડશે અને પોતાના સર્વ કૃત્યોનો હીસાબ પોતાના પેદા કરનારને આપવો પડશે. હે મારા હિંદુ મિત્રો ! ખુદા જગતનો હિતવન્ન કર્તા છે, તે એક છે. તેજ પુજાને કાબીલ છે. તેનીજ બંદગી કરવી જોઈએ. તેના પછી તેના પવિત્ર પેગંબરને યાદ કરવા જોઈએ કે જેમણે જીલ્લા જગતને સીધો માર્ગ દેખાડ્યો, અને એઓ પોતાની પાછળ એક પવિત્ર કીતાબ પણ મુકી ગયા જે કયામત સુધી જગતને માર્ગદર્શક થઈ પડે એવી છે, મિત્રો ! ખુદાને પુજનારા, ખુદાને માનનારા, તેના રસુલને માનનારા અને તેની પવિત્ર કીતાબને માનનારા દરેક બંદાઓ એક બીજાના ભાઈ છે. ઈસ્લામમાં કોઈ હિંચ નીચ નથી. દરેક સરખા છે. ઈસ્લામ જગતને બાતુલાવતો, પ્રેમનો, અને ખુદા-પરસ્તીનો સંદેશ આપે છે—”

આ સાર છે તે યાદગાર ખુત્બાનો જે ૧૭ વર્ષના એક નવજવાન સીપેહસાલાહ શીસમગરના કુકસ્તાનમાં સંભળાવ્યો. આ ખુત્બાની તાત્કાલીક અસર એ થઈ કે સેંકડો સ્ત્રી પુરૂષોએ ત્યાંજ કલમો પડી ઈસ્લામનો સ્વિકાર કર્યા.

તેજ દીવસે મુહંમદ કાસીમ પોતાના તમામ લશ્કર સાથે નગરમાંથી બહાર નીકળી ગયો, અને શહેરથી થોડે દુર જાવણી નાંખી. આ જોઈને હિંદુ પ્રજાને અને ખુદ રાજા કાકાને પણ ભારે આશ્ચર્ય થયું અને મુસલમાનો માત્ર મુશ્કેલ જીવતાજ નીકળ્યા છે એમ તેમણે જે સાંભળ્યું હતું, તે પોતાની નજર સામે જોઈને હરેલું જોયું.

જે દીવસ આરંભ કરી ત્રીજે દીવસે મુહંમદ કાસીમે બટનુર તરફ કુચ કરવાનો હુકમ આપ્યો પરંતુ કુચની તબયારી થતાં પુર્વે એક એવો બનાવ બન્યો કે તે દીવસે પણ તેમને ત્યાં રોકાવાની

ફરજ પડી. ભટનુર, સીસમ નગરથી થોડાક અંતરે આવેલું એક નાનકડું રાજ્ય હતું. પરંતુ સીસમ પર ઇસ્લામી કબજે થયાના સમાચાર મળતાજ ભટનુરના રાજાએ સુલેહનું કહેણ મોકલ્યું.

મુહંમદ કાસીમ લડાઇ કરતાં સુલેહને વધુ પસંદ કરતો હતો. આથી તેણે સુલેહ કરી દીધી અને તેની પાસેથી ખંડણી નક્કી કરી વસુલ કરી. અહીંથી આગળ વધવાને પાછો હુકમ છુટ્યો કે એ દરમિયાન હનગળ (વોઇસરાય) નો કાસદ આવી પહોંચ્યો. જેમાં મુહંમદ કાસીમને ઠપકા સાથે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે— તેમણે ખેડમથી અલોર જવાને બદલે સીસમને કંધાળીલ તરફ જવાની જરૂર નહતી. વળી એ રાજ્યોએ કંઈ કસુર કર્યો નથી, ત્યારે તેમને નાહક ખુનામરડીમાં ધસડવા એ ગેરઈન્સાફ છે. વળી એ નાના નાના ઠાકોરા અને રજવાડાઓ સાથે લડવામાં જો રોકાઈ જશે તો તમારી બધી શક્તિ ત્યાંજ પુરી થઈ જશે અને દાહેરની જંગી તાકાત સામે મુકાબલો કરવો મુશ્કેલ થઈ પડશે. માટે સીસમથી એકદમ પાછા ફરો અને ખેડન જાઓ. ત્યાંથી સીધા કુચ કરી અલોર પર જઈ પહોંચો.

હનગળ ની આ સુચના આખા લશ્કરને વાંચ્યા સંભળાવવામાં આવી. આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ કે સીંધથી મકરાન માર્ગે થઈ બસરા સુધી ખેપીઆ મારફતે બે બે પાંચ પાંચ માઈલના અંતરે ટપાલ માટે જે સુંદર વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી તેથી દર ત્રીજે દીવસે પત્ર વહેવાર ચાલુ રહેતો અને હનગળ પણ મુહંમદ કાસીમની હીલચાલથી વાકેફ થઈ તેને યોગ્ય સુચનાઓ આપતો.

વોઈસરોયની તાજી આવેલી આ સુચના પછી મુહંમદ કાસીમે કંધાખીલ તરફ જવાનું માંડી વાળ્યું અને ખેરન તરફ કુચ કરવાનો હુકમ થયો. હવે બારે ઉત્સાહ પુર્વક આ વીજથી લશ્કર ખેરન તરફ રવાના થયું.

પ્રકરણ ૪૩ મું

લવિખ્યવાણી,

એક બાબુ ૬૦૦૦નું નાનકડું લશ્કર લઈ મુહંમદ કાસીમ સીંધના અર્ધા મુલકમાં અનેક કીલ્લા અને શહેરો ફતેહ કરતો પડકાર કરતો આગળ ને આગળ આવી રહ્યો હતો. જ્યારે સીંધપતી મહારાજ દાહેર નચિંતાઈથી રંગરાગ એને મોજ શોખમાં મશગુલ હતો. પુખ્તો જેવી કોમળ સુંદરીઓના કોમળ કરકમળથી રંજીત સુરાદેવીના જામ પર જામ ગટગટાવી દાહેર મસ્ત બની રહ્યો હતો.

એક દિવસે અનેક સુંદરીઓના જમખટ્ટા વચ્ચે દાહેર સુરાદેવીમાં મસ્ત બની ખેડો હતો. વૃત્ત અને સંગીતની રમઝટ જામી હતી એટલામાં પ્રધાન સીસાગર બે ત્રણ માણસો સાથે આવી પહોંચ્યો.

પ્રધાનનું આગમન થતાં સુંદરીઓ એક પછી એક ચાલી ગઈ. પ્રધાનને જોઈ રાજાએ પુછ્યું—

“પ્રધાનજી ! અત્યારે કેમ આગમન થયું ?

સીસાગર—મહારાજ ! આપે સાંભળ્યું હશે કે મુહંમદ કાસીમ દેમલ, ખેરન બુધીયા કંધાખીલ વીગેરે પર હસ્તામી પતાકા ફરકાવી ચુક્યો છે.

ઢાહર—હા પ્રધાનજી ! મેં સાબળ્યું છે.

સીસાગર—મહારાજ ! આજે મને ખબર મળ્યા છે કે મુહંમદ કાસીમ છુધીયા, અને કંધાળીલ તરફથી પાછો ફરી ખેડન આવી ગયો છે.

ઢાહર (હસ્તા હસ્તા)—મને લાગે છે કે હવે ખેડનથી ધરાકના માર્ગે રવાના થઈ પોતાના દેશમાં આત્મા જવાનો તેનો ધરાદો હશે.

સીસાગર—જી નહિ હજુર !

રાજા—તો પછી તેનો શું ધરાદો હશે ? શું તે ખેડનમાંજ રાજ્ય કાયમ કરવા માગે છે ?

સીસાગર—જી નહિ હજુર !

રાજા—તો પછી !

સીસાગર—મહારાજ ! તે સીંધુ નદીને ઓળંગી અલોર પર ચઢી આવવાના વિચારમાં છે.

અત્યાર સુધી રાજા મદીરામાં મસ્ત બની તકીયાને અડેલી પડસા હતો. અલોર પર ચઢી આવવાના સમાચારથી તેનું ઘેન ઉતેરી મથું. તે એક નીમીષ માત્રમાં ટટાર બેસી ગયો અને બોલ્યો—

“ શું અલોર પર હુમલો કરવાની શીકરમાં છે ?

સીસાગર—જી હજુર !

રાજા—તો તો તેની ગુસ્તાખીની સગ્ગ તેને બરાબર થવી જોઈએ.

સીસાગર—એમજ શું જોઈએ, હજુર ! અને હવે તો આ વૃત્ત અને સંગીતની મહેરીલોને ત્યાગી જો આપ બહાર નહિ આવો તો મને ડર છે કે મુહંમદ કાસીમ જોત જોતામાં અહીં આવી પહોંચશે.

રાજા—હીક, આ તમારી સાથે આવેલા માણસો કેણુ છે ?

સીસાગર—મહારાજ ! એ લોકો એતથી આવ્યા છે અને મુકમલ કાસીમ બહુ ત્વરીત વેગથી આવી રહ્યો છે તેની ખબર લાગ્યા છે !

રાજા—એતમાં મોકા રાજા છે. તેઓ શું કરે છે ?

સીસાગર—હુકુર તેઓ પણ મુકાબલા માટે તઈયારી કરી રહ્યા છે !

રાજા—ઠીક, પ્રધાનજી ! એક તાકીદનો દરબાર બરો અને તમામ સરદારોને બોલાવો.

સીસાગર તરત રવાના થયો. જોત જોતામાં શહેરમાં આ ખબર પવન વેગે ફેલાઈ ગયા. તમામ સામંતો અને સરદારો દરબારમાં આવવા લાગ્યા. રાજા પણ દરબારમાં આવી ગયો. રાજાને પાટવી કુંવર જયસીંહ પણ આવી ગયો.

દરબાર સંપૂર્ણ બરાતાંજ દાહેરે દરબારી જ્યોતીષીઓને (પંડીતોને) હુકમ કર્યો કે મલેચ્છો સાથેના યુદ્ધનું પરિણામ શું આવશે તેની તપાસ કરો. તરતજ પંડીતો પોતાના થોથાં પોથાં લઈ હીસાબ ગણવામાં અને આંકડા માંડવામાં મશગુલ થઈ ગયા. જેમ જેમ હીસાબ ગણતા ગયા તેમ તેમની મુખમુદ્રાઓ ગંભીર થતી ગઈ. છેવટે એક જ્યોતીષીએ ઉભા થઈ કહ્યું—મહારાજ ! આ યુદ્ધનું પરિણામ ન પુછો તો સાફ.

દાહેર—હરગીજ નહિ. હું જાણવા માંગું છું કે મલેચ્છો સાથેના યુદ્ધનું પરિણામ શું આવશે ? માટે જલ્દી બતાવો.

પંડીત—અમારું જોતીપશાસ્ત્ર બતાવે છે કે મલેચ્છોનો વિજય થશે અને સીંધ ઉપર તેમની આજ્ઞા પ્રવર્તશે.

દાહેર અને દરબારીઓ આ સાંભળી ચમકી ગયા, પરંતુ દાહેર કોપથી કહ્યું—

‘ દુર્ભાગીઓ ! તમારી કંઈ જીવ થાય છે. ફરી ગયો અને મને દેખાડો.

વળી પાછા કેટલીક વાર સુધી પંડીતો હીસાબમાં લાગી ગયા. અંતે અગાઉના પંડીતે ઉભા થઈ કહ્યું—મહારાજ ! અમારી ગણતરી ખરી છે.

રાજા—એટલે કે મુસલમાનોજ છતશે એમજને ?

પંડીત—જી હા મહારાજ ?

રાજા—ગમે તેમ થાઓ ! એક રાજા આવા પોકળ પોયાં ઉપર વિશ્વાસ રાખી પોતાની શોયત્તાને કલંક નહિ લગાડે.

એ પછી દરબારમાં કેટલાક કલાકો સુધી ચર્ચા ચાલતી રહી, અંતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે રાજા દાહેરના પુત્ર જયસીંહની સરદારી હેઠળ એક મોટું લશ્કર મુહંમદ કાસીમને અટકાવવા મોકલવું, અને જયસીંહે સીંધુના કિનારે પહોંચી પડાવ નાંખવો. તરતજ દરબાર વીસર્જન કરવામાં આવ્યો અને સૌ પોતપોતાની તૈયારીમાં લાગી ગયાં. શહેરમાં પણ સમાચાર ફેલાઈ ગયા કે રાજા દાહેર પોતે પણ મુહંમદ મેદાનમાં જશે, અને કાલે જયસીંહ પોતે સીંધુના કીનારા સુધી એક મોટા લશ્કર સાથે જશે.

ખીજે દીવસે રહવારે પાટવી કુમાર જયસીંહ ૧૫ હજાર સૈની-કોના જંગી લશ્કર અને એકસો કદાવર હાથીઓના કાફલા સાથે અલોરથી બહાર નીકળ્યો અને મુહંમદ કાસીમની સામે આવ્યો. રાજા

દાહેર પણ કેટલાક માઈલ સુધી તેની સાથે ગમે અને તેને સુચનાઓ આપતો રહ્યો. જ્યારે લશ્કર કેટલાક માઈલ દુર પહોંચ્યું ત્યારે દાહેર અને તેના દરબારીઓ અલોર તરફ પાછા વળ્યા અને જયસીંહ સીંધુ તરફ આગળ વધ્યો.

પ્રકરણ ૪૪ મું.

રાજા મોક્ષા સુલેહ કરે છે.

સીસમપર વાવટો ફરફાવી, મુહંમદ કાસીમ, ગવર્નર હજમજની સુચના પ્રમાણે ખેડન તરફ પાછો ફર્યો. ખેડનના રાગ સામનીને મુહંમદ કાસીમના આગમનની ખબર પડતાં તેણે કેટલાક માઈલ સુધી આગળ જઈ મુહંમદ કાસીમ અને મુજહુદદને ધરલામનો સત્કાર કર્યો અને ખેડતમાં લઈ આવ્યો. અહીં મુહંમદ કાસીમે કેટલાક દીવસ સુધી મુકામ કર્યો. અગાઉના પત્રોમાં મુહંમદ કાસીમે હજમજને લખ્યું હતું કે હવે તેઓ શત્રુના મુઠકમાં તદ્દન મધ્ય પ્રદેશ તરફ જવાના છે, જ્યાં દાહેરનું પ્રચંડ સૈન્ય તેમના મુકામલા માટે તૈયાર છે. માટે થોડું વધુ લશ્કર મદદ માટે મોકલવું. આથી હજમજે ૨૦૦૦ અનુભવી મુજહુદદને હિંદ મોકલી આપ્યા. આ નવું લશ્કર ખેડન ખાતે આવી પહોંચ્યું. હવે ધરલામી લશ્કરની કુલ સંખ્યા ૮૦૦૦ ની થઈ ગઈ. અને નવા મુજહુદદના આગમનથી સૈન્યમાં બારે ઉત્સાહ ફેલાયો.

ખેડનમાં લાંબો સમય કામચલાવુ રહેવાના કારણે અને હિંદુઓ પ્રત્યે સુવર્તન રાખવાને કારણે અનેક હિંદુઓએ સ્વખુશીથી ધરલામનો

સ્વીકાર કર્યો. આથી મુહંમદ કાસીમે બેશનમાં એક સંદર મસ્જિદ પશુ બંધાવી. આવી રીતે કેટલોક કાળ બેશનમાં વીતાવ્યા પછી ઇસ્લામી લશ્કરે કુચ કરી. ઇસ્લામી લશ્કરનું આગમન સાંજનાં સાંજનાં નામઝાં ને કર્યા ઉગ્ધ થઈ જતા. અને લોકો પોતાની માલ મીલકત મુકી દુરના પ્રદેશમાં ચાલ્યા જતા.

આથી કુચ કરતું ઇસ્લામી લશ્કર નચિંત જીવે પણ પ્રચંડ વેગે આગળ વધતું જ રહ્યું. કુચ કરતાં કરતાં ઇસ્લામી લશ્કર હી. સન ૬૩ ની ૪થી મહોરમના રોજ અશહાર કીલ્લા આગળ આવી પહોંચ્યું. આ કીલ્લો બહુ મજબુત હતો. હીંદુઓએ તરત કીલ્લાના દરવાજા બંધ કરી લીધા અને કીલ્લા ઉપર સધન્ય ગોઠવાઈ ગયું. જ્યારે ઇસ્લામી લશ્કરને જણાયું કે લડયા વગર કીલ્લો સ્વાધીન નહિ નહિ થાય, ત્યારે તરત પડાવ નાખવામાં આવ્યો અને બીજે દીને કીલ્લાની સામે ખાઈઓ ખોદવાનું કામ કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. ખાઈઓ ખોદતાં ખોદતાં જે માટી નીકળતી તેનાથી એક કામ ચલાઉ પુરતો—(દીવાલ) ઉભો કરવામાં આવતો. ઇસ્લામી લશ્કરે પડાવ નાખતાં કીલ્લાવાળા સમજ્યા કે બે ચાર દહાડામાં કંટાળી ને મુસલમાનો આગળ ચાલ્યા જશે પરંતુ જ્યારે તેમને પોતાના કીલ્લા સામે એક બીજે કામ ચલાઉ કિલ્લો ઉભો કરતાં જોયા ત્યારે તેમને પોતાની ધારણા જીલ્લો જણાઈ અને તેઓ ગભરાયા અને મુલેહ કરવા તકયાર થયા. તરત મુલેહનું કહેણ મોકલવામાં આવ્યું. જેનો સ્વિકાર થયો અને ખલીફાની તાબેદારી અને ખંડણીની શરતે મુલેહનામું લખાયું. કીલ્લો ઇસ્લામી લશ્કરને સોંપાયો અને ઇસ્લામી લશ્કર વીજેતા તરીકે કીલ્લામાં દાખલ થયું.

અહીં થોડા દહાડા મુકામ કરી મુહંમદ કાસીમે આગળ કૂચ કરી અને તેઓ સતત મુસાફરી કરતા સીંધુ નદીના પ્રદેશ સુધી ૧ પહોંચ્યા. અહિંયાં એક સોડું વિશાળ મેદાન હતું. અને આમાં એક બાબુ એક જંગી લશ્કર પડાવ નાખી પડ્યું હતું.

આ લશ્કર રાજા મોકાનું હતું. મોકા, રાજા દાહરના નજીકના માંથી હતો, પરંતુ બુદ્ધિમાન અને ઠરેલ રાજા હતો. જ્યારે જણાયું હેરનો રાજકુમાર જયસિંહ એક પ્રયંત્ર લશ્કર સાથે, મુહંમદ મને રોકવા અલોચી નીકળી ચુક્યો છે અને બહુ જલદી અત્રે ૧ પહોંચશે, ત્યાર રાજા મોકાએ પોતાના ૧૨ હજારના લશ્કર સીંધુની આ બાબુ પડાવ નાખ્યો હતો. રાજા મોકાનું પ્રયંત્ર ૨ મેદાનમાં દુર દુર સુધી ફેલાઈને પડ્યું હતું. પરંતુ ઈસ્લામી ૨ તેની પરવા ન કરતાં કે દુશ્મનની વધુ સંખ્યાની દરકાર ન મેદાનની આ બાબુ ઝાવણીઓ નાખવી શરૂ કરી દીધી.

ખીજે દીવસે ઈસ્લામી લશ્કર મેદાનમાં તઈયાર થઈ ઉભું પણ ના લશ્કર તરફથી કોઈપણ ટુકડી બહાર ન આવી. અસલમ કે મુહંમદ કાસીમ પાસે ઉભો હતો તેણે કહ્યું—હુઝુર! આજે હીંદુઓ માંગતા હોય તેમ જણાવું નથી ?

મુહંમદ કાસીમ—મને પણ એમજ જણાય છે.

અસલમ—કદાચ તેઓ કોઈ મદદની રાહ જોતા હશે.

મુહંમદ કાસીમ—એમ પણ હોય.

અસલમ—તો પછી શા માટે આપણે ઝાવણીમાં ન ચાલ્યા જવું ?

મુહંમદ કાસીમ—થોડી વધુ વાર રાહ જુઓ.

ખરાખર આ વખતે સર્હ-ચમાંથી ડેટલાક માણસો સફેદ વાવડે દરકાવતા આગળ આવ્યા. નજીક આવતાં તેમાંથી એક માણસે કહ્યું-

“શું આપણે વાતચીત કરીએ ત્યાં સુધી અમને ‘અમાન’ આપવામાં આવે છે ?

મુહંમદ કાસીમ—જેશક, હું તમને અમાન આપું છું.

આથી તે લોકો પાછા ચાલ્યા ગયા. મુહંમદ કાસીમ પણ તરત પોતાના તંબુમાં આવી બેઠો. થોડી વારમાંજ મોકા રાજા સો સ્વારો સાથે આવી પહોંચ્યો. ઇસ્લામી લશ્કરમાંથી ડગમ અસ્લામ પછી અખ્તુર હુમાન કચસે સત્કાર કર્યો. એ પછી મોકાને, મુહંમદ કાસીમની પાસે લાવવામાં આવ્યો. મુહંમદ કાસીમ, મોકાને જોતાજ આગળ આવ્યો અને આવકાર આપી પોતાની પાસે બેસાડ્યો.

રાજા મોકા, મુહંમદ કાસીમને જોઈ આશ્ચર્યથી મુગ્ધ થઈ ગયો હતો કે આટલો નાનો જુવાન કે જેની હિંમર લાગ્યેજ હજુ સોળ વર્ષની હશે તે અખરસ્તાનથી હીંદ જેવા દુરના મુલ્ક પર ચઢાઈ લઈ આવે અને આખા સિંધ પ્રાંતમાં વીજ્યના ડંકા વગડાવે ! ? ખરેખર એ અનન્યખી નહિ તો ખીજું શું.

મોકાને વિચારમુગ્ધ જોઈ મુહંમદ કાસીમે હાસ્ય કરતાં કહ્યું “રાજાજી આપ શા વીચારમાં છો ? અને શું જોઈ રહ્યા છો ?

મોકા—હું એ જો રહ્યો છું કે આટલી નાની હિંમર છતાં આમ કેવી બહાદુરીથી સિંધના મજબુત કીલા ફતેહ કરતા આવો છો ! ?

મુહંમદ કાસીમ—રાજાજી ! એ માત્ર ખુદાની મહેરબાની છે, જેની અમે અમે બંદગી કરીએ છીએ.

મોકા—મમે તેમ હોય પણ એ બારે આશ્ચર્યની ખીના છે. ઠીક, અમે આપની પાસે આવ્યા છીએ તેનું કારણ એ છે કે અમે ખુન વહેડાવવાનું પસંદ કરતા નથી તેથી સુલેહ ઈચ્છીએ છીએ.

મુહંમદ કાસીમ—સુલેહ માટે અમે દર પળે તઈયાર છીએ. મોલો, આપની શી શરતો છે ?

મોકા—હું માત્ર એટલું ચાહું છું કે એતની હુકમત (રાજ્ય લગામ) વંશ પરંપરા મારા કુટુંબમાં રહે, એ બદલ હું ખલીફને ખંડણી ભરતો રહીશ. અને આપના લશકરને સીંધુ નદી પાર કરવા માટે હોડીઓની વ્યવસ્થા કરી આપીશ !

મુહંમદ કાસીમ—મને મંજૂર છે !

એ પછી તરત એક સુલેહનામું લખવામાં આવ્યું જેની ઉપર અને પક્ષોએ ચોતાની મોહર કરી.

ખીજે દીવસે અને લશકર સાથે મળી સીંધુ નદી તરફ રવાના થયા. *

* મોકાનો ભાઈ રાસલ રીસાહતિ સિંધુની પેલે પાર જઈ રહ્યો અને દાહેરને જઈને મળ્યો હતો.

પ્રકરણ ૪૫ મું.

જેમાં મુહંમદ કાસીમની મુક્તિ શરુઆતે ચકીત કરી દે છે.

અને લશકરો મહાન સીંધુ નદીના કીનારા પાસે આવી પહોંચતાં મોકાના લશકરે ઇસ્લામી લશકરથી જુદો પડાવ નાંખ્યો અને ઇસ્લામી લશકરે એક બાજુ પડાવ નાંખ્યો.

જાણે એક સમંદર ઉછાળા મારતો હોય તેમ સીંધુના નીર ઉછાળા મારતા પ્રચંડ વેગે વહી રહ્યાં હતાં. વાંચકો સારી રીતે જાણે છે કે સીંધુ નદી સીંધ પ્રદેશની એક મોટી પહોળા ને મહાન નદી છે. તેનો પટ એટલો વીશાળ છે કે આ કીનારે ઉભા રહેતાં સામેના કીનારો મુરકેલીએ દેખી શકાય છે. અને તેનાં પાણી એટલાં વેગવાળાં અને હડા છે કે તેમાંથી તરીને પાર ઉતરવું મુશ્કેલ છે.

ઇસ્લામી લશકરે અત્રે આવતાં જોયું કે સામેના કીનારા પર કેઈ પ્રચંડ લશકર છાવણી નાંખી પડ્યું છે. મોકાએ જણાવ્યું કે એ લશકર જયસીંહનું છે અને તેની સાથે ૧૫ હજાર સૈનીકો અને ૧૦૦ પ્રચંડકાય હાથીઓ છે.

અહીં પડાવ નાખતાંજ રાજા મોકા હોડીઓની વ્યવસ્થા કરવા માટે રવાના થઇ ગયો. આ બાજુ ઇસ્લામી લશકરે પણ ઝાડ વીગેરે કાપી હોડીઓ બનાવવા માંડી. જ્યારે લગભગ નાની મોટી બસો હોડીઓ તૈયાર થઈ ગઈ ત્યારે ઇસ્લામી લશકરે સીંધુ નદીને પાર કરવાના અખતરા શરૂ કર્યા. પરંતુ સામે કીનારે જયસીંહના સૈનીકો એવી રીતે મુકાબલો કરતા હતા કે હોડીઓ નજીક આવતાંજ તીરનો મારો શરૂ કરવામાં આવતો, આથી લાચારીએ તેમને પાછું ફરવું પડતું. એક દિવસે ૨૦૦ હોડીઓનો એક મજબુત કાફલો રવાના

જેમાં મુહંમદ કાસીમની યુક્તિ શત્રુઓને ચકીત કરી દે છે તે

કર્ષો, પરંતુ નજીક પહોંચતાં જ જયસીંહના લશ્કરે તીરનો એક ભયંકર મારો ચલાવ્યો કે અનેક મુઝહીદો જખ્મી થઈ ગયા અને ભારે શીકસ્ત સાથે પાછા ફરવું પડ્યું. નદીની કિનારા પુષ્કળ હતી અને પાણીનો વેગ પણ પ્રચંડ હતો. એવી હાલતમાં ઘોડેસ્વારો પણ અંદર ઉતરી શકતા નહતા. હવે શું કરવું, એ એક મોટો સવાલ થઈ પડ્યો. આ દરીયા જેવી નદીને પાર કરવી એ કંઈ બાળકોને ખેલ ન હતો. વળી સામે કંઠિ જયસીંહના ૧૫૦૦૦ સર્ધનીકે ભૂખ્યા વડે પેઠે ધરલામીઓનું કચ્ચરધાણું કરવા તૈયાર હતા.

ખીજે દીવસે મુહંમદ કાસીમ વળી પાછો પોતાના તમામ લશ્કર સાથે કીનારા પર જઈ ઉભો. તેણે-પોતાના બધા સરદારોને એકત્ર કરી કહ્યું “ બાઈઓ ! આજે મારા દીમાગમાં એક યુક્તિ સુઝી છે અને ખુદા આદ્રશે તો આપણે પુલ બનાવવામાં કામચાલ થઈશું ! ”

બધા સરદારો, પોતાના આ યુવાન સેનાપતીનું મુખ અનન્ય-ખીથી તાકી રહ્યા.

ઝકવાન નામે એક સરદારે કહ્યું “ હુઝુર ! જ્યાં સુધી આપણે હોડીઓ સામે કિનારા સુધી ન પહોંચાડી શકીએ ત્યાં સુધી પુલ બની શકે તેમ નથી. વળી આપણે યત્રુઓના મારાને કારણે સામે કીનારે તો પહોંચી શકતા નથી પછી પુલનું જોડાણ થાય કેવી રીતે ? ”

મુહંમદ કાસીમ—જરા ભુલ્લી કસવામાં આવે અને યુક્તિ વાપરવામાં આવે તો એ જેટલું અઘરું દેખાય છે તેટલુંજ સહેલું જણાશે.”

આ દરમિયાન રાજા મોકા પણ આવી પહોંચ્યો, અને તેણે તક્યાર કરાવેલી અસંખ્ય હોડીઓ મુહંમદ કાસીમને સોંપી.

હવે મુહંમદ કાસીમે વાતોમાં સમય ન વીતાવતાં અનુભવી સરદારોને એકત્ર કરી સીંધુ નદીના પટનો અંદાજો કરી કેટલી હોડીઓ હોય તો આ કીનારાથી સામેના કીનારા સુધી સળંગ પુલ બની શકે તેનો અંદાજો કરાવ્યો.

આ અંદાજો કઢાવી હોડીઓની લંબાઈ અને સંખ્યાનું માપ કઢાવ્યું. એ પછી હોડીઓને એક બીજા સાથે મળાવત ખાંધવાનો હુકમ કર્યો.

સીંધુ નદીનું પાણી ઈસ્લામી લશ્કરના પડાવથી ડાબી બાજુએ વહી રહ્યું હતું. આથી મુહંમદ કાસીમે હુકમ કર્યો કે હોડીઓને પાણીના વહનની ઉદ્દતી બાજુએ એટલે કે જમણી બાજુએ લંબાવી ખાંધતા જવું. બીજે દિવસે પ્રભાતથી પ્રચંડ વેગથી કામ શરૂ થયું. હોડીઓ બ્યારે જરૂરત પુરતી લંબાઈ જેટલી બંધાઈ ચુકી, ત્યારે હોડીઓ ઉપર પાટીઆ ઠોકાવી, તેમાં ખીલા નંખાવવામાં આવ્યા. અગ્રવી રીતે નદીના આ કીનારે એક તરતો પુલ તઈયાર થઈ ગયો.

સામે કીનારે પડેલા લશ્કરે દુરથી ઈસ્લામી લશ્કરની આ લીધવાલ જોઈ અને તેઓ પુલ બનાવે છે, અને તે પણ પાણીના વહનથી ઉદ્દતી દિશાએ, એ જોઈને તેઓ મુસલમાનોની અક્કલ પર લગાવ લાવ્યા. ખુદ મુસલમાન સરદારો પણ હજુ મુહંમદ કાસીમની ચુકિત સમજી શક્યા ન હતા અને મોકા પણ આ કાર્યને અગમ્ય બનીથી જોઈ રહ્યો હતા.

આખો સળંગ તરતો પુલ તઈયાર થવામાં કેટલાક દિવસો વહી ગયા, પરંતુ મુસલમાનો કંટાળ્યા સિવાય ઉત્સાહ પુર્વક કામ કરી રહ્યા હતા. બ્યારે પુલનું કામ તઈયાર થઈ ગયું ત્યારે એક સ્થવારે

જેમાં મુહંમદ કાસીમની યુક્તિ શત્રુઓને ચકીત કરી દે છે ૨૧૯

લશ્કરને તક્યાર થવાનો હુકમ આપ્યો. જે મોટી હોડીઓમાં પચાસ મુળહેદોને તીર કમાન સાથે બેસાડવામાં આવ્યા. આ બન્ને હોડીઓની જમણી બાજુ માથાપુર પાટીઆ લગાડી ઢાલ જેવું બનાવી લેવામાં આવ્યું કે જેથી તીરના મારાથી બચી શકાય આ બન્ને હોડીઓને પુલના જમણી તરફના છેડે મોકલી દેવામાં આવી. એ પછી પુલનો આ બાજુનો છેડો કીનારા ઉપર મજબુત ચાંબલા નાખી બાંધવામાં આવ્યો. એ પછી આ સળંગ તરતા પુલ ઉપર થોડા થોડા અંતરે મુળહેદોને બેસાડવામાં આવ્યા, અને ખુદ મુહંમદ કાસીમ પણ પોતાના સરદારો સાથે પુલ ઉપર જઈ ઉભો. હવે તેણે નીશાની કરતાંજ આગળ મથાળા તરફ ગએલી જે હોડીઓએ પુલનો છેડો પાણીમાં ડાખી બાજુ ખેંચવાનો પ્રયત્ન કરવા માંડ્યો.

અમે ઉપર જણાવી ગયા છીએ કે પાણીનું વહન જમણી બાજુથી ડાખી બાજુ હતું એટલે જરાક મહેનત કરતાંજ પુલનો ઉપલો છેડો કીનારાથી થોડાક વાર સુધી દુર ખેંચાયો. એ પછી પાણીનો વેગ તેને ડાખી બાજુ ધકેલવા લાગ્યો.

સામે કીનારે ઉભેલું શત્રુ સમૂહ આ જોઈ હસ્તા ને કાકી-મારીઓ કરવા લાગ્યું. પરંતુ ઈસ્લામી લશ્કર આ યુક્તિ સમજી ગયું. રાત્ર મોકા પણ આશ્ચર્યથી દંગ થઈ આ સાહસ જોઈ રહ્યો. આપણે ઉપર જોયું તેમ પુલનો જમણી બાજુનો પહેલો છેડો કીનારાથી દુર થતાંજ, પછી તેને ખેંચવાની જરૂર ન રહી. સીંધુને પ્રચંડ વેગ તેને ધકેલવા લાગ્યો. અને સડસડાટ કરતો આ લાકડાનો રાક્ષસી પુલ પાણીના પટ ઉપર અદ્ધર તરતો દેખાયો. પાણીનો વેગ એટલો પ્રચંડ હતો કે મુહંમદ કાસીમે ધાર્યા કરતાં પણ વધુ

સરળતા થઈ પડી અને પાણીના મોજાઓ પર હીંચકા લેતો આ પુલ જે આ કીનારા સાથે લંબાયલો હતો તેનો ઉપલો છોડી પાણી સાથે પહેતાં સામે કીનારા તરફ જવા લાગ્યો. અને જોત જોતામાં તેનો એક છોડી સામે કીનારે જઈ લાગતાં એક આંચકા સમેત ચંબી ગયો. થોડી વાર પહેલાં ડાબે જમણે લંબાયલો પુલ હવે મુર્વ પશ્ચીમ વચ્ચે સળંગ ઉભો હતો.

હીંદુઓ શોર બકાર કરવા લાગ્યા. નજીક ઉભેલો એક પ્રચંડ કાય હીંદુ સરદાર ખુલ્લી શમશેર સાથે ધસ્યો અને પુલ ઉપરથી જમીન ઉપર કુદનાર પહેલા મુજાહીદ પર વાર કર્યો. એ પછેજ હીંદુ સર્હન્યની જમણી બાજુથી સનસનાટ કરતું એક તીર આવ્યું અને તે પ્રચંડકાય સર્હનીક ચક્કર ખાઈ પડ્યો. મુહંમદ કાસીમ અને અસલમે એ તીરની દીશામાં જોયું તો રેશમી વસ્ત્રો પહેરેલો એક અરબ નવજુવાન ઝાડના એથે તીરકમાન લઈ ઉભેલો જણાયો. પણ હમણાં તે તરફ જોવાનો સમય ન હતો. કારણ કે હવે ઈસ્લામી શુરવીરો અલાહનું નામ લઈ કીનારે કુદી પડ્યા અને લપકારા મારતી શમશેરો ઝપકી પડી.

પ્રકરણ ૪૬ મું.

જયસિંહના લશ્કરનો નાશ.

જેમ જેમ અરબ મુજાહેદો કુદી કુદીને કીનારે ઉતરવા લાગ્યા તેમ તેમ તેમણે લપકાગ મારતી શમશેરો જેવી કત્તેઆમ કરવા માંડી.

જયસિંહનું લશ્કર કીનારા ઉપર દુર સુધી ફેલાયલું હતું. પરંતુ યુદ્ધ તો પુલના છેડા આગળ જમ્યું હતું. મુસલમાનોને કીનારા પર આવી લાગેલા જોશ ત્યારે થોડા નજીકના સનીકો લડવામાં રોકાયા. હતા, ત્યારે ખીજ સૈનીકો શેરબકોર કરી પોકારો પાડી રહ્યા હતા.

ઈસ્લામી સિંહો એક પછી એક, પણ વ્યવસ્થીત રીતે, અને જરાપણ ઉશ્કેરાયા વિના કિનારા પર કુદતા જતા હતા અને જંગ જમતું જતું હતું. પરંતુ હિંદુ સૈન્ય કીનારા પર એટલું ખીચોચીચ ઉભું હતું કે ઈસ્લામી સિંહો કીનારે ઉતર્યા પછી બહુ આગળ વધી શકતા ન હતા. આથી કિનારા આગળજ યુદ્ધ જમ્યું હતું અને સર્ધ-નીકોના માથા કપાઈ કપાઈને ગપડતાં ગપડતાં પાણીમાં જઈ પડતાં હતાં પરીણામે પાણી લાલ ખુન જેવું થઈ આગળ વહેતું જતું હતું.

જ્યારે કીનારા આગળની જગ્યા ખીચો ખીચી ભરાઈ ગઈ અને વધુ સર્ધનીકો ઉતરવા અશક્ત બન્યા ત્યારે તેમણે જગ્યા થવાની રાહ ન જોતાં પાણીમાં ઝંપલાવી દીધું. એતો જાણીતી વાત છે કે નદી ગમે તેટલી ઉંડી હોય છતાં કિનારા પાસે પાણીજીછીછરું હોય છે. એટલે હોડીના પુલ ઉપરથી કુદી કુદીને હવે ઈસ્લામી વીરો પાણીમાં પડ્યા અને કીનારે ઉભેલા હિંદુઓ સાથે પુરજોશથી લડવા લાગ્યા આવી રીતે ધીમે ધીમે યુદ્ધ કીનારે કીનારે દુર સુધી ફેલાતું ગયું.

મુહંમદ કાસીમ અને અસલમ પણ ક્યારનાય કીનારે ઉતરી ગયા હતા અને તેમની લપકતી શમશેરા શતરૂજોના માથાને નદીના ઢાળ ઉપર ગપડાવી દેતી હતી.

યુદ્ધ પુરા રંગમાં જમ્યું હતું. હિંદુઓએ જોયું હતું કે મુસલમાન લશ્કરની સંખ્યા ઘણીજ ઓછી છે, તેમાંય વળી પુલ

મારફતે કિનારે આવી લડતા મુસલમાનો તો ધણાજ થોડાં છે એટલે તેમને જોત જોતામાં પુરા કરી નાંખાશે, પરંતુ હિંદુઓની એ ધારણા ખોટી ઠરી, કારણ કે કિનારે ઉતરેલા અને ખીજા ઉતરતા મુઠ્ઠીબર મુસલમાનોને હજુ તેઓ કંઈ વધુ નુકશાન પહોંચાડી શક્યા ન હતા, જ્યારે ખીજા હાથ પર પોતાના લશ્કરમાંથી ધણી મોટી સંખ્યા કપાઈ ચુકી હતી.

જ્યારે ઈસ્લામી લશ્કરના પાયદળ સઘનીકા કીનારે ઉતરી ચુક્યા અને જંગમાં મશગુલ થઈ ગયા, ત્યાર પછી ઈસ્લામી ઘોડેસ્વારો પોતાના અરખી ઘોડાઓ પર સ્વાર થઈ એક પછી એક આ બાજુ આવી પહોંચ્યા. અને જેમ જેમ આવતા ગયા તેમ તેમ કિનારે ઉતરી પુર જોશથી હુમલો કરી દીધો. હવે નવા ઘોડેસ્વારો આવતા ગયા અને હુમલો કરતા ગયા. આ હુમલો બહુ અસરકારક નીવડ્યો. અને અત્યાર સુધી કિનારા પર મજબુત મુકાબલો કરી રહેલા હિંદુ સઘનીકાના પગ ઉખડી ગયા અને તેમણે પાછળ હટવા માંડ્યું.

જયશિંહ એક હાથી પર બેસી ચુક્યા રંગ જોઈ રહ્યો હતો. તેણે પોતાના લશ્કરની ખુવારી જોઈ પાછળ હટવાની સુચના કરી. આથી હિંદુઓ ત્વરીત વેગે પાછા હટ્યા અને કિનારા પર મુસલમાનોનો કબજો થઈ ગયો.

આમ થવાથી એક ફાયદો એ થયો કે બાકી રહેલા ઈસ્લામી ઘોડેસ્વારોને કીનારે ઉતરવાની સમવડ થઈ ગઈ તેથી તેઓ ત્વરીત વેગે પુલ પસાર કરી આ છેડે આવતા અને કીનારે ઉતરી હુમલો કરી દેતા.

દરેક ઈસ્લામી સીપાહી અને સ્વાર એમ ચાહતો હતો કે પોતે જઈદીથી કીનારે પહોંચે અને શત્રુઓને શમશીરનો સ્વાદ ચખાડે.

પરંતુ જે ધસારો કરવામાં અથવા સ્વારો અને સીપાહીઓ એકજ ટેકાણે ખીચોખીચ ભરાઈ જાય તો પુલ તુટી જવાનો પણ ઝર હતો. તેથી દરેક ઇસ્લામી સીપાહી અને સ્વાર એટલી સાવચેતી અને સાવધાનીથી ચાલતો હતો કે જેથી પુલના કોઈ પણ ભાગ ઉપર વધુ ભોજ ન થઈ જાય.

જયસિંહે પોતાના સઈનીકાને પાછળ હઠાવ્યા પછી હાથીના લશ્કરને (જેની સંખ્યા ૧૦૦ની હતી) પોતાના હાથીની આસપાસ ગોઠવી દીધું અને તેણે આ કાળા કાળા કુંગરો સાથે મુસલમાનો પર હુમલો કર્યો.

હિંદુઓના દુર્ભાગ્યે કે પછી મુસલમાનોના સદભાગ્યે જે બાબુ જયસિંહના હાથીદળે હુમલો કર્યો હતો તે બાબુ માત્ર ઇસ્લામી પાયદળ લશ્કરજ લડતું હતું. જે આ સમયે જયસિંહે સુદીનો ઉપયોગ કરી ઇસ્લામી લશ્કરના ઘોડેસ્વાર વિભાગ હુમલો કર્યો હોત તો અરબી ઘોડા હાથીઓને જોઈ ભડકી જત અને પરીણામે મહા અનર્થ થાત. પરંતુ જયસિંહે જે બાબુ હુમલો કર્યો એ બાબુ માત્ર થોડાક હજાર ઇસ્લામી સીપાહો બહાદુરીથી લડી રહ્યા હતા. લડતાં લડતાં તેમની નજર આ તરફ ગઈ. તેઓ આ નવી આકૃતથી ગભરાઈ ગયા. પરંતુ આ વખતે મુહંમદ કાસીમે લલકાર કરીને કહ્યું કે “ તેમની સુંદો ઉપર ધા કરો. ”

આ વખતે પુંકાડા મારતા અને ચીસો પાડતા હાથી ડેડ નજીક સુધી આવ્યા હતા. હવે જંગ પણ પુરા રંગમાં જમ્યો હતો, હિંદુઓ મુસલમાનોને ઘેરી લઈ હાથીઓના પગ નીચે ચગદી નંખાવવા ચાહતા હતા. મુસલમાનો ચાહોમ લડતા હતા અને પોતાને ઘેરી લેવાની તક હિંદુઓને આપતા ન હતા.

આ વખતે પુલ તરફથી સનસનાટ કરતું એક તીર આવ્યું. અને સૌથી આગળ ધસતા એક હાથીની આંખમાં ધુસી ગયું. હાથીએ એક કારમી ચીસ પાડી અને મુંદ પોતાના માથા પર પછાડવા માંડી. આ હાથીની ચીસથી તમામ હાથી આગળ વધતા અટકી ગયા. બરાબર આ વખતેજ ઇસ્લામી વીરોએ પોતાની તલ્વારોથી હાથીઓની મુંદ, પગ અને જે ભાગ પર લાગ આવે ત્યાં ધા કરવા માંડ્યા. જખમી હાથી ચીસો પાડતો અને પગ પછાડતો હતો.

મુંદમદ કાસીમ આશ્ચર્યથી દંગ થઈ જોઈ રહ્યો હતો કે આ તીર કોણે માયું. અચાનક તેની નજર પુલના છેડા તરફ ગઈ. તેણે જોયું કે પેલો રેશમી વસ્ત્રોવાળો અરબ નવજવાન ત્યાં ઉભો ઉભો તીર ચલાવી રહ્યો હતો અને તેનો દરેક તીર કાંઈ ને કાંઈ હાથીને જખમી કરી રહ્યો હતો.

સૌથી આગળનાં હાથીને થએલા જખમથી અને ખીજા હાથીઓ પર ધડાધડ થવા માંડેલા જખમોથી હાથી વીફર્યા. સૌથી આગળના હાથીએ પાછલે પગે ખસ્વા માંડ્યું. આ જોઈ ખીજા હાથીઓએ પણ પુંક ફેરવી, અને જોતજોતામાં રાક્ષસી જનવરો ચીસો પાડતા, બરાડા પાડતા અને મુંદ ઊછાળત ત નાઠા !

આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ કે હિંદુઓના લશ્કરની સંખ્યા મુસલમાનો કરતાં અનેક ગણી વધારે હતી અને તેઓ એટલા ખીચોખીચ ઉભા હતા કે હાથીઓનું પાછું ફરીને નાસવું તેમના માટે વિનાશ સમાન હતું. હજારો હિંદુ સર્ધનીકો આ આ ગાંડાતુર હાથીઓના પગ તળે કચરાઈ મુઆ અને આ ગાંડા હાથીઓને નાસ્તા જોઈ આખા હિંદુ સર્ધન્યમાં ભારે ધમસાણ મચી

ન . સર્પનીકા જાન બચાવવા આમતેમ નાસવા લાગ્યા અને પરિણામે અરબી તકવારોનો શિકાર પા.

આ વખતે મુહંમદ કાસીમે એક પુર જોશ નાઅરો લગાવ્યો જેને દુર અને નજીક લડતા દરેક ઇસ્લામીઓએ ઉપાડી લીધા અને નારો ખુલ્લું થયો. નાથ લાગ થતી જોઈ કેટલાક હિંદુઓ સમજ્યા કે “ જયસિંહ મરાયો ” તેથી તેમણે પણ નાસવા માંડ્યું. આ વખતે જયસિંહનો હાથી પણ એતની તરફ પુરવેગથી નાસી રહ્યો હતો. *

પગપાળા નાસ્તા બધા શતરૂઓ મુસલમાનોના શિકાર થઈ ગયા. બપોર સુધીમાં આખું મેદાન સાફ થઈ ગયું અને હવે મુસલમાનોએ હિંદુ સહન્યની છાવણી પર કબજો કરવો શક્ય કર્યો.

પ્રકરણ ૪૭ મું.

જાજી નવજવાન.

જ્યારે હાથીઓએ ઇસ્લામી લશ્કર પર હુમલો કર્યો હતો ત્યારે રેશમી વચ્ચે વાળો એક અરબ નવજવાન તીરથી હારથીઓને જાજી કરી રહ્યો હતો. જ્યારે હાથીઓએ નાસલાગ કરી ત્યારે આ નવજવાન તત્વારે જોઈ હિંદુઓનો મુકાબલો કરવા કૂદી કર્યો, પરંતુ જય એટલા જોરથી ચાલતું હતું કે કોઈને કોઈની ખબર ન હતી.

(તારીખે હિંદુના કર્તા લખે છે કે પોતાના લશ્કરને અબ્જવસ્થીત પહે નાસતાં જોઈ જયસિંહ પણ મેદાન છોડી એત તરફ નાસી છુટ્યો.)

આ નવજવાન કેટલાય સિંધી સૈનીકો વચ્ચે ઘેરાઈ ગયો અને નજદીક હતું કે કોઈની તીક્ષ્ણ તદ્વાર તેને શહીદ કરી દે તે પુર્વે અસલમની નજર તેની ઉપર પડી. તરતજ તેણે મુહંમદ કાસીમને ચેતવ્યો અને જણાવ્યું કે આ નવજવાનની મદદે પહોંચી ગયા. ધડા ધડા અને ખણાખણ તદ્વારે ઝળપી, હીંદુઓ પાછા હટયા, પણ એક હીંદુની તદ્વારે એ નવજવાન ખલાને જખમ કરી દીધો. નજદીક હતું કે તે નવજવાન તમ્મર ખાઈ નીચે પડે પણ અસલમ નજીક દોડી આવ્યો અને પોતાની ગાદમાં ઉઠાવી લીધો.

આ પળેજ ખીજન અરખો પણ દોડી આવ્યા અને હિંદુઓ મરતા કપાતા નાસી છુટયા.

ન્યારે મુહંમદ પુર્ણ થયું અને શતરૂઓની જાવણી પર પુરો કબજો થઈ ગયો ત્યારે ઈસ્લામી સૈનીકોએ પાછા ફરી વુઝુ કરી નમાઝ અદા કરી. અસલમ તે જખમી નવજવાન ને ઉચકીને શતરૂઓની કબજે કરેલી જાવણીમાંના તંબુમાં જઈ પહોંચ્યો અને તે નવજવાનને સુવાડી તેના મુખ ઉપર પાણી છાંટ્યું. શોડી વારમાંજ તે નવજવાને આંખ ઉઘાડી અને અસલમ સામે જોઈ ફીણ અથાને કહ્યું—“ અસલમ ? ”

અસલમ આ અજાણ્યા નવજવાનના મુખે પોતાનું નામ સાંભળી બારે આશ્ચર્ય પામ્યો. તેને લાગ્યું કે આ નવજવાનનો મહેરો અગાઉ ક્યાંક જોયો છે, પણ ક્યાં અને ક્યારે તે માદ ન આવ્યું.

તે જખમી નવજવાનની હાલત એ હતી કે દર્દથી તેના મુખ પર શીકાણ આવી ગઈ હતી અને અશક્તિથી વારંવાર તેની આંખો બંધ થઈ જતી હતી.

અસલમે લાગણી ભરેલે સાદે કહ્યું—એમ જણાય છે આપને અત્યારે બહુ તકલીફ થઈ રહી છે. આપ અહીં આરામ કરો. હું હમણાંજ મલમ પટાવાળાને બોલાવી તમારો જખમ સાફ કરાવું છું.

તે જખમી નવજવાને પોતાના દાંત વચ્ચે હોઠ દબાવી ધીમે પરંતુ મક્કમ સાદે કહ્યું—“ નહિ નહિ અસલમ, મને કંઈ બહુ તકલીફ નથી, એ તો એની મેજેજ મટી જશે. ”

અસલમ—“ અરે એમ તે કંઈ ચાલે ! થોભો હું હમણાંજ આવું છું. ”

એમ કહેતાંજ અસલમ ઝડપથી ચાલ્યો ગયો.

અસલમના મથા પછી તે નવજવાન જે અત્યાર સુધી પોતાનું દર્દ મહા મુશ્કેલીએ છુપાવી રહ્યો હતો, હવે તે મસનદ પર લાંબો થઈ બેચેન્સીથી આંગોટવા લાગ્યો અને દર્દના ઝાટકાને કારણે સીસકારા કરવા લાગ્યો.

થોડીવારમાંજ પમલિની અવાજ સંભળાયો, કે તરત તે નવજવાન મજબુત મન કરી શાંત પડ્યો રહ્યો. એ વખતે અસલમ એક મલમપટા વાળા સાથે અંદર આવ્યો. નવજવાનને જોઈ તે મલમપટાવાળો બોલ્યો “ ઓહો કેવો નાજુક નવજવાન છે ? ખાત્રી રાખો નવજવાન ! હું હમણાંજ તમને એવી દવા આપીશ કે તરત તમને આરામ થઈ જશે. પણ પહેલાં તમારા કપડાં મને ઉતારી લેવા દો. ”

કપડાં ઉતારવાનું સાંભળી તે નવજવાન મલરાઈને બોલી ઉઠ્યો “ નહિ નહિ, મને કંઈ તકલીફ નથી. મારે લુગડાં ઉતારવાં નથી. ”

અસલમ—પણ તમને તકલીફ થાય છે તે ?

નવજવાન—એ તો એની મેળે ઠીક થઈ જશે.

અસલમ—પણ કંઈ દવા તો લગાડવીજ નેઈએ ને ?

નવજવાન—પણ હું કપડાં નહિ ઉતારી શકું.

અસલમ—પણ એમાં તમને શું વધી છે ?

નવજવાન—મને મારી શરમ અટકાવે છે. કારણ કે કોઈની હાજરીમાં હું કદી વસ્ત્રો કાઢતો નથી.

મલમ પટાવાળો—ભાઈ એટલી બધી શરમ ઠીક ન કહેવાય.

નવજવાન—શું આપને ઠ. ઉસ્માન રહી. નો દાખલો યાદ છે ? કદી પણ કોઈએ આપનું શરીર મુબારક ખુલ્લું જોયું હતું ?

આ વખતે મુહંમદ કાસીમ પણ આકસ્મીક તે તંબુમાં આવી પહોંચ્યો. અસલમે નવજવાનની હઠ કહી સંભળાવી. આથી મુહંમદ કાસીમને ભારે આશ્ચર્ય થયું. તેણે પણ નવજવાનને સમજાવ્યો, પણ તેણે ન માન્યું. આથી મુહંમદ કાસીમે ત્રીજો માર્ગ શોધ્યો. તેણે મલમ પટાવાળાને કહ્યું કે ખલા પર જ્યાં જખમ થયો છે ત્યાંથી વસ્ત્ર ફાડીને દવા લગાડી આપો.

હવે તે મલમપટાવાળાએ તે નવજવાનના ખલા આગળથી વસ્ત્રનો થોડો ભાગ ફાડ્યો, અને જખમને જોયો. જખમ સાધારણ હતો. પણ નાણુક શરીરવાળા માણસ માટે વધારે કહેવાય. જખમ સાફ કરી તેણે મજબુત પટી બાંધી દીધી અને મુહંમદ કાસીમને જણાવ્યું કે જખમ ઉઠો નથી એટલે એકાદ પટીમાંથી આરામ થઈ જશે. ”

આ પછી મલમપટાવાળો લશ્કરમાં ખીજા જખમીએની સારવાર માટે ચાલ્યો ગયો. અસ્લમ અને મુહંમદ કાસીમ ત્યાંજ બેસી રહ્યા.

મુહંમદ કાસીમે તે જખમી નવજવાનને પુછ્યું—કેમ બાઈ કંઈ દઈ આણું થયું ?

નવજવાન—હું ધારું છું કે અધીં તકલીફ આવી થઈ.

મુહંમદ કાસીમ—પણ બાઈ તમારું નામ શું ?

નવજવાન—મારું નામ બદર જમાલ છે.

મુહંમદ કાસીમ—ખુબ, નામ પણ સુંદર છે ? !

નવજવાન ચુપ રહ્યો.

મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું—હમણાં તમે ક્યાંથી આવ્યા ?

બદરજમાલ—અલોરથી.

મુહંમદ કાસીમ—ત્યાં કેમ ગયા હતા ?

બદરજમાલ—તાહેરા નામની અરબ કુમારીકા જે દાહેર પાસે છે તેને મુક્ત કરાવવા ગયો હતો.

તાહેરાનું નામ સાંભળી અસલમના કાન ઉંચા થઈ ગયા.

મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું—તમે તેને મળ્યા ?

“ જ હા ! ”

“ તો પછી તમે તેને લઈ કેમ ન આવ્યા ? ”

“ કારણ કે લાવી રાણીએ ના કહ્યું. ”

“ શું તે લાવી રાણી પાસે રહે છે ? ”

હા ! પ્રથમ તો તે ત્યાં રહેતી હતી પરંતુ એક દિવસે તે તમારા સંબંધે વાત કરતી હતી તે દાહેરે સાંભળી લીધી તેથી તેને કેદ કરી દેવામાં આવી છે.

મુહંમદ કાસીમે એક ઉડા નિંમ્નાસ નાંખતાં કહ્યું—રાણી લાવી શું વાત કરતી હતી ?

બદર જમાલ—તે કહેતી હતી કે જો મુહંમદ કાસીમ મને કબુલ કરે તો હું તેની પાસે ચાલી જાઉં.

મુહંમદ કાસીમ—ખન્શાઅલાહ, હું તેને કેદમાંથી મુક્ત કરાવીશ. ઠીક પણ બદર જમાલ ! તમે રહેવાશી ક્યાંના છો ?

બદર જમાલ—અસરાનો.

મુહંમદ કાસીમ—શું આપણા લશ્કર સાથે આવ્યા હતા ?

બદર જમાલ—હા.

મુહંમદ કાસીમ—પણ મેં તમને કદી જોયા નથી.

બદર જમાલ—હા ! કારણ કે હું હંમેશાં આપથી દુર રહેતો હતો કે ક્યાંક આપ મને પાછો ન મોકલી દો.

મુહંમદ કાસીમ—કેમ ?

બદર જમાલ—કારણ કે હું પાછો જવા ચાહતો નહતો.

મુહંમદ કાસીમ—કારણ ?

બદર જમાલ—કારણ કે મને તાહેરા સાથે અદ્રખ્ય પ્રેમ હતો હું તેને જોવા માંગતો હતો.

આ સાંભળી અસલમ અદેઆદથી બળી ગયો. પરંતુ આ વખતે અજાનનો અવાજ આવ્યો અને બંને જણા નમાઝ માટે ચાલ્યા ગયા.

મકરણ ૪૮ મું.

પ્રીયાનો સંદેશ

મુસલમાનોના હાથે હિંદુ લશ્કરનું જે ભયંકર કચ્ચરખાણુ વળ્યું તે અસાધારણ હતું. આખું મેદાન મડદાંઓથી ચીકાર હતું. ઠેર ઠેર મસ્તકો હાથ પગ અને ધડ કચ્ચળ રીતે પડ્યા હતા. હિંદુઓનાં મુકાબલામાં મુસલમાનોને બહુજ ઓછું નુકશાન થયું હતું, અને તે એટલું બધું ઓછું હતું કે ઇસ્લામી લશ્કરની નાની સંખ્યા બેતાં આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેમ હતું. પાંચથી સાત હજાર મુસલમાનોનાં મુકાબલામાં ૧૫ હજારનું હિંદુ સર્ધન્ય આવી રીતે રમદોળાઈ જાય એ શું સામાન્ય વાત છે ?

યુદ્ધ પુર થતાં ચોમેર શાંતી ફેલાતાં સૌથી પ્રથમ મડદાં બાળા નાંખવામાં આવ્યાં. મુસલમાન શહીદોની સંખ્યા જે સો કરતાં ઓછી હતી, તેમના જનાઝાની નમાઝ અદા કરી દફન કરવામાં આવ્યા; એ પછી મુહંમદ કાસીમે આગળ વધવાનો વિચાર કર્યો. પરંતુ કેટલાક ઇસ્લામી ગાઝીઓ જખ્મી હોવાને લીધે તેમનાથી મુસાફરી કરી શકાય તેમ ન હતું અને દુશ્મનોની દયા પર પાછળ મુકી જવાય તેમ પણ ન હતું. આથી લાચારીએ, જખ્મીઓ તંદુરસ્ત થઈ જાય ત્યાં મુઘી કૃત્ય નહિ કરવાનો ઠરાવ થયો.

ખીજે દીવસે રાજા મોઢા પણ આવી પહોંચ્યો અને મુહંમદ કાસીમને આ જવલંત ફતેહ બદલ હાદીક મુખારકબાદ આપી અને નદી પાર કરવા માટે મુહંમદ કાસીમે જે મુકતી લગાડી હતી તે બદલ અબીનંદન આપ્યું.

હવે મુહંમદ કાસીમે મોઢા રાજાને સુચના કરી કે ચાલાક જસુસો

મોકલી રાગ દાહેરની હીલચાલની ખબર મંગાવવી. આથી મોકા રાગએ કેટલાક અનુભવી ગુપ્તચરોને અલોર તરફ રવાના કરી દીધા. હુંક મુંદતમાં જ કાળજીભરી સારવારથી જખ્મીઓ તંદુરસ્ત થઈ ગયા અને મુદ્દમદ કાસીમે અલોરને માર્ગે કુચ શરૂ કરી. ધીમે ધીમે તેઓ કુચ કરતા નદીઓ ઓળંગતા આગળને આગળ વધતા ગયા અને છેવટે તેઓ એક એવા વિશાળ મેદાનમાં પહોંચ્યા કે જ્યાં ઝાડ ઝાંખરાનું નામ નિશાન ન હતું. આ સ્થળે પહોંચતાંજ 'મોકા'એ જણાવ્યું કે મુદ્દ માટે આ સુંદર જગા છે માટે અહિંજ મુકામ કરવો અને રાગ દાહેરની રાહ જોવી. મુદ્દમદ કાસીમને પણ આ સ્થળ પસંદ પડ્યું અને લશ્કરને પકાવ નાંખવાનો હુકમ કર્યો.*

છાવણીઓ નાંખાઈ ગઈ અને જોત જોતામાં આ ઉનજડ મેદાનમાં માનવનગર વસી ગયું અને ઈસ્લામી લશ્કર દાહેરના સૈન્યની સહ જોતું અહીંજ થોભ્યું.

નવજવાન બદર જમાલ પણ તંદુરસ્ત થઈ ચુક્યો હતો, મુદ્દમદ કાસીમે તેને માટે ખાસ જુદા તંબુની ગોઠવણ કરાવેલી હોવાથી તે સૌથી જુદો રહેતો, અને તંદુરસ્ત થયા છતાં પણ બહાનું કાઢીને તંબુમાંજ રહેતો અને નમાઝ પણ તંબુમાં જ અદા કરી લેતો.

મુદ્દના દીવસે જ્યારે બદર જમાલને અસલમ છાવણીમાં ઉંચકી લાવ્યો અને તાહેરાના પ્રેમની જે વાત કરી - હતી તેથી અસલમ બદર જમાલ ઉપર ઇર્ષ્યાથી બળવા લાગ્યો હતો અને તેને પોતાનો હરીફ સમજતો હતો. એ ઇર્ષ્યાએ એટલું મંબીર રૂપ પકડ્યું હતું કે તેણે બદર જમાલ પાસે આવવાનું પણ બંધ કરી દીધું હતું. આમ

* આ સ્થળનું નામ "જયવાર" હતું.

દીવસો વીતતા જતા હતા અને ઈસ્લામી લશ્કર આતુરતાપૂર્વક રાહ જોતું થોભ્યું હતું.

એક દીવસ સવારે બહાર જમાલ પોતાના તંથુના દરવાજા ઉપર ઉભો હતો કે સામેથી અસલમ પસાર થયો. તેણે આંખને ખુલેથી જોયું કે બહાર જમાલ સામે ઉભો છે એટલે નીચું મોઢું કરી ગુપચુપ પસાર થઈ જવા લાગ્યો, બહાર જમાલે એ જોયું. અસલમની બેપરવાઈ એ સમજી ગયો અને તેને છુમ પાડી બોલાવ્યો.

હવે અસલમ આગળ જઈ શકે તેમ ન હતું. તેની માથુસા-ધામે તેને રોક્યો. તે બહાર જમાલ પાસે આવ્યો, અને સલામ કરી અબર પુછી. બન્ને જણા અંદર ગયા અને વાતચીત કરવા લાગ્યા.

બહાર જમાલ—કેમ અસલમ ! અહીં આવવાનું કેમ મુઝી દીધું છે ?

અસલમ—કામમાં મશગુલ રહેવાથી પુરસદ આપી મળે છે.

બહાર જમાલ—ના, મને તો કંઈ બીજું જ કારણ જણાય છે.

અસલમ—શું ?

બહાર જમાલ—હું કહું તો તમે માનશો ?

અસલમ—જરૂર.

બહાર જમાલ—જુઓ મને લાગે છે કે તમે મારાથી નાખુશ થઈ ગયા છો. કેમ ખરું ને ?

અસલમ—ના, ના.

બહાર જમાલ—એવું જ છે, એવું જ છે, અસલમ ! તમે

અસલમ—તાહેરાને મુકત કરાવવા ?

બદર જમાલ—હા, સાચી વાત, પરંતુ તેણે શું કહ્યું તે જાણી છે ?

અસલમ—ના.

બદર જમાલ—જુઓ, અસલમ, તાહેરા એમ જાણે છે કે અસલમ હજુ કેદમાં છે અને તેથી તેણે મને કહ્યું કે પ્રથમ અસલમને છોડવો તો હું પણ આવું, નહિ તો હું અત્રેજ રહીશ.

અસ્લમ આશ્ચર્યથી બોલી ઉઠ્યો—આહ ! કેવી વફાદાર પ્રીયતમા છે ?

બદર જમાલ—સાચેજ, અસલમ ! તાહેરા બહુ વફાકાર છે. તે રાત દીવસ તમારું જ ચિંતન કરે છે, તમારું નામ રટે છે અને તમારા જ દર્શનની આતુર છે. હું તમને એ વાત ક્યારેનાય કહેવાને હતો, પરંતુ તમે તો ઉલ્ટા મારા ઉપર બહેમાઈને મારી પાસે આવ્યા બાદ બધું થયું નથી !

હવે અસલમનું દીલ સાફ થયું. તે પ્રેમભર્યા આવેશથી બદર જમાલનો હાથ પકડી બોલ્યો—“ભાઈ મને માફ કરો. ખરેખર હું ઈર્ષ્યાથી અંધ થઈ તમારા ઉપર બળતો હતો. ખરેખર તમે એક વફાદાર મિત્ર છો.”

બદર જમાલ—શું હવે તમે મારી પાસે આવતા રહેશો ?

અસલમ—જરૂર.

બદર જમાલ—શું હવે તો મારા પર અદેખાઈ નહિ રાખોને ?

અસલમ—નહિ, દોસ્ત બદર જમાલ ! નહિ.

આ પછે મુહંમદ કાસીમ આવી પહોંચ્યો અને વાતનો પ્રવાહ બટકી પડ્યો. ત્રણે જણા મળી આમ તેમની વાતચીત કરવા લાગ્યા.

મકરણ ૪૯ મું.

મયદાને જંગ

જ્યારે દાહેરનો રાજકુમાર જયસિંહ પોતાના જંગી લશ્કર સાથે મુહંમદ કાસીમને અટકાવવા રવાના થયો. ત્યારે તમામ હિંદુ કોમ અને રાજ તથા ખીમઓને એમ ખાત્રી હતી કે, મુહંમદ કાસીમનું હવે આવી બન્યું છે અને જયસિંહનું જંગી લશ્કર મુહંમદ કાસીમના મુકીબર લશ્કરને ધુળમાં રગદોળી નાખશે.

જયસિંહના ગયા પછી દાહેર નયિંત થઈ ગયો અને ખીલુ વધુ મદદ મોકલવાને બદલે જયસિંહ તરફથી વિજયના સમાચાર આવવાની સહ જોવા લાગ્યો, પરંતુ જ્યારે જયસિંહના લશ્કરની સત્યાનાશી અને જયસિંહના સખ્ત પરાજયની ખબર સાંભળી તો તેના માથા પર જાણે વજ્રધાતુ થઈ ગયો.

જયસિંહના પરાજયની હકીકત જોવજોતામાં સિંધ દેશમાં પ્રસરી ગઈ અને શહેરે શહેર અને ગામે ગામ તથા ધરેથરથી પોતાના વહાલાં જનોના મૃત્યુ માટે રૂદન સંભળાવા લાગ્યાં. દાહેર પણ આ ખબર સાંભળ્યા પછી અંદરખાને ભયમિત થઈ ગયો હતો, પરંતુ તેણે પોતાનો ભય જાહેર થવા દીધો નહિ અને યુદ્ધની તૈયારીઓ ત્વરિત વેગે કરવાના હુકમો આપી દીધા.

જયસિંહ પણ જુગી દશામાં પાછો આવ્યો. પોતાની નામોશી ભરેલી હારથી તે અત્યંત શરમીંદો હતો. દાહેરે તેને આશ્વાસન આપ્યું અને તે પણ યુદ્ધની તૈયારીમાં લાગી ગયો. સંપૂર્ણ તૈયારીઓ થઈ રહેતાં એક મુકરર દીવસે ક્રય કરવાની દાહેરે જાહેરાત કરી.

અતે તે દીવસ પણ આવી પહોંચ્યો. સુર્યોદય થતાં જ હવાઈ ખાણો છોડવામાં આવ્યા, જે લોકોને મુચ્ચના રૂપ હતા કે હવે લશ્કર કુચ કરે છે. નગારાં મડગડવાં લાગ્યાં અને રણુશીગડાં પુઠાવા લાગ્યાં સર્પનીકો સફળ થઈ ગયા અને રાણીઓ રથમાં સવાર થઈ ગઈ. હવે કુચનો હુકમ થયો. આગળ ડાંકા નીશાનો, પાછળ પાયદળ, એ પછી ઘોડેસ્વારો, એ પછી હાથીનું લશ્કર, એ પછી અંગરક્ષકોથી ઘેરાયેલો દાહેર, અને છેલ્લે રાણીઓના રથ આલ્યા. સૌથી છેલ્લે તંબુ, ડાવણી વગેરે સરસામાનની સવારીઓ ચાલી. આવી શાનો શોકત, દોર, દમામ, સાથે કુચ કરતું લશ્કર અલોરના બજારમાં થઈ કીલ્લા બહાર નીકળ્યું. મંદીરામાં ઘંટ વાગવા લાગ્યાં, શંખ પુઠાવા લાગ્યાં લોકો મોટે સાદે દાહેરના વિજય માટે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. અને આવી રીતે દાહેર પોતાના જંગી લશ્કર સાથે ૮૦૦૦ મુસલમાનો જેઓ આજે ફટલાક માસથી સતત લડતા ને મુસાફરી કરતા, છતાં મજબૂર પણ આગસને આગળ ધસતા હતા તેમને અટકાવવા, તેમને સંહારવા અને અને તો તેમનું સત્યાનાશ કરવા અને મુહંમદ કાસીમ જેવા એક નાદાન અને બીન અનુભવી જુવાનને સખત ફટકો મારવા મગર દાહેર રવાના થઈ ગયો.

*

*

*

મોકાના જસુસોએ મુહંમદ કાસીમને બપોર આપી કે ૪૦ હજાર ચુનંદા લડવર્ધીઓ સાથે દાહેર ઈન્તેકામ લેવા માટે ધસમસ્તો આવી રહ્યો છે.

જરા વાંચનારાઓ ઠંડે કલેજે, અને મુસલમાનોને ધાતકી કહેનારાઓ પોતાના કાળજે હાથ મુકીને વિચાર કરી લે કે પોતાના

કેસથી દુર, પછે દુર શતરૂઓના મુદકની વચ્ચમાં ૮૦૦૦ નિરાધાર મુસલમાનો જેમને કોઈ મદદ મળવાની કે નતો કોઈ સહાય મળવાની આશા છે. માત્ર એક ખુદાના ભરોસા ઉપર ૪૦ હજાર શતરૂઓનો મુકાબલો કરવા ઉભા છે. જરા વીચાર કરો અને કલ્પના કરો એ અડગતાની, મક્કમતાની, એ વીરતાની, એ જાનીસારીની, એ સહન-શીલતાથી અને પોતાના પેદા કરનાર પરવરદીગાર પ્રત્યેની અટલ ભક્તિ અને શ્રદ્ધાની કે જેઓ મુઠીભર હોવા છતાં, પરદેશમાં હોવા છતાં હીમાલયની જેમ અડગ બનીને ઉભા હતા. એવી હતી અમારી અડગતા, એવી હતી અમારી વીરતા અને એવી હતી અમારી અટલ ભક્તિ કે જેણે અમારા નામનો ડોકો સમસ્ત જગતના ખુણે વગાડાવ્યો હતો. કાશ ! એ જગતનો માલીક ફરી અમને એવી ભાવના અપે.

દાહેર પોતાના જંગી લશ્કર સાથે આવી પહોંચ્યો અને મુસલમાનોનો પડાવ જોઈ એજ મેદાનમાં તેણે પણ પડાવ નાંખ્યો. એ પછી સૌથી પહેલું તેણે એ કામ કર્યું કે આબુબાબુના ગામડાંમાંથી મુસલમાનોને અનાજ વીગેરેની જે મદદ મળતી હતી તે અટકાવી દીધી મુસલમાનો કોઈની પાસેથી કોઈપણ વસ્તુ મફત લેતા ન હતા બલકે ગ્રેં માગ્યા દામ આપી વસ્તુ ખરીદતા હોવાથી દરેક ઠેકાણેથી તેમને વસ્તુઓ મળતી હતી. પરંતુ દાહેરે આબુબાબુના બધા ગામડાંઓ પર પ્રતિબંધ મુકી મુસલમાનોને જુએ મારવાનો ત્રાગરો રચ્યો.

હવે રમઝાન માસ શરૂ થઈ ચુક્યો હતો. ઈસ્લામી લશ્કરમાં દરેક સંપન્નીક રોએ રાખતો અને તરાવીહ અદા કરતો. અંતે હી. સન ૬૩ ના રમઝાન માસની તે ચાલુગાર ૭મી તારીખ આવી પહોંચી

કે જ્યારે દીવસ ઉગતાજ દાહેરે પહેલીજ વખતે પોતાના અર્ધા અર્ધ લશ્કર (૨૦ હજાર સૈનીકા) ને રણ મેદાનમાં ખડું કરી દીધું.

હીંદુઓને રણમેદાનમાં આવેલા જોઈ ઈસ્લામી લશ્કર પણ તૈયાર થઈ ગયું. મુહંમદ કાસીમે જોયું કે શત્રુઓનું માત્ર અર્ધ લશ્કર મેદાનમાં હતું અને બાકી ળાવણીમાં હતું. આથી મુહંમદ કાસીમે પણ પોતાના લશ્કરના બે વિભાગ કરી એક ભાગને ળાવણીમાં રાખી બીજા ભાગને જંગ માટે તૈયાર કર્યો અને તેની સરદારી “ મુહરઝ બીન સાબિત ” ને આપી અને તેના હાથ નીચે બે હુશ્યાર નાયબ સેનાપતી આપ્યા. એ પછી જણાવ્યું કે જો ખુદા ન કરે અને કદાચ મુહરઝ બીન સાબિત શહીદ થઈ જાય તો પછી ‘ સઈદ ’ અફસર બનશે અને ‘ સઈદ ’ પણ શહીદ થઈ જાય તો મુજલ્લતુલ કબર અફસર બનશે. એ પણ શહીદ થઈ જાય તો ‘ હસન ’ ઈસ્લામી ઝંડો પકડી દોરવણી કરશે. *

આટલી સુચનાઓ કર્યા પછી ૪ હજાર ઈસ્લામીઓ સહમાં ગોડવાઈ ગયા અને લડવાને માટે તૈયાર થઈ ગયા.

આ પછે શત્રુ સર્હન્દમાં નગારા વાજાવા લાગ્યા અને રણ શીંગડાને બેસુરો સાદ જાણે કારમી કીકીમરી પાડી રડતો હોય એમ પૂંકાવા લાગ્યો, ઘંટનાદ થવા લાગ્યા, હર હર મહાદેવ અને દાહેરના જયની ગર્જનાઓ થવા લાગી અને શત્રુઓ આગળ વધ્યા.

હવે મુસલમાનો પણ સમજી ગયા કે જંગની શરૂઆત થાય છે. તેમણે પણ “ અલ્લાહો અકબર ” ની ગર્જનાબોલી ગર્જના કરી

મુહંમદ બીન કાસીમેજ સરદારી લીધી હતી અને પોતાની સહાદત થાય તો ઉપર મુજબની ગોઠવણ કરી હતી.

મેદાન ગળાવી મુકયું. ૪૦૦૦ ઈસ્લામી સિંહો ૨૦૦૦૦ (વીસ હજાર) શતરૂઓનો મુકાબલો કરવા આગળ વધ્યા. એક બીજો અલ્લાહો અકબરનો નારો ભુલદ થયો અને વાતાવરણ કંપાવમાન થઈ ગયું. દુશ્મનોના કાળજી હાલી ગયાં. આકાશ પણ જાણે આ કરોકટ દ્રવ્ય જેવા માટે થંભી ગયું.

પરંતુ ૨૦ હજાર શતરૂઓ પોતાની અગણીત સંખ્યામાં મદદેલા થઈ ગયા હતા. તે શતરૂઓને ૪૦૦૦ જેવી નાનકડી સંખ્યામાં જોષ્ટ હર્ષનાદ કરવા લાગ્યા અને આગળ વધતા ગયા.

જોત જોતામાં બંને લશ્કરો નજીક આવી ગયા અને હિન્દુઓએ હરહર મહાદેવની ગર્જના સાથે ઈસ્લામીઓ પર ભીષણ હલ્લો કરી દીધો.

પ્રકરણ ૫૦ મું.

ખુનખાર જંગનો પહેલો દિવસ.

જ્યારે ૨૦ હજાર હિંદુ સર્ધનીકોએ મુસલમાનો પર ભીષણ હલ્લો કરી દીધો, ત્યારે ૪૦૦૦ મુસલમાનોએ અલ્લાહો અકબરના ત્રણ ગગનભેદી નારો ભુલદ કર્યા અને ત્રીજા નારો સાથે આ ચાર હજાર ઈસ્લામી સિંહો પોતાથી પાંચ ધણી વધુ સંખ્યાના દુશ્મનો ઉપર કુદી પડ્યા.

શત્રુ સૈન્યમાં રણશીંગડાં વધુ વેગથી ઝુકાવા લાગ્યા, ધંટ અને શંખનાદોથી આકાશ ગુંજી ઉઠ્યું અને “હર હર મહાદેવ”ની ૨૦

હજાર ચીસો એકી સાથે વાતાવરણને યુગ્મવી દેવા લાગી. હિંદુ સૈનિકોના પ્હોળા, અને ધારદાર ખાંડાઓ, અને સિંધી તલવારો ઉગતા સુરના કિરણોમાં ચમકવા લાગી. આ બાજુ નાજુક અરબી શમશેરો વિજળીની માફક ચમકવા ને લપકવા લાગી. શત્રુઓ પાંચ ગણા હતા, મુસલમાનો મુકીબર હતા. પરંતુ અડમ ધૈર્ય અને વીરતા પુર્વક લડી રહ્યા હતા. તલવારોનો ખણખણાટ, ઘોડાઓનો હણ-હણાટ, ખુન્નસે ચઢેલા સર્પનિકોની કીકીયારીઓ મરતા માણસોની દુઃખભરી ચીસો, ઝખ્મીઓની દુઃખભરી હાય હાય અને ત્યુ વાલોના ઢઢેશ અને કાન જહેરા કરી નાખનારા અવાજોથી કયામત બર્પા થઈ ગઈ.

સુર્ય જેમ જેમ ઊંચો આવતો ગયો તેમ તેમ બંને પક્ષો વધુને વધુ ઉગ્ર બનતા ગયા. મધ્યાન થતાં સુધી પુર જોશથી યુદ્ધ થતું રહ્યું. ધડીમાં શત્રુઓની વધુ સંખ્યા મુકીબર મુસલમાનોને કટલાક અંતર સુધી પાછળ ધકેલી દેતી, ધડીમાં મુકીબર વિકરેલા સિંહો એ મોટી સંખ્યાને ઘેટાંની માફક દુર હાંકી કાઢતા. આમ મરોર સુધી ખુનની છાજો ઉડતી રહી. બપોરના સમયે ઉગ્ર ચએલા મને પક્ષો એક બીજામાં ઘુસી ગયા. હવે ધમસાણું યુદ્ધ મંડાયું. ૧૨૦ હજુ એટલું સાઈ હતું કે મુસલમાનોની હારો તુટવા છતાં ઈઓ તદ્દન છીન બીજ થઈ ગયા ન હતા, બલકે પોતાની હંમેશની ૧૬તી મુજબ પચાસ કે સો સોની ટુકડીઓમાં વહેંચાઈ શત્રુઓના ટાટા ઘેરાવા વચ્ચે બેભમરી અને નચિંતાઈથી જંગ જમાવી રહ્યા હતા.

મુહંમદ કાસીમે આજના જંગ માટે પસંદ કરેલો નવજવાન ૧૫૬ 'મુહરર' એક હાથમાં ધરલાખી ઝંડો અને બીજા હાથમાં

લપટતી અરખી શમશેર સાથે આમતેમ ધુમી રહ્યો હતો. તેને આલાક અરખી થોડો તેના પગની એડીના ઇશારે જ્યાં જરૂર હોય ત્યાં આમ તેમ કુદતો હતો. મુહરઝની કાળની જીભ જેવી શમશેર અનેક શતરૂઓના માર્યા અને ધડ વચ્ચે વિયોગ કરાવતી વિધુત વેગે લપકી રહી હતી. તે લડવામાં એટલે / એન હતો કે તેને આસપાસનું તો કંઈ પણ પોતાનું જ જાન ન હતું. પરીણામે તે વારંવાર અસંખ્ય શતરૂઓને કાપતો ચીરતો બહાર નીકળી જતો.

શતરૂઓએ જોયું કે મુહરઝના હાથમાં ઇસ્લામી ઝંડો હતો અને તેના વેગ અને હુમલા મુજબ બીજા મુસલમાનો પણ હુમલો કરતા હતા. આથી મુહરઝને પુરો કરવા માટે તેમણે યુક્તી પુર્વક ઘેરી લીધી. આ વખતે તે બહાદુર ગાઝી બહુ મોટા ટોળામાં સપડાયો હતો. ચોતરફથી તેના ઉપર બીવણ ધસારો શરૂ થયો, મુહરઝ પોતાના ઉપર આવી રહેલા શતરૂઓની સંખ્યા અને બળ જોતાં પરિણામ સમજ્યો. તેણે “અલ્લાહો અકબર”નો એક પુર જોર નારો લગાવ્યો અને અરખી શમશેર લપકાવતો આમ તેમ ધુમવા લાગ્યો.

મુહરઝે લગાવેલા નારાથી, થોડી દૂર પસાસ ગાઝીઓની કુકડી લઈ શતરૂઓમાં ધુમતો ‘સર્ઈ’ ચોકી પડ્યો. તે પોતાના નામક પર આવી પડેલી આફતથી સાવચેત થયો, અને અલ્લાહો અકબરના પોકાર સાથે તે પોતાના માથુસોને લઈ મુહરઝની મદદે ધસી ગયો.

પરંતુ...તે બહુ મોડો હતો. ગાઝી મુહરઝ ઉપર એક સામટા સેંકડો વર તુટી પડ્યા હતા, મુહરઝે અનેકને ધુળ ચાટતા કરી જઈ નનમમાં પહેંચાડી દીધા હતા, પરંતુ જ્યાં ચોતરફથી વાર ગયો હોય, ત્યાં એક માણસનું શું ગળું ? તે જખમોથી ચકચુર થઈ પડ્યો હતો. અચાનક કેટલીક શમશેરો તેના ઉપર એકી સાથે પડી અને તે બહાદુર નવજવાન ઘોડા ઉપરથી ઢળી પડ્યો અને ઈસ્લામી ઝંડો જમીન તરફ ઝુકી ગયો. નજદીક હતું કે, શત્રુઓ ઝંડાને કબજે લે, તે પુર્વે સંઘર્ષ અને તેના માણસો ત્યાં ધસી આવ્યા અને એક બુલંદ નારા સાથે શત્રુઓ પર તુટી પડ્યા, અચાનક હુમલાથી મુહરઝની આસપાસ વીંટળાઈ વળેલા શત્રુઓ નાસભાગમાં પડ્યા અને સંઘર્ષે એક બલંગ મારી ઈસ્લામી ઝંડાને પકડી લીધો. ઝંડાને હાથમાં પકડીને નીચે ખેંચી ગયો અને મુહરઝનું ઢળી પડેલું માથું પોતાના પગ ઉપર મુક્યું. મુહરઝે પોતાની બીડાઈ જતી આંખો ઉઘાડી અને ઈસ્લામી ઝંડાને સંઘર્ષના હાથમાં જોઈ મંદ સાદે કહ્યું “ શુક્ર છે ખુદાના.....” અને એ શબ્દો સાથે ગાઝીની આંખ બીડાઈ ગઈ.

ચોતરફ તદ્દવારો ખૂણખણી રહી હતી અને ત્યાં ચોળવામાં જોખમ હતું. સંઘર્ષે ધીમેથી મુહરઝનું માથું જમીન પર મુકી દીધું અને ઈસ્લામી ઝંડો હાથમાં લઈ આગળ વધ્યો. પોતાના મિત્રના મૃત્યુથી તે ખુને ચઢ્યો હતો અને તેની લોહી તરસી શમશેર શત્રુઓના ખુન ચાખી તરસ મટાડતી આમ તેમ લપકતી હતી.

આગળ અને આગળ તે પોતાની ટુકડી સાથે શત્રુઓની

મધ્યમાં જંગ કરતો અને વધતો રહ્યો.

તેના હાથમાં ઈસ્લામી ઝંડો ભેદ હવે શત્રુઓ તેના કિપર લપકયા હતા. આ વખતે તેની સામે દાહેરના હાથીઓનું એક ટોળું રાડો નાખતું અને ચીસો પાડતું ધસ્યું આવતું હતું. એક બાજુ શત્રુઓ હતા. બીજી બાજુ હાથીઓ ધસી આવતા હતા અને વચ્ચેમાં પચાસ માણસો સાથે સઘર્દ મોતના ખેલ ખેલી રહ્યો હતો. શત્રુઓ તેમને પુરા કરી નાખવા મથતા હતા, વારંવાર બીપણ ધસારો કરતા હતા. બીજા હાથ પર દારૂ પાએલા મસ્ત હાથી પાણીના પ્રવાહની પેઠે ધસતા આવી રહ્યા હતા.

બહાદુર સઘર્દ જાણે અજલને હંફાવતો હોય તેમ ધુમી રહ્યો હતો. તેની લપકારા મારતી તદ્દવાર કળામય રીતે ધુમી રહી હતી. આ વખતે હાથીનું ટોળું નજીક આવી પુગ્યું હતું. સઘર્દ જે આ વખતે પોતાની સામેના શત્રુઓને હંફાવવામાં રોકાયેલો હતો તે પાછળના ભયથી બે ખબર હતો. અચાનક એક જંગી હાથીની સુંઢ તેની આસપાસ વીંટળાઈ ગઇ અને સઘર્દ તેમાંથી છુટે તે પુર્વે હાથીએ સુંઢ ઉંચી કરી. એક પળ સઘર્દ હવામાં અદર દેખાયો. બીજી પળે તે જમીન પર હતો અને ત્રીજી પળે તે ગાંડા હાથીનો જંગી પગ અરબ નવજવાન પર હતો.....

અને એવી રીતે બહાદુર સઘર્દ હાથીના પગ નીચે ચગદાઈને ચઢીઢ થઈ ગયો.

હાથીનું ટોળું આગળ ધસી ગયું. હીંદુ સઘર્દનીકાએ કાકીયારી કરી ધસારો કર્યો અને ઈસ્લામી ઝંડાનો કબજો લીધો અને નજીક હતું. કે તે ઝંડાના ચીરા કરી નાખે

સર્પદને જ્યારે હાથીએ હવામાં અદ્ધર કર્કો ત્યારે 'હસન' પોતાના સો માણસોની ટુકડી સાથે નજદીકમાં હતો. સર્પદનું કરણ અંજનમ આવે એ પુર્વે તે આ બાણુ ધસો પડ્યો હતો. પરંતુ તે પુર્વે સર્પદનું કામ તમામ થઈ ગયું હતું અને હવે ઝડો. શત્રુઓના હાથમાં હતો. હસન ગંઝખનાક થઈ એક બુલંદ નારા સાથે પોતાના માણસો લઈ હીંદુઓ ઉપર ફેદી પડ્યો. ઝડો છીનવી લઈ બુલંદ કરી દેવામાં આવ્યો અને બીજા એક નારા સાથે કતલેઆમ મંડાઈ ગયો.

સુર્ય ક્યારનોય પશ્ચિમ તરફ ઢળી ચુક્યો હતો. આ જંગમાં હિંડતી ખુનની છોળો જાણે આકાશ પર પહોંચી ગઈ હોય તેમ પશ્ચિમ આકાશમાં રક્તવર્ણી રંગો પુરાઈ ચુક્યા હતા અને સુર્ય ધીર પરંતુ ગંભીર અને મક્કરે પગલે નીચેને નીચે જઈ રહ્યો હતો.

અને પક્ષો સુર્યાસ્ત પહેલાં યુદ્ધનું પરિણામ લાવવા મથતા હતા. મેદાન આખું જખમીઓ અને મડદાંથી ભરાઈ ગયું હતું. રક્ત અને માંસના લોચા અને શરીરના કપાયલા ભાગોથી મેદાન બિહામણું થઈ ગયું હતું.

અંધકાર વધતો જતો હતો !

અમે તેટલા પ્રમાણે છતાં યુદ્ધનું પરિણામ ન આવ્યું. જોત જોતામાં રાત્રીના સિયાહ પડેદો આ જગત ઉપર ફેરી વળ્યો અને એ તરફ અંધકાર વ્યાપી ગયો !

પરિણામે યુદ્ધ બંધ રહ્યું. અને પક્ષો પોત પોતાની જાવણી તરફ પાછા ફર્યા.

પ્રકરણ ૫૨ મું,

ઈસ્લામનો પ્રકાશ

બીજે દીવસે જ્યારે સુર્યના કીરણોએ જગતને અંધકારમાંથી બહાર કાઢ્યું અને સુર્યના રંગીન કીરણો તે મેદાન ઉપર ફેલાઈ ગયા, ત્યારે એક બીહામણું દ્રવ્ય નજરે પડ્યું. આગલા દીવસની ખુના મરકી, અને તેથી વહેણું ખુન ઝમીન પર જોમીને કાળું થઈ ગયું હતું. કપાઈ ગયેલા સીપાહીઓ અસ્તવ્યસ્ત દશામાં પડેલા હતા. કોઈ સ્થળે તો મડદાનાં ઢગલે ઢગ ખડકાઈ ગયા હતા. હાથ પગ માથા વીંચે શરીરના જાગે મેદાનમાં એવી કચ્છ રીતે પડેલા હતા કે જોનારનું દીલ કમકમી ઉઠતું. પરંતુ આ બધું જોવાની સીપાહીઓને પુરસદ ન હતી. સહવારની નમાઝથી પરવારી ઇસ્લામી લશ્કર સફળ થયું અને અક્ષાહો અકબરની ગર્જનાઓ કરતું આમળ વધ્યું. આજે ઇસ્લામી લશ્કરે કાલ વાળી જગ્યા ન લેતાં જરા જમણી પાંખ તરફ હઠીને સફળ થી કરી, કારણ કે આગલા દિવસનું મેદાન મડદાઓથી એટલું ચિકાર હતું કે હિલા રહી ને લડવાની જગ્યા ન હતી.

આગલા દીવસના સુદમાં ૪ હજાર મુસલમાનો અને ૨૦ હજાર હિંદુઓનો ખુનખાર મુકાબલો થયો હતો અને મુસલમાનો કંઈ એવી હીંમત બહાદુરી અને મક્કમતાથી લડ્યા હતા કે હિંદુ સર્ધનીકાના ઢગ લગાવી દીધા હતા. કારણ કે જેમ હિંદુઓનું લશ્કર વધારે હતું તેમ તેઓ મર્થા પણ વધારે હતા. રાત્રીના અંધકારમાં જ્યારે બંને પક્ષોએ પોત પોતાનો હિસાબ લગાડ્યો ત્યારે જણાયું કે હિંદુ લશ્કરમાંથી ૭૦૦૦ સર્ધનીકા રણમેદાનમાં મૃત્યુની ગોદમાં

ઉંઘતા હતા જ્યારે મુસલમાનોમાંની ૩૦૩ કરતાં વધુ ઈસ્લામીઓ શહાદતનો જામ પી સ્વર્ગે વિચર્યા હતા. મુસલમાનોમાં સહથી વધુ નુકશાન એ થયું હતું કે જે વીરલ સરદારો પણ શહીદ થઈ ગયા હતા.

ઈસ્લામી લશ્કર મેદાનમાં તઈયાર થઈ આવી હતું અને મનુઓની વાટ જોવા લાગ્યું. કેટલોક વખત પસાર થઈ ગયો પણ મનુ લશ્કરમાંથી કંઈ હીલચાલ થતી જણાઈ નહીં. આવી રીતે કેટલોક સમય પસાર થઈ ગયો ત્યારે દાહેરના સર્જનમાંથી પાંચ ૭ માણસની એક ટોળી હાથમાં સફેદ વાવટા લઈ આવતાં દેખાઈ.

મુહંમદ કાસીમ અને અસલમ ઈસ્લામી લશ્કરના મોખરે ઉભા રહી હુમલાની વાટ જોઈ રહ્યા હતા. થોડીવારમાં પેલી ટોળી નજીક આવી પહોંચી અને ઈસ્લામી લશ્કરના સેનાપતિને મળવાની હુજી દર્શાવી.

મુહંમદ કાસીમ—ઓલો, શું છે ?

દુત—મહારાજ દાહેર ધસ્યો છે કે આમ યુદ્ધ બંધ રાખવામાં આવે કે જેથી મેદાનમાંથી મડદાં ખસેડી તેની અંતીમક્રીયા કરી શકાય.

વાત તો ઠીક હતી. કારણ કે આખું મેદાન મડદાંથી ભર્યું પડ્યું હતું, આથી મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—ઠીક અમને પણ મંજુર છે કે આજનો દિવસ યુદ્ધ બંધ રાખવામાં આવે.

દુત—પણ હુકુર ! મડદાં એટલાં બધાં છે કે આખા દિવસમાં પણ તે પુરું નહીં થાય. માટે જે દિવસ યુદ્ધ બંધ રાખવામાં આવે.

મુહંમદ કાસીમ—એમ લાગે છે કે તમારો રાજા કાઠીની મદદની રાહ ભુએ છે.

ફુલ—ફુલર! હવે મહારાજને મદદ મોકલનાર કોઈ નથી, કારણ કે અમારા મહારાજ રાજધાનીના પુરા લશ્કર અને દેશના બીજા લડી શકે એવા બધા માણસોને અત્રે લઈ આવ્યા છે.

મુહંમદ કાસીમ—હીક, બે દિવસ માટે યુદ્ધ બંધ રાખવામાં આવે છે.

ફુલ આવ્યા બધા. મુસલમાનો પણ પાછા ફર્યા અને ૫૦૦ ધરલામી સીપાઈઓ હથીઆર ઉતારી નાખી માત્ર એકેક તસ્વાર કમરે બાંધી મેદાનમાં ફરી વળ્યા અને મુસલમાન શહીદોને શાધીને એકત્ર કરવા લાગ્યા.

દાહોરના સૈન્યમાંથી પણ હજારો માણસો નીકળી પડ્યા અને હિંદુ સર્ધનીકોને લઈ જવા લાગ્યા. કેટલાક હઝાર હિંદુઓએ જંગલ-માંથી લાકડાં લાવી મોટી ચિતા સળગાવી મહા બાળવા લાગ્યા.

મુસલમાનોએ બધા શહીદોને એકત્ર કરી તેમના જનાઝાની નમાઝ અદા કરી દફન કરી દીધાં. હિંદુઓ ૭૦૦૦ મુઠાં એક દીવસમાં પુરા ન કરી શક્યા અને બીજા દીવસે પણ મેદાન સાફ કરી મુઠાં ખસેડવાનું કામ ચાલતું રહ્યું.

બીજે દીવસે મુસલમાનો આરામ કરતા રહ્યા. આરામ કર્યો એટલે સુધ્ધ ન રહ્યા બલકે હથીયાર વગેરે સાફ કરવા લાગ્યા. સાંજે મગરીબની નમાઝ પછી જ્યારે મુહંમદ કાસીમ ખાવાની તૈયારી કરતો હતો ત્યારે ધરલામી લશ્કરના ઉત્તર ખુણે કંઈ ગડબડ જણાઈ અને થોડીવારમાં એક સીપાઈએ આવી ખબર આપી કે “કેટલાક હિંદુઓ આપ નામદારને મળવા આવ્યા છે.”

મુહંમદ કાસીમે તરતજ તેમને બેલાવવાનો હુકમ કર્યો. થોડી વારમાં જ પચાસ માણસોનું એક ટોળું આગળ આવ્યું. મુહંમદ કાસીમે માનબેર સર્વેને બેસવાની મુયના કરી અને આવવાનું કારણ મુજબું.

આવનારાઓમાંથી એક સરદાર જેવા દેખાતા માણસે કહ્યું કે “હુજુર ! અમે આપના લાઈ બનવા આકયા છીએ માઈ નામ કરકા છે અને હું કરકાદાર નામના કરખાનો હાકીમ છું. આ લોકો મારી પ્રજામાંથી છે.”

મુહંમદ કાસીમ—શું આ બધા લોકો મારા લાઈ બનવા આહે છે ?

કરકા—જી હા.

એ પછી મુહંમદ કાસીમે સૌને કલમે પઢાવી ઈસ્લામથી મુશરફ કર્યા.*

આ દરમ્યાન ધણા મુસલમાનો એકત્ર થઈ ગયા હતા, તેઓ પોતાના આ નવા લાઈઓને ભેટયા અને ગર્જનાઓ કરવા લાગ્યા. એ પછી મુહંમદ કાસીમે અને સર્વેએ સાથે બેસીને ખાધું. ખાતાં ખાતાં કરકાએ જણાવ્યું કે “દાહેરના માણસો અમારા ગામમાં આવી અમારૂં બધું અનાજ લુંટી ગયા અને તેની ફરીયાદ લઈ હું દાહેર પાસે ગયો તો તેણે મારી એક પણ વાત ન સાંભળતાં કાઢી મુકયો. આથી મને તિરસ્કાર આવ્યો, અને હું ઈસ્લામને ચરણે આવ્યો છું.”

* (જુઓ તારીખે હીંદ પાનું ૧૪૨)

મુહંમદ કાસીમ—આપે ક્ષણ ઉત્તમ ક્યું છે. હવે આપનો સંબંધ બધા મુસલમાનો સાથે થયો છે. અને આપ હવે અમારા બાઈ થયા હોવાથી આપ અમારી પાસેથી જે સેવા ચાહો તે કરવા તૈયાર છીએ.

કરકા—હજુર ! અમે અમારી સેવા કરાવવા ચાહતા નથી પરંતુ ધરુલામ અને મુસલમાનોની સેક્ષા કરવા ચાહીએ છીએ.

મુહંમદ કાસીમ—ઠીક, તો હવે ત્હારી શી ઈચ્છા છે ?

કરકા—હજુર ! અમે દાહેર ઉપર વેર લેવા માગીએ છીએ.

મુહંમદ કાસીમ—જુઓ, બાઈ ! બે દીવસથી યુદ્ધ બંધ હતું કાલ સવારે જંગ બનશે. આપ પણ અમારી સાથે રહો અને તમારા વેરની તૃપ્તિ કરો.

કરકા—આપનું કહેલું યોગ્ય છે, પરંતુ અમારી યોજના જુદા પ્રકારની છે. આપ બે મને ૧૦૦૦ સંઘનીકા આપો તો કાલે જંગ દરમ્યાન હું દાહેર ઉપર પાછળથી જાવો મારૂ.

મુહંમદ કાસીમે આ માગણી કબુલ કરી. તરત મરવાન ખીન અસહામ યમાની અને તમીમ ખીન એક હાસી નામના બે કુશળ સર દારોને બોલાવી મધ્ય રાત્રે ૧૦૦૦ સંઘનીકાને લઈ લશ્કરના ઉત્તર વિભાગ પર તૈયાર રહેવાની અને બાઈ કરકા જેમ કહે તેમ કરવાની સુચના કરી.

એ બહી મધ્ય રાત્રી આગલા દીવસ માટે યોજના તઈયાર કરવામાં આવી અને છેવટે કરકા સૌને મળી ભેટી રવાના થયો. અસ્લમ અને મુહંમદ કાસીમ પણ ઉત્તર ખુણા સુંધી સાથે ગયા, જ્યાં મરવાન અને તમીમ ૧૦૦૦ સંઘનીકા સાથે ઉભા હતા. મુહંમદ કાસીમે તેમને

હથું—“હરિદાસી સિંહો ! આ આપણા મુસ્લીમ બાઈઓ સાથે જાઓ અને તેમની સુચના મુજબ અમલ કરો. બંધુઓ ! જાઓ. તમને ખુદાને ક્ષમાશે કર્યાં. ખુદા હાઝીદ !

હરકા અને તેના જોડીદારો આ સાંભળી બહુ ખુશ થયા અને રાત્રીના અંધકારમાં લશ્કર સાથે ઉત્તર તરફ આજ્ઞા ગયા.

પ્રકરણ પર મું

જુનખાન જંગના બીજે દિવસ.

બીજે દિવસે સુર્યોદય થતાંજ દાહેરે પોતાના લશ્કરને તૈયાર થઈ મેદાનમાં નીકળવાનો હુકમ કર્યો. આ બાજુ મુસલમાનો પણ નમાઝથી પરવારી મેદાનમાં એકત્ર થવા લાગ્યા. દાહેરે પોતે પણ શસ્ત્ર સજ્જત થઈ તંત્રુમાંથી બહાર નીકળ્યો અને હાથીપર સ્વાર થયો તેની પાછળ જે ખુમસુરત દાસીઓ પણ બેસી મર્ઝ અને મહાવને હાથીને લશ્કર વચ્ચે લાવીને ખડો કર્યો.

દાહેર લશ્કરમાં આવતાંજ નગારાં વાગવા લાગ્યાં, ધંટારવ થવા લાગ્યો, શંખ ઝુકાવા લાગ્યા, રણશીંગડાંના સુર કાનના પડદા પર અથડાવા લાગ્યા, લશ્કરમાં જયકાર થવા લાગ્યો અને હર હર મહા-દેવની ગર્જનાઓ થવા લાગી અને દાહેરનું સંઘન્ય આગળ વધવા લાગ્યું.

બાજે હીજરી સન ૯૩ ની દસમી રમજાનનો દિવસ હતો. મુકંમદ કાસીમે દાહેરના તમામ સંઘન્યને મેદાનમાં આવેલું જોઈ પોતાનું પણ બધું લશ્કર મેદાનમાં ઉતારી દીધું હતું. પરંતુ મુકંમદ કાસીમે

પોતાના નાનકડા લશ્કરની વ્યુહ રચના એવી સુંદર કરી હતી કે, મધ્યમાં મુહંમદ કાસીમ અને હમીદ, જમણી બાજુ અસલમ, ઝકાને અને બહર જમાલ હતા, ડાબી બાજુ હસન, અબ્દુરહેમાન અને ઉન્નેલ, હતા, જમણી પાંખ પર મુગ્લાશ અને ડાબી પાંખ ઉપર સુરીયાન અલ અબરુક અને સૌથી પાછળ ખુઝેમા, બનાના અને અબ્દુલ કમલ હતા.

આ બ્યવસ્થ થઇ રહી એટલામાં દાહરનું લશ્કર ગર્જનાઓ કરતું આગળ વધ્યું. આ વખતે મુહંમદ કાસીમે અદ્વાહો અકબરની ત્રણ ગર્જનાઓ કરી. ત્રીજી ગર્જનાને આખા લશ્કરે ઉપાડી લીધી. લગભગ ૬૫૬ હજાર માણસોના મુખમાંથી એકી વખતે થએલી ગર્જનાથી વાતાવરણ કંપાયમાન થઇ ગયું અને શતરૂઓની ગર્જનાઓના પડયા ઈસ્લામી ગર્જનાઓના વાતાવરણ કુબી ગયા. આપણે ઉપર જોયું તેમ મુહંમદ કાસીમે લશ્કરના જુદા જુદા ભાગ કરી દીધા હતા. અને આખા લશ્કરને પાંચ હારમાં ગોઠવ્યું હતું.

બંને લશ્કર આગળ વધ્યા અને જોત જોતામાં સામ સામે આવી ગયા. હિંદુઓએ પેહોળા પાના વાળા ધારદાર ખાંડાઓથી હુમલો કરી દીધો. મુસલમાનો પોતાની નાજુક સમસમતી તસ્વારો ચમકાવવા લાગ્યા.

૩૩ હજાર સીંધી સર્ઈનીકો અને ૬૫૬ હજાર ઈસ્લામીઓ એક બીજના ગળા કાપવા માટે કૃતાંત કાળ સમાન એક બીજ ઉપર તુટી પડયા—અને પુનખાર જંગ જામ્યો.

મુઝીલર મુસલમાનો આજે નિશ્ચયાત્મક રીતે લડી રહ્યા હતા. પોતાની હારો તુટી ન જાય તેનું તેમને ખાસ ધ્યાન હતું. હિંદુ

સધનીકો પોકારો અને ગર્જના કરતા હુમલા કરી રહ્યા હતા. રણવાદીના બેસુરા સુર કાનને બહેરા કરી નાખતા હતા.

પાણીના રેલાની માફક ખુન બહેતું હતું અને એ ખુની પ્રવાહમાં મનુષ્યના કપાયલા અંગો, સાજલાની માફક ફેખાતા હતા. પ્રલય કાળની માફક જંગ વધુ ને વધુ ખુનખાર બનતો જતો હતો..

મુસલમાનો થોડા હતા, ધણાજ થોડા. અને હિંદુઓ અસંખ્ય હતા. એકેકની સામે પાંચ પાંચ કે ૭ ૭ હિંદુઓનો મુકાબલો હતો. પણ મુસલમાનો એવી બેજાગરીથી લડી રહ્યા હતા કે હિંદુઓ આશ્ચર્યથી દંગ થઈ રહ્યા હતા. દુશ્મનોની સંખ્યા મુઠ્ઠી ભર બોઈ લડી ભરમાં તેમને ખતમ કરી નાખવાની આશા રાખતો દાહેર પણ આ રંગ બોધને બચ્ચ થઈ રહ્યો હતો.

ધીમે ધીમે મધ્યાહ્ન કાળ થવા લાગ્યો. સુર્ય માથા પર આવી લાગ્યો અને પોતાના કીરણો દ્વારા સૈનીકોને બાણે હરાવવા માગતો હોય તેમ વધુને વધુ ગરમ કીરણો ફેંકવા લાગ્યો.

અસલમ પોતાની ટુકડી સાથે ચોતરફ ધુમતો અને શતરૂઓને ચમસદન પ્લેંચાડતો હતો. બહર જમાલ પણ તેની પાછળ પાછળ ધુમતો હતો અને અસલમનું રક્ષણ કરતો હતો. મુહંમદ કાસીમ પણ પોતાની ટુકડી સાથે હિંદુઓ પર ટુટી પડ્યો હતો અને તેની લોહી તરસી તલવારે હિંદુઓમાં હાહાકાર મચાવી રાખ્યો હતો. મતલબ કે ઈસ્લામી ટુકડીઓના દરેક સરદાર આજે બન તોડી લડી રહ્યા હતા અને આજેજ મુદ્દનો ફેંસલો કરવા માંગતા હતા.

બરાબર મધ્યાન કાળ પછી દાહેરના લશ્કરની પાછલી બાજુથી અધાહો અકબરની ગર્જના સંભળાઈ. દાહેર અને તેનું લશ્કર ચોકી

મથું. આ વખતે તમીમ અને મરવાન અને કસકા એક હળર ઇસ્લામી સૈનીકો સાથે હિંદુઓ પર પાછળથી તુટી પડ્યા. હવે હિંદુઓ પર એ બાબુથી મારો ચાલુ હતો. સામે બાબુ જુદી જુદી ટુકડીઓનો પુનખાર મુકાબલો અને પાછલી બાબુથી તાગ આવેલા એક હળર મુળહેદોની તલવારો તેમના પર ધડાધડ પડી રહી હતી.

—અને યુદ્ધ વધુને વધુ બીપણરૂપે ખેલાઈ રહ્યું હતું.

દાહેર એક હળર અંગરક્ષકો વચ્ચે હાથી ઉપર ખેસીને યુદ્ધનો રંગ બેઠો રહ્યો હતો. હવે તેણે કમાન તૈયાર કરી અને તીર ફેંકવા લાગ્યો, તેની પાછળ બેઠેલી દાસીઓ બાથામાંથી તીર કાઢીને આપતી હતી અને દાહેર હાથી પર બેઠાં બેઠાં અચુક તીર ફેંકતો હતો. *

હવે મુસલમાનોએ દાહેરના અંગરક્ષકો પર હુમલો કરી દીધો. મર્વાશાળી દાહેર જ્યારે સવારે મેદાનમાં આવ્યો ત્યારે તેને વિજયની સંપૂર્ણ આશા હતી. બપોર સુધીના રંગથી તે વ્યગ્ર અને નિરાશ થઈ ગયો હતો, અને જ્યારે ઇસ્લામીઓએ તેના અંગરક્ષકો ઉપર હુમલો કરી દીધો ત્યારે તેનાં મુખ પર ભય અને ચિંતાની છાયા ફરી વળી. હવે તે જલદી જલદી તીર વસાવવા લાગ્યો.

આ વખતે કેટલાક મુસલમાનો તીર ઉપર સળગી ઉઠે એવા પદાર્થો લઈ તૈયાર ઉભા હતા, કે જે હાથીઓનો હુમલો થાય તો તેમના ઉપર અમીઆણુ વર્ષાવવા. પરંતુ હજુ સુધી હાથીઓનો હુમલો થયો ન હતો. હવે જ્યારે દાહેરે તીર વર્ષાવવા શરૂ કર્યા ત્યારે એક ઇસ્લામીએ એક અમીઆણુ દાહેર ઉપર ફેંક્યું. આ અમીઆણુ

અંબાડી ઉપર પડતાંજ અંબાડી સળગી. ઉઠી ને દાસીઓ ચીસો ચીસ પાડવા લાગી.

દાહેર પણ ગભરાઈ ગયો. જે સળગતી અંબાડીમાંથી બહાર કુદી પડે તો કાઈ અરબની તલ્લવારથી મૃત્યુ નક્કી હતું અને બેસી રહે તો આ ભડભડતી આગમાં બળી મરવાનું હતું. તેણે મહાવતને ઈશારો કર્યો કે હાથીને નદીમાં નાંખો. મહાવતે હાથીને પાણી તરફ દોડાવ્યો. મુહંમદ કાસીમ, અસલમ, મુજશા અને બદર જમાલ; દાહેરને નાસતો જોઈ તેની પાછળ પડ્યા. હાથી નદીમાં જઈ પડ્યો પરંતુ અમીના ભડકાથી હાથી એટલો ભડકી ગયો હતો કે તરત પાછો નીકળી આવ્યો. આ વખતે અસલમે 'ખુદાનું' નામ લઈ એક તીર કમાન પર ચઢાવી ફેંક્યું જે દાહેરની છાતીમાં જઈ ચોંટ્યું. એક ચીસ પાડી મગર દાહેર અંબાડીમાંથી નીચે પડ્યો. આ વખતે બદર જમાલ ઠેક તેની પાસે જઈ પહોંચ્યો હતો. તેણે પોતાની નાળુક તલ્લવાર ઉંચી ઠરી. દાહેર ચોતરફ મદદ માટે જોયું, બીજા પળે બદર જમાલની શમશેર દાહેરની ગરદન ઉપર પડી અને માથું જમીન પર ગબડી ગયું...

—અને આવી રીતે મગર રાજા દાહેરનો અંત આવ્યો.

બીજા બાળુ ધરવાચીઓએ હાથીઓ ઉપર અગ્ની બાણોની વૃષ્ટી સાર કરતાં હાથીઓ ભાગવા લાગ્યા અને પોતાના લશ્કરને કેચડવા લાગ્યા. આ બાળુ દાહેર પડતાંજ લશ્કરની હીંમત ટુટી ગઈ અને હિંદુ સંઘનીકો નાસભાગ કરવા લાગ્યા.

જોત જોતામાં ૩૩૦૦૦ નું જંગી સંઘન્ય રણમેદાનમાં બરબાદ થઈ ગયું. ઝાલીમ રાજાનો અને તેના સંઘન્યનો અંત આવ્યો અને

સાંજે જ્યારે સુર્ય પશ્ચિમ દીશા તરફ ગમન કરી રહ્યો હતો, ત્યારે વિજયવંતુ ઇસ્લામી સરકાર વિજયના નારા લગાવતું મેદાન મળવી રહ્યું હતું.

પ્રકરણ ૫૩ મું.

મેળાપ અને કુચ

રાજા દાદેર બહુ મગરૂર મર્વશાળી, અને તુંદ મીનઝી અને એશપરસ્ત હતો. તેણે સિંહલદ્વીપથી આવેલા મુસલમાનોને નાહક હેરાન કરી તેમને કેદ કરી લીધા હતા. તેનું એમ ધારવું હતું કે સેંકડો માર્ધવ દુર પડેલો ખલીફા હિંદુસ્તાનમાં કેદ પડેલા મુસ્લીમો માટે કશું કરશે નહિ. અને છતાં જ્યારે નવજવાન મુહંમદ કાસીમ કે હજાર મુળહેદો સાથે ચઢી આવ્યો ત્યારે પણ આ મર્વશાળી રાજાએ સુલેહની પરવા ન કરી. બલકે મુહંમદ કાસીમ જેવા નાદાન છોકરાને સરદાર બનાવી મોકલવાથી તે ખલીફાની શુદ્ધિ પર હસવા લાગ્યો અને વારંવાર કહેતો હતો કે આ ચાંચડ જેવા મલેગ્જોને હું જોત જોતામાં મસળી નાંખીશ.

પ્રુદાની કુદરત કે તેના એ મર્વયુક્ત શબ્દો તેનેજ ભારે પડી ગયા. મુહંમદ કાસીમ વીજય પર વીજય મેળવતો તેનો રાજધાની સુધી આવી પહોંચ્યો. તેનું ૪૦ હજારનું જંગી સઘન્ય રણ મેદાનમાં રગદોળાઈ ગયું. તેનું ગર્ભ ભરેલું માથું સીધુના કીનારે કશ્શુ દશામાં ધડથી વીખુદું થઈ પડ્યું અને આવી રીતે અબીમાની રાજા દાદેરનો કંરૂણ અંત આવ્યો.

મુખ અસ્ત ચર્ચ મુક્યો હતો. અને સંખ્યાની સમીર લહેરો આ વિશાળ મેદાનપર ગરેલા અને મરતા તેમજ જીવતા અને રક્તા મનુષ્યોને ઠંડક આપી રહી હતી. આ વખતે મુહમ્મદ કાસીમ, અસલમ, બદર જમાલ અને બીજા સરદારો, દાહેરનું કામ તમામ કરી દાહેરની જાવણી તરફ પાછા ફરી રહ્યા હતા.

આખા મેદાન પર જાણે ચમદુતનું સામ્રાજ્ય જવાઈ રહ્યું હતું. દાહેરની જાવણીમાં પણ કંઈપાંત મચી ગયું હતું. એક પણ લડવા લાયક સર્જનીક જાવણીમાં મોજુદ ન હતો. સૌ પ્રેત પોતાનો જીવ બચાવવા નાસી છુટ્યા હતા. અને કેટલાક અરબી શરશીરોના ભોગ બની ગયા હતા, દુર એક તંબુમાં કેટલાક મુલામો સ્ત્રીઓને ઘેરીને ઉભા હતા. આ પણ મુહમ્મદ કાસીમ અને તેના જોડીદારો તંબુ આગળથી પસાર થયા. અચાનક તે સ્ત્રીઓમાંથી કોઈ બોલી ઉઠ્યું “ બચાવો ! બચાવો ! મુહમ્મદ કાસીમ અમને બચાવો ! ”

આ નવજવાન સીપેહસાહાર એક હીંદુ સ્ત્રીના મુખે પોતાનું નામ સાંભળી વીરમીત થઈ ગયો, તરત તે પોતાના જોડીદારો સાથે ત્યાં પહોંચી ગયો. નજદીક જતાં તેની નજર સ્ત્રીઓની વચ્ચે ઉભેલી એક નવ યૌવના ઉપર પડી જેનું ચંદ્ર સમાન મુખકુ બીજા સુંદરીઓની વચ્ચે, નજા મંડળમાં પ્રકાશતા ચંદ્ર સમાન ચમકી રહ્યું હતું. એ લાવી હતી ! મુહમ્મદ કાસીમ પણ લાવીને તાકી રહ્યો હતો. તે જરા આગળ વધ્યો, તદ્વારો સાથે ઉભેલા મુલામો પાછા હઠવા. મુહમ્મદ કાસીમે કહ્યું—

“ કોણ રાણી લાવી ! ”

લાવીએ માથું ઝુકાવી કહ્યું—જ હા, હુંજ દુર્ભાગી રાણી લાવી છું !

મુઢમદ કાસીમ—હેમ, શું ખીના છે ? અને આ મુલામ તમેને કેમ ધેરીને ઉઠા છે

લાવી—સરદાર ! આ બધી, મહારાજ દાહેરની રાણીઓ છે અને મહારાજએ મુઢમાં જતાં પહેલાં હુકમ કર્યો હતો કે જો મુઢમાં હાર થાય તો બધી રાણીઓને મારી નાખવી, તેથી આ મુલામો જમને બધાને કતલ કરવા ઉઠા છે. " *

મુઢમદ કાસીમને આથી બારે કોથ વધ્યો. તેણે પાછળ નજર ફેરવી સીપાહોને હુકમ કર્યો કે આ જલ્લાદોને તરત ફેદ કરવામાં આવે. હુકમનો તરત અમલ થયો અને જલ્લાદોને ફેદ કરી મુરકેટાટ બાંધવામાં આવ્યા.

એ પછી દાસીઓ અને રાણીઓ માટે જુદી જુદી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી, તેમજ રાણી લાવીને પણ એક જુદા તંબુમાં રાખવામાં આવી.

અંધકાર ફેલાતો જતો હતો. આથી ફેદ બનેલા ક્ષીંદુ સૈનીકોને કાચું અમાજ વીગેરે આપવામાં આવ્યું કે જેથી તેઓ પોતાના કાચે રાંધીને ખાઈ લે. દાહેરની જાવણીમાંથી હઝારો ઘોડા, સેંકડો કાથીઓ, સોના ચાંદીની વસ્તુઓ મોતી અને જવાહેરાતના હાગીના અને કીમતી વસ્તુઓ, અને ખીજે કીમતી સામાન કામ કરવામાં આવ્યો.

* " તારીએ હીંદ " નામના પુસ્તકમાં ૧૪૪ મા પાના ઉપર આ ખીના મોજુદ છે. મુઢ પુણે ચતાં રાણી લાવીએ મુઢમદ કાસીમને પોતાની પીતલે કહી સંભળાવી હતી.

રાત્રે ઇશાની નમાઝ સૌ મુસલમાનોએ સાથે અદા કરી અને આટલા મોટા જંગી સૈન્ય પર ફતેહ મેળવવા બદલ ખુદા પાકના શુક્રાના અદા કર્યા.

ખીજે દીવસે રણ મેદાનમાં ખપી ગએલા શહીદોને એકત્ર કરી જનાકાની નમાઝ અદા કરવામાં આવી અને તેમને એકજ સ્થળે દફન કરવામાં આવ્યા. લગભગ બપોર પછી ઢળતા પ્હોરે એક આઘણુ ફેટલાક હીંદુઓ પાસે રાજ દાહેરની લાશ ઉંચકાવી લાવ્યો. મુહંમદ કાસીમે એના બદલામાં તે હિંદુઓ તથા તે આત્મણુના આખા કુટુંબને રક્ષણ આપી આઝાદ કર્યા. એમની સંખ્યા એકસો કરતાં વધુ હતી *

અસરની નમાઝ પછી હુટના માલના પાંચ ભાગ પાડવામાં આવ્યા, જેમાંથી પાંચમો ભાગ ખલીફા માટે જુદો પાડી ૪ ભાગ લશ્કરને વહેંચી દેવામાં આવ્યા. આ પ્રસંગે કરકાદારવાળા નવ-મુસ્લીમ કરકા અને તેના સાથીઓને પણ જુલવામાં આવ્યા ન હતા. મુહંમદ કાસીમની આ રવાદારીથી નવ મુસ્લિમો ઉપર બારે અસર થઈ હતી. એ પછી મુહંમદ કાસીમે દાહેરની જાવણીમાંથી હુટેલું અનાજ પણ સૌને સરખે ભાગે વહેંચી આપ્યું હતું.

એક દીવસ અને રાત ઇસ્લામી લશ્કરે અહિં પડાય નાખ્યો. ત્રીજે દીને હુટનો પાંચમો ભાગ અને દાસીઓ તથા ગુલામોને ફેટલાક રસકા સાથે અસરા મુકામે ગવર્નર હબ્બજી તરફ રવાના કરવામાં આવ્યા. આ કામ પતાવી મુહંમદ કાસીમે રાજધાની પર કબ્જો કરવા માટે અલોર તરફ કુચ કરી.

પ્રકરણ ૫૪ મું

દાહરની રાજધાની સામે.

મુહંમદ કાસીમ લશ્કર સાથે શાનો શોકતથી અલોર તરફ રવાના થયો. સિંધુ નદીના કાંઠે દાહર અને તેના જંગી લશ્કરને હરાવી તેણે સીંધની સૌથી મોટી તાકત તોડી નાખી હતી. અને તેથી આખા દેશમાં મુહંમદ કાસીમની સખત ધાક બેસી ગઈ હતી. હવેજ તેઓ સમભ્યા હતા કે દાહરે સિંહલદ્વીપથી આવેલા મુસલમાનોને કેદ કરી એવા લોકો અથવા એવી કામને છેડી હતી કે, જેનો મુકાબલો દુન્યાની કોઈ કામ કરી શકતી ન હતી.

મુહંમદ કાસીમને હાથે એકવાર સખત પરાબ્ધ પામેલો, દાહરનો બેટો જયસિંહ હાલ રાજધાની અલોરમાં હતો. દાહરે મુદ્દમાં જતાં અલોરના રક્ષણનું કાર્ય જયસિંહને શીરે નાંખ્યું હતું, પરંતુ જ્યારે સમાચાર ફેલાયા કે દાહર મરાયો અને તેના જંગી સૈન્યનો સત્યાનાશ કાઢી મુહંમદ કાસીમ અલોર તરફ આવી રહ્યો છે કે તરત જયસિંહ છુપી રીતે નાશીને ખાલણાબાદમાં જઈ બરાયો. કીલામાં હવે માત્ર પ્રધાન સીસાગર અને રાણી માઈ * સિવાય કોઈ સત્તાશાળી વ્યક્તિ ન હતી. રાણી માઈએ કીલાના દ્વાર બંધ કરાવી દીધા અને ધુરળો તથા કીલ્લા પર રહ્યું સહ્યું લશ્કર ગોઠવી દીધું. ઠેક ઠેકાણે તીરના જથ્થા બરછાના બારા અને પથરના કંકડાના ઢગલા કરી દેવામાં આવ્યા. અત્યારે અલોરના કીલામાં ઓછામાં ઓછા દસ હજાર સશસ્ત્ર અને કેળવાયેલા સૈનીકો તૈયાર હતા.

* આ માઈ રાજ દાહરની સગી બહેન હતી, જેની સાથે દાહરે લગ્ન કર્યાં હતાં.

કીલ્લા બહુ ઉંચો અને પુબ્કળ મજબુત હતો. વળી કીલ્લામાં દાહેરે અગાઉથી પુબ્કળ અનાજ સામગ્રી ભરી લીધેલી હોવાથી રાણી માર્ગ ને તથા તેના સલાહકારોને ખાતરી હતી કે જો મુઢંમદ કાસીમ ઘેરો પશુ નાખશે તો પશુ ચાર છ માસમાં કંટાળી પાછો ચાલ્યા ગયા સિવાય ક્યુટકો નહિ થાય.

મુઢંમદ કાસીમ જામરે અલોર પાસે આવી પહોંચ્યો ત્યારે તેણે કીલ્લા ઉપર સૈન્ય તૈયાર જોયું. આથી મુઢંમદ કાસીમે કીલ્લાથી છેટે પડાવ નાંખવાનો હુકમ કર્યો અને પોતે કેટલાક અનુભવી સરદારોને લઈ કીલ્લાની તપાસ કરી. તેણે પહેલી નજરે જ જોઈ લીધું કે કીલ્લામાં સુરંગ પાડી ઠેક અંદર પહોંચી જવા સિવાય બીજો કોઈ માર્ગ ન હતો. આથી તેણે સરદારો સાથે મસલેહત કરી, ઇસ્લામી લશ્કરની છાવણીમાંથી સુરંગ ખોદવાની શરૂઆત કરી દીધી. આ ભેદ હિંદુઓ જાણી ન જાય એટલા ખાતર લશ્કરની આસપાસ પશુ ખાઈ ખોદવી શરૂ કરી કે જેથી કીલ્લા ઉપરથી જોનારા સમજે કે માત્ર ખાઈઓ જ ખોદવામાં આવે છે. બીજી એક મુક્તિ એ પશુ કરવામાં આવી કે દરરોજ નાની નાની ટુકડીઓ મોકલી હુમલા કરવાના પ્રયાસો પશુ ચાલુ રાખ્યા, કે જેથી કરી હિંદુઓ મુઢંમદ કાસીમના મુળ ઉદ્દેશને સમજી શક્યા નહિ અને સુરંગનું કામ ધમધોઠાર ચાલતું રહ્યું.

એક દિવસે રાણી લાવીએ મુઢંમદ કાસીમને જણાવ્યું કે તેને કીલ્લા પાસે પહોંચ્યાડવામાં આવે તો તે હિંદુ સેનામાં પાસે દરવાજો ઉપાડવામાં સફળ થશે. આથી મુઢંમદ કાસીમે તેની સાથે સિપાહીઓ મોકલ્યા અને પોતે પશુ થોડા સરદારો સાથે પાછળ પાછળ ગયા.

રાણી લાવીએ મોઢા પર નકાબ નાખેલો હતો. તે કીસ્લા પાસે પહેચતાજ કીસ્લા ઉપરથી ભુમરાણ થવા લાગી અને હિંદુઓ ભુમરાણ કરવા લાગ્યા. આ વખતે રાણીએ મુખપરથી નકાબ દુર કર્યો. કીસ્લા ઉપરના સૌનિકાએ લાવી રાણીને ઝોળખી. તરતજ રાણી માઈ તે ખબર મોકલવામાં આવી, તે તરતજ આવી અને તેણે ઉપરથી પુછ્યું—

“તું શા માટે આવી છે, લાવી ?”

લાવી—હું કહેવા આવી છું કે આમ નાહક ખુન રેડવાથી શા ફાયદો થવાનો છે ? આપણી તમામ શક્તિઓ વેડફાઈ ગઈ છે. હઝારો સર્ધનાંકા માર્યા ગયા છે, પછી વધુ ખુનરેઝી શા માટે કરવી ?

રાણીમાઈ—(અસ્થાથી) લાવી ! તું ચંડાઓ અને મહેલો સાથે રહી વટલાઈ ગઈ છે, અને હિંદુ ધર્મ અને કોસલી દુરમન બની ગઈ છે. તને શરમ નથી આવતી કે તું તારી કામને કામરતાના પાઠ પઢાવવા આવી છે ?

લાવી—નહિ, રાણી ! તમારી જીજ્ઞાસા છે. મુકાબલો કરવો નકામો છે. ખુદ રાજાજ મૃત્યુ પામ્યા છે, હવે પ્રજા લડીને પણ શા ફાયદો કાઢશે ?

રાણીમાઈ—તું જુદી છે ! મહારાજા જીવતા છે અને ખીન્નું લશ્કર એકત્ર કરવા ગયા છે.

લાવી—રાણી ! એ જુદી કલ્પના છે, રાજા દાહેરનું માથું મુસલ માનો પાસે મોજુદ છે, જે તમારે જોવું હોય તો તે બતાવી શકશે.

માધરાણી—તું જુડી દમાખાજ છે અને મુસલમાનિએ તને શીખવીને મોકલી છે ! *

લાવી રાણીને, માધ રાણીના આવા વર્તનથી ભારે આઘાત થયો. આ વખતે મુહમ્મદ કાસીમ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો હતો તેણે લાવીને કહ્યું કે ખુનરેઝી અટકાવવા માટે તમે તમારી ફરજ અદા કરી ચુક્યા છો, પણ જ્યારે એમને નિર્દોષોનું ખુન રેડવુંજ છે તો પછી તેમની સાથે વધુ માયાઝીક વ્યર્થ છે.

લાવીએ અફસોસ સાથે કહ્યું—અફસોસ ! મારી કામ અને મારી શોક્યે મારી સલાહ ન માનતાં માફ અપમાન કર્યું.

મુહમ્મદ કાસીમ—જસ જવા દો, હવે રક્તક નકામી છે. તરત લાવીએ મુખપર નકાબ નાંખી દીધો અને મુહમ્મદ કાસીમ સાથે પાછી ફરી.

આ વખતે કીલ્લા ઉપર હિંદુઓ શુભરાણુ કરવા લાગ્યા ને લાવીને જુગા શબ્દોમાં ગાળો આપવા લાગ્યા.

મુહમ્મદ કાસીમે રાણીને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું—રાણી ! તમે એ તરફ કંઈ ધ્યાન ન આપો. તેમના આ કૃત્યનો હું ભયંકર ખદસો લઈશ.

એ પછી તેઓ ઝાવણીમાં પહોંચી ગયા.

* લાવી રાણી અને રાણીમાધ વચ્ચેની વાતચીત “તારીએ હિંદ”ના પાના ૧૫૮ ઉપર છે.

પ્રકરણ પપ મું.

યોગીનીની ઉલટી સીખામણ

ત્યારે કીસ્વા સામેથી લાવી રાણી અને મુહંમદ કાસીમ પોતાની ડાવણી તરફ આસ્થા ગયા ત્યારે કીસ્વા ઉપરથી હિંદુઓ તેમને ગાળો આપી શૌર બકાર કરી રહ્યા હતા. આ વખતે કાઈ વિચિત્ર અવાજ સંભળાયો. બધાએ એ તરફ જોયું કે હાલકવાલ થએલી યોગીની સામેથી આવી રહી છે. તેના માથાના વાળ અબ્ધ-વસ્ત્રીતપણે ઉડી રહ્યા છે, તેના મુખ પર લોહીનું એક ટીપું જણાતું નથી. આંખો અંગારાની માફક પ્રકાશી રહી છે. મુખ પર શોક અને તિરસ્કારના ચિન્હો દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. તેના આંખો શીકા નેરકત વગરના શુષ્ક જણાય છે.

યોગીનીને જોતાંજ સર્વેએ નમન કર્યું. યોગીનીએ એક નિશ્વાસ નાંખતાં કહ્યું—અરસોસ ! રાજા હાહેરે મારી વાત ન માની અને સીંધના રાજ્યને બરબાદ કરી નાંખ્યું.

રાણીમાઈ—માતાજી ! શું આપે રાજાજીને આ વાત સમજાવી ન હતી ?

યોગીની—રાણી ! મેં તો દેખલમાંજ લવિષ્ય ભાખ્યું હતું પરંતુ પ્રથમથીજ રાજાજીને મારી વાંતો પર વિશ્વાસ ન હતો તેઓ એમ સમજતા હતા કે, હું મુસલમાનોની તરફદાર બની ગઈ છું, પરંતુ ખરી વાત, એથી ઉલટી હતી હું તો ત્યારે પણ મુસલમાનોની તરફદાર ન હતી, અને આજે પણ નથી. હું પ્રથમથીજ મુસલમાનો તરફ તિરસ્કાર ધરાવું છું; પરંતુ મારી વિદ્વાથી હું જાણી શકી હતી

કે, જો મુઠ્ઠા થશે તો મુસલમાનોનીજ ફતેહ થશે. જે તેણીજ રાજ્યને કબ્જું હતું કે, સિંહલદીપથી આવેલા જો મહેમુદખાને કેદ કરવામાં આપ્યા છે, તેમને મુક્ત કરી દો, પણ ધમંડી રાજ્યએ મારી વાત પર ખ્યાન ન આપ્યું અને દેશ પર આ મુશીબત બેઠોરી લીધી.

રાણીમાધ—માતાજી ! હવે આ મુશીબત કેવી રીતે દુર થઈ શકે છે ?

ચોગીની—મુસલમાનો સાથે સુલેહ કરી લેવાથી.

રાણી—પણ અમારું સ્વમાન અમને એમ કરતાં અટકાવે છે.

ચોગીની—તો હવે પરિણામ પણ પાસેજ છે.

રાણી—એ પરિણામ શું છે ? માતાજી !

ચોગીની—ભયંકર બરબાદી.

રાણી—માતાજી ! અગર મુસલમાનો પોતાની જાતવાળાઓને મુક્ત કરાવવા આપ્યા હતા તો હવે શા માટે પાછા આપ્યા જતા નથી ?

ચોગીની—હજી તેઓ વેર લેશે ત્યારે જશે.

રાણી—વેર ? શાનું વેર ?

ચોગીની—પોતાના ભાઈઓને છોડાવવા માટે તેમને આટલી દુર સુધી આવવું પડ્યું અને મુશીબતો વેઠવી પડી એ અધાનું વેર મુસલમાનો દિંદુઓ ઉપર લેશે અને હજી પણ જો સુલેહ થઈ જાય તો ચોડાક હજારનો દંડ લઈ તેઓ આપ્યા જાય, પરંતુ જો સુલેહ નહિ થાય તો તેઓ આખા દિંદુસ્તાનને ફતેહ કરશે અને આજે તેમની સંખ્યા ૮૦૦૦ કરતાં ઓછી છે તે વખત જતાં લાખો અને કરોડોની થઈ જશે.

રાણી—માતાજી ! હિંદુસ્તાન તો તેઓ તમારે જ હાથે કરી ચક્રે જમારે આ પવિત્ર જુમિ પર એક પણ હિંદુ જીવતો ન હતો.

યોગીની—રાણી ! તમારા રાજની એક નજીવી જુલના પરીણામે આજે સીંધની છંચે છંચ જમીન મુસલમાનોના કબજામાં જઈ પડી છે. હાલ દેબલ, ખેરન, સેવસ્તાન, નદીની આસપાસનો પ્રદેશ અને અલોર મુઘી મુસલમાનોનો કબજો થઈ ગયો છે.

રાણી—પરંતુ માતાજી ! હવે હિંદુઓ કેષિ બારામા છે, અને તેઓ મુસલમાનોના નાશ કરવા તક્યાર થઈ ગયા છે વળી રાજજી પણ જેઓ લશ્કર એકત્ર કરવા ગયા છે, તેઓ આવી લાગશે અને અમે એકત્ર બને મલેઝીને હાંડી કાઢીશું.

યોગીનીએ એક અદાહાસ્ય કયું, જેના પડખા વાતાવરણમાં પડી રહ્યા. સાંભળનારાઓના દીલ ઉપર ભય છવાઈ ગયો, અને નરમ હૃદયવાળાઓને કંપારી આવી ગઈ. તેણે ક્રોધથી કહ્યું—રાણી ! મુખાઈની હદ હોય છે ! ! હું સિંહલદીપથી હીમાલય સુધી ફરીને હમણાંજ આવી રહી છું. અને ક્યાંય રાજનો પતો મળ્યો નથી. રાણી ! તારા સૌભાગ્ય, અને સીંધની આબાદીનો સુખ અસ્ત થઈ ગયો છે. રાજ દાહેર સીંધના કિનારે મૃત્યુ પામ્યો છે અને તેનું માથું મુહંમદ હાસીમ પાસે છે.

આ સાંભળતાંજ રાણી બેહોશ થઈ જમીન પર પડી ગઈ. સીસાગર પ્રધાને તેને તરત ઉપાડી મહેલમાં મોકલાવી દીધી. યોગીનીએ હિંદુઓને કહ્યું—મને લાગે છે કે તમે મુસલમાનો સામે સુલેહ નહીં કરો, અને આ દેશ બરબાદ થઈનેજ રહેશે. હું મારી આંખોથી

એ બરબાદા બેવા ચાહતી નથી, અને તેથી હું આજે હીમાલય તરફ ચાલી જઈ છું, અને હું મારું બાકીનું જીવન પણ ત્યાંજ વીતાવીશ. જે હંમર આરાધનામાંથી પુરસ્કૃત મળશે તે એક વખત તમારી કંગાળ દુર્દશા નજરે બેવા આવીશ.

આમ કહેતાંજ યોગીનીએ પોતાનું ખંપર હવામાં વીંઝ્યું અને એ ત્રણ પગલાં આગળ વધી, એક નીમીષમાત્રમાં માણસોની નજરથી અદ્રશ્ય થઈ ગઈ.

પ્રકરણ પદ મું.

બદર જમાલનો ભેદ.

સુરંગ બોદવાનું કામ ધમધોકાર ચાલુ હતું. છુટા છવાયા હુમલા પણ કરવામાં આવતા હતા. સુરંગના કાર્ય માટે એવી વ્યવસ્થા કરી હતી કે દરરોજ એક ટુંકડી સવારથી સાંજ સુધી કામ કરે. બીજે દીવસે બીજી ટુંકડી કામ કરે. સુરંગ પણ એટલી મોટી બોદવામાં આવતી હતી કે ચાર સ્વારો રહેલાઈથી પસાર થઈ શકે. સુરંગ બોદતાં નીકળતી માટીથી જાવણીની આસપાસ પુરતો બનાવી લેવામાં આવતો હતો. આ પુરતાને બેઈ કીલ્લા ઉપરના હિંદુઓ હસ્તા અને મુસલમાનોની મુખાઈની મરકરી કરતા હતા. પરંતુ મુસલમાનો જાવણીમાંથી સુરંગ લગાવી રહ્યા છે તેનું હિંદુઓને જ્ઞાન ન હતું.

એક દીવસ અસલમની ટુંકડીને વારો હતો. બદર જમાલ પણ તેની સાથે હતો. સવારથી માણસો બોદકામમાં મશગુલ હતા. બપોરે સૌને રાંધવા તથા ખાવા માટે પુરસ્કૃત આપવામાં આવતી.

અસલમે પણ પોતાની ઢુકડીને બપોરે છુટી કરી. અસલમ આજે જલ્દી ખાઈ રહ્યો હતો અને તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે બહાર જમાલને સાથે લઈ જઈ. તે બહાર જમાલના તંબુ તરફ વળ્યો. તંબુના દારપર ગુલામ ખાણું ખાતો હતો. અસલમે ગુલામને પુછ્યું કે—તું આઠા ખાણું ખાઈ રહ્યા ?

ગુલામ—જા હા.

આથી અસલમ અંદર જવા લાગ્યો. ગુલામે કહ્યું કે “આપ જરા થોભો, તો હું આઠાને આપના આગમનની ખબર આપું.” અસલમે જવાબ આપ્યો કે “કંઈ જરૂર નથી. તેઓમાં અને મારામાં કંઈ જુદાઈ નથી.” છતાં ગુલામે ધણો આગ્રહ કર્યો પણ અસલમ ન માન્યું અને તે અંદર દાખલ થઈ ગયો. તંબુમાં બે ભાગ કરવામાં આવેલા હતા, આગસો ભાગ ખાલી હતો. અસલમ ધીમે ધીમે આગળ વધ્યો અને બીજા ભાગના ખંડનું કપડું હઠાવી અંદર નજર કરી.

અંદર નજર કરતાં તે આશ્ચર્ય અને અજાણીથી દીગ્બુદ થઈ પાણીવત ત્યાંજ ઉભો રહ્યો, કારણ કે અંદર તેનો મિત્ર બહાર જમાલ ન હતો; પરંતુ સુંદર તાહેરા પોતાના કાળા કેશ કલાપને છુટો મુકી બેઠો હતો,

તાહેરા અસલમને જોઈ કંઈક ડરી ગઈ, પણ તરત સ્વસ્થ થઈ. તેના હોઠ પર હાસ્ય ફેલાયું અને આંખોમાં ચમકાટ બાપ્યો. તે મીઠા સાદે બોલી—“આવોને અસલમ ! ઉભા છો શા માટે ?

હવે અસલમના આશ્ચર્યમાં કંઈક કમી થઈ. તે બોલ્યો—તાહેરા ! મારી દીલરખા ?

તાહેરાએ મુસ્કેરાતાં જવાબ આપ્યો—હા, હું તાહેરા છું,

અસલમ—તાહેરા ! પ્રીયે તું ક્યારે આવી ?

તાહેરા—આપ સુખો છો ત્યારે.

અસલમ—મેં તો હમણાં જ જોઈ.

તાહેરા—બસ, તો હું પણ હમણાં જ આવી.

અસલમ—અને બહાર જમાલ ક્યાં છે ?

તાહેરા—તેઓ બહાર ગયા છે.

અસલમ—પણ ગુલામ તો કહે છે કે તેઓ અંદર છે. ઠીક, પરંતુ તાહેરા તું મારી પાસે શા માટે ન આવી ?

તાહેરા—મને શું ખબર કે આપ અહીંયાં છો ?

અસલમ—તો હવે આવ.

તાહેરા—હા, હમણાં જ ચાલીએ, પણ જરા બહાર જમાલને આવી જમાડો.

અસલમ—પણ મેં છે ક્યાં ?

તાહેરા—તેઓ બહાર જ હશે તમે તપાસ કરો ત્યાં સુધીમાં હું વાળ ઠીક કરીને આવું છું.

આમ કહી તાહેરા અંદર ગઈ. અસલમ બહાર નીકળ્યો અને બહાર જમાલને આમતેમ જોવા લાગ્યો, છેવટે તેણે ગુલામને પુછ્યું
“ બહાર જમાલ ક્યાં છે ? ”

ગુલામ—હુઝુર ! તેઓ અંદર છે, હું હમણાં જ તેમને ખાવાનું આપી આવ્યો હતો.

હવે અસલમના દીલમાં કંઈક શંકા પેદા થઈ, તે તરત લપકીને અંદર ગયો. અંદર તાહેરા ન હતી. માત્ર બહાર જમાલ સ્મીતવદ્ધી ઉભો હતો, અસલમે તેને જોતાં જ પુછ્યું—તાહેરા ક્યાં છે ?

બદર જમાલ—તાહેરા ! તાહેરા...તો અલોરના કીલામાં કેદ છે ! !

અસલમ હવે આગળ વધ્યો અને બોલ્યો—બદર જમાલ ! આજ સુધી તમે અમને બધાને ધોકામાં રાખ્યા ?

તાહેરા—મેં ધોકામાં રાખ્યા ? વાહ ! કેમ ?

અસલમ—કારણ કે તમે જ તાહેરા છો.

બદર જમાલ—હા ! હા ! હા ! હું તાહિરા ?

હવે અસ્લમે હાથ લાંબો કરી બદર જમાલના માથા પરથી ફેંટો (અમામો) ખેંચી લીધો કે તરત લાંબો કેશકલાપ, તેના અર્ધા શરીર પર ફેલાઈ ગયો. અસલમ બોલ્યો—હા ! તુંજ તાહેરા છે !

અને ખરેખર એ તાહેરાજ હતી તેણે આજ સુધી બદર જમાલનો વેશ બહુ આપાદ રીતે ભજવ્યો હતો.

અસલમ—પ્રીય તાહેરા ! તારા દીદાર કરી આજે મને કેવો આનંદ થયો છે તેનું હું વર્ણન કરી શકતો નથી.

તાહેરા—અને પ્રીય અસ્લમ તમને અગાઉની માફક આઝાદ નેહ મને કેવો આનંદ થાય છે તેનું હું ખ્યાન કરી શકતી નથી ! !

અસલમ—પણ તાહેરા ! તું આટલી નજીક હોવા છતાં, ભેદ ખુલ્લો કેમ ન કર્યો ?

તાહેરા—તે હું કહી શકતી નથી.

અસલમ—આજ સમ તાહેરા ! હમણાં કહે-

તાહેરા—નહિ અસ્લમ ! હમણાં નહિ !

અસલમ—નહિ હમણાંજ પ્રીયે !

તાહેરા—અસલમ ! હું તમારી પરીક્ષા લેવા આવતી હતી કે તમે મહોબ્બતના મેદાનમાં કેવા સાબીત કદમ છે.

અસલમ—ઓહ ! તો શું હું તારી પરીક્ષામાં પસાર થયો કે નહિ ! ખેર, પણ તાહેરા ! અલોરના કીસ્લામાંથી તેં કેવી રીતે છુટકારો મેળવ્યો ?

તાહેરાએ ટુંકમાં બધી હકીકત જણાવી. અસલમે બહુ લક્ષ્ય પૂર્વક તે હકીકત સાંભળી કહ્યું—આહ, તાહેરા, તેં બહુ મુશ્કેલીઓ અને મુશીબતો ઉઠાવી છે.

તાહેરા—હા ! પણ જેણે અમને તકલીફ આપી તે ઝાલીમનો પણ અંત આવી ગયો છે.

અસલમ—તાહેરા, ખુદાનો શુક્ર છે કે આપણે વેર પણ લઈ ચુક્યા અને આઝાદી પણ મેળવી.

તાહેરા—હા, જાને મન ! એ ખુદાનોજ એહસાન છે.

અસલમ—મારી આંખોની રાહત ! આજનો દીવસ મારી જીંદગીનો સઉથી વધુ પ્રકાશીત દીવસ છે !

એ પછી તે તાહેરાની રજા લઈ સુરંગ તરફ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૫૭ મું.

અલોરપર વિજય.

તાહેરા પાસેથી રવાના થઈ, અસલમ સુરંગ તરફ રવાના થયો. સુરંગમાં પુર ઉત્સાહથી કામ ચાલતું હતું, અને એમ લાગતું હતું કે સુરંગનું કામ હવે લગભગ પૂરું થવા આવ્યું છે. મુહંમદ કાસીમ પણ

સુરંગના કાર્યનું નીરીક્ષણ કરતો હિમો હતો. અસ્વભને હર્ષાવેશમાં આવતો જોતાંજ મુહંમદ કાસીમે પુછ્યું—કેમ લાઈ ! આજે તો કંઈ બહુ આનંદમાં જણાવ્યો છો.

અસલમ—જ હા, કારણ કે તાહેરા આવી ગઈ છે.

મુહંમદ કાસીમે આશ્ચર્યથી પુછ્યું—શું તાહેરા આવી ગઈ. ક્યાંથી આવી ? કેવી રીતે આવી ? ક્યારે આવી ?

અસલમ—અરે જનાબ તેતો ક્યારનીય આવી છે, માત્ર આજેજ જાહેર થઈ ! !

એ પછી અસલમે સર્વે ખીના વિગતવાર સાંભળાવી જે સાંભળી મુહંમદ કાસીમના આશ્ચર્ય અને અન્યખીનો પાર ન રહ્યો. પુરી વીગત સાંભળી મુહંમદ કાસીમ અસલમને સાથે લઈ બહાર જમાલ (તાહેરા)ની મુલાકાતે ગયો અને ખુદ તાહેરાના મુખે તેની હકીકત સાંભળી. તાહેરાએ જ્યારે કહ્યું કે દાહેરના પ્રધાન સીસાગરે કૃપા કરી મને આઝાદી આપી છે ત્યારે મુહંમદ કાસીમે વચન આપ્યું કે સીસાગર અને તેના સમસ્ત કુટુંબને તથા તે જેને માટે કહે તે બધાને હું “અમાન” આપીશ.

એ પછી મુહંમદ કાસીમે લાગણીવશ અવાજે કહ્યું—તાહેરા ! મારે કાઈ બહેન નથી. શું.....

તાહેરા તરત બોલી ઉઠી—લાઈ ! હું તમારી બહેન બનવામાં મોટું અબીમાન માનીશ..

મુહંમદ કાસીમ—ખુદનો શુક કે મને આવી એક શેરદીલ અને ખડાદુર બહેન મળી. ખેર, હવે મને આશા છે કે મારી બહેન મારા તંત્રમાં આવશે.

તાહેરા—તૈયાર છું, બાઈ !

એ વાળી લી મુહંમદ કાસીમના તંબુ તરફ રવાના થયા.

*

*

નમારે લાવી રાણીને ખબર પડી કે તાહેરા આવી ગઈ, અથવા હુપા વેશમાં અહિંજ હતી ત્યારે તેની અનન્યચ્છિનો પાર ન રહ્યો. તે મુહંમદ કાસીમના તંબુમાં દોડી આવી અને તાહેરાને બેટી પડી અને આવી રીતે વીખુટી પડેલી આ બે સખીઓનો મેળાપ થયો.

*

*

*

દરમ્યાન સુરંગનું કાર્ય હવે પુરું થવા આવ્યું હતું. અગાઉથી મુહંમદ કાસીમે ઈસ્લામી હરકર અને કીલ્લા વચ્ચેનું અંતર માપી લીધું હતું. વળી લાવી રાણીએ કીલ્લાના અંદરના ભાગમાં ક્યાં નીકળવું તેની મુયના આપેલી હોવાથી એ પ્રમાણેજ સુરંગ તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

તાહેરાનો બેઠ જાહેર થયાને બીજે દિને મુહંમદ કાસીમે સુરંગની માપણી કરી તો જણાયું કે સુરંગ ઠેક કીલ્લાની અંદર સુધી પહોંચી ચૂકી હતી. આથી વધુ ખોદવાનું કામ બંધ રખાવી રાત્રીના અંધકારની વાટ બેવા લાગ્યા.

ખરાબર મધ્ય રાત્રે એકસો સીપાહીઓએ પાકું ખોદવાનું કામ શરૂ કરી બહાર નીકળવાને માટે મોઢું બેઠાં પાડ્યું. બહાર પડતાંજ દેડલાક સાહસીક સૈનીકો બહાર નીકરી પડ્યા. કીલ્લામાં ચોતરફ ચાંતીનું શબ્દાનું ફેલાયું હતું. કીલ્લાની દીવાલ ઉપર તાપણા ધીમે ધીમે બળી રહ્યા હતા અને તાપણાઓ પાસે સીંધી સૈનીકો નવી આક્ર-

તથી બેખબર બની સુતા પડ્યા હતા.

મુહંમદ કાસીમને તરત આ વાતની ખબર આપવામાં આવી આ વખતે મુહંમદ કાસીમ બગૃત હતો અને કુરાનશરીફની તિલાવતમાં મશગુલ હતો. સમાચાર સાંભળતાં તેણે કુરાને શરીફને જીજ્ઞાસામાં બંધ કરી દીધું અને તરત રવાના થયો. આ વખતે ઈસ્લામી જાવણીમાં પણ સૌ આરામ લેતા હતા. માત્ર રક્ષક ટુકડી જાવણીની આસપાસ ફરી રહી હતી. જાવણીમાં કેટલાક સીપાહો કુરાને-શરીફની તિલાવત કરી રહ્યા હતા.

મુહંમદ કાસીમે અસ્લમ, અબ્દુર્રહમાન, મુગ્લશા, ઝકવાન, ખુઝેમા, બનાતા, સુફ્યાન અલ અબરક વીગેરે સરદારોને બોલાવી, હુકમ આપ્યો કે, તેઓ પોત પોતાની ટુકડીઓ લઈ, સુરંગ તરફ રવાના થાય.

થોડીવારમાં મુહંમદ કાસીમ પણ ટુકડી સાથે સુરંગમાં રવાના થયો. સુરંગમાં અંધકાર ફેલાયલો હતો, આથી બહુ સંભાળ પુર્વક આગળ વધવું પડતું હતું. સૌથી પહેલાં બાકારામાં થઈ મુહંમદ કાસીમ બહાર નીકળ્યો. એ પછી બીજા સરદારો અને સીપાહો આવતા ગયા.

બહાર નીકળી તેમણે જોયું કે, તેઓ એક સુનસાન મહોલ્લામાં હતા. સામેજ કીલ્લો હતો. કીલ્લા ઉપર સીંધી સીપાહો ઉંઘતા હતા.

થોડીવારમાં ૪ હજાર મુસલમાનો સુરંગના બાકારામાંથી પસાર થઈ અંદર આવી ગયા, હવે મુહંમદ કાસીમે જુદા જુદા સરદારોને જુદી જુદી જગ્યાએ કીલ્લાના બુરજો પર ચઢી જંગ કરવાનો હુકમ

આપી દીધો. સંપુર્ણ વ્યવસ્થા થતાંજ મુહંમદ કાસીમે “ અલ્લાહો અકબર ” નો એક પુરજો નારો લગાવ્યો. એ સાથે ચાર હજાર મુસલમાનોએ તે નારાને ઉપાડી લઈ પડ્યો પાડ્યો. ગર્જનાના ઘોર પડ્યા કીલ્લામાં સંભળાઈ રહ્યા. સીંધી સૈનીકો ગભરાઈ ચોંકી પડ્યા. હજુતો ગભરાટ અને આશ્ચર્યની અવધી થાય ત્યાંતો લાગટ ગર્જનાઓ સંભળાવા લાગી. લોકો ગભરાઈ ગભરાઈને બહાર નીકળી ગયા. દરેક દરવાજા ઉપર પુષ્કળ લશ્કર હોવાથી મુસલમાનો તેમની નજર સામે કીલ્લાની અંદર ઉભા હતા એ વાત તેમને અમત્કાર જેવી અને ભય ઉત્પન્ન કરનારી જણાતી હતી.

પરંતુ હવે આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ ઉભા રહેવાનો સમય નહતો, કારણ કે મુસલમાનો યાહોમ કરીને હીંદુઓ પર તુટી પડ્યા હતા. અલ્લાહો અકબરની ગર્જનાઓ વધુ ને વધુ જોરથી શુભંદ થતી જતી હતી.

કદીક વાદળમાં છુપાતા અને કદીક સંપુર્ણ પ્રકાશતા ચંદ્રના ઉજ્જવલ પ્રકાશમાં સવાર સુધી ખુનખાર જંગ જ્વર્યો. અને ખુનની નદીઓ વહેવા લાગી.

ધીમે ધીમે પુર્વ દીશામાં પ્રકાશ ફેલાવા લાગ્યો અને ચંદ્રનો પ્રકાશ ઝાંખો પડવા લાગ્યો. સુર્ય જેમ જેમ ઊંચો આવવા લાગ્યો તેમ હીંદુઓને પોતાની થએલી ખાના ખરાબીનું ભાન થતું ગયું. તેમના હજારો માણસો કતલ થઈ ગયા હતા. હવે લાચારીએ હિંદુઓએ હથીયાર નાંખી દીધા અને “ અમાન અમાન ” ના પોકારો કરવા લાગ્યા. આ વખતે મુહંમદ કાસીમે કીલ્લાના દરવાજા ઉઘાડી નાખ્યા. કીલ્લાના દ્વાર ઉઘડતાંજ ઈસ્લામી લશ્કરના એક

હઝાર ઘોડેસ્વારો જે તૈયાર થઈ બહાર ઊભા હતા. તેઓ ધડાધડ કીલ્લામાં ધુસી પડ્યા. હજુ સુધી જે હિંદુ ટુકડીઓ અને સૈનિકો એ હથીઆર હેઠાં મુક્યાં ન હતાં તે આ નવી આકૃતથી ગભરાઈ ગયા. ખુબ કત્તેઆગ ચાલી, મુસલમાનોના આ ધસારાએ હિંદુઓને ત્રાહે ત્રાહે પોકરાવી દીધી, છતાં બપોર સુધી ખુનખાર યુદ્ધ થતું રહ્યું. પણ હવે હિંદુઓની શક્તિ ખુટી ગઈ હતી, ધીરજનો અંત આવ્યો હતો અને નવી મદદની બધી આશાઓ ભાંગી પડી હતી.

મધ્યાહ્ન કાળ થતાં સુધીમાં સીંધી સમ્મતીકાને કચ્ચરધાણ થઈ ગયો અને છેવટે તેઓમાં નાસભાગ પડી ગઈ. હવે મુસલમાનોએ હથીયારબંધ હિંદુઓને ગીરફતાર કરવા માંડ્યા. જેણે અમાન માગી તેને “અમાન” આપવામાં આવી. આવી રીતે દાહેરની રાજધાની અલોર પર મુહંમદ કાસીમે વિજય મેળવ્યો અને કીલ્લા ઉપર ઈસ્લામી વાવટો ફરકવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૫૮ મું.

અંધકાર અને પ્રકાશ.

અલોરના કીલ્લા પર ઈસ્લામી જ્વજ ફરકતો જોતાં, રહ્યા સહ્યા હિંદુઓનાં ગાત્ર પણ ઢીલા થઈ ગયાં. રાણીમાઘ જે યોગીનીના મુખે દાહેરના મૃત્યુના સમાચાર સાંભળી ખેલાન થઈ ગઈ હતી અને જેને પ્રધાન સીસાગર રાજમહેલમાં લઈ ગયો હતો તે પણ હવે ભાનમાં આવી, રાજમહેલની ઊંચી અગાશી ઉપરથી સીંધી સૈન્યના

પરાજ્ય અને ઈસ્લામી લશ્કરના વિજયને શોકીત વદને નીરખી રહી હતી. જ્યારે તેને બરાબર ખાતરી થઈ ગઈ કે ઈસ્લામીઓને વિજય થઈ ગયો છે કે તરત તેણે મહેલમાંથી દાસીઓને બોલાવી કહ્યું—
 “જહેનો ! અમારા શીરકત્ર મહારાજાનધિરાજનું મૃત્યુ થઈ ગયું છે. અમારો મજબુત કીલ્લો મલેઝોએ ફતેહ કરી લીધો છે. અમારું બળવાન લશ્કર અરબાદ થઈ ગયું છે, અને હવે અમારા માટે મલેઝોને હાથે મરવા કે બ્રજ થવા સિવાય છુટકો નથી. તેથી જહેનો ! જો તમે તમારો સતિત્વ ધર્મ બચાવતી ચાહતી હોવ, મલેઝોની મુલાખીથી બચવા ચાહતા હોવ તો, આવો, આપણે બધાં ચિતામાં પડી પ્રાણાર્પણ કરીએ.”

રાણી સિવાય બરા હૃદયે ચિતામાં પડવા માટે કોઈ તૈયાર ન હતું પણ રાણીના ડરથી અને મુસલમાનોના હાથે કેદ થવાની ખીકથી સૌએ કબુલ કર્યું. તરતજ રાજ મહેલના યોગાનમાં એક ચિતા ખડકવામાં આવી અને પુષ્કળ ઘી નાંખી ચિતા સળગાવવામાં આવી. અગ્નિ પ્રગટયો, અને તેની જવાળાઓ ઉંચે સુધી બડકવા લાગી. હવે ઢોલ ત્રાંસા વાગવા લાગ્યા. શરણાઈઓ પૂંકાવા લાગી અને માણસોની કીલકારીઓથી વાતાવરણ ગુંગળાઈ ઊઠ્યું. આ વખતે રાણી અને તેની દાસીઓએ સુંદર આભુષણો અને સુંદર વસ્ત્રો ધારણ કર્યાં. કપાળે કુમકુમનો ચાંદલો કર્યો અને ચિતા સામે આવી હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી એ પછી રાણી બધી દાસીઓ સાથે ચિતામાં કૂદી પડી.

ઢોલ અને ત્રાંસા વધુ જોરથી વાગવા લાગ્યા, શરણાઈઓ વધુ આવેશથી કર્કશ સ્વરો કાઢવા લાગી. માણસો વધુ જોરથી “જય અંબે જય અંબે” ના પોકારો કરવા લાગ્યા; આથી થરી બળતી

જીઓની વેદનાભરી ગીસો લોકો ન સાંભળી શક્યા અને આવી રીતે દુર્ભાગી રાણી અને તેની દાસીઓ પ્રચંડ જવાબાઓમાં બળીને ભસ્મ થઈ ગઇ. *

એક બાળુ કુકના અંધકારમાં ફસાયેલી રાણી માર્છ, તેની દાસીઓ સાથે અગ્નિમાં બળી મરી. એ દરમ્યાન શહેરમાં લડી શકે એવા બધા હિંદુઓ મુસલમાનોને તાબે થઈ ચુક્યા હતા. મુહંમદ કાસીમ રાણી લાવી સાથે. એક ટુકડી લઈ રાજ મહેલમાં ઘુસી આવ્યો. આ વખતે રાણી માર્છ મૃત્યુ પામી ચુકી હતી. તરત મુહંમદ કાસીમ અને સીપાહો રાજ મહેલમાં ફરી વળ્યા અને દરેક કીમતી વસ્તુ લાવી લાવીને એક સ્થળે ઢગ કરવા લાગ્યા. સોનું, રૂપું, જવાહેરાત મોતી હીરા, પોખરાજ અને એવીજ બીજી કીમતી વસ્તુઓનો એક મોટો ઢગ થઈ ગયો.

એ પછી લાવી રાણીના કહેવાથી રાણીઓનું કેદખાનું તોડી નાખવામાં આવ્યું, આ કેદખાનામાં રાજ દાહેર જે રાણીથી નાખુશ થતો તેને કેદ કરતો હતો. એવી અનેક સ્ત્રીઓ અને રાણીઓ એમાં કેદ હતી, મુહંમદ કાસીમે સૌને મુક્ત કરી. તે સૌ મુહંમદ કાસીમનો આભાર માનતાં ગાલી ગઈ.

આ કામોગાં ધીમે ધીમે રાત પડી અને રાત્રે મુસલમાનોએ ઈબાદત કરીને આરામ કર્યો. આજના જંગમાં ૨૫૦ મુસલમાનો શહીદ થયા હતા જ્યારે હિંદુઓ ૮૦૦૦ ની સંખ્યામાં મરણ પામ્યા હતા.

ખીજે દીવસે સવારે સૌથી પહેલાં મુહંમદ કાસીમે શહેરમાંથી લાશો હઠાવી શહેર સાફ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો. જ્યારે બધું સાફ થઈ ગયું, ત્યારે એક જાહેર દરબાર ભરવામાં આવ્યો અને કેદીઓ તથા હુલ્લો માલ લાવવાનો હુકમ કર્યો. હુલ્લો માલ લાવીને દરબારમાં હથેલી કરવામાં આવ્યો અને કેદીઓને પણ લાવવામાં આવ્યા. આ કેદીઓમાં એક રાગ દાહેરની ભાણેજ અને જુદા જુદા ઠાકોરોની ૩૦ રાજકુમારીઓ પણ હતી. *

આ વખતે પ્રધાન સીસાગર દરબારમાં આવ્યો અને મુહંમદ કાસીમ સામે આવી નમન કરતાં બોલી—

“નવજવાન વિજેતા ! હું તમારી સામે માથું ઝુકાવું છું અને તમારી તાબેદારી સ્વીકારું છું.”

મુહંમદ કાસીમે ઉભાં થતાં કહ્યું—સીસાગર ! હું અને મારા ઈસ્લામી બંધુઓ આપના અત્યંત રક્ષી છીએ, કારણ કે આપે મારી જાહેન તાહેરા ઉપર ભારે ઉપકાર કર્યો હતો.

સીસાગર—હજીર ! હું મુસલમાનોનો આભાર માનું છું, કારણ કે આપની કૃપાથી કાલે કોઈ પણ મુસલમાને મને કે મારા કુટુંબને ઈજ્જત પહોંચાડી નથી. ખેર હવે આપ મારા માટે શો હુકમ ફરમાવો છો !

મુહંમદ કાસીમ—અમે આપના ઉપકાર હેઠળ છીએ. આપ આજ્ઞાદ છો, જ્યાં ચાહો ત્યાં જઈ શકે છો આપને કોઈ રોકશે નહિ.

સીસાગર—સરદાર ! તાહેરા ક્યાં છે ?

મુહંમદ કાસીમ—જાવણીમાં.

*(જુઓ તારીખે હીંદ પાનું ૧૪૬)

સીસાગર—હુજર ! મારે એક પુત્રી હતી તે બાળપણમાં મરી ગઈ છે. મને તાહેરા પર પુત્રી જેવો પ્રેમ છે, શું તે મારી પાસે રહી શકશે ?

મુહંમદ કાસીમ—અલબત્ત.

સીસાગર—પણ તે મુસલમાન છે, અને હું હિંદુ છું.

મુહંમદ કાસીમ—આપની પાસે રહેવાથી તે મુસલમાન નહિ મરી જાય.

સીસાગર—સરદાર ! વાત એમ છે કે મને આપના સદાચાર સદબાવ અને સમાનતાના ગુણોએ મુગ્ધ બનાવ્યો છે અને તેથી હું પોતે ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરી મારા આલોક અને પરલોક ને સુધારવાની ઈચ્છા ધરાવું છું.

મુહંમદ કાસીમ—એ તો બહુ આનંદનો વાત છે. એથી આપ બધા મુસલમાનોના ભાઈ બની જશો.

સીસાગર—અને તાહેરા મને પિતા સમજશે ?

મુહંમદ કાસીમ—હા ખીલકૂલ ઠીક છે !

એ પછી મુહંમદ કાસીમે કલમો પઢાવી સીસાગરને મુસલમાન બનાવ્યો અને આવી રીતે સીસાગર કુત્રના ખાબોચીયામાંથી નીકળી પ્રકાશના સમંદરમાં પ્રવેશ્યો. *

મુસલમાનો આનંદથી પુલાઈ ગયા અને તવહીદી નારાઓ શ્રવંદ કરવા લાગ્યા. આ વખતે લાવી રાણીએ કહ્યું કે “ હું પણ ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરી મોક્ષની અધીકારી બનવા આહું છું. ”

આ સાંભળી સૌએ આનંદના પોકારો કર્યા. મુહંમદ કાસીમને પણ અત્યંત આનંદ થયો અને રાણીને કદમો પહાવવામાં આવ્યો.

એ પછી મુહંમદ કાસીમે સીસાગરને કહ્યું—ભાઈ ! આ કેદીઓને પુછી જુઓ કે કોઈ ઈસ્લામમાં આવવા ચાહે છે !

આથી સીસાગરે પુરૂષ કેદીઓને અને લાવી એ સ્ત્રીઓને આ સવાલ પુછી જોયો. માત્ર દસ પુરૂષો અને પાંચ સ્ત્રીઓએ ઈસ્લામ સ્વીકારની ઈચ્છા જણાવી, * તેમને તરત મુક્ત કરવામાં આવ્યાં, જેમણે યુદ્ધ દંડ આપ્યો તેમને પણ મુક્તિ આપવામાં આવી.

હવે મુહંમદ કાસીમે લુંટના માલમાંથી પાંચમો ભાગ ખલીફા માટે કાઢી બાકીના ૪ ભાગ મુસલમાનોને વહેંચી દીધા. કરકાદાર કસ્બાના જે લોકો મુસલમાન થઈ લશ્કરમાં જોડાયા હતા તેમને પણ સરખો ભાગ આપવામાં આવ્યો.

* અલોરમાં “ નવધાર નામનું ” ભવ્ય મંદિર હતું. મુહંમદ બિન કાસિમે અંદર જવાની વડા પુજારી આગળ માગણી કરી, પરવાનગી મળતાં અંદર જઈને જોયું તો એક મોટી ઘોડેસ્વાર મુર્તિ આગળ સેંકડો પુજારીઓને સિંગદો કરતાં જોયા. મુર્તિના બંને હાથમાં સોનાના કંકણ હતા. મુહંમદ બિન કાસીમે આગળ વધીને મુર્તિના એક હાથમાંથી કંકણ કાઢી લીધું અને વડા પુજારીને પ્રશ્ન કર્યો “ આની તમે પુજા કરો છો ? ” પુજારીએ હા પાડતાં તેણે કહ્યું “ પહેલાં એના બંને હાથમાં રત્નજડિત સોનાના કંકણ હતા, હવે માત્ર એક જ હાથમાં બાકી રહી ગયું છે, છતાં એને ભાન નથી કે બીજાં કંકણ કોણે લઈ લીધું ? ! ” પુજારીએ માથું નીચું નમાવી લીધું અને અનુત્તર રહ્યો એટલે મુહંમદ બિન કાસીમે કંકણ પાકું મુર્તિના હાથમાં દીધું અને મંદિરમાંથી બહાર આવી ગયો.

એ પછી હુંટના માલનેા પાંચમેા ભાગ અને ૩૦ હજાર પુરૂષ
કેદીઓ ને ૫૦ સ્ત્રીઓને કચ્છ ખીન મુહારીકની દેખરેખ હેઠળ
અગદાદ તરફ રવાના કરવામાં આવ્યા.

પ્રકરણ છેલ્લું

ઉપસંહાર

પ્રીય વાંચકો! અલોર ફતેહ થઇ ગયું અને અલોરના કુદરતાન
પર ઈસ્લામી ઝંડો ફરકવા લાગ્યો. દાહર જેવા માનવ રાક્ષસનેા
અંત આવ્યો, અને પોતાના મઝલુમ મુસ્લીમ ભાઈઓની મદદ માટે
હજારો માઈલની સંકટ ભરી મુસાફરી કરી હિંદુસ્તાન આવ્યા નેા
ઉદ્દેશ સફળ થયો. અલોરના વિજય સાથે આપણી વાર્તા પણ પુરી
થાય છે. જો કે મુહંમદ કાસીમના વીજયોની પરંપરા અલોર આગ-
ળજ ન અટકી. બલકે થોડા દીવસ આરામ કર્યા પછી તેણે બ્રાહ્મણ
બાદ તરફ પ્રયાણ કર્યું. માર્ગમાં તેણે કેટલાક કીલ્લાઓ પણ સર
કર્યા અને છેવટે બ્રાહ્મણબાદ ઉપર વિજય મેળવ્યો.

બ્રાહ્મણબાદમાં બ્રાહ્મણોની વસ્તી પુષ્કળ હતી. અત્રે મુહંમદ
કાસીમે મંદીરના અગ્રેક પૂજારીઓને માસીક વેતન અને વર્ષાસનેા
બાંધી આપ્યાં. અહીંથી ને મુલ્તાન તરફ આગળ વધ્યો અને હી.
૯૪ ના મહોરમની ૩ જ તારીખે સાવંદી અને સમા પર વિજય
મેળવ્યો. ત્યાંથી લોહાના પર હુમલો કરી મુલ્તાન તરફ આગળ
વધ્યો અને મુલ્તાન ફતેહ કરી ડેઠ કાશ્મીર સુધી વીજય ડોકા
વગડાવી દીધો.

પણ અલોર પછીના વિજયો સાથે વાર્તાને સંબંધ ન હોવાથી આ વાર્તા અત્રેજ પુર્ણ કરવામાં આવે છે.

x

x

x

અલોરના રાજ મહેલના લગ્ન ખંડમાં તાહેરા અને લાવી રાણી વાર્તાલાપ કરતાં બેઠાં હતાં. રાણી લાવીએ હવે ઈસ્લામી ખાનુઓ જેવાં વસ્ત્રો પરીધાન કર્યાં હતાં. આ વસ્ત્રોમાં તેનું સૌંદર્ય જોર પણ ખીલી નીકળ્યું હતું. તાહેરા તેના મુખ સામે તાકી રહી હતી.

લાવીએ કહ્યું—ખેન ! શું બેઠી રહી છે ?

તાહેરા—સીંધના ચંદ્રને બેઠો છું.

લાવી—ક્યાં છે સીંધનો ચંદ્ર ?

તાહેરા—તમે છો, રાણી !

લાવી—હું ?

તાહેરા—હા તમેજ ન

લાવી—અને ખેન તમે ?

તાહેરા—હું તો એક ગરીબ છોકરી છું.

લાવી—નહિ ! ખેન તાહેરા ! તું તો અરબનો ચાંદ છે ?

તાહેરા—જી નહિ ! હું તો કાંઈ “ અરબનો ચંદ્ર ” નથી, પણ ખેન ! સિંધ વિજેતા પણ તમને સીંધનો ચંદ્ર કહે છે.

લાવી—સીંધ વિજેતા કાણ છે ?

તાહેરા—એજ આપના, મુહંમદ કાસીમ.

આ વખતે મુહંમદ કાસીમે ખંડમાં પ્રવેશ કર્યો. ખંડે સુંદરીઓએ તેનું સ્વાગત કર્યું. મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—બગદાદથી ખલીફતુલ મુસ્લેમીનનો પત્ર આવ્યો છે અને રાણી સાહેબાએ ઈસ્લામનો સ્વિકાર

કર્યો તે બદલ મુઆરકબાદ આપી છે. હવે તે (રાણી) સ્વતંત્ર છે. જો તેઓ સિંધમાં રહેવા ચાહે તો સિંધમાં રહી શકે છે અથવા જ્યાં જવું હોય ત્યાં જઈ શકે છે.

તાહેરા—પરંતુ બાઈ ! જો લાવી રાણી કોઈ સાથે લગ્ન કરવા ઇચ્છે તો ?

મુહંમદ કાસીમ—તો તેઓ મુખત્યાર છે.

તાહેરા—તો રાણી સાહેબા શાદી માટે તૈયાર છે.

મુહંમદ કાસીમ—કોની સાથે ?

તાહેરા—આપ, લાવી રાણીનેજ પુછી જીવોને ?

લાવીનું માયું શર્મથી ઝુકી ગયું. મુહંમદ કાસીમે કહ્યું—તાહેરા જ્હેન ! લાવી તો શરમાય છે, તુંજ બતાવને !

તાહેરા—હું તો ઈનામ લઈશ.

મુહંમદ કાસીમ—કયુલ છે.

તાહેરા—તો સાંભળો, લાવી રાણી આપની સાથે લગ્ન કરવા ચાહે છે.

આ સાંભળી મુહંમદ કાસીમ હર્ષથી કુલાઈ ગયો, પણ લાવી રાણીની શરમ અને સંકોચનો પાર ન હતો. તે નીચેથી ઉપર જોઈ શકતી ન હતી.

મુહંમદ કાસીમ—લાવી પ્રીયે ! આ વાત સાચી છે ?

લાવી નીચે જોઈ રહી. આ વખતે તાહેરાએ નજીક આવી લાવીને ચુંટી ખાણુતાં કાનમાં કહ્યું—બોલો જલદી બોલો ! નહિ તો હમણાં તમારા પ્રીતમ રીસાઈ જશે.

લાવી અનાયાસે હસી પડી. પરંતુ તેની દ્રષ્ટિ તો નીચીજ હતી. મહા મુરકેલીથી માત્ર એટલુંજ બોલી કે—“ જ હા. ”

મુહંમદ કાસીમને જાણે સ્વર્ગ મળી ગયું. તે બોલ્યો—ત્યારે શું, પ્રધાન સીસાગર અને લશ્કરના સરદારોને આ વાત હું જાહેર કરું ? લાવીએ લગ્નમય સ્મીત કરી તાહેરા તરફ જોતાં કહ્યું—જેવી આપની ઇચ્છા.

મુહંમદ કાસીમ લાવીનો આભાર માની ચાલ્યો ગયો.

લાવીએ તાહેરાની ગરદન પર હાથ વીટાળતાં કહ્યું—તાહેરા આપણા બંનેના લગ્ન સાથે થશે ?

થોડા દિવસો પછી તાહેરા અને અસ્લમ લગ્ન ગાંઠથી જોડાયા એજ દિવસે આપણી વાર્તાના નાયક ગાંઠી મુહંમદ ખીન કાસીમ અને લાવી પણ લગ્નના પત્રીત બંધનથી એક થયા.

આખા સૈન્યમાં આનંદ ફેલાયો. આખા દેશમાં હર્ષની લાગણી છવાઈ, વડીલોએ આશીશ આપ્યા, બુઝુર્ગોએ દુઆઓ આપી અને આકાશમાંથી રહેમત વરસી.

પ્રીય વાંચક ! હવે કંઈ વધુ કહેવાનું નથી, માત્ર આ ઇતિહાસીક બનાવ ઉપરથી મુસલમાનો કોમી હમદદી, ઇત્તિફાક, ઇસ્લામી જોશ, મજહબ પ્રત્યેનો પ્રેમ, શુરવીરતા, અડગતા અને સંકટો સહન કરીને પણ પોતાના કાર્યમાં અટલ, અને અચળ રહેવાનો પાઠ શીખે, એટલીજ મહદ ઇચ્છા સાથે આપણે છુટા પડીશું—વસ્સલામ !

ફીર મીલેજ, અગર ખુદા લાયા.

અગાઉથી ગ્રાહક થનારા ગૃહસ્થોના

મુખ્યારક નામ.

જનાબ યુસુફ હાજી મુસા દર	ગોધરા
„ મેમણ ઉસ્માન રસુલભાઈ	ડીસા
„ કાલુમીયાં મોહંમદમીયાં શેખ	પાલ
„ અ. સત્તાર ઇસ્લાઈલ જાંગડા	કલકત્તા
„ શેરખાન મસ્તીખાન પઠાણ	ચોર વડોદરા
„ હકીમ એચ. એચ. ખાન	ખારા અખામા
„ મંસુરી હાજીભાઈ મોહંમદભાઈ	વરસોડા
„ મોહંમદ સીદીક તૈયબ	કલકત્તા
„ મેસર્સ કુલુ ગનીજીની કંપની	કલેડીઆ
„ „ અલી લતીફની કંપની	દાદર-મુંબાઈ
„ વલી ભાઈજી પટેલ	પરીએજ
„ અબ્દુલગફાર સીદકી	નાના (મારવાડ)
„ નુરમુહંમદ સામત સા.	હડીઆણા
સેક્રેટરી, મુસ્લિમ રીડીંગ રૂમ	શીવગંજ
જનાબ ઈબ્રાહીમ ઉસ્માન અલેદાર	ગોધરા
„ મુહંમદ ઇસ્હાક ઇસ્માઈલ	ઉપલેટા
„ જનાબ ઇસાબાઇ સાહેબ	તીરનેવેલી ટાઉન
„ સૈયદ શુરહાનુદીન	અમદાવાદ
„ તેહસીલદાર નાથુમીયાં અમીરમીયાં સૈયદ	લોલાડા
„ સૈયદ મુહંમદઅલી અમીરઅલી	ધોલકા
„ ઉમરજી મુહંમદ ઇસ્માઈલ	વરેડીઆ

„ ઈસ્માઈલઅલી હસમ વરેડીઆવાલા વેરીનીગીંગ

(ટ્રાન્સવાલ)

જનાબ એ. એ. દાદા

(લીમ્પી (ન્યાસાલેન્ડ)

જનાબ હાજી અબ્દુલ્લા કરીમ

સુગલપુર

„ ધાંચી મુસાભાઈ જુમાભાઈ

કરાંચી

„ યાકુબભાઈ મુહમ્મદભાઈ

વિરમગામ

„ એહમદભાઈ પાનાવાલા

મોડાસા

„ ઈબ્રાહીમ અ. રહેમન શેખ

અમદાવાદ

„ મીસ્ત્રી નુરમુહમ્મદ જુમા

જોડીયા બંદર

„ અ. સત્તાર હખીબ

કોકોનાડા

„ જુસબ સુલેમાન

પોનાની (મદ્યાર)

„ ઇમામખાન જમાલખાન પઠાન

નડિઆદ

„ માસ્તર અલ્લારખા જાફરભાઈ

ખંભાત

„ ઘીસુભાઈ રમજાનીભાઈ

અમદાવાદ

„ લતીફખાન એમ. પઠાન

ગોધરા

„ એહમદ હુસેન કવલા

કુંગરી

„ મેસર્સ હિન્દ ન્યુઝ પેપરસ્ટોલ

અમદાવાદ

પહેલી આવૃત્તિનું નિવેદન

શુક છે ખુદાએ વહેદદુ લા શરીરના જેની અનંત કૃપાના કારણે ઇસ્લામી તવારીખમાં સુન્હેરી હરફેમાં લખાયેલો, મુસ્લિમોએ હિંદ પર કરેલી ચઢાઈ અને મેળવેલા જવલંત વિજયનો આ ઝળકતો ઇતિહાસ આજે હું પુસ્તકરૂપે રજુ કરવા શક્તિમાન થયો છું. ઇસ્લામી વિરતા અને મુસ્લિમોની નંનીસારી અને મુગ્ધહેદાના કારનામાઓનો આવો ઇતિહાસ રજુ કરતાં મને જે આનંદ થાય છે તે હું ખ્યાન કરી શકતો નથી. ઇસ્લામી તવારીખનો હું એક અદ્વ અબ્યાસી છું. મને શવક અને તમના છે કે મુસ્લિમોનો એ શાનદરને ભવ્ય ભુતકાળ, વાર્તાઓ, લેખો, અને ચર્ચાઓદ્વારા મુસ્લિમોને ફરી ફરી યાદ દેવડાવવામાં આવે કે જેથી તેમને તેમના ભવ્ય ભુતકાળનું જ્ઞાન થાય અને વર્તમાન સમયે તેમની વાંચન રસવૃત્તિ જે કપોલ કદ્દીત પ્રેમલીલાના વેવલાંઓ તરફ વહી રહી છે તે અટકે.

આ શુભ નીજાથીજ મેં આ પ્રયાસ કર્યો છે અને મને આશા છે કે મુસ્લિમ બિરાદરો મારા આ અદ્વ પ્રયાસને સંપૂર્ણ આદર આપશે. ઈન્શાઅલ્લાહ.

આ પુસ્તક ‘ તારીખે હિંદ ’ અને સાદીકહુસેન કૃત “ મુહંમદ ખીન કાસીમ ” ના આધારે લખવામાં આવ્યું હોઈ એ બંને પુસ્તકોના કર્તાઓનો પણ આભાર માનું છું.

જુન
૧૯૩૯

હુસેનખાન જે. બખ્શ.

મુસ્લિમ લીગનો પયગામ ખોલ્યાડનાર
મુસ્લિમ જનતાનો આવાજ ખુલ્લું કરનાર
મુખાર્ષ ઈલાકાનું નિડર ઈસ્લામી અખબાર

“ પાકિસ્તાન ”

(સ્થાપના ૧૯૪૨)

જે જે વર્ષથી નિયમિત પ્રગટ થઈ મુસ્લિમ કવમ અને
મુસ્લિમ લીગની ખિદમત કરે છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩)

આફ્રીકા શી. ૮

તમે પણ આજેજ ગ્રાહક બનો:— ‘ પાકિસ્તાન ’ ઓફીસ
કાલુપુર-અલુયાવાડ-એહમદાવાદ.

! શકિતનો ખજાનો !

ખોરાકનું પાચન લોહીની વૃદ્ધિ દિમાગની તાઝગી માટે

કાયાપલટ (ગાળીઓ)

વાપરે એ, ખાસ તાકાતને વધારે છે સુસ્તી દૂર કરે છે.
મુખ પર તાઝગી લાવે છે.

૧ શીશીની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ (ચોરસેજ સાથે)

વતન કેમીકલ વર્કસ

પ્રેમ દરવાજા પાસે ચંદન તલાવડી-અમદાવાદ.

